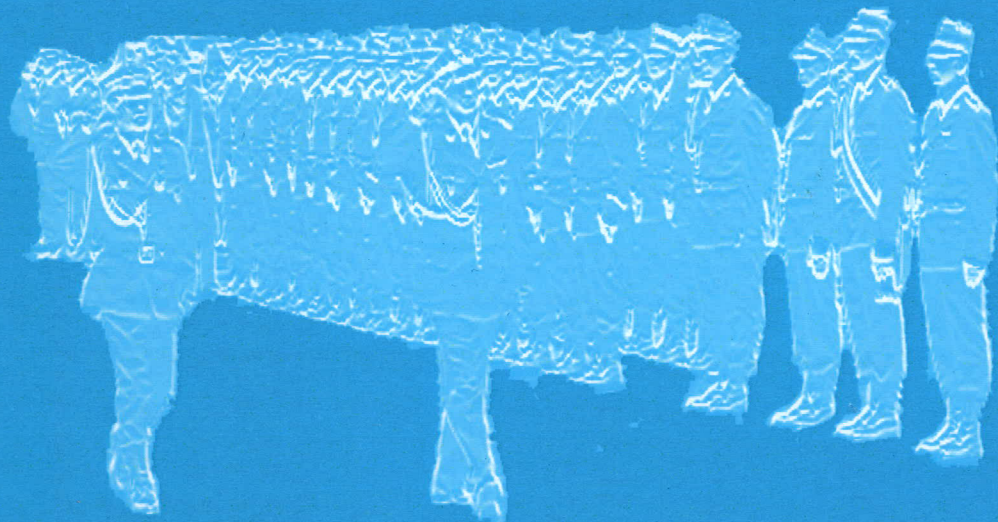

**System szkolenia członków Ochotniczych Straży Pożarnych
biorących bezpośredni udział w działaniach ratowniczych**

Szkolenie Komendantów Gminnych Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej

**Komenda Główna
Państwowej Straży
Pożarnej**

**Centrum Naukowo-Badawcze
Ochrony Przeciwpożarowej
im. Józefa Tuliszkowskiego**

**System szkolenia członków Ochotniczych Straży Pożarnych
biorących bezpośredni udział
w działaniach ratowniczych**

**SZKOLENIE
KOMENDANTÓW GMINNYCH
ZWIĄZKU OCHOTNICZYCH STRAŻY
POŻARNYCH RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ**

CNBOP marzec 2009

Zespół autorski:

Eugeniusz W. ROGUSKI
Maciej SCHROEDER

Recenzja merytoryczna:

Ryszard DĄBROWA

Recenzja pedagogiczna:

Dariusz WRÓBLEWSKI

Redakcja:

Zbigniew SURAL

Projekt okładki:

Rafał KOWAL

Karykatury:

Michał CZERWIŃSKI

ISBN 978-83-61520-56-6

© Copyright by Wydawnictwo Centrum Naukowo-Badawczego
Ochrony Przeciwpżarowej im. Józefa Tuliszkowskiego

Wydawca :

Wydawnictwo Centrum Naukowo-Badawczego
Ochrony Przeciwpżarowej im. Józefa Tuliszkowskiego
05-420 Józefów k/Otwocka, ul. Nadwiślańska 213, www.cnbop.

WYKAZ TEMATÓW

Lp.	Temat wykładu	Ilość godzin wykładu	Strona
1	Podstawowe akty prawne z zakresu ochrony przeciwpożarowej i funkcjonowania OSP	3	4
2	Zadania i kompetencje komendanta gminnego	4	50
3	Kierowanie działaniami ratowniczymi	2	73
4	Krajowy System Ratowniczy-Gaśniczy na szczeblu gminy	2	96
5	Zarządzanie kryzysowe na szczeblu gminy	2	128
6	Powiatowe plany ratownicze	1	155
7	Organizacja i zadania systemu wykrywania i alarmowania oraz system powszechnego ostrzegania na szczeblu lokalnym	1	181
8	Organizacja szkoleń, ćwiczeń oraz zawodów sportowo-pożarniczych OSM i MDP	3	214

Temat 1

Podstawowe akty prawne z zakresu ochrony przeciwpożarowej i funkcjonowania OSP

Podstawowym aktem prawa, regulującym najważniejsze sprawy dla państwa i jego obywateli, jest **konstytucja**¹. Określana jest ona mianem ustawy zasadniczej, co oznacza m.in., że wszelkie inne akty prawne muszą być z nią zgodne.

Artykuł 5 konstytucji mówi, że: „Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolność i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

Podstawowe akty prawne-definicje

Ustawa o ochronie przeciwpożarowej²

Ustawa o ochronie przeciwpożarowej jest podstawowym aktem prawnym regulującym interesującą nas problematykę i określającym pojęcia związane z szeroko rozumianą ochroną przeciwpożarową. Jest też podstawą do wydania szeregu szczegółowych aktów wykonawczych. Do zapisów tej ustawy wracać będziemy w niniejszym materiale przy omawianiu innych, bardziej szczegółowych tematów, np. kierowania działaniami ratowniczymi czy w sprawach Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego.

W orbicie zainteresowań komendanta gminnego powinny znaleźć się m.in. przytoczone fragmenty tej ustawy.

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r. (Dz. U. z 1997 r. nr 78, poz. 483 ze zm.).

² Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. z 2002 r. nr 147, poz.1229). <http://www.straz.gov.pl>

Ochrona przeciwpożarowa³ polega na realizacji przedsięwzięć mających na celu ochronę życia, zdrowia, mienia lub środowiska przed pożarem, klęską żywiołową lub innym miejscowym zagrożeniem poprzez:

1. zapobieganie powstawaniu i rozprzestrzenianiu się pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia, przez co rozumie się:
 - a. zapewnienie koniecznych warunków ochrony technicznej nieruchomościom i ruchomościom,
 - b. tworzenie warunków organizacyjnych i formalnoprawnych zapewniających ochronę ludzi i mienia, a także przeciwdziałających powstawaniu lub minimalizujących skutki pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia;
2. zapewnienie sił i środków do zwalczania pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia,
3. prowadzenie działań ratowniczych.

Zadania i obowiązki z zakresu ochrony przeciwpożarowej mają charakter powszechny. Świadczą o tym m.in. takie zapisy:

- Osoba fizyczna, osoba prawna, organizacja lub instytucja korzystające ze środowiska, budynku, obiektu lub terenu są obowiązane zabezpieczyć je przed zagrożeniem pożarowym lub innym miejscowym zagrożeniem, a właściciel, zarządca lub użytkownik budynku, obiektu lub terenu, a także podmioty, o których tu mowa, ponoszą odpowiedzialność za naruszenie przepisów przeciwpożarowych.⁴
- Kto zauważy pożar, klęskę żywiołową lub inne miejscowe zagrożenie, obowiązany jest niezwłocznie zawiadomić osoby znajdujące się w strefie zagrożenia oraz jednostkę ochrony przeciwpożarowej bądź policję lub wójta albo sołtysa.

Ustawa definiuje m.in. takie pojęcia, jak: działania ratownicze, inne miejscowe zagrożenie, Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy.

Działania ratownicze - rozumie się przez to każdą czynność podjętą w celu ochrony życia, zdrowia, mienia lub środowiska, a także likwidację przyczyn powstania pożaru, wystąpienia klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia.

Działania ratownicze prowadzą umundurowane i wyposażone w specjalistyczny sprzęt, przeznaczone do walki z pożarami, klęskami

³ ibidem, art. 1 i 2.

⁴ ibidem, art. 3.1 (w trybie i na zasadach określonych w innych przepisach).

żywiłowymi lub innymi miejscowymi zagrożeniami⁵, jednostki ochrony przeciwpożarowej.

Ustawa w art. 15 wymienia jednostki ochrony przeciwpożarowej, które (za wyjątkiem Związku Ochotniczych Straży Pożarnych) prowadzą działania ratownicze, a mianowicie:

1. jednostki organizacyjne Państwowej Straży Pożarnej,
- la. jednostki organizacyjne Wojskowej Ochrony Przeciwpożarowej,
2. Zakładowa Straż Pożarna,
3. zakładowa służba ratownicza,
4. gminna Zawodowa Straż Pożarna,
- 4a. powiatowa (miejska) Zawodowa Straż Pożarna,
5. terenowa służba ratownicza,
6. Ochotnicza Straż Pożarna,
7. Związek Ochotniczych Straży Pożarnych,
8. inne jednostki ratownicze.

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji określił, w drodze rozporządzenia, teren działania poszczególnych jednostek ochrony przeciwpożarowej, okoliczności i warunki udziału tych jednostek w działaniach ratowniczych poza terenem własnego działania oraz zakres, szczegółowe warunki i tryb zwrotu poniesionych przez nie kosztów.

Inne miejscowe zagrożenie - rozumie się przez to zdarzenie wynikające z rozwoju cywilizacyjnego i naturalnych praw przyrody nie będące pożarem ani klęską żywiołową, stanowiące zagrożenie dla życia, zdrowia, mienia lub środowiska, któremu zapobieżenie lub którego usunięcie skutków nie wymaga zastosowania nadzwyczajnych środków.

Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy - rozumie się przez to integralną część organizacji bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, obejmującą, w celu ratowania życia, zdrowia, mienia lub środowiska, prognozowanie, rozpoznawanie i zwalczanie pożarów, klęsk żywiołowych lub innych miejscowych zagrożeń; system ten skupia jednostki ochrony przeciwpożarowej, inne służby, inspekcje, straże, instytucje oraz podmioty, które dobrowolnie w drodze umowy cywilnoprawnej zgodziły się współdziałać w akcjach ratowniczych.

Ustawa wiele miejsca poświęca Ochotniczym Strażom Pożarnym i ich członkom.

⁵ ibidem, art. 22, 16a.

- Ochotnicza straż pożarna i związek Ochotniczych Straży Pożarnych funkcjonują w oparciu o przepisy ustawy - Prawo o stowarzyszeniach⁶.
- Ochotnicza Straż Pożarna jest jednostką umundurowaną, wyposażoną w specjalistyczny sprzęt, przeznaczoną w szczególności do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi lub innymi miejscowymi zagrożeniami.
- Szczegółowe zadania i organizację Ochotniczej Straży Pożarnej i ich związku określa statut. Wszelkie sprawy dotyczące ochrony przeciwpożarowej, określone w statucie Ochotniczej Straży Pożarnej i ich związku, wymagają uzgodnienia z Komendantem Powiatowym (miejskim) Państwowej Straży Pożarnej właściwym ze względu na teren działania lub Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej w przypadku związku Ochotniczych Straży Pożarnych działającego na terenie całego kraju.
- Członkowie Ochotniczych Straży Pożarnych mogą uczestniczyć w przeglądach przeprowadzanych przez gminy w ramach realizacji zadań z zakresu ochrony przeciwpożarowej.
- Bezpośredni udział w działaniach ratowniczych mogą brać członkowie Ochotniczych Straży Pożarnych, którzy ukończyli 18 lat i nie przekroczyli 60 lat, posiadają aktualne badania lekarskie dopuszczające do udziału w działaniach ratowniczych oraz odbyli wymagane przepisami szkolenie pożarnicze.
- Członek Ochotniczej Straży Pożarnej, który uczestniczył w działaniu ratowniczym lub szkoleniu pożarniczym organizowanym przez Państwową Straż Pożarną, otrzymuje ekwiwalent pieniężny⁷. Ekwiwalent jest wypłacany z budżetu gminy za każdą godzinę udziału w działaniu ratowniczym lub szkoleniu pożarniczym. Ekwiwalent nie przysługuje członkowi ochotniczej straży pożarnej za czas nieobecności w pracy, za który zachował wynagrodzenie.
- Członek Ochotniczej Straży Pożarnej biorący bezpośredni udział w działaniach ratowniczych ma prawo do okresowych bezpłatnych badań lekarskich i korzysta z ochrony przewidzianej w Kodeksie Karnym dla funkcjonariuszy publicznych biorąc udział w działaniu ratowniczym lub wykonując inne zadania związane z ochroną przeciwpożarową.⁸
- Członkowi Ochotniczej Straży Pożarnej, który w związku z udziałem w działaniach ratowniczych lub ćwiczeniach doznał uszczerbku na zdrowiu lub poniósł szkodę w mieniu, przysługuje:

⁶ Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2001r. nr 79, poz. 85/5). www.prawo.lex.pl.

⁷ art. 28 Ustawy o ochronie przeciwpożarowej. op. cit.

⁸ ibidem, art. 27.

- a. jednorazowe odszkodowanie w razie doznania stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu,
 - b. renta z tytułu całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy,
 - c. odszkodowanie z tytułu szkody w mieniu.
- Członkom rodziny osoby poszkodowanej, która zmarła wskutek okoliczności, o których mowa powyżej, przysługuje:
 - a. jednorazowe odszkodowanie z tytułu śmierci osoby poszkodowanej,
 - b. renta rodzinna i odszkodowanie z tytułu szkody w mieniu.

Minister właściwy do spraw wewnętrznych określił w rozporządzeniu⁹ tryb przyznawania świadczeń, o których mowa powyżej, z uwzględnieniem rodzaju dokumentów stanowiących podstawę do wszczęcia, prowadzenia i zakończenia postępowania, treści orzeczenia kończącego postępowanie oraz trybu odwoławczego.

W kwestiach ogólnych, współpracy z samorządami i PSP oraz finansowych wynikających z postanowień ustawy o ochronie przeciwpożarowej warto wiedzieć, że:

- Koszty funkcjonowania jednostek ochrony przeciwpożarowej pokrywane są z: budżetu państwa, budżetów jednostek samorządu terytorialnego i dochodów instytucji ubezpieczeniowych, ubezpieczających osoby prawne i fizyczne.
- Państwowa Straż Pożarna jest obowiązana do przekazywania nieodpłatnie technicznie sprawnego, zbędnego sprzętu i urządzeń ochotniczym strażom pożarnym, po zasięgnięciu opinii właściwego zarządu wojewódzkiego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej. Natomiast zakładowe straże pożarne lub zakładowe służby ratownicze mogą przekazywać nieodpłatnie sprawny technicznie, zbędny sprzęt i urządzenia Zarządowi Głównemu Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz ochotniczym strażom pożarnym pozostającym poza strukturami związku.
- Koszty wyposażenia, utrzymania, wyszkolenia i zapewnienia gotowości bojowej ochotniczej straży pożarnej ponosi gmina, za wyjątkiem kosztów szkolenia prowadzonego nieodpłatnie przez PSP.

⁹ Rozporządzenie MSWiA z dnia 24 grudnia 2003 r. w sprawie przyznawania świadczeń odszkodowawczych strażakom jednostek ochrony przeciwpożarowej i członkom ochotniczej straży pożarnej z tytułu uszczerbku na zdrowiu albo szkody w mieniu, a w przypadku ich śmierci przyznawania odszkodowań członkom ich rodzin (Dz. U. z dnia 8 stycznia 2004 r.). <http://www.abc.com.pl>.

- Gmina ma również obowiązek:¹⁰
 - a. bezpłatnego umundurowania członków Ochotniczej Straży Pożarnej,
 - b. ubezpieczenia w instytucji ubezpieczeniowej członków Ochotniczej Straży Pożarnej i młodzieżowej drużyny pożarniczej,
 - c. ponoszenia kosztów okresowych badań lekarskich.
- Budżet państwa uczestniczy w kosztach funkcjonowania jednostek ochrony przeciwpożarowej, jeżeli jednostki te działają w ramach Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Minister właściwy do spraw wewnętrznych corocznie określa, w drodze rozporządzenia, wysokość środków finansowych i ich podział pomiędzy jednostki ochrony przeciwpożarowej, dla zapewnienia ich gotowości bojowej.
- Inne koszty funkcjonowania Ochotniczych Straży Pożarnych i ich związków, związane z ochroną przeciwpożarową, pokrywane są z budżetu państwa, o ile zostaną przekazane gminom jako zadania zlecone.

Gmina może zatrudnić **komendanta gminnego ochrony przeciwpożarowej**,¹¹ który realizuje m.in. zadania wójta w zakresie funkcjonowania Krajowego Systemu Ratowniczo –Gaśniczego na obszarze gminy, w zakresie ustalonym przez wojewodę.

Ustawa o ochronie przeciwpożarowej określa także zadania własne powiatu w zakresie ochrony przeciwpożarowej, do których należy:

1. prowadzenie analiz i opracowywanie prognoz dotyczących pożarów, klęsk żywiołowych oraz innych miejscowych zagrożeń,
2. prowadzenie analizy sił i środków Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na obszarze powiatu,
3. budowanie systemu koordynacji działań jednostek ochrony przeciwpożarowej wchodzących w skład Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego oraz służb, inspekcji, straży oraz innych podmiotów biorących udział w działaniach ratowniczych na obszarze powiatu,
4. organizowanie systemu łączności, alarmowania i współdziałania między podmiotami uczestniczącymi w działaniach ratowniczych na obszarze powiatu.

Ustawa o Państwowej Straży Pożarnej¹²

Powyższą ustawą z 1991 r. powołano Państwową Straż Pożarną jako zawodową, umundurowaną i wyposażoną w specjalistyczny sprzęt formację,

¹⁰ art. 32 Ustawy o ochronie przeciwpożarowej, op. cit.

¹¹ ibidem, art. 14.5.

¹² Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 roku o Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. z 1991r. nr 88, poz. 400). www.straz.gov.pl

przeznaczoną do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami.

Do podstawowych zadań Państwowej Straży Pożarnej należy:¹³

- rozpoznawanie zagrożeń pożarowych i innych miejscowych zagrożeń;
- organizowanie i prowadzenie akcji ratowniczych w czasie pożarów, klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń;
- wykonywanie pomocniczych specjalistycznych czynności ratowniczych w czasie klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń przez inne służby ratownicze;
- kształcenie kadr dla potrzeb Państwowej Straży Pożarnej i innych jednostek ochrony przeciwpożarowej oraz powszechnego systemu ochrony ludności;
- nadzór nad przestrzeganiem przepisów przeciwpożarowych;
- prowadzenie prac naukowo-badawczych w zakresie ochrony przeciwpożarowej oraz ochrony ludności;
- współpraca z Szefem Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych w zakresie niezbędnym do realizacji jego zadań ustawowych;
- współdziałanie ze strażami pożarnymi i służbami ratowniczymi innych państw oraz ich organizacjami międzynarodowymi na podstawie wiążących Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych oraz odrębnych przepisów;
- realizacja innych zadań wynikających z wiążących Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych na zasadach i w zakresie w nich określonych.

Komendant gminny ZOSP powinien znać chociażby niektóre wybranych zagadnienia z tej ustawy.

Ustawa stwierdza, że pod pojęciem:

- **akcji ratowniczych** - rozumie się przez to działania ratownicze organizowane i kierowane przez Państwową Straż Pożarną;
- **pomocniczych specjalistycznych czynnościach ratowniczych** - rozumie się przez to działania Państwowej Straży Pożarnej w ramach udzielanej pomocy innym służbom ratowniczym, z wyłączeniem działań porządkowo-ochronnych, zastrzeżonych dla innych jednostek podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.

Jednostkami organizacyjnymi Państwowej Straży Pożarnej są:¹⁴

1. Komenda Główna;
2. Komenda Wojewódzka;

¹³ ibidem, art. 1.

¹⁴ ibidem, art. 8.

3. Komenda Powiatowa (miejska);
4. Szkoła Główna Służby Pożarniczej oraz pozostałe szkoły;
5. jednostki badawczo-rozwojowe;
6. Centralne Muzeum Pożarnictwa.

W skład komendy wojewódzkiej mogą wchodzić ośrodki szkolenia, a w skład Komendy Powiatowej (miejskiej) PSP wchodzi jednostki ratowniczo-gaśnicze (JRG). W ramach jednostek ratowniczo-gaśniczych mogą być wyodrębnione czasowe posterunki PSP.

Centralnym organem administracji rządowej w sprawach organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego oraz ochrony przeciwpożarowej jest Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej, podległy ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.¹⁵

Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej jest przełożonym strażaków pełniących służbę w Państwowej Straży Pożarnej. Natomiast zadania i kompetencje Państwowej Straży Pożarnej na obszarze województwa wykonują:

1. Wojewoda przy pomocy Komendanta Wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej, jako kierownika straży wchodzącej w skład zespolonej administracji rządowej w województwie. Wydaje się słusznym, by zwrócić tu uwagę na niektóre zadania Komendanta Wojewódzkiego, mające wpływ na OSP:
 - a. opracowywanie planów ratowniczych na obszarze województwa, z uwzględnieniem zbiorczego planu sieci podmiotów krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego, oraz planu rozmieszczenia na obszarze województwa sprzętu specjalistycznego w ramach krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego,
 - b. organizowanie Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, w tym odwodów operacyjnych, na obszarze województwa;
 - c. dysponowanie oraz kierowanie siłami i środkami krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego na obszarze województwa poprzez swoje stanowisko kierowania, a w szczególności dowodzenie działaniami ratowniczymi, których rozmiary lub zasięg przekraczają możliwości sił ratowniczych powiatu;
 - d. analizowanie działań ratowniczych prowadzonych przez podmioty krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego na obszarze województwa;
 - e. przeprowadzanie inspekcji gotowości operacyjnej podmiotów Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na obszarze województwa;
 - f. organizowanie wojewódzkich ćwiczeń ratowniczych.

¹⁵ op. cit., art.9.

2. Komendant Powiatowy (miejski) Państwowej Straży Pożarnej.

W związku z tym, że komendanci gminni przede wszystkim współpracują z Komendantem Powiatowym PSP, należy przedstawić ustawowy zakres jego kompetencji.

Do zadań Komendanta Powiatowego (miejskiego) Państwowej Straży Pożarnej należy: (wyróżniono zadania zbieżne z zadaniami komendanta gminnego)

- *kierowanie Komendą Powiatową (miejską) Państwowej Straży Pożarnej;*
- *organizowanie jednostek ratowniczo-gaśniczych;*
- *organizowanie na obszarze powiatu Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego;*
- *dysponowanie oraz kierowanie siłami i środkami Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na obszarze powiatu poprzez swoje stanowisko kierowania;*
- *kierowanie jednostek organizacyjnych Państwowej Straży Pożarnej z obszaru powiatu do akcji ratowniczych i humanitarnych poza granicę państwa, na podstawie wiążących Rzeczpospolitą Polską umów i porozumień międzynarodowych;*
- *analizowanie działań ratowniczych prowadzonych na obszarze powiatu przez podmioty Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego;*
- *organizowanie i prowadzenie akcji ratowniczej;*
- *współdziałanie z komendantem gminnym ochrony przeciwpożarowej, jeżeli komendant taki został zatrudniony w gminie;*
- *rozpoznawanie zagrożeń pożarowych i innych miejscowych zagrożeń;*
- *opracowywanie planów ratowniczych na obszarze powiatu;*
- *nadzorowanie przestrzegania przepisów przeciwpożarowych;*
- *wykonywanie zadań z zakresu ratownictwa;*
- *wstępne ustalanie przyczyn oraz okoliczności powstania i rozprzestrzeniania się pożaru oraz miejscowego zagrożenia;*
- *organizowanie szkolenia i doskonalenia pożarniczego;*
- *szkolenie członków Ochotniczych Straży Pożarnych;*
- *inicjowanie przedsięwzięć w zakresie kultury fizycznej i sportu z udziałem podmiotów Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na obszarze powiatu;*
- *wprowadzanie podwyższonej gotowości operacyjnej w komendzie powiatowej (miejskiej) Państwowej Straży Pożarnej w sytuacji zwiększonego prawdopodobieństwa katastrofy naturalnej lub awarii technicznej, których skutki mogą zagrozić życiu lub zdrowiu dużej liczby osób, mieniu w wielkich rozmiarach albo środowisku na znacznych obszarach, oraz w przypadku wystąpienia i utrzymywania się wzmożonego zagrożenia pożarowego.*

Do zadań Komendanta Powiatowego (miejskiego) Państwowej Straży Pożarnej należy ponadto:

- współdziałanie z zarządem (oddziałem) powiatowym Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- przeprowadzanie inspekcji gotowości operacyjnej ochotniczych straży pożarnych na obszarze powiatu, pod względem przygotowania do działań ratowniczych;
- realizowanie zadań wynikających z innych ustaw.

Państwowa Straż Pożarna jest formacją umundurowaną - strażak PSP jest obowiązany do noszenia w czasie służby: umundurowania, odzieży specjalnej, środków ochrony indywidualnej, dystynkcji, odznak, znaków identyfikacyjnych i ekwipunku osobistego. Umundurowanie, dystynkcje i znaki identyfikacyjne PSP są prawnie zastrzeżone wyłącznie dla strażaka PSP.

W kontaktach osobistych i w korespondencji warto wykazać się znajomością stopni służbowych strażaków PSP.

Ustanowiono korpusy i stopnie w PSP w następującym porządku:

1. w korpusie szeregowych:

- a. strażak,
- b. starszy strażak;

2. w korpusie podoficerów:

- a. sekcyjny,
- b. starszy sekcyjny,
- c. młodszy ogniomistrz,
- d. ogniomistrz,
- e. starszy ogniomistrz;

3. w korpusie aspirantów:

- a. młodszy aspirant,
- b. aspirant,
- c. starszy aspirant,
- d. aspirant sztabowy;

4. w korpusie oficerów:

- a. młodszy kapitan,
- b. kapitan,
- c. starszy kapitan,
- d. młodszy brygadier,
- e. brygadier,
- f. starszy brygadier,
- g. nadbrygadier,
- h. generał brygadier.

Fotografia nr 1.1. Stopnie strażaków PSP¹⁶

Na terenie gminy przeprowadzane są kontrole przestrzegania przepisów przeciwpożarowych, zatem w sprawach dotyczących czynności kontrolno-rozpoznawczych warto wiedzieć, że:

- W celu rozpoznawania zagrożeń, realizacji nadzoru nad przestrzeganiem przepisów przeciwpożarowych oraz przygotowania do działań ratowniczych Państwowa Straż Pożarna przeprowadza czynności kontrolno-rozpoznawcze oraz ćwiczenia.

¹⁶ Wydawnictwo KG PSP i Edury, Warszawa 2004.

- Prawo do przeprowadzania czynności kontrolno-rozpoznawczych mają strażacy PSP upoważnieni przez właściwego Komendanta Państwowej Straży Pożarnej oraz inne osoby upoważnione przez Komendanta Wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej.
- Strażacy PSP w przypadku stwierdzenia naruszenia przepisów przeciwpożarowych mają prawo do nakładania grzywny w drodze mandatu karnego.
- Komendant Powiatowy (miejski) Państwowej Straży Pożarnej, w razie stwierdzenia naruszenia przepisów przeciwpożarowych, uprawniony jest w drodze decyzji administracyjnej do:
 - a. nakazania usunięcia stwierdzonych uchybień w ustalonym terminie;
 - b. wstrzymania robót (prac), zakazania używania maszyn, urządzeń lub środków transportowych oraz eksploatacji pomieszczeń, obiektów lub ich części, jeżeli stwierdzone uchybienia mogą powodować zagrożenie życia ludzi lub bezpośrednie niebezpieczeństwo powstania pożaru.

Ustawa o stanie klęski żywiołowej¹⁷

Ustawa o stanie klęski żywiołowej realizuje dyspozycje art. 228 ust 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku, w którym przewiduje się możliwość wprowadzenia odpowiedniego stanu nadzwyczajnego, w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń, jeżeli zwykle środki konstytucyjne będą niewystarczające.

Ustawa określa tryb wprowadzenia i zniesienia stanu klęski żywiołowej, a także zasady działania organów władzy publicznej oraz zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela w czasie stanu klęski żywiołowej.

Stan klęski żywiołowej może być wprowadzony dla zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona klęski żywiołowej oraz w celu ich usunięcia.

Ustawa definiuje:

- **klęskę żywiołową** - rozumie się przez to katastrofę naturalną lub awarię techniczną, których skutki zagrażają życiu lub zdrowiu dużej liczby osób, mieniu w wielkich rozmiarach albo środowisku na znacznych obszarach, a pomoc i ochrona mogą być skutecznie podjęte tylko przy zastosowaniu nadzwyczajnych środków, we współdziałaniu różnych organów i instytucji oraz specjalistycznych służb i formacji działających pod jednolitym kierownictwem,
- **klęskę naturalną** - rozumie się przez to zdarzenie związane z działaniem sił natury, w szczególności wyładowania atmosferyczne,

¹⁷ Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 roku o stanie klęski żywiołowej (Dz. U. z 2002r. nr 62, poz. 558). <http://ks.sejm.gov.pl>

wstrząsy sejsmiczne, silne wiatry, intensywne opady atmosferyczne, długotrwałe występowanie ekstremalnych temperatur, osuwiska ziemi, pożary, susze, powodzie, zjawiska lodowe na rzekach i morzu oraz jeziorach i zbiornikach wodnych, masowe występowanie szkodników, chorób roślin lub zwierząt albo chorób zakaźnych ludzi albo też działanie innego żywiołu,

- **awarię techniczną** - rozumie się przez to gwałtowne, nieprzewidziane uszkodzenie lub zniszczenie obiektu budowlanego, urządzenia technicznego lub systemu urządzeń technicznych powodujące przerwę w ich używaniu lub utratę ich właściwości.

Katastrofą naturalną lub awarią techniczną może być również zdarzenie wywołane działaniem terrorystycznym.

Ze względu na poważne ograniczenia wolności i praw człowieka i obywatela, do jakich, zgodnie z art. 233 ust. 3 Konstytucji, może dojść w czasie stanu klęski żywiołowej, stan ten winien być wprowadzony jedynie na obszarze, na którym wystąpiła klęska żywiołowa, a także na obszarze, na którym wystąpiły lub mogą wystąpić skutki tej klęski.¹⁸ Stan klęski żywiołowej wprowadza się na czas oznaczony, niezbędny dla zapobieżenia skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięcia, nie dłuższy niż 30 dni.

Ustawa o stanie klęski żywiołowej określa zasady działania organów władzy publicznej stwierdzając, że w czasie stanu klęski żywiołowej organy te działają w dotychczasowych strukturach organizacyjnych państwa i w ramach przysługując im kompetencji, z zastrzeżeniem przepisów omawianej ustawy.

W czasie stanu klęski żywiołowej działaniami prowadzonymi w celu zapobieżenia skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięcia kierują:

- wójt (burmistrz, prezydent miasta) - jeżeli stan klęski żywiołowej wprowadzono tylko na obszarze gminy,
- starosta - jeżeli stan klęski żywiołowej wprowadzono na obszarze więcej niż jednej gminy wchodzącej w skład powiatu,
- wojewoda - jeżeli stan klęski żywiołowej wprowadzono na obszarze więcej niż jednego powiatu wchodzącego w skład województwa,
- minister właściwy do spraw wewnętrznych lub inny minister do zakresu działania którego należy zapobieganie skutkom danej klęski żywiołowej lub ich usuwanie, a w przypadku wątpliwości co do właściwości ministra lub w przypadku, gdy właściwych jest kilku ministrów - minister wyznaczony przez Prezesa Rady Ministrów - jeżeli stan klęski żywiołowej wprowadzono na obszarze więcej niż jednego województwa.

¹⁸ ibidem, art. 4.

Z uwagi na zakres opracowania, w tym materiale skupimy się na szczeblu gminnym. W czasie stanu klęski żywiołowej właściwy miejscowo wójt (burmistrz, prezydent miasta) kieruje działaniami prowadzonymi na obszarze gminy w celu zapobieżenia skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięcia. W zakresie tych działań wójt (burmistrz, prezydent miasta) może wydawać polecenia wiążące organom jednostek pomocniczych, kierownikom jednostek organizacyjnych utworzonych przez gminę, **kierownikom jednostek ochrony przeciwpożarowej działających na obszarze gminy** oraz kierownikom jednostek organizacyjnych czasowo przekazanych przez właściwe organy do jego dyspozycji i skierowanych do wykonywania zadań na obszarze gminy.

Działania w celu zapobieżenia skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięcia wójt (burmistrz, prezydent miasta) wykonuje przy pomocy **gminnego zespołu reagowania**¹⁹. Skład zespołu określa wójt (burmistrz, prezydent miasta).

Do zadań zespołu należy w szczególności:

- monitorowanie występujących klęsk żywiołowych i prognozowanie rozwoju sytuacji,
- realizowanie procedur i programów reagowania w czasie stanu klęski żywiołowej,
- opracowywanie i aktualizowanie planów reagowania kryzysowego,
- przygotowywanie warunków umożliwiających koordynację pomocy humanitarnej,
- realizowanie polityki informacyjnej związanej ze stanem klęski żywiołowej.

W zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwaniu (art17) są obowiązane uczestniczyć: Państwowa Straż Pożarna i **inne jednostki ochrony przeciwpożarowej**, Policja, Państwowe Ratownictwo Medyczne i jednostki ochrony zdrowia, Straż Graniczna, Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa oraz inne właściwe w tych sprawach państwowe urzędy, agencje, inspekcje, straże i służby.

Kierujący działaniami prowadzonymi w celu zapobieżenia skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięcia współpracuje ze społecznymi organizacjami ratowniczymi, charytatywnymi stowarzyszeniami, fundacjami oraz innymi podmiotami działającymi na obszarze ich właściwości, a na wniosek lub za zgodą

¹⁹ Gminne zespoły reagowania, powiatowe i wojewódzkie zespoły reagowania kryzysowego, na podstawie ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 21 maja 2007r. nr 89, poz. 590) stają się gminnymi, powiatowymi i wojewódzkimi zespołami zarządzania kryzysowego. Gminne centra reagowania, powiatowe i wojewódzkie centra reagowania kryzysowego, na podstawie ustawy jw. stają się gminnymi, powiatowymi i wojewódzkimi centrami zarządzania kryzysowego - (przypis redakcji).

tych podmiotów koordynuje ich działalność. Przykładową tzw. siatkę bezpieczeństwa²⁰ dla gminy przedstawia załącznik nr 1.

Jeżeli siły i środki, którymi dysponuje wójt (burmistrz, prezydent miasta), starosta lub wojewoda, są niewystarczające, można wprowadzić obowiązek świadczeń osobistych i rzeczowych²¹ polegających na:

- udzielaniu pierwszej pomocy osobom, które uległy nieszczęśliwym wypadkom,
- czynnym udziale w działaniu ratowniczym lub wykonywaniu innych zadań wyznaczonych przez kierującego akcją ratowniczą (*przypomnijmy, że do zadań komendanta powiatowego PSP należy m.in.: dysponowanie oraz kierowanie siłami i środkami KSRG na obszarze powiatu poprzez swoje stanowisko kierowania, oraz organizowanie i prowadzenie akcji ratowniczej*),
- wykonywaniu określonych prac,
- oddaniu do użytkowania posiadanych nieruchomości lub rzeczy ruchomych,
- udostępnieniu pomieszczeń osobom ewakuowanym,
- użytkowaniu nieruchomości w określony sposób lub w określonym zakresie,
- przyjęciu na przechowanie i pilnowaniu mienia osób poszkodowanych lub ewakuowanych,
- zabezpieczeniu zagrożonych zwierząt, a w szczególności dostarczaniu paszy i schronienia,
- zabezpieczeniu zagrożonych roślin lub nasion,
- pełnieniu wart,
- zabezpieczeniu własnych źródeł wody pitnej i środków spożywczych przed ich zanieczyszczeniem, skażeniem lub zakażeniem, a także udostępnianiu ich dla potrzeb osób ewakuowanych lub poszkodowanych, w sposób wskazany przez organ nakładający świadczenie,
- zabezpieczeniu zagrożonych dóbr kultury.

W celu usprawnienia przemieszczania się środków transportowych niezbędnych dla prowadzenia działań ratowniczych mogą być wprowadzone ograniczenia w transporcie drogowym, kolejowym i lotniczym oraz w ruchu jednostek pływających,²² a za łamanie przepisów ustawy przewiduje się sankcje karne.²³

²⁰ Matrycę/siatkę bezpieczeństwa szerzej omówiono w rozdziale 5 *Zarządzanie kryzysowe na szczeblu gminy* (przypis redakcji).

²¹ *ibidem*, art. 22.

²² *ibidem*, art. 24.

²³ *ibidem*, art. 27 i 28.

Ustawa o samorządzie gminnym²⁴ i powiatowym²⁵

„Ukształtowany w 1999 r. system administracyjny państwa miał niewątpliwie wpływ na model organizacyjny ochrony przeciwpożarowej. W systemie samorządu terytorialnego przyjęto zasadę, że zaspokojenie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym ochrony przeciwpożarowej, należy do zadań własnych gminy, a powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym. Gmina posiadając osobowość prawną, wykonuje we własnym imieniu i na własną odpowiedzialność, zadania publiczne określone w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. Do zadań tych należą między innymi sprawy ładu przestrzennego, ochrony środowiska i przyrody, gminnych dróg, ulic i mostów, wodociągów i zaopatrzenia w wodę oraz porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli jak również ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej.

Gmina może wykonywać zadania z zakresu właściwości powiatu i województwa na podstawie porozumień zawartych z tymi jednostkami samorządu terytorialnego.

W celu wykonywania zadań gmina może tworzyć jednostki organizacyjne, a także zawierać umowy z innymi podmiotami, w tym także z organizacjami pozarządowymi.

Wykonywanie zadań publicznych może być realizowane w drodze współdziałania z jednostkami samorządu terytorialnego, a gminy związki międzygminne oraz stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego mogą sobie wzajemnie udzielać pomocy.

Istnieje szereg technicznych i organizacyjnych przyczyn, dla których ochrona przeciwpożarowa, w pewnym zakresie, mogłaby być zadaniem związków międzygminnych oraz stowarzyszeń jednostek samorządu terytorialnego. Sprawy takie, jak np. drogi, mosty, organizacja ruchu drogowego, wodociągi i zaopatrzenie w wodę, a także ochrona środowiska czy ochrona przeciwpowodziowa, swym zasięgiem często przekraczające granice administracyjne czy też możliwości organizacyjne bądź finansowe, mogłyby być rozwiązywane przez ww. związki i stowarzyszenia.

Powiat mający osobowość prawną, w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność, wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponad gminnym określone w ustawie z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie powiatowym. Do zadań tych między innymi należą sprawy promocji i ochrony zdrowia, transportu zbiorowego i dróg publicznych, gospodarki wodnej, ochrony

²⁴ Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001r. nr 142, poz. 1591; tekst jednolity). www.prawo.lex.pl

²⁵ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym (Dz. U z 1998r. nr 91, poz. 578). www.silesiaregion.pl

środowiska i przyrody, porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, a także ochrony przeciwpożarowej i zapobiegania innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia, zdrowia ludzi i środowiska oraz ochrony przeciwpowodziowej.

Powiat, realizując zadania określone w ustawie, może zawierać porozumienia w sprawie powierzenia prowadzenia zadań publicznych z jednostkami lokalnego samorządu terytorialnego, a także z województwem, na którego obszarze znajduje się jego terytorium.

Ustawy określają przypadki, w których właściwe organy administracji rządowej mogą nałożyć na powiat obowiązek wykonania określonych czynności w zakresie należącym do zadań powiatu, związanych z usuwaniem bezpośrednich zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz z obronnością. Jeżeli działania te przeprowadza się w ramach zorganizowanej akcji, nałożenie obowiązku może dotyczyć wykonanie tych czynności również poza terenem powiatu.²⁶

Struktury organizacyjne oraz zasady funkcjonowania ZOSP RP, OSP

Statut Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej

„Związek Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej jest ogólnopolskim, samorządnym, trwałym stowarzyszeniem, które zrzesza Ochotnicze Straże Pożarne i inne osoby prawne w celu reprezentowania ich interesów oraz propagowania i realizacji celów statutowych. Związek jest kontynuatorem chlubnych tradycji ruchu strażackiego wyrażających się w niesieniu bezinteresownej pomocy ludziom i służeniu Ojczyźnie.

Związek wykonuje zadania o charakterze użyteczności publicznej w zakresie ochrony przeciwpożarowej, wspiera różnorodne formy pracy kulturalno-oświatowej, popularyzuje dorobek historyczny ruchu strażackiego, rozwija działalność artystyczną i sportową w Ochotniczych Strażach Pożarnych.

Związek działa na podstawie ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 roku - Prawo o stowarzyszeniach²⁷ i ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 roku o ochronie przeciwpożarowej oraz własnego statutu.

Celem Związku jest w szczególności:

- działanie na rzecz ochrony życia, zdrowia i mienia przed pożarami, klęskami żywiołowymi i zagrożeniami ekologicznymi lub innymi miejscowymi zagrożeniami,
- rzecznictwo i reprezentowanie członków Związku wobec organów administracji publicznej,

²⁶ Wykorzystano: *Vademecum ochrony przeciwpożarowej w powiecie i gminie*. KW PSP i ZW ZOSP RP w Kielcach, Oficyna Poligraficzna APLA sp.j., Kielce 2004.

²⁷ Ustawa Prawo o stowarzyszeniach, op. cit.

- wykonywanie zadań z zakresu ochrony przeciwpożarowej zleconych przez organy administracji publicznej,
- współtworzenie i opiniowanie aktów normatywnych dotyczących ochrony przeciwpożarowej,
- działanie na rzecz ochrony środowiska,
- informowanie o występujących zagrożeniach pożarowych i innych zagrożeniach miejscowych oraz sposobach im zapobiegania,
- rozwijanie i upowszechnianie działalności kulturalnej,
- rozwijanie i krzewienie kultury fizycznej i sportu,
- organizowanie pożarniczego i obronnego wychowania dzieci i młodzieży.

Powyższe cele realizowane są przez:

- współdziałanie z Państwową Strażą Pożarną, organami administracji publicznej oraz innymi podmiotami,
- udzielanie pomocy OSP w wyposażeniu w sprzęt, zaopatrywanie w mundury, odznaki i dystynkcje oraz organizowanie szkoleń,
- gromadzenie środków finansowych,
- zapewnienie doradztwa prawnego w zakresie funkcjonowania OSP,
- mobilizowanie społeczeństwa do udziału w realizacji zadań ochrony przeciwpożarowej,
- inicjowanie i organizowanie imprez sportowych oraz przeglądów dorobku amatorskiego ruchu artystycznego OSP,
- prowadzenie działalności wydawniczej, organizowanie wystaw, udzielanie pomocy w gromadzeniu eksponatów muzealnych,
- przedstawianie organom administracji publicznej wniosków dotyczących doskonalenia stanu ochrony przeciwpożarowej,
- popieranie wynalazczości i racjonalizacji w dziedzinie ochrony przeciwpożarowej.

Zapewnieniem ciągłości szeregów OSP są młodzieżowe i harcerskie drużyny pożarnicze, w których młodzież poznaje tajniki strażackiej służby, zasady zapobiegania pożarom oraz zachowania w wypadku zagrożenia. Ogółem działa w kraju blisko dziewięć i pół tysiąca drużyn młodzieżowych, zrzeszających około 90 tysięcy dziewcząt i chłopców w wieku 12-18 lat.

Ochotnicze Straże Pożarne użytkują około 16,5 tysiąca strażnic, najczęściej wybudowanych własnymi siłami, w połowie są to obiekty wielofunkcyjne służące całej społeczności. Wokół nich skupia się życie społeczne wsi i miasteczek.

Były i są one miejscem kultywowania tradycji narodowej, kultury i sztuki. Pod patronatem OSP funkcjonuje około 800 orkiestr, 300 zespołów artystycznych, ponad 600 drużyn sportowych.

Ważna dla środowiska strażackiego jest troska o własne tradycje, sztandar, zachowanie wiedzy o ich dorobku dla przyszłych pokoleń. Prawie co trzecia OSP w kraju prowadzi na bieżąco własną kronikę. Blisko tysięcy izb tradycji gromadzi eksponaty dokumentujące życie strażaków i środowiska. Są one cennym źródłem informacji dla dokumentowania historii pożarnictwa i życia tych środowisk.

Proponowanie różnorodnych form aktywności, docieranie do wszystkich grup społecznych to podstawa funkcjonowania ochotniczego pożarnictwa, napływu do jego szeregów ludzi młodych, aktywności i rangi we wszystkich dziedzinach życia swych środowisk.

Te wszystkie formy działania są przede wszystkim efektem zaangażowania ich członków, umiejętności radzenia sobie nawet w trudnych sytuacjach. Związek opiera swoją działalność na pracy społecznej.

Z tych też zagadnień składa się program Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej, który preferuje przede wszystkim aktywną i skuteczną pomoc w wypełnianiu przez OSP ich społecznej roli - zgodnie z przesłaniem Bolesława Chomicza - pierwszego prezesa odrodzonego Związku - "Ochotnicza Straż Ogniowa z wielu względów jest doniosłym posterunkiem służby publicznej, pod której sztandarami obywatel zaprawia się do dyscypliny, uczy się posłuchu i karności dla swej władzy przez niego samego wybranej, pogłębia w swym sercu poczucie obowiązku i poświęcenia, a w sztandarze swym widzi symbol jedności, bez której nie masz w społeczeństwie i państwie ładu, harmonii i poszanowania dla siły moralnej."²⁸

W statucie Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej²⁹, niezależnie od powyższych ustaleń, zapisano m.in. następujące uregulowania:

- Członkowie Związku dzielą się na: członków zwyczajnych i członków wspierających.
- Członkami zwyczajnymi są OSP oraz inne osoby prawne nie mające celów zarobkowych, które zgłosiły przystąpienie do Związku, zobowiązały się przestrzegać postanowień statutu i zostały przyjęte.
- Członkami wspierającymi są osoby prawne inne niż określone powyżej, które zadeklarowały pomoc w realizacji celów Związku i zostały przyjęte.
- Do obowiązków członka należy:
 - a. czynne uczestniczenie w działalności Związku bądź jej wspieranie,
 - b. propagowanie zasad ochrony przeciwpożarowej,

²⁸ Na podstawie informacji pobranych 17.03.2007 z:
http://www.zosprp.pl/php/index.php?mode=dzial&id_dzial=17

²⁹ Statut ZOSP RP wydany przez Sąd Rejonowy dla Miasta Stołecznego Warszawy KSR w dniu 8 lipca 2004 nr 116212 - <http://www.zosprp.pl>

- c. przestrzeganie postanowień statutu, regulaminów i uchwał władz Związku,
- d. regularne opłacanie składek członkowskich.
- Władzami Związku są:
 - a. Zjazd Krajowy,
 - b. Zarząd Główny,
 - c. Prezydium Zarządu Głównego,
 - d. Główna Komisja Rewizyjna,
 - e. Główny Sąd Honorowy.
- Kadencja władz Związku i kadencja władz jego oddziałów trwa pięć lat i kończy się z chwilą wyboru nowych władz.
- Zjazd Krajowy jest najwyższą władzą Związku. Zjazd Krajowy może być zwyczajny lub nadzwyczajny.
- Naczelną władzą zarządzającą – wykonawczą Związku jest Zarząd Główny Związku.
- W skład Zarządu Głównego wchodzi przedstawiciele wszystkich zarządów oddziałów wojewódzkich, w liczbie określonej uchwałą Zarządu Głównego.
- Do kompetencji Zarządu Głównego należy m.in.:
 - a. wykonywanie uchwał Zjazdu Krajowego,
 - b. uchwalanie planów działalności i budżetu Związku oraz zatwierdzanie sprawozdań z ich wykonania,
 - c. przedstawianie i opiniowanie wniosków mających na celu podniesienie stanu ochrony przeciwpożarowej, przeciwpowodziowej, ratownictwa i bezpieczeństwa powszechnego w kraju oraz projektów aktów normatywnych dotyczących tej problematyki.
- Dla sprawnej realizacji zadań, Zarząd Główny wybiera spośród członków zarządu Prezydium Zarządu Głównego, w tym prezesa i wiceprezesów.
- Do kompetencji Prezydium Zarządu Głównego należy m.in.:
 - a. kierowanie bieżącą pracą Związku,
 - b. decydowanie o innych podstawowych sprawach Związku niezastrzeżonych dla Zjazdu Krajowego i Zarządu Głównego,
 - c. wykonywanie uchwał Zarządu Głównego,
 - d. koordynowanie działalności oddziałów Związku,
 - e. opracowywanie projektów planów działalności i budżetu Związku,
 - f. rozstrzyganie odwołań od uchwał zarządów oddziałów wojewódzkich,
 - g. nadawanie odznak i wyróżnień, uchwalanie regulaminów, instrukcji i wytycznych oraz nadawanie sztandarów oddziałom wojewódzkim Związku.
- Związek może posiadać oddziały: wojewódzkie, powiatowe, obejmujące jeden lub więcej powiatów i gminne, obejmujące jedną lub więcej gmin.

My, z uwagi na zakres współpracy komendanta gminnego, skupimy się na zarządach szczebla podstawowego.

- Oddziały gminne są tworzone przez co najmniej dwóch członków zwyczajnych Związku.
- Władzami oddziału gminnego Związku są:
 - a. zjazd oddziału gminnego,
 - b. zarząd oddziału gminnego,
 - c. prezydium zarządu oddziału gminnego,
 - d. komisja rewizyjna oddziału gminnego.
- Zjazd oddziału gminnego jest najwyższą władzą oddziału gminnego (może być zwyczajny lub nadzwyczajny). Zjazd zwyczajny oddziału gminnego zwoływany jest przez zarząd oddziału raz na 5 lat.
- W zjeździe oddziału gminnego uczestniczą: z głosem decydującym – delegaci członków zwyczajnych Związku, a z głosem doradczym – przedstawiciele członków wspierających Związku oraz członkowie ustępujących władz oddziału gminnego i osoby zaproszone.
- Do kompetencji zjazdu oddziału gminnego należy m.in.:
 - a. rozpatrywanie sprawozdań z działalności zarządu oddziału gminnego i komisji rewizyjnej oddziału gminnego oraz udzielanie absolutorium ustępującemu zarządowi oddziału gminnego na wniosek komisji rewizyjnej oddziału gminnego,
 - b. uchwalanie programów działania oddziału gminnego,
 - c. wybór delegatów na zjazd oddziału powiatowego,
 - d. podejmowanie innych uchwał w sprawach wnoszonych przez władze oddziału gminnego i delegatów.
- Zarząd oddziału gminnego, składający się z przedstawicieli wszystkich członków zwyczajnych z terenu gminy jest władzą zarządzającą - wykonawczą oddziału gminnego i do kompetencji jego m.in. należy:
 - a. wykonywanie uchwał zjazdu oddziału gminnego oraz zwierzchnich władz Związku,
 - b. rozpatrywanie wniosków mających na celu podniesienie stanu ochrony przeciwpożarowej, przeciwpowodziowej, ratownictwa i bezpieczeństwa powszechnego w gminie,
 - c. uchwalanie planów działalności i budżetu oddziału zarządu gminnego oraz zatwierdzanie sprawozdań z ich wykonania,
 - d. organizowanie i wspieranie OSP.
- Terenowe jednostki organizacyjne Związku mogą uzyskać osobowość prawną, za zgodą Zarządu Głównego - z własnej inicjatywy lub na wniosek zarządu zainteresowanego oddziału.

- Mienie Związku i oddziałów posiadających osobowość prawną powstaje z następujących źródeł:
 - a. składek członkowskich,
 - b. dotacji, darowizn, spadków, zapisów,
 - c. dochodów z własnej działalności gospodarczej,
 - d. dochodów z majątku Związku,
 - e. dywidendy należnej Związkowi z tytułu uczestnictwa w spółkach kapitałowych,
 - f. środków przekazanych przez instytucje ubezpieczeniowe,
 - g. ofiarności publicznej.
- Dochód Związku przeznaczany jest w całości na realizację celów statutowych.

Statut Ochotniczej Straży Pożarnej

Zgodnie z Konstytucją RP³⁰ obywatele mają prawo do czynnego uczestnictwa w życiu publicznym i wyrażania zróżnicowanych poglądów oraz realizacji indywidualnych zainteresowań, a także zrzeszania się w stowarzyszeniach zgodnie z Deklaracją Praw Człowieka i Międzynarodowym Paktem Praw Obywatelskich i Politycznych.

Stowarzyszenie Ochotnicza Straż Pożarna w określonej miejscowości działa na podstawie ustawy z 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach oraz ustawy z 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej a także statutu, którego wersję wzorcową³¹, opracowaną przez Zarząd Główny ZOSP RP, omówiono poniżej.

Stowarzyszenie OSP posiada osobowość prawną i może być członkiem Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej.

³⁰ Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 roku, op. cit.

³¹ Wzorcowy projekt statutu ochotniczej straży pożarnej *Statut ochotniczej straży pożarnej w.....*
www.zosprp.pl

Fotografia nr 1.2. Strażnica OSP.³²

Najważniejsze zapisy statutu wzorcowego dotyczą następujących kwestii:

- Statut określa siedzibę OSP oraz precyzuje, że terenem działania OSP jest miejscowość będąca jej siedzibą, miejscowości położone w gminie oraz w rejonie pomocy wzajemnej.
- Ochotnicza Straż Pożarna (będąca członkiem Związku OSP RP) może posiadać sztandar oraz używać pieczęci, godła i flagi organizacyjnej, według wzorów określonych przez Zarząd Główny Związku. Natomiast Ochotnicza Straż Pożarna nie będąca członkiem Związku OSP RP zagadnienia te musi określić samodzielnie w statucie.
- Statut OSP winien określać cele i zadania OSP, takie jak m.in.:
 - a. prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną, organami samorządowymi i innymi podmiotami,
 - b. udział w akcjach ratowniczych przeprowadzanych w czasie pożarów, zagrożeń ekologicznych związanych z ochroną środowiska oraz innych klęsk i zdarzeń,
 - c. informowanie ludności o istniejących zagrożeniach pożarowych i ekologicznych oraz sposobach ochrony przed nimi,
 - d. upowszechnianie, w szczególności wśród członków, kultury fizycznej i sportu oraz prowadzenia działalności kulturalnej i oświatowej,
 - e. wykonywanie innych zadań wynikających z przepisów o ochronie przeciwpożarowej oraz niniejszego statutu,
 - f. działania na rzecz ochrony środowiska,
 - g. wspomaganie rozwoju społeczności lokalnych.

³² Foto arch. KW PSP Poznań

- Cele i zadania wymienione powyżej, OSP winna realizować np. przez:
 - a. organizowanie swoich członków do działalności na rzecz ochrony przeciwpożarowej i ochrony ludności,
 - b. przedstawianie organom władzy samorządowej i administracji rządowej wniosków w sprawach ochrony przeciwpożarowej oraz ratownictwa,
 - c. organizowanie, spośród swoich członków zwyczajnych zespołu ratowniczego,
 - d. prowadzenie podstawowego szkolenia ratowniczego członków zwyczajnych OSP i współdziałanie z Państwową Strażą Pożarną w organizowaniu szkolenia funkcyjnych OSP,
 - e. organizowanie młodzieżowych i kobiecych drużyn pożarniczych,
 - f. organizowanie zespołów świetlicowych, bibliotek, orkiestr, teatrów amatorskich, chórów, sekcji sportowych i innych form pracy społeczno-wychowawczej oraz kulturalnej i oświatowej,
 - g. organizowanie zawodów sportowych i imprez propagujących kulturę fizyczną,
 - h. prowadzenie innych form działalności mających na celu wykonanie zadań wynikających z ustawy o ochronie przeciwpożarowej i niniejszego statutu.
- Statut OSP określać winien członkostwo w jednostce.

Ponadto wzorcowy statut opracowany przez Zarząd Główny ZOSP RP stwierdza, że członkowie OSP dzielą się na:

- członków zwyczajnych, w tym członków młodzieżowej i kobiecej drużyny pożarniczej,
- członków wspierających,
- członków honorowych.

Członkami zwyczajnymi OSP mogą być:

- pełnoletni obywatele polscy i cudzoziemcy mający stałe miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, nie pozbawieni praw publicznych,
- małoletni w wieku od 16 do 18 lat oraz za zgodą opiekunów ustawowych małoletni poniżej 16 lat, jeżeli deklarują czynne uczestnictwo w realizacji celów OSP.

Członek zwyczajny aktywnie uczestniczy w wykonywaniu postanowień statutu, opłaca składkę członkowską i składa przyrzeczenie następującej treści: „W pełni świadom obowiązków strażaka – ochotnika uroczyście przyrzekam czynnie uczestniczyć w realizacji celów i zadań ochotniczej straży pożarnej. Być

zdyscyplinowanym, męznym, ofiarnym w ratowaniu życia i mienia ludzi. Swoim zachowaniem oraz wyglądem godnie reprezentować ochotnicze straże pożarne”.

Członkiem młodzieżowej drużyny pożarniczej może zostać osoba, która ukończyła 12 lat, uzyskała zgodę opiekunów ustawowych i złożyła przyrzeczenie. Członkom młodzieżowych drużyn pożarniczych w wieku od 16 do 18 lat przysługuje bierne i czynne prawo wyborcze do władz OSP oraz do komisji ds. młodzieży działających w Związku. Członkowie młodzieżowej drużyny pożarniczej nie biorą udziału w akcjach ratowniczych.

Członkowie zwyczajni mają prawo:

- wybierać i być wybieranymi do władz OSP z wyjątkiem młodzieży poniżej 16 roku życia,
- uczestniczyć w Walnym Zebraniu Członków OSP z prawem głosu,
- wysuwać postulaty i wnioski wobec władz OSP,
- korzystać z urządzeń i sprzętu będącego własnością OSP,
- używać munduru, dystynkcji i odznak.

Do obowiązków członka zwyczajnego należy:

- aktywne uczestniczenie w działalności OSP,
- przestrzeganie postanowień niniejszego statutu i innych uchwał władz OSP oraz uchwał władz Związku,
- podnoszenie poziomu wiedzy pożarniczej poprzez udział w szkoleniach,
- dbanie o mienie OSP,
- regularne opłacanie składek członkowskich.

Spośród pełnoletnich członków zwyczajnych tworzy się zespół ratowniczy.

Członkiem wspierającym może być osoba fizyczna lub prawna bez względu na jej miejsce zamieszkania, która zadeklaruje wspomaganie działalności OSP finansowo lub w innej formie i za swą zgodą zostanie przyjęta przez zarząd OSP.

Członkiem honorowym może być każda osoba fizyczna, szczególnie zasłużona dla ochrony przeciwpożarowej. Godność członka honorowego nadaje Walne Zebranie Członków OSP.

Statut winien określać także władze stowarzyszenia i ich kompetencje. Władzami OSP wg wzorcowego statutu są:

1. Walne Zebranie Członków OSP (może być zwyczajne, sprawozdawcze oraz nadzwyczajne) - jest najwyższą władzą OSP.
2. Zarząd,
3. Komisja Rewizyjna.

Do kompetencji Walnego Zebrania Członków OSP, oprócz innych spraw wymienionych w niniejszym statucie, należy m.in.:

- udzielenia absolutorium Zarządowi OSP,
- uchwalenie programu działania i budżetu OSP,
- określenie przedmiotu prowadzonej przez OSP działalności gospodarczej,
- uchwalenie statutu OSP lub jego zmiany,
- podjęcie uchwały o rozwiązaniu OSP.

Statut winien określać również sposób wyboru Zarządu i jego zadania. Wg statutu wzorcowego Zarząd wybiera ze swego grona prezesa, naczelnika, dwóch wiceprezesów, sekretarza i skarbnika, a także może wybrać gospodarza, kronikarza i zastępcę naczelnika. Naczelnik sprawuje funkcję wiceprezesa. Do zadań Zarządu należy m.in.:

- reprezentowanie interesów OSP,
- realizowanie uchwał i wytycznych Walnego Zebrania Członków OSP,
- udzielanie niezbędnych wyjaśnień organowi nadzorującemu,
- opracowanie projektów rocznego planu działalności i budżetu OSP oraz składanie sprawozdań z ich wykonania Walnemu Zebraniu Członków OSP,
- przyjmowanie i skreślanie z listy członków OSP,
- przyznawanie wyróżniającym się członkom OSP dyplomów i nagród oraz występowanie z wnioskami o przyznanie odznaczeń i odznak,
- tworzenie zespołu ratowniczego,
- organizowanie młodzieżowych i kobiecej drużyny OSP, zespołów kulturalno-oświatowych i sportowych,
- dokonywanie ocen realizacji przez poszczególnych członków OSP powierzonych im zadań,
- rozstrzyganie sporów między członkami, wynikających z ich przynależności do OSP.

Zgodnie ze statutem Prezes Zarządu kieruje jego pracami i reprezentuje OSP. Natomiast Naczelnik kieruje zespołem ratowniczym jednoosobowo w formie rozkazów i poleceń. Do obowiązków naczelnika należy:

- wnioskowanie do zarządu OSP o wyznaczenie członków OSP do wykonania zadań ratowniczych,
- organizowanie i prowadzenie podstawowego szkolenia ratowniczego członków OSP, drużyny młodzieżowej i kobiecej,
- czuwanie nad przestrzeganiem dyscypliny organizacyjnej przez członków OSP,
- kierowanie realizacją zadań w zakresie ochrony przeciwpożarowej,
- kierowanie działaniami ratowniczymi prowadzonymi siłami OSP,

- dysponowanie sprzętem ratowniczym OSP i nadzór nad jego sprawnością,
- opracowywanie opinii i wniosków w sprawie stanu ochrony przeciwpożarowej miejscowości będącej siedzibą OSP oraz dotyczących wyposażenia ratowniczego OSP.

Wzorcowy Statut określa też wyróżnienia i kary. Za wzorowe wykonanie zadań ratowniczych przez członków OSP naczelnik może stosować następujące wyróżnienia:

- pochwałę ustną,
- pochwałę w rozkazie naczelnika,
- wystąpienie do Zarządu OSP o przyznanie nagrody,
- sporządzenie wniosku o nadanie odznaczenia lub odznaki.

Natomiast za niewłaściwe wykonanie zadań ratowniczych przez członków OSP naczelnik może stosować następujące środki dyscyplinarne:

- upomnienie ustne,
- naganę w rozkazie naczelnika,
- wystąpienie do Zarządu OSP o wykluczenie członka z OSP.

Najczęściej na końcu statutu znajdują się stwierdzenia dotyczące spraw majątkowych.

Majątek i fundusze OSP, wg statutu wzorcowego, powstają z:

- składek członkowskich,
- dotacji, darowizn, spadków i zapisów,
- dochodów z majątku i imprez,
- ofiarności publicznej,
- wpływów z działalności gospodarczej, jeżeli OSP prowadzi działalność gospodarczą zgodnie z przepisami prawa i postanowieniami statutu; dochód z działalności gospodarczej i uzyskane fundusze OSP służą w całości realizacji celów statutowych i nie mogą być przeznaczane do podziału między członków OSP.

Fotografia nr 1.3. Przekazanie sprzętu do OSP.³³

Organizacja i funkcjonowanie jednostek operacyjno–technicznych (JOT) w OSP.

Podstawowym zadaniem ochotniczych straży pożarnych jest prowadzenie działań ratowniczych. Obowiązek ten wynika z ustawy o ochronie przeciwpożarowej, a także własnego statutu. A zatem OSP zobowiązana jest przepisami rangi ustawowej i postanowieniami swojego statutu do przygotowania się pod względem organizacyjno-technicznym do skutecznego prowadzenia działań ratowniczych.

Przygotowanie organizacyjne to właśnie powołanie i wyszkolenie zespołu ratowniczego - wg uchwały prezydium zwanego **jednostką operacyjno – techniczną**³⁴ (JOT), a przygotowanie techniczne to odpowiednie wyposażenie jej w środki niezbędne do działania.

Przez jednostkę operacyjno-techniczną ochotniczej straży pożarnej należy rozumieć powołany spośród członków czynnych pododdział strażaków ratowników OSP³⁵ przeznaczony do działań ratowniczych.

³³ Foto arch. KW PSP Poznań

³⁴ Podstawą powołania JOT-ów jest Uchwała Prezydium ZG ZOSP RP Nr 95/18/2004 z dn. 16.12.2004 r.

³⁵ Strażak ratownik OSP to członek czynny OSP powołany do JOT spełniający niezbędne wymagania określone w regulaminie organizacyjnym JOT.

Fotografia nr 1.4. Strażnica OSP.³⁶

Po skompletowaniu listy kandydatów naczelnik przedstawia ją zarządowi OSP, który podejmuje uchwałę powołującą JOT odpowiedniej kategorii. Uchwała ta powinna podkreślać pierwszoplanową rolę JOT w realizacji podstawowego celu działalności OSP, jakim jest prowadzenie działań ratowniczych. Powinna także wprowadzać regulamin organizacyjny określający zadania i zakres działania JOT oraz obowiązki, uprawnienia i odpowiedzialność dowódców i strażaków ratowników OSP.

Skład osobowy JOT naczelnik przedstawia na uroczystej zbiórce omawiając rolę tej jednostki w działalności OSP, podkreśla również szczególną nobilitację dla członków OSP powołanych na strażaków ratowników. Informuje także powołanych do JOT strażaków o obowiązku odbycia wymaganych szkoleń i konieczności bieżącego doskonalenia umiejętności ratowniczych. Ponadto ustala podział na sekcje (zastępy) oraz zasady pełnienia służby bojowej.

Wytyczne stanowiące załącznik Nr 1 do cytowanej Uchwały Prezydium ZG ZOSP określają wymagania dla czterech kategorii JOT-ów. Kategoryzacja³⁷ ta polega na sklasyfikowaniu JOT według określonych zasad (standardów) oceniających ich możliwości w działaniach ratowniczych i zabezpieczających. Kategoryzacja pozwala także na ocenę zabezpieczenia terenu (gminy, powiatu) przez aktualnie działające OSP oraz niezbędnych potrzeb dotyczących ilości i wyposażenia OSP w stosunku do potencjalnych zadań tych jednostek przy przewidywanym maksymalnym zagrożeniu. Umożliwia to przyjęcie w planach

³⁶ Foto arch. KW PSP Poznań

³⁷ Kategoryzacja to wyróżnienie w klasyfikacji pokazujące skrótowo (określonym symbolem) wartość bojową jednostki operacyjno-technicznej.

ratowniczych określonego szczebla (gminy, powiatu) docelowej kategorii JOT w poszczególnych OSP i działania mające na celu faktyczne uzyskanie tej kategorii.

Kategoryzacja JOT-ów dotyczy Ochotniczych Straży Pożarnych zrzeszonych w Związku OSP RP.

Wyróżniamy następujące kategorie JOT:

Kategoria I – JOT zdolna do podjęcia w czasie dysponowania do 5 min n/w działań:

- działania ratownicze w czasie pożarów,
- działania ratownicze w czasie katastrof, wypadków i awarii technicznych, szczególnie komunikacyjnych,
- działania ratownicze w czasie zagrożenia wodnego (głównie powodziowego) lub ekologicznego lub chemicznego,
- udzielenie zgodnie z obowiązującymi procedurami pierwszej pomocy medycznej,
- działania zabezpieczające w czasie innych zagrożeń.

JOT w sile plutonu z terenem własnego działania obejmującym powiat.

Kategoria II – JOT zdolna do podjęcia w czasie dysponowania do 5 min n/w działań:

- działania ratownicze w czasie pożarów,
- działania ratownicze w czasie katastrof, wypadków i awarii technicznych szczególnie komunikacyjnych,
- udzielenie zgodnie z obowiązującymi procedurami pierwszej pomocy medycznej,
- działania zabezpieczające w czasie innych zagrożeń.

JOT w sile plutonu z terenem własnego działania obejmującym powiat.

Fotografia nr 1.5. Strażnica i wyposażenie OSP.³⁸

Kategoria III – JOT zdolna do podjęcia w czasie dysponowania do 5 min n/w działań:

- działania ratownicze w czasie pożarów,
- udzielenie zgodnie z obowiązującymi procedurami pierwszej pomocy medycznej,
- działania zabezpieczające w czasie innych zagrożeń.

JOT w sile 1 sekcji z terenem własnego działania obejmującym gminę.

Kategoria IV – JOT w OSP lokalnego działania zdolna do podjęcia w czasie dysponowania do 10 min ograniczonych działań ratowniczych w czasie pożarów oraz działań zabezpieczających podczas innych zagrożeń. JOT w sile 1 sekcji z terenu własnego działania obejmującym miejscowość będącą siedzibą OSP.

JOT Specjalistyczna – przygotowana do specjalistycznych działań ratowniczych i zabezpieczających w czasie klęsk żywiołowych, katastrof, awarii i innych zagrożeń. Rodzaj działań ratowniczych, czas dysponowania, podstawowe wymogi organizacyjno-techniczne i teren własnego działania dla JOT specjalistycznej powinny być ustalone w dokumencie powołującym tą jednostkę (uchwała OSP z załącznikami) oraz powiatowym lub wojewódzkim planie ratowniczym.

Wymogi organizacyjno-techniczne, czyli zespół warunków, którym powinna odpowiadać JOT pod względem kadrowym oraz podstawowe normatywy

³⁸ Foto arch. KW PSP Poznań

dotyczące jej wyszkolenia i wyposażenia, zostały przedstawione w załączniku do Uchwały ZG ZOSP RP. Te normatywy pozwalają zarządowi OSP powołać, na wniosek naczelnika, jednostkę operacyjno-techniczną i ustalić dla niej regulamin organizacyjny. Podjęta przez zarząd uchwała w tym przedmiocie jest wewnętrznym aktem prawnym obowiązującym w danej OSP.

Regulamin JOT-u powinien określać:

- cel oraz zasady powołania i funkcjonowania JOT,
- zakres działania JOT i jej zadania,
- kierowanie (dowodzenie) JOT – uprawnienia, obowiązki i odpowiedzialność dowódców,
- obowiązki, uprawnienia i odpowiedzialność strażaków ratowników OSP powołanych do JOT oraz stawiane im wymagania.

JOT-em kieruje jednoosobowo naczelnik OSP przy pomocy dowódców niższego szczebla, tj.: zastępcy naczelnika, dowódcy plutonu, dowódcy sekcji. W czasie akcji ratowniczych naczelnik dowodzi działaniami JOT przy pomocy dowódców załóg (zastępów ratowniczych). Naczelnik OSP ponosi odpowiedzialność statutową za: przygotowanie do działań, gotowość bojową i sprawność JOT, a także zapewnienie bezpieczeństwa strażaków ratowników OSP.

Do obowiązków naczelnika, zgodnie z ustaleniami załącznika do uchwały prezydium ZG ZOSP RP, należy:

- kierowanie całokształtem działalności JOT i nadzór nad jej gotowością bojową,
- typowanie członków czynnych do składu osobowego JOT,
- dysponowanie siłami i środkami JOT,
- dowodzenie załogami JOT w czasie działań ratowniczych i zabezpieczających,
- współdziałanie na przydzielonym odcinku działań z innymi służbami i jednostkami ratowniczymi uczestniczącymi w akcji,
- zapewnienie zgłoszenia do właściwego ośrodka dyspozycyjnego każdego wyjazdu i powrotu załogi JOT,
- dopilnowanie sporządzenia wymaganej dokumentacji z udziału JOT w akcjach ratowniczych i zabezpieczających,
- zapewnienie natychmiastowego zgłaszania do właściwego ośrodka dyspozycyjnego niezdolności do działań załogi JOT,
- nadzorowanie sprawności oraz prawidłowej eksploatacji i konserwacji sprzętu i wyposażenia JOT zgodnie z wymogami określonymi w instrukcjach i innych dokumentach,
- planowanie szkolenia JOT oraz nadzór nad realizacją planów i zajęć szkoleniowych; udział bezpośredni w szkoleniu,

- nadzór nad właściwym zabezpieczeniem sprzętu i wyposażenia JOT przed kradzieżą,
- utrzymywanie dyscypliny organizacyjnej oraz dbanie o właściwą atmosferę i koleżeństwo,
- nadzór nad przestrzeganiem bhp oraz badaniami lekarskimi ratowników OSP,
- informowanie Zarządu OSP o problemach organizacyjnych i sprzętowych JOT oraz wnioskowanie sposobu ich usunięcia,
- dokumentowanie działalności JOT w książce naczelnika OSP i innych wymaganych dokumentach.

Powyższy materiał³⁹ jest przypomnieniem materiału tematu nr 9 szkolenia dowódców OSP szczegółowo omawiającego organizację i funkcjonowanie JOT ów.

Rozwinięcie elementów regulaminu wzorcowego, który powinien być wzorem do opracowania regulaminu dla konkretnej JOT OSP znajduje się w na stronie Internetowej ZG ZOSP⁴⁰. Tam też można znaleźć Uchwałę nr 144/25/2005 Prezydium ZG ZOSP RP z dnia 19 grudnia 2005 r. w sprawie zmiany uchwały Prezydium ZG ZOSP RP Nr 95/18/2004 z dn. 16.12.2004 r. będącej obok Statutu OSP podstawą powołania JOT-ów.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie⁴¹ w odniesieniu do OSP i ZOSP RP

„Działalnością pożytku publicznego jest działalność społecznie użyteczna, prowadzona przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych określonych w ustawie. OSP i ZOSP RP są organizacjami pozarządowymi w rozumieniu ww. ustawy:

- nie są jednostkami sektora finansów publicznych,
- nie działają w celu osiągnięcia zysku,
- są utworzone na podstawie ustawy.

³⁹ Wykorzystano fragment opracowania S. Mikulak, *Organizacja i funkcjonowanie JOT w OSP*. Szkolenie dowódców OSP, 2007.

⁴⁰ www.zgzosrp.pl

⁴¹ W dniu 1 stycznia 2004 r. weszło w życie większość przepisów Ustawy z 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2003r. nr 96, poz. 873) oraz Ustawy – z tej samej daty – Przepisy wprowadzające ww. ustawę (Dz. U. z 2003r. nr 96, poz. 874). www.zosprp.pl

OSP i ZOSP RP wykonują zadania należące do sfery zadań publicznych, określonych ww. ustawą⁴² w zakresie:

- ratownictwa i ochrony ludności,
- pomocy ofiarom katastrof i klęsk żywiołowych,
- upowszechniania wiedzy i umiejętności na rzecz obronności państwa,
- podtrzymywania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej,
- szerzenia kultury, sztuki, pielęgnowania tradycji,
- upowszechniania kultury fizycznej i sportu,
- krajoznawstwa oraz wypoczynku dzieci i młodzieży,
- ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego.

Organy administracji publicznej prowadzą działalność w sferze zadań publicznych wymienionych w ustawie, we współpracy z organizacjami pozarządowymi, odpowiednio do terytorialnego zakresu swoich organów, w formie:

- zlecenia organizacjom pozarządowym realizacji zadań publicznych określonych w ustawach,
- wzajemnego informowania się o planowanych kierunkach działalności i współdziałania w celu zharmonizowania tych kierunków,
- konsultowania z organizacjami pozarządowymi projektów aktów normatywnych dotyczących statutowej działalności tych organizacji,
- tworzenia wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym.

Współpraca, o której mowa odbywa się na zasadach: pomocowości, suwerenności stron, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji i jawności. Zlecenie realizacji zadań publicznych łączy się z dotacją na realizację zadania lub dotacją na dofinansowanie realizowanego zadania, w ramach rocznego planu współpracy.

Ustawa wprowadza możliwość odpłatnego wykonywania przez OSP i ZOSP RP usług z zakresu działalności pożytku publicznego. Statutowa działalność organizacji pozarządowych w części obejmującej działalność pożytku publicznego może być bowiem prowadzona jako działalność nieodpłatna oraz jako działalność odpłatna.

Działalnością odpłatną pożytku publicznego jest działalność w zakresie wykonywania zadań należących do sfery zadań publicznych, w ramach realizacji przez organizację pozarządową celów statutowych, za którą pobiera wynagrodzenie. Dochód z działalności odpłatnej pożytku służy wyłącznie

⁴² art. 4 ust. 1. Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, op. cit.

realizacji zadań należących do sfery zadań publicznych lub celów statutowych odpowiadających wykonywanej, odpłatnej działalności – art. 8.

Działalnością nieodpłatną pożytku publicznego jest świadczenie na podstawie stosunku prawnego usług, za które organizacja pozarządowa nie pobiera wynagrodzenia – art. 7.

Co do zasady, statutowa działalność organizacji pozarządowej w części obejmującej działalność pożytku publicznego nie jest działalnością gospodarczą. Staje się nią działalność odpłatna ww. organizacji przynosząca zysk przy jednoczesnym wynagradzaniu osób fizycznych, wykonujących tę działalność na podstawie umowy o pracę i umów cywilnoprawnych – wyższym niż 1,5-krotność przeciętnego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw – art. 9. Wyżej wymieniona działalność gospodarcza nie może się pokrywać z odpłatną działalnością pożytku publicznego – art. 9 ust. 3.

Ustawa przewiduje konieczność wyodrębnienia rachunkowego każdej działalności pożytku publicznego i wolontariatu – art. 10.

Organizacja pozarządowa uzyskuje status organizacji pożytku publicznego z chwilą wpisania do rejestru – Krajowego Rejestru Sądowego (informacji o spełnieniu wymagań, o których mowa w art. 20 ustawy). Traci ten status z chwilą wykreślenia z Rejestru – z urzędu lub na wniosek – art. 22. Wpis do rejestru warunkuje spełnienie wymagań określonych w ustawie; łącznie wszystkich tam wymienionych – art. 20. Wykreślenie następuje z powodu utraty spełnienia warunków jw., nawet jednego.

Organizacja pożytku publicznego ma obowiązek sporządzenia rocznego sprawozdania merytorycznego ze swej działalności z podaniem do publicznej wiadomości, a także sprawozdania finansowego. W/w sprawozdania organizacja przekazuje właściwym ministrom – art. 23.

Organizacji pożytku publicznego przysługują, na zasadach określonych w przepisach odrębnych, zwolnienia podatkowe i inne, a także określone odrębnymi przepisami przywileje – art. 24.

Płatnik podatku dochodowego od osób fizycznych oraz podatku dochodowego zryczałtowanego, od osób fizycznych, może, na zasadach i w trybie określonym w odrębnych przepisach, przekazać 1% podatku obliczonego zgodnie z odrębnymi przepisami na rzecz wybranych przez siebie organizacji pożytku publicznego. Innymi słowy, obdarować w ten sposób można wiele organizacji pożytku publicznego, ale tylko w łącznej kwocie 1% podatku – art. 27.

Ustawa wprowadza nadzór nad działalnością organizacji pożytku publicznego, który sprawuje właściwy minister, ale w stosunku do organizacji działających w zakresie ratownictwa i ochrony ludności nadzór sprawuje minister właściwy do spraw wewnętrznych. Nadzór dotyczy tylko prawidłowości korzystania z uprawnień określonych w niniejszej ustawie. Minister właściwy do

spraw wewnętrznych dodatkowo nadzoruje realizację zleconych zadań publicznych.

Ustawa reguluje nadto instytucję wolontariatu – art. 42 – 44.

OSP i ZOSP RP mogą korzystać w swojej działalności z pracy wolontariuszy i w tym zakresie są obowiązani stosować przepisy ustawy. Do członków OSP przepisy o wolontariacie mają zastosowanie tylko w zakresie nie uregulowanym przepisami ustawy o ochronie przeciwpożarowej.⁴³

Struktury organizacyjne oraz zasady funkcjonowania Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego

„Funkcją państwa jest zapewnienie obywatelom podstawowych warunków ochrony przed niebezpieczeństwami wynikającymi z niedoskonałości postępu cywilizacyjnego i naturalnych praw przyrody takich jak pożary, powódzie, katastrofy techniczne, chemiczne i ekologiczne. W celu przeciwdziałania skutkom tych zdarzeń powinien w państwie funkcjonować system szeroko rozumianego ratownictwa, którego podstawową cechą byłaby sprawność ratowania życia, zdrowia i mienia bez względu na wielkość i rodzaj zagrożenia.

Bezpieczeństwo wewnętrzne określane skalą niemilitarnych zagrożeń politycznych i gospodarczych, samodyscypliną społeczną decydujące o spokoju, ładzie i porządku publicznym, skalą zdarzeń cywilizacyjnych, a także zdarzeń żywiołowych powodowanych siłami natury, powierzone jest urzędowi Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji jest organem wiodącym oraz głównym organizatorem i koordynatorem wobec innych organów naczelnych i centralnych, a także terenowych w zakresie działań porządkowo - ochronnych oraz czynności ratowniczych w razie klęsk żywiołowych i innych podobnych zdarzeń zagrażających bezpieczeństwu powszechnemu.

Podstawowymi elementami bezpieczeństwa wewnętrznego Państwa są systemy:

- Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy, którego podstawową bazą jest Państwowa Straż Pożarna oraz najlepiej wyposażone i wyszkolone ochotnicze straże pożarne,
- System Utrzymania Ładu i Porządku Publicznego, w którym wiodącą rolę pełni Policja,
- System Zabezpieczenia i Ochrony Granic, za który odpowiedzialna jest Straż Graniczna,

⁴³ Wykorzystano materiał opublikowany na stronie: <http://www.zosprp.pl> - pobrano 18.03.2007r.

- System Alarmowania i Ostrzegania Ludności, w którym wiodące są formacje Obrony Cywilnej.”⁴⁴

Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy (**KSRG**) jest integralną częścią organizacji bezpieczeństwa wewnętrznego obejmującą, w celu ratowania życia, zdrowia, mienia lub środowiska, prognozowanie, rozpoznawanie i zwalczanie pożarów, klęsk żywiołowych lub innych miejscowych zagrożeń; system ten skupia jednostki ochrony przeciwpożarowej, inne służby, inspekcje, stráže, instytucje oraz podmioty, które dobrowolnie w drodze umowy cywilnoprawnej zgodziły się współdziałać w akcjach ratowniczych.

„Podstawowym założeniem w budowie systemu ratowniczo-gaśniczego jest stworzenie jednolitego i spójnego układu, skupiającego powiązane ze sobą różne podmioty ratownicze, tak, aby można było podjąć skutecznie każde działanie ratownicze. Ideą przewodnią jest stworzenie takiego zespołu działań, w którym człowiek bez względu na rodzaj i wielkość zagrożenia daje jeden sygnał, a system ma tak funkcjonować, aby zagrożonemu udzielić wszechstronnej, skutecznej pomocy.

Struktura organizacyjna

Zgodnie z właściwością terytorialną, Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy tworzą oraz koordynują jego funkcjonowanie następujące organy władzy:

- wójt (burmistrz lub prezydent miasta) w zakresie zadań ustalonych przez wojewodę,
- starosta, który określa zadania i kontroluje wykonywanie zadań na obszarze powiatu, a w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń życia, zdrowia, środowiska i mienia kieruje systemem przy pomocy powiatowego zespołu reagowania kryzysowego,
- wojewoda, który określa zadania i kontroluje ich wykonanie na obszarze województwa, a w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń życia, zdrowia, środowiska i mienia kieruje systemem przy pomocy Wojewódzkiego Zespołu Reagowania Kryzysowego.

Centralnym organem administracji rządowej w sprawach organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego oraz ochrony przeciwpożarowej jest Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej, podległy ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji odpowiada za realizację polityki państwa w zakresie ochrony przeciwpożarowej oraz pełni nadzór nad funkcjonowaniem Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

⁴⁴ Notatki tematyczne R. Dąbrowa.

Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy zorganizowany jest w sposób zapewniający jego ciągłe funkcjonowanie na poszczególnych poziomach, tj.:

- **powiatowym**, jako podstawowym poziomie wykonawczym działań ratowniczych na obszarze gmin i powiatu,
- **wojewódzkim**, jako poziomie wspomagania i koordynacji działań ratowniczych na obszarze województwa,
- **centralnym**, jako poziomie wspomagania i koordynacji działań ratowniczych na obszarze kraju.

System funkcjonuje w dwóch stanach:

- stałym czuwaniu i doraźnym reagowaniu, polegającym na podejmowaniu działań ratowniczych przez własne siły i środki powiatu i gmin,
- wykonywaniu działań ratowniczych wymagających użycia sił i środków spoza powiatu, wtedy uruchamiany jest poziom wspomagania i koordynacji ze szczebla wojewódzkiego, a przy dużych lub złożonych działaniach ratowniczych ze szczebla centralnego (kraju).⁴⁵

*Fotografia nr 1.6. Ćwiczenia na poligonie.*⁴⁶

Minister właściwy do spraw wewnętrznych określił, w drodze rozporządzenia⁴⁷, szczegółowe zasady organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego, w szczególności w zakresie:

⁴⁵ Kubicki W. wykład Internetowy.

⁴⁶ Foto arch. KW PSP Poznań

⁴⁷ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 grudnia 1999 roku w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego (Dz. U. z 1999r. nr 111 poz. 1311). <http://www.straz.gov.pl>

- organizacji na obszarze powiatu, województwa i kraju,
- walki z pożarami i innymi klęskami żywiołowymi,
- ratownictwa technicznego chemicznego, ekologicznego i medycznego,
- dysponowania do działań ratowniczych,
- kierowania działaniem ratowniczym,
- prowadzenia dokumentacji zdarzeń oraz dokumentacji funkcjonowania krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego,
- organizacji odwodów operacyjnych,
- organizacji stanowisk kierowania.

Szczegóły funkcjonowania KSRG zostaną omówione w temacie nr 4 tego kursu.

Zadania organów administracji samorządowej z zakresu ochrony przeciwpożarowej

Zadania wspólne gminy i powiatu w zakresie ochrony przeciwpożarowej

„Do zadań wspólnych należą:

1. Zapewnienie ochrony życia i mienia obywateli.
2. Projektowanie budżetu w części dotyczącej ochrony przeciwpożarowej.
3. Prowadzenie analiz i opracowywanie prognoz dotyczących pożarów, klęsk żywiołowych oraz innych miejscowych zagrożeń.
4. Sprawowanie nadzoru w zakresie zapobiegania pożarom i innym zdarzeniom w podległych obiektach.
5. Realizacja zadań Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na własnym obszarze.
6. Kierowanie działaniami prowadzonymi w celu zapobieżenia skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięcia na własnym terenie.
7. Podejmowanie innych działań zmierzających do poprawy bezpieczeństwa obywateli.

Ponadto, zgodnie z art. 14 ust. 3 ustawy o Państwowej Straży Pożarnej, w przypadku bezpośredniego zagrożenia wspólnoty samorządowej w szczególności życia lub zdrowia, zarówno wójt, (burmistrz, prezydent miasta) jak i starosta może wydać komendantowi powiatowemu Państwowej Straży Pożarnej polecenie podjęcia działań w zakresie właściwości Państwowej Straży Pożarnej, zmierzającego do usunięcia tego zagrożenia.

Wójt (burmistrz, prezydent miasta), starosta ponosi wyłączną odpowiedzialność za treść i skutki tego polecenia. Polecenie to nie może dotyczyć wykonania konkretnej czynności służbowej ani określać sposobu wykonania zadania.”⁴⁸

⁴⁸ Wykorzystano: *Vademecum ochrony przeciwpożarowej w powiecie i gminie...*, op. cit.

Zadania powiatu w zakresie ochrony przeciwpożarowej

Zgodnie z art.4 ust.1 ustawy o samorządzie powiatowym, powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym.

Do zadań powiatu należą m.in. sprawy dotyczące zapewnienia porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, ochrony przeciwpowodziowej i przeciwpożarowej, a także zapobieganie innym nadzwyczajnym zagrożeniom zdrowia i życia ludzi oraz środowiska (art. 4 ust. 1 pkt 15 i 16). Do tak określonego zakresu działania powiatu należy również wykonywanie zadań powiatowych służb, inspekcji i straży (art.4 ust.2).

Starosta powiatu jest zwierzchnikiem powiatowych straży, poprzez:

- wpływ na powoływanie i odwoływanie komendantów powiatowych,
- zatwierdzanie programów działania,
- uzgadnia wspólne działania jednostek powiatowych,
- w sytuacjach szczególnych kieruje wspólnymi działaniami jednostek powiatowych,
- w uzasadnionych przypadkach zleca im przeprowadzenie kontroli.

Lista zadań powiatu określona w art. 4 ust. 1 ustawy o samorządzie powiatowym nie ma charakteru zamkniętego. Przywołany przepis wylicza jedynie zadania podstawowe. Ustawy mogą bowiem określać inne zadania powiatu (art. 4 ust. 3).

Jednym z najistotniejszych zadań rady powiatu jest **stanowienie aktów prawa miejscowego przepisów powszechnie obowiązujących na obszarze powiatu (art. 40)**.

W gestii starosty leży zapewnienie odpowiednich warunków do efektywnej realizacji zadań ratowniczych przez jednostki KSRG. W tym celu starosta:

- uzgadnia wspólne działania tych jednostek,
- określa zadania KSRG na terenie powiatu oraz kontroluje ich realizację,
- zatwierdza plany ratownicze, a także programy działania powiatowych służb, inspekcji i straży oraz innych jednostek organizacyjnych powiatu w ramach KSRG,
- uwzględnia w projekcie budżetu powiatu niezbędne środki finansowe na skuteczne działania ratownicze powiatowych służb, inspekcji i straży oraz innych jednostek organizacyjnych powiatu, dysponuje rezerwą budżetową powiatu,
- powołuje powiatowy zespół reagowania kryzysowego.

Do zadań własnych powiatu w zakresie ochrony przeciwpożarowej należy:

- prowadzenie analiz i opracowywanie prognoz dotyczących pożarów, klęsk żywiołowych oraz innych miejscowych zagrożeń,

- prowadzenie analizy sił i środków krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego na obszarze powiatu,
- budowanie systemu koordynacji działań jednostek ochrony przeciwpożarowej wchodzących w skład krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego oraz służb, inspekcji, straży oraz innych podmiotów biorących udział w działaniach ratowniczych na obszarze powiatu,
- organizowanie systemu łączności, alarmowania i współdziałania między podmiotami uczestniczącymi w działaniach ratowniczych na obszarze powiatu.

Zadania gminy w zakresie ochrony przeciwpożarowej

„Podstawowym zakresem działania gminy są wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, mające na celu zaspokojenie potrzeb zbiorowych gminnej wspólnoty samorządowej. Wśród tych zadań znajdują się sprawy dotyczące ochrony przeciwpożarowej, a w szczególności:

- bieżąca współpraca ze starostwem powiatu oraz komendantem powiatowym (miejskim) PSP w zakresie ochrony przeciwpożarowej oraz zapobiegania innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi lub środowiska na obszarze gminy,
- współdziałanie w opracowaniu planów ratowniczych powiatu w części dotyczącej obszaru gminy,
- udzielanie pomocy jednostkom OSP funkcjonującym na obszarze gminy, dokonywanie okresowych analiz stanu ochrony ppoż.,
- organizowanie okresowych przeglądów stanu ochrony ppoż. indywidualnych gospodarstw rolnych,
- sprawowanie nadzoru w zakresie zapobiegania pożarom i innym zdarzeniom w podległych obiektach.

Ponadto, zgodnie z postanowieniami art. 28 i 32 ustawy o ochronie przeciwpożarowej, gminy mają obowiązek między innymi:

- wypłaty ekwiwalentu członkom OSP za udział w działaniach ratowniczych i szkoleniu pożarniczym, organizowanym przez Państwową Straż Pożarną,
- wyposażenia, utrzymania, wyszkolenia i zapewnienia gotowości bojowej OSP, bezpłatnego umundurowania członków OSP, wg wzoru zawartego w *Regulaminie umundurowania*,
- ubezpieczenia w instytucji ubezpieczeniowej członków ochotniczej straży pożarnej i młodzieżowej drużyny pożarniczej,
- ponoszenia kosztów okresowych badań lekarskich członków ochotniczych straży pożarnych biorących bezpośredni udział w działaniach ratowniczych.

Gminie przysługuje prawo stanowienia przepisów powszechnie obowiązujących na obszarze gminy. Rada gminy może wydawać również przepisy porządkowe, jeżeli jest to niezbędne dla ochrony życia lub zdrowia obywateli oraz dla zapewnienia porządku, spokoju i bezpieczeństwa publicznego. Akty prawa miejscowego ustanawia rada gminy w formie uchwały.

W przypadku nie cierpiącym zwłoki przepisy porządkowe może wydać wójt w formie zarządzenia.”⁴⁹

⁴⁹ Wykorzystano: *Vademecum ochrony przeciwpożarowej w powiecie i gminie*, op. cit.

Załącznik nr 1.

**Zadania osób funkcyjnych w zakresie reagowania kryzysowego
(tzw. siatka bezpieczeństwa).⁵⁰**

Lp.	Slużby, instytucje		Zdarzenia																							
			Wójt gminy	Komendant Powiatowy PSP	Komendant Powiatowy Policji	Centrum reagowania	Kierownik Postoia Ratunkowego	Inspektor Ochrony Środowiska	Państwowy Inspektor Sanitarny	Inspektor Ochrony Roślin i Nasiennictwa	Lekarz Weterynarii	Inspektor Nadzoru Budowlanego	Wojskowa Ochrona Ppoż.	Szef Woiewódzkiego Sztabu Wojskowego	Okregowy Urząd Górnictwa	Nadleśniczy	Zarz. Gosp. Wodnej	Dyr. Dróg Publicznych	Dyrektor Urzędu Celnego	Urząd Dozoru Technicznego	Dyrektor Urzędu Żegluga Śródlądowej	Komendant Straży Granicznej	Konservator Zabytków	Rzecznik Prasowy		
1.	Pożary	ogólne																								
		ob. leśnych																								
		poligonów																								
2.	Budowlane																									
3.	Komunikacyjne	drogowe																								
		kolejowe																								
		lotnicze																								
		wodne																								
4.	Chemiczno-ekologiczne	w komunikacji																								
		w obiektach																								
		na wodach																								
5.	Radiologiczne	w komunikacji																								
		w obiektach																								
6.	Infrastruktury komunalnej	gazowej																								
		wod. – kan.																								
		energetycznej																								
		ciepłowniczej																								
		dźwigowej																								

⁵⁰ Wykład - Dąbrowa R.

Literatura:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. z 1997 r. nr 78, poz. 483 ze zm.).
2. Ustawa z 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2003r. nr 96, poz. 873).
3. Ustawa z 24 kwietnia 2003 roku Przepisy wprowadzające ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. (Dz. U. z 2003r. nr 96, poz. 874).
4. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 roku o ochronie przeciwpożarowej. (Dz. U. z 1991 r. nr 81, poz. 351).
5. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 roku o Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. z 1991 r. nr 88, poz. 400).
6. Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 roku o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 2007r. nr 89, poz. 590).
7. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym (Dz. U z 1998r. nr 91, poz. 578).
8. Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach. (Dz. U. z 2001r. nr 79, poz. 85/5) www.prawo.lex.pl.
9. Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001r. nr 142, poz. 1591- tekst jednolity).
10. Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 roku o stanie klęski żywiołowej (Dz. U. z 2002r. nr 62, poz. 558)
11. Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 roku w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin (Dz. U. z 2002r. nr 96, poz. 850).
12. Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 2002 roku w sprawie sposobu tworzenia gminnego zespołu reagowania, powiatowego i wojewódzkiego zespołu reagowania kryzysowego oraz Rządowego Zespołu Koordynacji Kryzysowej i ich funkcjonowania (Dz. U. z 2002r. nr 215, poz. 1818 oraz Dz. U. z 2003 r. nr 210, poz. 2038).
13. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 grudnia 1999 roku w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (Dz. U. z 1999 r. nr 111, poz. 1311).
14. Rozporządzenie MSWiA z dnia 24 grudnia 2003 roku w sprawie przyznawania świadczeń odszkodowawczych strażakom jednostek ochrony przeciwpożarowej i członkom ochotniczej straży pożarnej z tytułu uszczerbku na zdrowiu albo szkody w mieniu, a w przypadku ich śmierci przyznawania odszkodowań członkom ich rodzin. (Dz. U. z dnia 8 stycznia 2004 r.)
15. Uchwała nr 124/22/2005 Prezydium Zarządu Głównego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej z dnia

- 28 czerwca 2005 roku w sprawie normatywnego wyposażenia ratowników ochotniczych straży pożarnych.
16. Uchwała nr 144/25/2005 Prezydium ZG ZOSP RP z dnia 19 grudnia 2005 roku w sprawie zmiany uchwały o kategoryzacji JOT OSP i wzorcowego regulaminu tych jednostek.
 17. Uchwała nr 182/31/2006 Prezydium Zarządu Głównego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 września 2006 r. dotycząca *Wytycznych w sprawie wyposażenia jednostek operacyjno-technicznych OSP w sprzęt i środki niezbędne do działań ratowniczych*.
 18. *Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy. Ochrona przeciwpożarowa. Zbiór przepisów*. Firex, Warszawa 2000.
 19. Mikulak S., *Organizacja i funkcjonowanie JOT w OSP*. Szkolenie dowódców OSP, 2007.
 20. *Regulamin Organizacyjny Jednostki Operacyjno-Technicznej OSP* zatwierdzony uchwałą nr 95/18/2004 Prezydium Zarządu Głównego ZOSP RP z dnia 16 grudnia 2004 roku.
 21. Statut ZOSP RP wydany przez Sąd Rejonowy dla Miasta Stołecznego Warszawy KSR w dniu 8 lipca 2004 Nr 116212 - <http://www.zosprp.pl>
 22. *Vademecum ochrony przeciwpożarowej w powiecie i gminie*. Oficyna poligraficzna APLA SP.J. Kielce 2004.
 23. Wzorcowy Statut Ochotniczej Straży Pożarnej. www.zgzosprp.pl
 24. *Zasady postępowania ratowniczego 2000*. Firex, Warszawa 2001.
 25. *Zespoły Reagowania Kryzysowego. Ochrona przeciwpożarowa. Zbiór przepisów*. Firex, Warszawa 2004.

Temat 2

Zadania i kompetencje komendanta gminnego

Przepisy określające zadania i kompetencje komendanta gminnego

Przypomnijmy, że podstawowym zakresem działania gminy są wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, mające na celu zaspokojenie potrzeb zbiorowych gminnej wspólnoty samorządowej. Wśród tych zadań znajdują się sprawy dotyczące ochrony przeciwpożarowej, a w szczególności:

- bieżąca współpraca ze starostwem powiatu oraz komendantem powiatowym (miejskim) PSP w zakresie ochrony przeciwpożarowej oraz zapobiegania innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi lub środowiska na obszarze gminy,
- współudział w opracowaniu planów ratowniczych powiatu w części dotyczącej obszaru gminy,
- zapewnianie sił i środków do zwalczania pożaru, klęsk żywiołowych lub innego miejscowego zagrożenia,
- udzielanie pomocy jednostkom OSP funkcjonującym na obszarze gminy,
- dokonywanie okresowych analiz stanu ochrony ppoż.,
- prowadzenie analiz zagrożeń występujących na terenie gminy w celu ustalenia:
 - a. rodzaju i częstotliwości występowania miejscowych zagrożeń,
 - b. potrzeb w zakresie zapewnienia należytej ochrony ludzi na danym terenie.

Stosownie do poczynionych ustaleń gmina może utworzyć, przekształcić lub zlikwidować gminną (miejską) zawodową straż pożarną, terenową służbę ratowniczą lub inną jednostkę ratowniczą.

- organizowanie okresowych przeglądów stanu ochrony ppoż. indywidualnych gospodarstw rolnych,
- sprawowanie nadzoru w zakresie zapobiegania pożarom i innym zdarzeniom w podległych obiektach.

Ponadto zgodnie z postanowieniami art. 28 i 32 ustawy o ochronie przeciwpożarowej gminy mają obowiązek między innymi:

- wypłaty ekwiwalentu członkom OSP za udział w działaniach ratowniczych i szkoleniu pożarniczym, organizowanym przez Państwową Straż Pożarną,
- ponoszenia kosztów okresowych badań lekarskich członków Ochotniczych Straży Pożarnych biorących bezpośredni udział w działaniach ratowniczych.

Koszty wyposażenia, umundurowania, utrzymania, wyszkolenia, ubezpieczenia w instytucji ubezpieczeniowej członków i zapewnienia gotowości bojowej ochotniczej straży pożarnej ponosi gmina (szkolenie prowadzi nieodpłatnie Państwowa Straż Pożarna), na co wyraźnie wskazują przepisy art. 32 ust. 2 i ust. 3 oraz art. 35 ust. 1 ustawy o ochronie przeciwpożarowej. Jest to zresztą konsekwencją przepisu art. 7 ust. 1 pkt 14 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym⁵¹, który ustanawia jako zadania własne gminy m.in. sprawy ochrony przeciwpożarowej, stąd obowiązkiem gminy jest zapewnienie tej ochrony.

Gminie przysługuje prawo stanowienia przepisów powszechnie obowiązujących na obszarze gminy. Rada gminy może wydawać również przepisy porządkowe, jeżeli jest to niezbędne dla ochrony życia lub zdrowia obywateli oraz dla zapewnienia porządku, spokoju i bezpieczeństwa publicznego. Akty prawa miejscowego ustanawia rada gminy w formie uchwały. W przypadku niecierpiącym zwłoki przepisy porządkowe może wydać wójt, w formie zarządzenia.⁵²

Wójt (burmistrz lub prezydent miasta) koordynuje też funkcjonowanie krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego na obszarze gminy w zakresie ustalonym przez wojewodę. Zadanie to wykonywane jest przy pomocy komendanta gminnego ochrony przeciwpożarowej, jeżeli komendant taki został zatrudniony przez gminę.⁵³ Szczegółowe wymagania kwalifikacyjne oraz zasady zatrudniania dla tego komendanta określa Rozporządzenie Rady Ministrów.⁵⁴

Takie sformułowanie pozostawia dowolność w wyborze, z której może, ale wcale nie musi, skorzystać wójt (burmistrz). Suwerenną decyzją wójta, jako

⁵¹ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (jednolity tekst Dz. U. z 1996 r. nr 137, poz. 74 ze zm.).

⁵² Wykorzystano: *Vademecum ochrony przeciwpożarowej w powiecie i gminie*. Opracowanie KWPS i ZW ZOSP RP w Kielcach. Wydawca Oficyna Poligraficzna APJA sp.j., Kielce 2004, str. 45.

⁵³ art. 14.5 Ustawy o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. z 1991r nr 81, poz. 351 ze zm). www.straz.gov.pl

⁵⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 lipca 2000r. w sprawie zasad wynagradzania i wymagań kwalifikacyjnych pracowników samorządowych zatrudnionych w urzędach gmin, starostwach powiatowych i urzędach marszałkowskich (Dz. U. z 2000r. nr 61, poz.707 ze zm.).

pracodawcy, jest to, kogo zatrudni w podległym sobie urzędzie i jakie zadania powierzy tej osobie. Zakres czynności miejskiego komendanta ochrony przeciwpożarowej, jaki obowiązuje w przypadkowo wybranym urzędzie miejskim, przedstawia załącznik nr 1. Przykładowy zakres czynności komendanta gminnego zatrudnionego przez gminę, jak również powołanego przez zarząd gminy ZOSP RP, przedstawia załącznik nr 2, a zakres czynności komendanta gminnego ZOSP RP, jaki obowiązuje w przypadkowo wybranej gminie, przedstawia załącznik nr 3.

Dnia 16 lutego 2007 r. skierowano do pierwszego czytania na posiedzeniu Sejmu poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o ochronie przeciwpożarowej. Według posłów artykuł 14 ust. 5 powinien otrzymać brzmienie: *„Wójt (burmistrz, prezydent miasta) koordynuje funkcjonowanie Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na obszarze gminy w zakresie ustalonym przez wojewodę. Zadanie to wykonywane jest przy pomocy komendanta gminnego ochrony przeciwpożarowej, jeżeli komendant taki został zatrudniony przez gminę lub przy pomocy komendanta gminnego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej.”*

W uzasadnieniu do tej zmiany zapisano, że wnioskodawcy proponują, aby zadanie koordynacji funkcjonowania krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego na obszarze gminy w zakresie ustalonym przez wojewodę, wójt mógł wykonywać również przy pomocy komendanta gminnego ZOSP RP. Umożliwienie zatrudnienia przez gminę komendanta gminnego ZOSP RP poprawi bezpieczeństwo w gminach, które w przytłaczającej większości nie mogą zatrudnić komendanta gminnego ochrony przeciwpożarowej, ze względu na brak wykwalifikowanej kadry lub poważne koszty zatrudnienia takiej osoby (na warunkach, jak zastępcę kierownika USC) lub z innego powodu. Podniesienie zaś rangi komendanta gminnego ZOSP RP wpłynie z całą pewnością na jego aktywizację.

Powyższe rozważania dotyczące komendanta gminnego ochrony przeciwpożarowej działającego w gminie kończymy na tych informacyjnych treściach i przechodzimy do tematu komendanta gminnego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP.

Na podstawie § 63 ust. 1 statutu Związku OSP RP Komendanta gminnego ZOSP RP wybiera zarząd oddziału gminnego ZOSP RP⁵⁵ spośród członków tego zarządu. Komendant gminny wchodzi w skład prezydium zarządu oddziału gminnego Związku.

Znane są przypadki w kraju, że komendant gminny ZOSP RP jest równocześnie komendantem gminnym ochrony przeciwpożarowej, jak również

⁵⁵ Stanowi o tym § 63 Statutu ZOSP RP

sytuacje odmienne, że gmina ma dwóch komendantów gminnych – jednego etatowego w urzędzie gminy i drugiego, społecznie działającego w związku OSP.

Prezydium ZG ZOSP RP⁵⁶ wydało wytyczne w sprawie działalności komendanta gminnego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej precyzujące zakres zadań, uprawnień i odpowiedzialności komendanta, wg których komendant gminny ZOSP RP winien posiadać umiejętność organizowania działań na rzecz ochrony przeciwpożarowej w gminie w szczególności:

- znać zadania własne gminy w zakresie ochrony przeciwpożarowej,
- reprezentować przed władzami gminnymi w imieniu zarządu oddziału gminnego Związku OSP RP jednostki OSP w sprawach operacyjno-technicznych,
- współdziałać z komendantem powiatowym (miejskim) PSP w zakresie przygotowania OSP do działań ratowniczych,
- koordynować realizację zadań statutowych naczelników OSP,
- prowadzić działania w zakresie rozpoznawania zagrożeń i podejmowania działań zapobiegawczych,
- znać zasady prowadzenia działań ratowniczych przez JOT OSP.

Fotografia nr 2.1. Szkolenie w OSP⁵⁷

⁵⁶ Uchwała Prezydium ZG ZOSP RP nr 13724/2005 r. z dnia 20.10.2005 r.

⁵⁷ Zdjęcie ze strony Internetowej KP PSP Rawicz – pob. 30.03.2007.

Rola, zadania, uprawnienia i obowiązki komendanta gminnego ZOSP RP

Podstawową funkcją komendanta gminnego jest koordynacja przedsięwzięć dotyczących przygotowania ochotniczych straży pożarnych do działań ratowniczych i uczestniczenia w tych działaniach. Prezydium ZG ZOSP RP w przedmiotowych wytycznych zapisało, że „Komendant gminny jest dowódcą jednostek operacyjno-technicznych ochotniczych straży pożarnych (JOT OSP) z terenu gminy. Dowodzi tymi jednostkami przez ich naczelników”.

Wymagania związane z funkcją komendanta gminnego:

- wiek 25 do 60 lat,
- wykształcenie średnie (w uzasadnionych warunkach zasadnicze),
- obowiązkowa przynależność do ochotniczej straży pożarnej z członkostwem czynnym,
- wyszkolenie pożarnicze: kurs dowódców OSP i kurs komendantów gminnych lub wyszkolenie strażaka Państwowej Straży Pożarnej uzupełnione szkoleniem uzupełniającym dla komendanta gminnego lub ukończył co najmniej kurs kwalifikacyjny podoficerów PSP,
- stan zdrowia odpowiadający wymaganiom dla członków OSP biorących bezpośredni udział w działaniach ratowniczych,
- autorytet wśród członków OSP.

Zadania komendanta gminnego:

1. Wynikające z zadań zarządu oddziału gminnego wobec ZOSP RP i Ochotniczych Straży Pożarnych, w tym:
 - przedstawianie zarządowi oddziału gminnego Związku informacji i ocen dotyczących przygotowania i udziału OSP w działaniach ratowniczych,
 - aktywny udział w walnych zebraniach OSP; przedstawianie na tych zebraniach ocen dot. działań ratowniczych,
 - udział w organizacji gminnych zawodów sportowo-pożarniczych OSP i MDP,
 - podejmowanie działań na rzecz powołania w OSP jednostek operacyjno-technicznych (JOT),
 - udzielanie pomocy naczelnikom OSP w zakresie szkolenia ratowników OSP oraz organizowanie ćwiczeń i pokazów,
 - współpraca z naczelnikami OSP w zakresie doskonalenia ratowniczego,
 - nadzór nad przestrzeganiem w OSP i podczas działań ratowniczych przepisów BHP; przedstawienie zarządowi oddziału gminnego Związku ocen i wniosków w tym zakresie,
 - współdziałanie w organizowaniu i wyszkoleniu MDP,

- oddziaływanie na OSP w zakresie przestrzegania regulaminów, w tym zasad musztry i występowania pododdziałów w szyku zwartym,
 - nadzór nad opracowywaniem, aktualizacją i przekazywaniem *Raportów OSP*.
2. Wynikające ze współdziałania komendanta gminnego ZOSP RP realizującego zadania zarządu gminnego ZOSP RP w zakresie współpracy z komendą powiatową PSP, w tym:
- konsultowanie rozwiązań funkcjonalno-użytkowych i technicznych budowanych, modernizowanych oraz remontowanych obiektów OSP,
 - zgłaszanie potrzeb w zakresie szkolenia członków OSP biorących bezpośredni udział w działaniach ratowniczych oraz uzgadnianie formy i terminów realizacji tych szkoleń,
 - współdziałanie w zakresie planowania oraz przeprowadzania wspólnych inspekcji gotowości bojowej, przeglądów technicznych, zawodów, ćwiczeń,
 - udział w procesie włączania OSP do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego,
 - współpraca przy organizowaniu obozów wypoczynkowo-szkoleniowych dla MDP,
 - przygotowanie i aktualizacja danych dotyczących sił i środków JOT OSP z terenu gminy na potrzeby powiatowego planu ratowniczego.
3. Komendant Gminny może współdziałać z upoważnienia zarządu oddziału gminnego ZOSP RP z właściwymi organami gminy w zakresie:
- współpracy z gminnym zespołem reagowania⁵⁸ w rozpoznawaniu zagrożeń występujących na terenie gminy i uczestniczenie w opracowywaniu niezbędnych dokumentów dot. działań oraz prac tego zespołu,
 - określania potencjału ratowniczego JOT OSP z terenu gminy, przewidzianego do ewentualnych działań ratowniczych,
 - ustalania potrzeb techniczno-sprzętowych dla poszczególnych OSP i proponowanie sposobu ich zaspokajania,
 - tworzenia systemu łączności i alarmowania dla potrzeb działań ratowniczych, informowania ludności oraz funkcjonowania gminnego centrum reagowania,

⁵⁸ Gminne zespoły reagowania, powiatowe i wojewódzkie zespoły reagowania kryzysowego, na podstawie ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 21 maja 2007r. nr 89, poz. 590) stają się gminnymi, powiatowymi i wojewódzkimi zespołami zarządzania kryzysowego. Gminne centra reagowania, powiatowe i wojewódzkie centra reagowania kryzysowego, na podstawie ustawy jw. stają się gminnymi, powiatowymi i wojewódzkimi centrami zarządzania kryzysowego - (przypis redakcji).

- nadzoru nad zapewnieniem i utrzymaniem gotowości bojowej JOT OSP,
- organizowania przeglądów ochrony przeciwpożarowej na terenie gminy,
- przeprowadzania badań lekarskich oraz ubezpieczenia członków OSP od następstw wypadków podczas wykonywania zadań statutowych i dopilnowania wypłacania świadczeń odszkodowawczych,
- uczestniczenia w przeglądach strażnic i wyposażenia ratowniczego OSP,
- ewidencjonowania mienia gminy będącego w użytkowaniu OSP oraz przeprowadzania jego inwentaryzacji,
- określania potrzeb finansowych OSP z terenu gminy i zgłaszania ich do projektu budżetu gminy.

Fotografia nr 2.2. W przerwie obrad⁵⁹

Uprawnienia komendanta gminnego:

- kierowanie działaniami ratowniczymi w zakresie, jakim umożliwiają to obowiązujące przepisy (aktualne rozporządzenie o kierowaniu działaniami nie przewiduje komendanta gminnego ZOSP jako kierującego działaniami ratowniczymi)
- wnioskowanie do naczelników ochotniczych straży pożarnych dotyczące usunięcia niedociągnięć obniżających gotowość bojową jednostek operacyjno-technicznych OSP
- nadzorowanie realizacji rocznych planów szkoleń JOT OSP, w tym organizacji ćwiczeń, zawodów i pokazów

⁵⁹ Zdjęcie ze strony Internetowej KP PSP Chodzież – pob. 30.03.2007.

- udział w przeglądach operacyjno-technicznych JOT OSP
- przedstawianie propozycji w zakresie nadawania naczelnikom ochotniczych straży pożarnych odznaczeń państwowych, odznak korporacyjnych i innych form wyróżnień
- współpraca z instytucjami na terenie gminy w zakresie działalności operacyjno-technicznej OSP
- za realizację zadań powierzonych komendantowi gminnemu ZOSP RP przez gminę (jeżeli będzie zatrudniony na etacie komendanta ochrony przeciwpożarowej) może on otrzymywać wynagrodzenie zgodnie z obowiązującymi przepisami. Także, w takiej sytuacji, komendant gminny ZOSP RP może też być wyposażony na koszt gminy w umundurowanie i środki ochrony indywidualnej.⁶⁰

Za realizację zadań komendant gminny ponosi odpowiedzialność statutową.

Zasady prowadzenia przeglądów operacyjno – technicznych OSP

W rozporządzeniu MSWiA w sprawie zakresu, szczegółowych warunków i trybu włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego⁶¹ określono, jakie jednostki ochrony przeciwpożarowej mogą być włączane do KSRG i jakie powinny spełniać warunki.

Przepis ten stwierdza również, że ocenę warunków decydujących o włączeniu (o wyłączeniu) poprzedzoną analizą zabezpieczenia operacyjnego podległego obszaru przeprowadza właściwy komendant powiatowy PSP. Odbywa to się poprzez przeglądy operacyjno – techniczne OSP raz lub dwa razy w roku. W skład zespołu, który ich dokonuje, wchodzi przedstawiciele komendanta powiatowego, członkowie zarządu oddziału gminnego i komendant gminny ZOSP RP lub ochrony przeciwpożarowej. Ocenia się ogólny stan pojazdów i sprzętu będącego na wyposażeniu OSP, czystość w obiektach, zewnętrzny wygląd remiz, a także to, jak strażacy dbają o swoje osobiste wyposażenie.

Sprawdzeniu podlega stan wyszkolenia, badania lekarskie, badania kierowców i ich uprawnienia, sprawność środków alarmowania i łączności, sprzętu oraz badania aparatów powietrznych. Najczęściej przegląd kończą ćwiczenia alarmowe. Oceny są punktowe i mają reperkusje w postaci wyróżnień lub upomnień.

Innym umocowaniem prawnym dla przeglądów operacyjno – technicznych w OSP jest zapis art. 13 ust. 6 ustawy o Państwowej Straży Pożarnej. Wynikają

⁶⁰ Określone w załączniku nr 1 do niniejszych wytycznych ZG ZOSP RP.

⁶¹ Rozporządzenie MSWiA z dnia 14 września 1998r. w sprawie zakresu, szczegółowych warunków i trybu włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

z niego zadania dla komendanta powiatowego (miejskiego) Państwowej Straży Pożarnej. Do zadań, w interesujących nas sprawach, należy m.in.:

- organizowanie na obszarze powiatu Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego;
- dysponowanie oraz kierowanie siłami i środkami Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na obszarze powiatu poprzez swoje stanowisko kierowania;
- analizowanie działań ratowniczych prowadzonych na obszarze powiatu przez podmioty Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego;
- organizowanie i prowadzenie akcji ratowniczej;
- opracowywanie planów ratowniczych na obszarze powiatu;
- wykonywanie zadań z zakresu ratownictwa;
- szkolenie członków ochotniczych straży pożarnych;
- przeprowadzanie inspekcji gotowości operacyjnej ochotniczych straży pożarnych na obszarze powiatu pod względem przygotowania do działań ratowniczych.

Zatem, chcąc sprostać tym zadaniom, komendant powiatowy (miejski) przeprowadza przeglądy operacyjno–techniczne w OSP i prowadzi inspekcje we wszystkich działających w powiecie jednostkach.

Na mocy ustawowej delegacji⁶² Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej ustalił, w drodze zarządzenia,⁶³ sposób przeprowadzania inspekcji gotowości operacyjnej podmiotów Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Tym samym powstało narzędzie do oceny zdolności do reagowania na nagłe zagrożenia oraz stopień przygotowania podmiotu Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego do podejmowania działań ratowniczych.

Inspekcje gotowości operacyjnej zarządzają:

- Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej – wobec podmiotów krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego, których siły i środki tworzą centralny odwód operacyjny;
- właściwy komendant wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej – wobec podmiotów krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego na obszarze województwa;
- właściwy komendant powiatowy (miejski) Państwowej Straży Pożarnej – wobec ochotniczych straży pożarnych na obszarze powiatu, pod względem przygotowania do działań ratowniczych.

⁶² art. 10 ust. 5 Ustawy o PSP, op. cit..

⁶³ Zarządzenie nr 6 Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej z dnia 21 czerwca 2006 r. w sprawie sposobu przeprowadzania inspekcji gotowości operacyjnej podmiotów Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (DZ. U. KG PSP 2006).

Inspekcję przeprowadza zespół inspekcyjny powoływany przez zarządzającego inspekcję. W skład zespołu inspekcyjnego powoływanego przez komendanta powiatowego (miejskiego) Państwowej Straży Pożarnej wchodzi oficerowie i aspiranci pełniący służbę w komendzie powiatowej (miejskiej) Państwowej Straży Pożarnej. Skład zespołu może zostać uzupełniony o oficerów, aspirantów i koordynatorów ratownictwa medycznego, powoływanych w porozumieniu z właściwym komendantem wojewódzkim Państwowej Straży Pożarnej, a także komendantem Szkoły Głównej Służby Pożarniczej lub komendantami pozostałych szkół Państwowej Straży Pożarnej. Zespołowi inspekcyjnemu przewodniczy oficer lub aspirant z komendy powiatowej (miejskiej) Państwowej Straży Pożarnej posiadający doświadczenie praktyczne w kierowaniu akcją ratowniczą, wskazany przez komendanta powiatowego (miejskiego) Państwowej Straży Pożarnej. Inspekcję przeprowadza się na podstawie planów i wytycznych do inspekcji, sporządzanych przez zarządzających inspekcję.

Inspekcji zarządzanej przez komendanta powiatowego (miejskiego) Państwowej Straży Pożarnej podlegają w szczególności następujące elementy gotowości operacyjnej:

- alarmowanie – mające na celu sprawdzenie czasu dysponowania siłami i środkami, liczonego od momentu powiadomienia (zaalarmowania) o zdarzeniu do momentu wyjazdu (rozpoczęcia interwencji) zadysponowanych sił i środków z miejsca ich stacjonowania;
- gotowość ratowników – mająca na celu sprawdzenie liczby ratowników oraz ich przygotowanie do prowadzenia działań ratowniczych, wraz z ich wyposażeniem w indywidualne środki ochrony osobistej;
- gotowość pojazdów, sprzętu silnikowego i sprzętu ratowniczego – mająca na celu sprawdzenie rzetelności obsługi codziennej, stanu oznakowania operacyjnego oraz przewożonego wyposażenia, a także wymaganych przepisami dokumentów;
- gotowość działania urządzeń i systemów łączności – mająca na celu sprawdzenie sprawności, atestów, dopuszczeń i stanu wyposażenia podmiotu poddanego inspekcji oraz umiejętności jego obsługi i funkcjonowania w czasie działań ratowniczych;
- prawidłowość prowadzenia dziennika zajęć szkolenia doskonalącego;
- uprawnienia w zakresie kwalifikacji ratowniczych i uprawnień do obsługi sprzętu ratowniczego, a także aktualizacji badań lekarskich oraz szkoleń z zakresu bezpieczeństwa i higieny służby.

Inspekcja zarządzana przez komendanta wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej obejmuje ponadto:

- działanie urządzeń i systemów łączności – mające na celu sprawdzenie stanu wyposażenia oraz umiejętności obsługi urządzeń łączności;
- umiejętność korzystania z planów ratowniczych oraz innej dokumentacji i bazy danych operacyjnych niezbędnych podczas organizowania, prowadzenia i koordynowania działań ratowniczych;
- aktualizację planów ratowniczych oraz baz danych operacyjnych nie zbędnych podczas organizowania, prowadzenia i koordynowania działań ratowniczych.

Praktyka pokazuje, że w wielu jednostkach przeglądy operacyjno-techniczne przeprowadzane są wraz z inspekcjami lub inspekcje gotowości operacyjnej zastąpiły przeglądy.

W ramach inspekcji przeprowadza się również praktyczne lub aplikacyjne ćwiczenia ratownicze mające na celu sprawdzenie poziomu przygotowania ratowników i dowódców oraz pojazdów i sprzętu ratowniczego do realizowania działań ratowniczych w zakresie wynikającym z obowiązujących procedur ratowniczych, ujętych w planach ratowniczych. Praktyczne ćwiczenie ratownicze powinno zawierać elementy uwzględniające stan wyszkolenia i wyposażenia oraz gotowości do realizowania zadań w poszczególnych dziedzinach ratownictwa.

W ramach inspekcji mogą zostać również sprawdzone wiadomości teoretyczne ratowników i dowódców.

Fotografia nr 2.3. Praktyczne ćwiczenia⁶⁴

⁶⁴ Foto arch. KW PSP Poznań

Przewodniczący zespołu inspekcyjnego może zarządzić przerwanie inspekcji w przypadku zadysponowania podmiotu ratowniczego do działań ratowniczych oraz jej kontynuowanie po ustaniu przeszkody.

Z przeprowadzonej inspekcji, zespół inspekcyjny sporządza protokół, którego jeden egzemplarz pozostawia w jednostce poddanej inspekcji, a drugi przekazuje zarządzającemu inspekcją. Protokół inspekcji gotowości operacyjnej powinien zawierać:

- datę i godzinę rozpoczęcia i zakończenia inspekcji, nazwę podmiotu poddanego inspekcji oraz nazwę podmiotu zarządzającego inspekcją i skład zespołu inspekcyjnego;
- wyszczególnienie elementów inspekcji;
- stwierdzone nieprawidłowości oraz wykaz popełnionych błędów podczas inspekcji;
- ocenę końcową inspekcji.

Protokół inspekcji podpisują naczelnik jednostki OSP poddanej inspekcji lub jego przedstawiciel oraz członkowie zespołu inspekcyjnego. Zarządzający inspekcją przygotowuje wnioski i zalecenia po inspekcji wraz z terminami ich realizacji dla Naczelnika jednostki OSP poddanej inspekcji. Zbiorcze wyniki z inspekcji na terenie gminy Komendant Powiatowy (Miejski) PSP przekazuje do wiadomości Wójtowi Gminy, często na spotkaniu osobistym omawiającym stan gotowości w gminie.

Wzór protokołu z inspekcji w załączniku nr 4.

Zakres czynności miejskiego komendanta ochrony przeciwpożarowej, jaki obowiązuje w przypadkowo wybranym urzędzie miejskim

Do zakresu działania komendanta ochrony przeciwpożarowej należy między innymi:⁶⁵

1. Współdziałanie w przygotowywaniu materiałów i projektów aktów prawnych Burmistrza Miasta w zakresie ochrony przeciwpożarowej, a w szczególności zapewnienie na terenie miasta zasobów wody do gaszenia pożarów.
2. Współdziałanie w opracowywaniu programów ochrony przeciwpożarowej.
3. Nadzorowanie i koordynowanie wykonywania aktów prawnych Burmistrza w zakresie ochrony przeciwpożarowej.
4. Sprawowanie nadzoru i kontroli nad prawidłowością wykonywania konserwacji i utrzymywania w pełnej gotowości środków alarmowych i łączności, wyposażenia, sprzętu i urządzeń, środków transportowych, odzieży specjalnej, umundurowania do akcji ratowniczych i ćwiczeń.
5. Nadzorowanie właściwego utrzymania istniejących dróg dojazdowych i dostępu do budynków, a także do przeciwpożarowego zaopatrzenia w wodę.
6. Organizowanie ćwiczeń taktycznych na obiektach położonych na terenie miasta.
7. Współdziałanie w organizowaniu zawodów sportowo-pożarniczych.
8. Inicjowanie działalności w zakresie popularyzacji zasad ochrony przeciwpożarowej w mieście.
9. Podejmowanie innych działań niezbędnych do wykonywania powierzonych zadań.
10. Koordynowanie działań funkcjonowania krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego na obszarze miasta w zakresie ustalonym przez Wojewodę.
11. Zapewnienie na obszarze miasta zasobów wody do gaszenia pożarów w istniejących zbiornikach i urządzeniach.
12. Udział w pracach Gminnego Zespołu Reagowania.

⁶⁵<http://216.239.59.104>, www.bip.szczyrk.pl - pobrano 22.03.2007r.

Zakres czynności komendanta gminnego zatrudnionego przez gminę, jak również powołanego przez zarząd gminny ZOSP RP⁶⁶

Do zadań komendanta gminnego należy w szczególności:

1. Wspieranie jednostek OSP:
 - a. udzielanie pomocy w zakresie należytego wyposażenia w sprzęt i środki gaśnicze,
 - b. inspirowanie działań OSP zmierzających do osiągnięcia pełnych składów osobowych sekcji gaśniczych przewidzianych dla jednostek poszczególnych typów,
 - c. organizowania pomocy w zapewnieniu jednostkom OSP odpowiednich warunków garażowania i przechowywania sprzętu.
2. Współdziałanie z samorządem i Państwową Strażą Pożarną, w tym poprzez:
 - a. składanie wniosków do organów samorządowych w sprawach poprawy stanu zabezpieczenia przeciwpożarowego w gminie, a także propozycji wyposażania jednostek,
 - b. zgłaszanie organom samorządu gminy własnych propozycji do planów działań ratowniczych opracowywanych przez komendantów powiatowych PSP, w tym również dotyczących zaopatrzenia wodnego,
 - c. przedstawianie - w uzgodnieniu z OSP i zarządem gminnym związku - organom samorządowym potrzeb ochotniczych straży pożarnych zwłaszcza w zakresie wyposażenia w sprzęt i umundurowanie,
 - d. zgłaszanie propozycji - wspólnie z radą gminy - włączania OSP do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego,
 - e. podejmowanie działań wspólnie z KP (KM) PSP odnośnie tworzenia zaplecza technicznego, szkoleniowego oraz warunków dla właściwego utrzymania urządzeń i sprzętu pożarniczego należącego do jednostek OSP z terenu gminy,
 - f. opiniowanie wniosków OSP w sprawach ich potrzeb dotyczących zapewnienia gotowości bojowej, zgłaszanych organom samorządu gminy.
3. Działalność szkoleniowa:
 - a. analizowanie potrzeb w zakresie szkolenia oraz koordynowanie udziału funkcyjnych OSP w organizowanym dla nich szkoleniu (przez PSP i ogniwa związku),

⁶⁶ Wykorzystano: *Vademecum ochrony przeciwpożarowej w powiecie i gminie*, op. cit., str. 46,47.

- b. udzielanie pomocy w organizowaniu szkolenia podstawowego w jednostkach OSP dla ich członków,
 - c. organizowanie gminnych zawodów sportowo-pożarniczych OSP, drużyn młodzieżowych i kobiecych,
 - d. organizowanie dla jednostek OSP zespołowych ćwiczeń w terenie i na obiektach.
4. Działalność prewencyjna:
- a. przekazywanie organom gminy uwag o występujących zagrożeniach pożarowych, także sugestii, co do sposobów ich likwidacji,
 - b. inspirowanie działań organów gminy i kierownictwa zakładów pracy zmierzających do zmniejszenia zagrożenia pożarowego, bądź też ułatwiających działania ratowniczo-gaśnicze,
 - c. inspirowanie i udzielanie pomocy w działaniach prewencyjno - propagandowych prowadzonych przez OSP i zarząd gminny Związku OSP RP.
5. Sprawy socjalne:
- a. doradztwo w stosowaniu zasad bezpieczeństwa i higieny pracy w OSP,
 - b. czuwanie nad realizacją przez OSP wymogów w sprawie badań kierowców, także informowanie o możliwościach okresowych badań lekarskich członków OSP biorących udział w działaniach ratowniczych.

Zakres czynności komendanta gminnego ZOSP RP, jaki obowiązuje w przypadkowo wybranej gminie⁶⁷

Zakres czynności/ kompetencje komendanta gminnego:

1. Realizacja zadań zgodnie ze statutem Miejsko –Gminnego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP oraz współpraca z jego Zarządem, jednostkami OSP na terenie gminy.
2. Sprawowanie nadzoru prewencyjnego nad obiektami jednostek organizacyjnych Gminy oraz Urzędu.
3. Nadzorowanie sposobu wydatkowania środków finansowych na OSP.
4. Nadzorowanie mienia komunalnego przekazanego w użytkowanie OSP.
5. Prowadzenie rejestrów działalności OSP.
6. Wydawanie i rozliczanie miesięcznych kart drogowych, pobranego paliwa, olejów i przebiegu pojazdów kierowcom OSP typu „S” zatrudnionym w gminie.
7. Wydawanie i rozliczanie miesięcznych kart pracy sprzętu silnikowego (motopompy) jednostkom OSP typu „M”.
8. Wspieranie jednostek OSP poprzez udzielanie pomocy w zakresie należytego wyposażenia w sprzęt oraz środki gaśnicze.
9. Inspirowanie działań OSP zmierzających do osiągnięcia pełnych składów osobowych sekcji gaśniczych i pomocniczych.
10. Współdziałanie i inspirowanie poprawy stanu zabezpieczenia przeciwpożarowego w gminie oraz przedkładania propozycji wyposażenia jednostek OSP.
11. Przedkładanie propozycji do planów działań ratowniczych, opracowanych przez Państwową Straż Pożarną.
12. Współpraca z Komendantem Miejskiej PSP w zakresie przygotowania jednostek OSP do działań ratowniczo- gaśniczych.
13. Dokonywanie inspekcji gotowości bojowej jednostek OSP, inicjowanie i egzekwowanie przedsięwzięć zmierzających do poprawy tego stanu od osób funkcyjnych danej jednostki operacyjnej.
14. Opiniowanie wniosków w sprawach ochrony przeciwpożarowej.
15. Organizowanie działalności szkoleniowej i prewencyjnej.
16. Współpraca z zatrudnionymi kierowcami – mechanikami – konserwatorami sprzętu OSP w jednostkach typu „S” oraz nadzór nad stanem technicznym sprzętu.

⁶⁷ <http://216.239.59.104>, www.bip.koronowo.pl

17. Prowadzenie ewidencji szkoleń i dokumentacji członków OSP.
18. Nadzór nad realizacją przez jednostki wymogów w zakresie badań kierowców, informowanie o okresowych badaniach lekarskich członków OSP biorących udział w działaniach ratowniczych.
19. Prowadzenie spraw związanych z ubezpieczeniem członków OSP i MDP.
20. Akceptacja list wypłat dla członków OSP biorących udział w akcjach prowadzonych przez jednostki OSP.
21. Współpraca ze stanowiskiem ds. Obrony Cywilnej.

**Wzór protokołu z inspekcji
zarządzonej przez komendanta wojewódzkiego PSP.**

Pieczęć jednostki kontrolującej

**PROTOKÓŁ
Z INSPEKCJI GOTOWOŚCI OPERACYJNEJ JEDNOSTKI
OCHOTNICZEJ STRAŻY POŻARNEJ (KSRG)
W
W ZAKRESIE PRZYGOTOWANIA DO PODEJMOWANIA DZIAŁAŃ
RATOWNICZO – GAŚNICZYCH**

Działając na podstawie Zarządzenia Nr 6 Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej z dnia 21 czerwca 2006 roku w sprawie sposobu przeprowadzania inspekcji gotowości operacyjnej podmiotów krajowego systemu ratowniczo – gaśniczego oraz upoważnienia Komendanta Wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej w nr..... w dniu w godzinach od..... do..... Zespół inspekcyjny w składzie:

- 1)..... - Przewodniczący
(stopień służbowy, imię i nazwisko, stanowisko)
- 2).....
(stopień służbowy, imię i nazwisko, stanowisko)
- 3).....
(stopień służbowy, imię i nazwisko, stanowisko)

w obecności:

- 1).....
(imię i nazwisko, stanowisko)

przeprowadził inspekcję gotowości operacyjnej, w wyniku, której ustalił:

I. Kierownictwo jednostki:

Prezes OSP
Naczelnik OSP
Komendant Gminny ZOSP RP

Zakres inspekcji				Ocena (skala 2-5)
II. Alarmowanie sił i środków (Sprawdzenie czasu od ogłoszenia alarmu do wyjazdu obsady osobowej OSP we wskazane miejsce)				Nie oceniać wpisać czas
III. Gotowość ratowników				
Przybyła obsada OSP				
1. Kierowcy /sprawdzić upoważnienie/.....				
2. Ratownicy				
3. Razem				
Uwagi:				
.....				
<u>Wypożyczenie osobiste ratowników</u>				
Odzież specjalna / Ekwipunek osobisty:				
<u>Pozycja</u>		<u>Uwagi (odnotowywać braki i uszkodzenia)</u>		
Ubranie specjalne				
Rękawice specjalne				
Kominiarka niepalna				
Buty specjalne				
Hełm				
Pas bojowy z zatrzaśnikiem				
Latarki				
Sygnalizatory bezruchu				
Maska do aparatu oddechowego				
IV. Ocena gotowości pojazdów i sprzętu				
Lp.	Pojazd	Gotowość do działań (w podziale / wycofany)	Data i przyczyna wycofania	Uwagi (odnotować)
				<ol style="list-style-type: none"> Aktualność wymaganych przeglądów, badań technicznych, ubezpieczenia oraz spełnienia wymogów bezpieczeństwa. Prawidłowość mocowania sprzętu Możliwość uruchomienia sprzętu Prowadzenie konserwacji Zapasy paliwa i środka pianotwórczego Ponadto: ocenić wpływ wycofania samochodu lub innego sprzętu z podziału bojowego na skuteczność działań jednostki. Szczególnie uwzględnić siły i środki odwodowe.

<u>Ocena gotowości sprzętu</u>				
Lp.	Rodzaj sprawdza nego sprzętu	Gotowość do działań (w podziale / wycofany)	Data i przyczyna wycofania	Uwagi
<i>Sprawdzić ilość, rodzaj i stan: m.in. agregatów, przyczep, sprzętu hydraulicznego i pneumatycznego, ubrań gazoszczelnych, kwaso i lugo odpornych, żaroodpornych, sygnalizatory bezruchu, drabiny, skokochrony, piły spalinowe, detektory, pontony, łodzie, zapory, silniki, sprzęt do nurkowania i inny sprzęt będący w dyspozycji jednostki. Ustalić aktualność atestów i dopuszczeń do użytkowania).</i>				
<u>Ilość i rodzaj posiadanych środków gaśniczych, neutralizatorów i sorbentów</u>				
Rodzaj środka oraz jego nazwa		Stan na samochodach i przyczepach	Zapas w OSP	Uwagi
<u>V. Przygotowanie praktyczne ratowników do działań</u>				
<i>W tematyce ćwiczeń wykorzystać należy charakterystyczne zagrożenia obszaru chronionego. W ich ocenie uwzględnić przyjęcie zamiaru taktycznego, rozkazodawstwo, przestrzeganie zasad bezpieczeństwa, właściwy dobór i optymalne wykorzystanie sprzętu, znajomość zasad prowadzenia korespondencji radiowej oraz znaków umówionych</i>				
Treść założenia:				
Wykonanie założonego ćwiczenia:				
.....				
<u>VI. Ocena warunków garażowania pojazdów oraz alarmowania członków OSP:</u>				
<i>Sprawdzić wielkość oraz stan ogólny garażu w stosunku do posiadanych samochodów i sprzętu, ogrzewanie garażu, stan bram wyjazdowych, zabezpieczenie remizy (gdzie i jak dostępne są klucze), sposoby alarmowania ze szczególnym uwzględnieniem selektywnego wywoływania, sposób realizacji łączności radiowej z P(M)SK.</i>				
UWAGI:				
.....				
.....				

<p align="center">OCENA ŁĄCZNA JEDNOSTKI (średnia arytmetyczna ocen):</p> <p>Ocena stanu gotowości do prowadzenia działań, komentarz dodatkowy:</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	
<p><u>Ocena zdolności jednostki OSP do podjęcia działań ratowniczo-gaśniczych:</u></p> <p>.....</p> <p>.....</p>	

UWAGI DODATKOWE KONTROLUJĄCYCH:

.....

.....

Naczelnik OSP lub jego przedstawiciel został poinformowany o możliwości wniesienia uwag do treści protokołu lub odmowy jego podpisania.

Uwagi do treści protokołu wniesione przez Naczelnika OSP lub osobę upoważnioną.

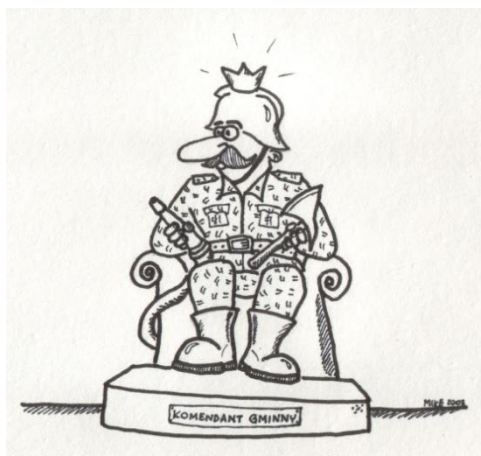
.....

.....

.....

KONROLOWANY
KONTROLUJĄCY

Uczestniczący w inspekcji

Rysunek 2.1. M. Czerwiński

Literatura

1. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 roku o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. z 1991r. nr 81, poz. 351 z późn. zm.). www.straz.gov.pl
2. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 roku o Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. z 1991r. nr 88, poz. 400.). www.straz.gov.pl
3. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 grudnia 1999 roku w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (Dz. U. z 1999r. nr 111, poz. 1311.).
4. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 lipca 2000r. w sprawie zasad wynagradzania i wymagań kwalifikacyjnych pracowników samorządowych zatrudnionych w urzędach gmin, starostwach powiatowych i urzędach marszałkowskich (Dz. U. z 2000r. nr. 61, poz.707 z późn. zm.).
5. Rozporządzenie MSWiA z dnia 14 września 1998r. w sprawie zakresu, szczegółowych warunków i trybu włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. www.straz.gov.pl
6. Uchwała Prezydium ZG ZOSP RP nr 13724/2005 r. z dnia 20.10.2005 r. w sprawie działalności komendanta gminnego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej. www.zgzosprp.pl
7. Zarządzenie nr 6 Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej z dnia 21 czerwca 2006 r. w sprawie sposobu przeprowadzania inspekcji gotowości operacyjnej podmiotów Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. (Dz. U. KG PSP 2006)

8. Wzorcowy Statut Ochotniczej Straży Pożarnej. www.zgzosprp.pl
9. Regulamin Organizacyjny Jednostki Operacyjno-Technicznej OSP zatwierdzony uchwałą nr 95/18/2004 Prezydium Zarządu Głównego ZOSP RP z dnia 16 grudnia 2004r. www.zgzosprp.pl
10. Uchwała nr 144/25/2005 Prezydium ZG ZOSP RP z dnia 19 grudnia 2005r. w sprawie zmiany uchwały o kategoryzacji JOT OSP i wzorcowego regulaminu tych jednostek. www.zgzosprp.pl
11. *Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy. Ochrona przeciwpożarowa*. Zbiór przepisów. Firex, Warszawa 2000.
12. *Zespoły reagowania kryzysowego. Ochrona przeciwpożarowa*. Zbiór przepisów. Firex, Warszawa 2004.
13. *Vademecum ochrony przeciwpożarowej w powiecie i gminie*. Oficyna poligraficzna APLA SP.J., Kielce 2004.

Temat 3

Kierowanie działaniami ratowniczymi

Wstęp

Kierowanie - działanie decydujące o zachowaniu się innych ludzi. Zgodnie z celem osoby kierującej wyróżnia się następujące kierunki działalności kierowniczej:

- dyrektywna (inicjowanie działania) polegająca na określeniu celu działania osób kierowanych, wydaniu poleceń wykonania określonych zadań,
- informacyjna polegająca na przekazaniu danych i przesłanek, które potrzebne są do wykonania zadania,
- motywacyjna polegająca głównie na nagradzaniu lub karaniu,
- oceniająca, polegająca na sprawdzaniu i ocenianiu wykonawców zadań, porównywaniu wyników, określaniu pozycji poszczególnych osób.⁶⁸

Kierowanie jednostkami ochrony przeciwpożarowej polega na zorganizowanym oddziaływaniu kierującego na te jednostki, zgodnie z przyjętymi procedurami - planami ratowniczymi. **Dowodzenie** jest natomiast szczególną formą kierowania, które jest realizowane drogą rozkazów przez odpowiedniej hierarchii dowódców w odniesieniu do podwładnych.

Statystyki prowadzone przez KG PSP są najlepszym źródłem informacji do dalszych analiz i wyciągania wniosków. W okresie od 1 – 14 lutego 2007 roku jednostki OSP wyjechały do akcji prawie tysiącem samochodów ratowniczych. Zatem można z dużą dozą prawdopodobieństwa przyjąć, że w tych dwóch tygodniach lutego swoje funkcję dowódcze realizowało tysiąc członków OSP.

„Dowódcy są tym elementem, który spaja ze sobą wyszkolenie ratowników, wiedzę fachową, zasady i wymogi bezpieczeństwa w sprawny system reagowania na zagrożenia (...).

Dowodzenie to sztuka zarządzania zasobami ludzkimi w celu osiągnięcia zamierzonego celu. Cechą charakterystyczną dowodzenia jest jego nierozzerwalność z otoczeniem, uwarunkowanie czynnikami zewnętrznymi. Dlatego mimo swoich

⁶⁸ Encyklopedia Internetowa - Onet.pl

starań dowódcy muszą radzić sobie z wieloma problemami stanowiącymi dodatkowe, zupełnie niepotrzebne obciążenie w i tak trudnym zadaniu kierowania.

Podstawowy problem wynika z niedostatecznej liczby ratowników stanowiących obsadę samochodów ratowniczych. Tym samym wszystkie założenia taktyki działań pozostają tylko teorią. Sytuacja wygląda więc tak, że z jednej strony mamy coraz bardziej wymagające interwencje, a z drugiej coraz mniejsze stany osobowe. Skutkiem tego założenia dotyczące rozpoznania, wprowadzenia sił do akcji oraz pozostawiania rezerw są mocno nieaktualne. Nie jest to tylko problem wdrażania odpowiednich założeń taktycznych, ale przede wszystkim problem sprawnego dowodzenia, które nie może obejść się bez odpowiednich sił i środków, którymi można kierować (...).

Czynnik czasu to kolejna przyczyna trudności dowodzenia podczas zarówno działań rutynowych, jak i poważnych katastrof. Skok cywilizacyjny skutkujący wzrostem liczby samochodów na drogach, rozbudową miast wpływa na wydłużenie czasu dojazdu jednostek interwencyjnych. Późny przyjazd do zdarzenia to konflikty kompetencyjne poszczególnych służb oraz presja otoczenia w postaci zbierającego się tłumu gapiów. W takich sytuacjach klasyczny model dowodzenia musi zostać maksymalnie zredukowany czasowo. Rodzi się tym samym obawa przed podjęciem nietrafnych decyzji.

Współczesne działania wymagają zwiększenia roli i znaczenia informacji. Będąca kluczowym elementem dowodzenia, zasługuje ona na szczególne zainteresowanie. Od informacji zaczyna się proces dysponowania podmiotów ratowniczych, jej jakość wpływa na wiele decyzji istotnych dla dowodzącego. Wagę informacji poznajemy, zaczynając od określenia dokładnego miejsca zdarzenia, a kończąc na możliwej liczbie poszkodowanych. Skończyła się również era prostych konstrukcji pojazdów mechanicznych oraz budynków. Możliwość działań ratowniczych w nowo powstających obiektach handlowo-usługowych bez dokładnych informacji na temat ich topografii może skutkować użyciem niewłaściwego sprzętu lub w nieodpowiedniej ilości. Środki transportu również kryją rozwiązania techniczne, które mogą diametralnie zmieniać sposób działania. Znajomość ich budowy i wyposażenia jest niemożliwa bez odpowiedniej bazy danych, którą być może należałoby stworzyć na użytek MSK i PSK (...).

*Fotografia nr 3.1. Kontrola realizacji rozkazów*⁶⁹

Praca na stanowisku dowódczym nie sprowadza się tylko do wiedzy, wymaga posiadania cech kierowniczych. O ile wiedzę zdobywa się w szkołach oraz na różnego rodzaju kursach doszkalających, o tyle nabycie cech dowódczych wymaga ciągłego ich kształtowania i rozwijania (...).

Kształtowanie osobowości kierowniczych jest o tyle ważne, iż w zależności od szczebla dowodzenia dowódcy mniej potrzebna będzie wyspecjalizowana wiedza, a ważniejsze okażą się umiejętności syntetycznego ujmowania problemów oraz oddziaływanie na ludzi w zakresie motywacji i integracji. Przecież rola kierownika nie sprowadza się tylko i wyłącznie do podejmowania decyzji w czasie prowadzenia działań ratowniczych. Czas przed i po ma ogromne znaczenie dla budowania sprawnego współdziałania poszczególnych jednostek i za ten czas również jest odpowiedzialny dowódca. Wiąże się z tym jeszcze inny problem. Decyzje podstawowe powinny być podejmowane na tym poziomie organizacyjnym, który będzie je realizował. Wynika stąd, że kierownicy wyższych szczebli organizacyjnych powinni raczej doradzać, jak rozwiązać problem, niż bezpośrednio decydować za dowódców niższego szczebla (...).

Dowodzenie jest sztuką, która opiera się na bardziej lub mniej opanowanej wiedzy fachowej oraz przede wszystkim na doświadczeniu i nabyciu cech kierowniczych. Wymaga ciągłego doskonalenia w systemie, który daje na to szansę - motywacyjnym, otwartym na inicjatywę oraz chęć nauki (...)⁷⁰

⁶⁹ Zdjęcie ze strony internetowej KP PSP Kościan – pob. 30.03.2007r.

⁷⁰ Wykorzystano fragmenty artykułu: Rałowski D., *Szkola dowodzenia potrzebna od zaraz*, Przegląd Pożarniczy nr 2/2007, str.18-19.

Obowiązki i uprawnienia kierującego działaniami ratowniczymi

Kierujący działaniami ratowniczymi to nie jedna z funkcji pełnionych w ramach struktur jednostek ochrony przeciwpożarowej, lecz samodzielny organ administracji publicznej - ze wszelkimi tego konsekwencjami.⁷¹

Kierujący działaniami w świetle zapisów ustawowych

W ustawie o ochronie przeciwpożarowej⁷² i rozporządzenie MSWiA w sprawie szczegółowych zasad kierowania i współdziałania jednostek ochrony przeciwpożarowej biorących udział w działaniu ratowniczym⁷³ czytamy:

- Do zadań własnych powiatu w zakresie ochrony przeciwpożarowej należy m.in. budowanie systemu koordynacji działań jednostek ochrony przeciwpożarowej wchodzących w skład Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego oraz służb, inspekcji, straży oraz innych podmiotów biorących udział w działaniach ratowniczych na obszarze powiatu, a także organizowanie systemu łączności, alarmowania i współdziałania między podmiotami uczestniczącymi w działaniach ratowniczych na obszarze powiatu.⁷⁴
- Zapis, że szczegółowe zasady kierowania i współdziałania jednostek ochrony przeciwpożarowej biorących udział w działaniu ratowniczym określił MSWiA.
- O tym, co może kierujący działaniem ratowniczym⁷⁵:
 - a. zarządzić ewakuację ludzi i mienia,
 - b. wstrzymać ruch drogowy oraz wprowadzić zakaz przebywania osób trzecich w rejonie działania ratowniczego,
 - c. przejąć w użytkowanie na czas niezbędny dla działania ratowniczego nieruchomości i ruchomości, środki transportu, sprzęt, ujęcia wody, inne środki gaśnicze, a także przedmioty i urządzenia przydatne w działaniu ratowniczym,
 - d. odstąpić w trakcie działania ratowniczego od zasad działania uznanych powszechnie za bezpieczne⁷⁶,
 - e. żądać niezbędnej pomocy od instytucji, organizacji, przedsiębiorców i osób fizycznych⁷⁷.

⁷¹ Zobacz więcej - Skomra W. *Kim jest kierujący akcją ratowniczą*. Przegląd Pożarniczy nr 9/2005.

⁷² Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej. (Dz. U. z 2002r. nr 147 poz.1229). <http://www.straz.gov.pl>

⁷³ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 lipca 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania i współdziałania jednostek ochrony przeciwpożarowej biorących udział w działaniu ratowniczym (Dz. U. z dnia 10 sierpnia 2001r.).

⁷⁴ art.21b pkt. 3 i 4 Ustawy o ochronie przeciwpożarowej, op. cit.

⁷⁵ art. 25. 1 Rozporządzenia w sprawie szczegółowych zasad kierowania..., op. cit.

⁷⁶ ibidem, art. 25. 3.

⁷⁷ ibidem, art. 25. 2.

Ustawodawca zobowiązał Radę Ministrów do określenia w drodze rozporządzenia zakresu i trybu korzystania z wyżej wymienionych praw.⁷⁸

W ustawie o Państwowej Straży Pożarnej⁷⁹ czytamy:

- Do podstawowych zadań Państwowej Straży Pożarnej należy m.in. organizowanie i prowadzenie akcji ratowniczych w czasie pożarów, klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń.⁸⁰
- Akcją ratowniczą organizuje i kieruje nią Państwowa Straż Pożarna.⁸¹
- Strażacy biorący udział w akcji ratowniczej, w zakresie niezbędnym do prowadzenia akcji, mają prawo korzystania z: dróg, gruntów i zbiorników wodnych państwowych, komunalnych i prywatnych, a także komunalnych i prywatnych ujęć wodnych i środków gaśniczych.⁸²
- W okolicznościach uzasadnionych stanem wyższej konieczności strażak kierujący akcją ratowniczą ma prawo zarządzenia:
 - a. ewakuacji ludzi i mienia z terenu objętego akcją ratowniczą;
 - b. koniecznych prac wyburzeniowych i rozbiórkowych;
 - c. wstrzymania komunikacji w ruchu lądowym;
 - d. udostępnienia pojazdów, środków i przedmiotów niezbędnych do akcji ratowniczej;
 - e. zakazu przebywania osobom postronnym w rejonie akcji ratowniczej.
- W okolicznościach uzasadnionych stanem wyższej konieczności kierujący akcją ma prawo:
 - a. żądania niezbędnej pomocy od instytucji państwowych, jednostek gospodarczych, organizacji społecznych i obywateli,⁸³
 - b. odstąpienia od zasad działania uznanych powszechnie za bezpieczne.
- Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy tryb korzystania z tych praw.⁸⁴

Warto również by kierujący działaniami ratowniczymi wiedział, że strażakowi (nie tylko PSP) przysługuje bezpłatne wyżywienie w czasie długotrwałych akcji ratowniczych, ćwiczeń lub szkolenia.⁸⁵ Minister właściwy do

⁷⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 lipca 1992 r. w sprawie zakresu i trybu korzystania z praw przez kierującego działaniem ratowniczym (Dz. U. z 1992 r. nr 54, poz. 259).

⁷⁹ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991r.o Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. z 2002r. nr 147, poz. 1230 z póź. zm.). www.straz.gov.pl

⁸⁰ ibidem, art.1.2.pkt.2.

⁸¹ ibidem, art. 20. 1. i art. 20a. 1.

⁸² ibidem, art. 21. 1.

⁸³ Przeczytaj też ibidem, art. 22.

⁸⁴ ibidem, art..21. ust. 2, 3, 4. i Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 lipca 1992r. w sprawie zakresu i trybu korzystania z praw przez kierującego działaniem ratowniczym, op. cit.

⁸⁵ art. 62. 1 Ustawy o Państwowej Straży Pożarnej, op. cit.

spraw wewnętrznych w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych określił, w drodze rozporządzenia, co to są długotrwałe akcje ratownicze, a także określił szczegółowe normy, zasady i warunki otrzymywania wyżywienia w czasie długotrwałych akcji ratowniczych, ćwiczeń lub szkolenia przez strażaków lub inne osoby biorące w nich udział, a także przypadki, w których wypłaca się równoważnik pieniężny w zamian za przysługujące wyżywienie, sposób ustalania jego wysokości oraz szczegółowe zasady wypłacania.⁸⁶

Kierujący działaniami w świetle zapisów przepisów wykonawczych do ustaw.

Rozporządzeniem w sprawie szczegółowych zasad kierowania i współdziałania jednostek ochrony przeciwpożarowej biorących udział w działaniu ratowniczym⁸⁷ Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji spełnił wymóg ustawy (art. 22.2) o ochronie przeciwpożarowej.

W przepisie tym ustalono, że:

- Kierującym jest pierwszy przybyły na miejsce zdarzenia dowódca jednostki ochrony przeciwpożarowej (do czasu przybycia osoby posiadającej uprawnienia do przejęcia kierowania), a kierowanie działaniem ratowniczym rozpoczyna się z chwilą przybycia na miejsce zdarzenia pierwszych jednostek.
- Kierowanie działaniem ratowniczym są obowiązani przejąć w kolejności:
 - a. dowódca zastępu,
 - b. dowódca sekcji,
 - c. dowódca plutonu,
 - d. strażak uprawniony przez komendanta, kierownika lub szefa jednostki,
 - e. strażak uprawniony do kierowania taktycznego.

⁸⁶ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 11 grudnia 1997r. w sprawie długotrwałych akcji ratowniczych, szczegółowych norm, zasad i warunków otrzymywania wyżywienia w czasie tych akcji oraz ćwiczeń lub szkolenia przez strażaków Państwowej Straży Pożarnej lub inne osoby biorące w nich udział, a także przypadków, w których wypłaca się równoważnik pieniężny w zamian za przysługujące wyżywienie, sposobu ustalania jego wysokości oraz szczegółowych zasad wypłacania (Dz. U. z 1997 r. nr 193 poz. 1624). <http://isip.sejm.gov.pl>

⁸⁷ Rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad kierowania i współdziałania jednostek ochrony przeciwpożarowej biorących udział w działaniu ratowniczym, op. cit.

Fotografia nr 3.2. Dogaszanie.⁸⁸

- W przypadku przybycia jednostek ochotniczych i zawodowych, obowiązany do przejęcia kierowania jest kierujący z jednostki zawodowej. W przypadku przybycia na miejsce zdarzenia dowódców tej samej hierarchii, obowiązany do przejęcia kierowania jest dowódca z jednostki, dla której miejsce zdarzenia stanowi teren własnego działania.
- Zasady kierowania działaniem ratowniczym na terenie zakładów posiadających jednostki ochrony przeciwpożarowej określone są w planach działań ratowniczych zakładu. Jeżeli w tych planach działań ratowniczych, przewiduje się udział innych jednostek niż zakładowe, plany te powinny być uzgodnione z komendantem powiatowym (miejskim) Państwowej Straży Pożarnej.

W sprawie zakresu i trybu korzystania z praw przez kierującego działaniem ratowniczym obowiązuje rozporządzenie,⁸⁹ które zawiera następujące ustalenia:

- Kierujący akcją ratowniczą lub innym działaniem ratowniczym prowadzonym przez jednostki ochrony przeciwpożarowej jest uprawniony do zarządzenia:
 1. ewakuacji ludzi z rejonu objętego działaniem ratowniczym w przypadku zagrożenia życia i zdrowia, w szczególności, gdy:
 - a. istnieje możliwość powstania paniki,
 - b. przewidywany rozwój zdarzeń może spowodować odcięcie drogi ewakuacyjnej,

⁸⁸ Foto arch. KW PSP Poznań.

⁸⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie zakresu i trybu korzystania z praw przez kierującego działaniem ratowniczym, op. cit.

2. zakazu przebywania w rejonie objętym działaniem ratowniczym osób postronnych oraz utrudniających prowadzenie działania ratowniczego,
 3. ewakuacji mienia, w szczególności, gdy:
 - a. istnieje możliwość rozprzestrzenienia się pożaru lub innego zagrożenia,
 - b. usytuowanie mienia utrudnia prowadzenie działania ratowniczego,
 4. prac wyburzeniowych oraz rozbiórkowych, w szczególności w sytuacjach:
 - a. zagrożenia ludzi, zwierząt lub mienia,
 - b. potrzeby dotarcia do źródeł zagrożenia w celu jego rozpoznania oraz ograniczenia wzrostu,
 - c. potrzeby użycia środków gaśniczych i neutralizatorów oraz odprowadzenia substancji toksycznych,
 - d. potrzeby zapewnienia dróg dojścia i ewakuacji,
 5. wstrzymania komunikacji w ruchu lądowym, w szczególności w celu:
 - a. zapewnienia właściwego ustawienia i eksploatacji sprzętu ratowniczego,
 - b. zapewnienia dróg komunikacyjnych na potrzeby działania ratowniczego,
 - c. eliminacji zagrożeń powodowanych przez środki komunikacji,
 - d. realizacji zadań określonych w pkt 1-4,
 6. przyjęcia w użytkowanie, na czas niezbędny do działania ratowniczego, pojazdów, środków technicznych i innych przedmiotów, a także ujęć wody, środków gaśniczych oraz nieruchomości przydatnych w działaniu ratowniczym, z wyjątkiem przypadków określonych w art. 24 ustawy o ochronie przeciwpożarowej,
 7. odstąpienia od zasad działania uznanych powszechnie za bezpieczne, z zachowaniem wszelkich dostępnych w danych warunkach zabezpieczeń, jeżeli w ocenie kierującego działaniem ratowniczym, dokonanej w miejscu i czasie zdarzenia, istnieje prawdopodobieństwo uratowania życia ludzkiego, w szczególności w przypadkach, gdy:
 - a. z powodu braku specjalistycznego sprzętu zachodzi konieczność zastosowania sprzętu zastępczego,
 - b. fizyczne możliwości ratownika mogą zastąpić brak możliwości użycia właściwego sprzętu,
 - c. jest możliwe wykonanie określonej czynności przez osobę zgłaszającą się dobrowolnie.
- Kierujący działaniem ratowniczym jest uprawniony do żądania niezbędnej pomocy od instytucji państwowych, jednostek gospodarczych i organizacji społecznych oraz od obywateli. Kierujący działaniem ratowniczym, zwracając się z żądaniem o udzielenie pomocy przez instytucje państwowe,

jednostkę gospodarczą, organizację społeczną, a także obywatela, jest obowiązany okazać legitymację służbową albo legitymację stwierdzającą członkostwo lub zatrudnienie w jednostce ochrony przeciwpożarowej.

- Zarządzenia kierującego działaniem ratowniczym są decyzjami, którym może być nadany rygor natychmiastowej wykonalności, w trybie przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego.
- Realizacja uprawnień określonych powyżej następuje wyłącznie w okolicznościach uzasadnionych stanem wyższej konieczności⁹⁰, przy czym:
 1. do skorzystania z uprawnień określonych w pkt 1-5 wystarczające jest wydanie ustnego polecenia, które należy potwierdzić na piśmie na żądanie zainteresowanego,
 2. przyjęcie w użytkowanie, na czas niezbędny do działania ratowniczego, nieruchomości, środków i przedmiotów, o których mowa w pkt 6, wymaga wydania pokwitowania określającego istotne cechy przyjętego mienia; pokwitowanie podlega zwrotowi przy zwrocie mienia, a w razie potrzeby sporządza się protokół zniszczenia lub uszkodzenia mienia.

W przypadkach szczególnie uzasadnionych koniecznością natychmiastowego podjęcia czynności, kierujący działaniem ratowniczym może odstąpić od wydania pokwitowania, poprzestając na ustnym poinformowaniu posiadacza mienia.

O każdym wypadku skorzystania z uprawnień określonych w rozporządzeniu kierujący działaniem ratowniczym informuje w raporcie swojego przełożonego a w przypadku członka OSP - właściwego komendanta powiatowego (miejskiego) PSP. Raport taki przedstawia zał. nr 1.

Przepisem zawierającym najwięcej szczegółów dotyczących kierowania działaniami ratowniczymi jest rozporządzenie MSWiA w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.⁹¹ Z niego dowiadujemy się, że:

⁹⁰ Działanie w stanie wyższej konieczności usuwa tzw. bezprawność karną, określoną w art. 23 § 1 Kodeksu Karnego. Przepis ten stanowi, że: „Nie popełnia przestępstwa, kto działa w celu uchylenia bezpośredniego niebezpieczeństwa grożącego dobru społecznemu lub jakimkolwiek dobru jednostki, jeżeli niebezpieczeństwa nie można inaczej uniknąć, a dobro poświęcone nie przedstawia wartości oczywiście większej, niż dobro ratowane”. Niebezpieczeństwo przy stanie wyższej konieczności musi być rzeczywiste (a nie, np. urojone) i bezpośrednie. Patrz też: Biblioteczka „PP” 2/93. KG PSP 1993.

⁹¹ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 grudnia 1999 roku w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. (Dz U. z 1999r. nr 111, poz. 1311.)

- Kierujący działaniem ratowniczym, zwany dalej "kierującym", oddziałuje na podległe siły podmiotów systemu na miejscu zdarzenia, zgodnie z przyjętymi procedurami i planami ratowniczymi, w celu wykonania określonych czynności ratowniczych, poprzez: określanie rodzaju działań ratowniczych, wydawanie rozkazów lub poleceń, a także przez ostrzeganie podległych sił o wielkości i rodzajach zagrożenia oraz ewentualnym stopniu ryzyka planowanego działania ratowniczego.
- Kierowanie prowadzone jest jednoosobowo przez uprawnioną osobę odpowiednio oznakowaną, w sposób widoczny dla innych uczestników działań ratowniczych.
- Kierujący, organizując działanie ratownicze, musi uwzględnić rodzaj i wielkość zdarzenia, występujące zagrożenia oraz prognozę ich rozwoju, a w szczególności ustalić, czy w wyniku zdarzenia są osoby poszkodowane lub bezpośrednio zagrożone.
- Na potrzeby działania ratowniczego jednostki ochrony przeciwpożarowej włączone do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego tworzą następującą strukturę:
 1. rota - dwuosobowy zespół ratowników, wchodzący w skład tego samego zastępu lub specjalistycznej grupy ratowniczej, wykonujący zadania ratownicze lub zabezpieczające, wyposażony w sprzęt ochrony osobistej,
 2. zastęp - pododdział liczący od trzech do sześciu ratowników, w tym dowódca, wyposażony w pojazd przystosowany do realizacji zadania ratowniczego,
 3. sekcja - pododdział w sile dwóch zastępów, liczący od dziewięciu do 12 ratowników, w tym dowódca,
 4. pluton - pododdział w sile od trzech do czterech zastępów lub dwóch sekcji, liczący od 15 do 21 ratowników, w tym dowódca,
 5. kompania, batalion, brygada – zdefiniowane w przepisie,
 6. specjalistyczna grupa ratownicza - pododdział ratowników posiadających specjalistyczne przeszkolenie i uprawnienia, wyposażony w sprzęt dostosowany do wykonania specjalistycznego zadania ratowniczego, w sile uzależnionej od specyfiki danej specjalności.
- Kierowanie ustaje po spełnieniu następujących warunków:
 1. zakończeniu ewakuacji ludzi, zwierząt i mienia ze strefy zagrożenia,
 2. udzieleniu pomocy medycznej poszkodowanym na miejscu zdarzenia oraz ich przekazaniu specjalistycznym zespołom ratownictwa medycznego lub podstawowym zespołom ratownictwa medycznego,
 3. ugaszeniu pożaru,

4. zatrzymaniu emisji lub wypływu substancji niebezpiecznej oraz usunięciu spowodowanego przez nią bezpośredniego zagrożenia dla ludzi i środowiska,
5. wykonaniu wszelkich innych czynności mających wpływ na ograniczenie lub likwidację zagrożenia.

Fotografia nr 3.3. Ewakuacja butli⁹²

- Kierujący informuje uczestniczące podmioty systemu - jeżeli działania realizuje tylko krajowy system, a w innym przypadku - wszystkich uczestników akcji ratowniczej o zakończeniu działań ratowniczych.
- Wprowadza się trzy typy (poziomy) kierowania w czasie działania ratowniczego (akcji ratowniczej):
 1. interwencyjny - realizowany w strefie zagrożenia lub bezpośrednich działań ratowniczych, w której istnieje zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi oraz mienia i środowiska lub prawdopodobieństwo jego wystąpienia, w celu likwidacji lub usunięcia skutków zdarzenia oraz zapewnienia bezpieczeństwa ratownikom; kierowaniu interwencyjnemu podlegają siły nie przekraczające wielkością jednej kompanii,
 2. taktyczny i strategiczny – zdefiniowane w przepisie⁹³.
- Kierującego przy kierowaniu interwencyjnym i taktycznym może doraźnie wspomagać sztab, którego strukturę, skład i zadania określa - po przejęciu kierowania – kierujący.

⁹² Foto arch. KW PSP Poznań

⁹³ § 22.1 Rozporządzenia MSWiA w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, op. cit.

- **Kierowanie interwencyjne** polega w szczególności na:
 1. ustaleniu rodzaju zagrożenia,
 2. przydzielaniu zadań dla rot, pododdziałów lub specjalistycznych grup ratowniczych,
 3. ustaleniu sposobów i metod poszukiwania poszkodowanych i zagrożonych oraz niesienia im pomocy medycznej,
 4. ustaleniu sposobów i metod ewakuacji poszkodowanych lub zagrożonych,
 5. wyznaczeniu i wydzieleniu strefy bezpośrednich działań ratowniczych,
 6. planowaniu rozmieszczenia sprzętu ratowniczego na terenie działań ratowniczych,
 7. analizowaniu czasu pracy poszczególnych zespołów w strefie bezpośrednich działań ratowniczych, w szczególności czasu pracy w ubraniach ochronnych i sprzęcie izolującym drogi oddechowe ratowników,
 8. nadzorowaniu skuteczności działania ratowniczego oraz zachowania bezpiecznych warunków jego prowadzenia,
 9. organizowaniu łączności na potrzeby kierowania interwencyjnego i współdziałania podmiotów biorących udział w działaniu ratowniczym,
 10. analizowaniu zużycia sprzętu i środków gaśniczych, neutralizujących lub sorbentów,
 11. organizowaniu kierowania sekcjami i plutonami w strefie bezpośrednich działań ratowniczych,
 12. współdziałaniu z lekarzem - koordynatorem medycznych działań ratowniczych do czasu uruchomienia kierowania taktycznego,
 13. wzywaniu niezbędnych sił i środków,
 14. zorganizowaniu wsparcia logistycznego do czasu uruchomienia kierowania taktycznego,
 15. wydzieleniu strefy zagrożenia do czasu uruchomienia kierowania taktycznego.
- Dla **kierowania taktycznego i strategicznego** punkty te sprecyzowano w przepisie podobnie.
- Uprawnionymi do kierowania interwencyjnego są w kolejności: dowódca zastępu, dowódca sekcji, dowódca zmiany, a także strażak wyznaczony przez komendanta, kierownika lub szefa jednostki ochrony przeciwpożarowej włączonej do systemu. W sytuacji, gdy na miejscu zdarzenia są tylko siły systemu nie będące jednostkami ochrony przeciwpożarowej, kierującego działaniem ratowniczym wyznacza dyżurny powiatowego (miejskiego) stanowiska kierowania, jeśli nie określa tego plan ratowniczy danego powiatu.
- Kierowanie interwencyjne są obowiązani przejąć w kolejności:

1. uprawniony dowódca z jednostki ochrony przeciwpożarowej włączonej do systemu, dla której miejsce zdarzenia stanowi teren własnego działania,
2. strażak wyznaczony przez komendanta jednostki ochrony przeciwpożarowej włączonej do systemu, o której mowa w art. 15 pkt 1a-4a ustawy o ochronie przeciwpożarowej,
3. strażak wyznaczony przez komendanta powiatowego (miejskiego).

Przez przejście kierowania działaniem ratowniczym należy rozumieć przejście praw i obowiązków kierującego działaniem ratowniczym, które może mieć miejsce w jednym z poziomów kierowania lub między poziomami kierowania.

Kierowanie interwencyjne może przejąć również:

- naczelnik ochotniczej straży pożarnej, właściwej dla miejsca zdarzenia, jeżeli w działaniu ratowniczym biorą udział tylko ochotnicze straże pożarne włączone do systemu,
- komendant, kierownik, szef bądź inny kierujący, jeżeli w działaniu ratowniczym biorą udział tylko siły i środki jednostki ochrony przeciwpożarowej włączonej do systemu, o której mowa w art. 15 pkt 1a-4a ustawy o ochronie przeciwpożarowej, to jest:
 - 1a) jednostki organizacyjne Wojskowej Ochrony Przeciwpożarowej,
 - 2) zakładowa straż pożarna,
 - 3) zakładowa służba ratownicza,
 - 4) gminna zawodowa straż pożarna,
 - 4a) powiatowa (miejska) zawodowa straż pożarna.

W związku z trwającymi pracami nowelizacyjnymi⁹⁴ tego przepisu, poniżej przytoczono treść proponowanych zapisów dotyczących kierowania interwencyjnego:

§ 25. 1. Kierowanie interwencyjne są obowiązani przejąć w kolejności:

1. w celu realizacji podstawowych czynności ratowniczych:
 - a. ratownik wyznaczony przez kierownika podmiotu systemu ratowniczego właściwego ze względu na obszar chroniony,
 - b. dowódca zastępu,
 - c. dowódca sekcji,
 - d. dowódca plutonu,
 - e. dowódca kompanii,

⁹⁴ Strona internetowa MSWiA <http://bip.mswia.gov.pl/portaal.php>

- f. dowódca (naczelnik, **komendant gminny**, szef) jednostki ochrony przeciwpożarowej właściwej ze względu na obszar chroniony,
 - g. dowódca lub zastępca dowódcy jednostki ratowniczo - gaśniczej Państwowej Straży Pożarnej,
 - h. kierownik podmiotu systemu ratowniczego właściwego ze względu na obszar chroniony;
2. w celu realizacji specjalistycznych czynności ratowniczych:
- a. ratownik specjalistycznej grupy ratowniczej, wyznaczony przez kierownika podmiotu systemu ratowniczego, właściwej ze względu na obszar chroniony,
 - b. dowódca (kierownik) specjalistycznej grupy ratowniczej właściwej ze względu na obszar chroniony.
2. Kierowanie interwencyjne może przejąć kierujący z poziomu taktycznego lub strategicznego(...).
5. W przypadku przybycia na miejsce zdarzenia obowiązanych do przejęcia kierowania działaniem ratowniczym kierujących tej samej hierarchii, do przejęcia kierowania działaniem ratowniczym jest obowiązany kierujący, dla którego miejsce zdarzenia stanowi teren własnego działania.
6. W przypadku, gdy na miejscu zdarzenia są prowadzone działania ratownicze z dwóch lub więcej dziedzin ratownictwa, przejęcie kierowania na poziomie interwencyjnym może określać właściwy terytorialnie powiatowy lub wojewódzki plan ratowniczy.

Uruchomienie kierowania strategicznego lub taktycznego nie powoduje ograniczenia obowiązków, jakie spoczywają na osobach prowadzących kierowanie interwencyjne. Przejmowanie kierowania strategicznego, taktycznego i interwencyjnego podlega zgłoszeniu do właściwego terenowo stanowiska kierowania Państwowej Straży Pożarnej oraz odnotowaniu w dokumentacji operacyjnej.

Kierowanie interwencyjne lub taktyczne dla zdarzeń o zasięgu ponad powiatowym należy do uprawnionego strażaka właściwego dla miejsca powstania zdarzenia.

Po zakończeniu działania ratowniczego kierujący przekazuje teren, obiekt lub mienie objęte tym działaniem właścicielowi, zarządcy, użytkownikowi obiektu lub mienia albo - w przypadku braku możliwości ich ustalenia - przedstawicielowi Policji, straży gminnej (miejskiej) bądź organom samorządu terytorialnego. Wzór dokumentu w załączniku nr 2.

Mówiąc o kierowaniu działaniami ratowniczymi trzeba też wspomnieć o przestrzeganiu warunków bhp przez kierującego tymi działaniami. O tym mówi

rozporządzenie MSWiA z 2008 r.⁹⁵ Rozporządzenie określa szczegółowe warunki bezpieczeństwa i higieny służby strażaków Państwowej Straży Pożarnej. Przepisy te stosuje się także do członków ochotniczych straży pożarnych, podczas szkolenia, ćwiczeń i akcji ratowniczych (organizowanych i kierowanych przez PSP)⁹⁶. Wejście w życie wspomnianego rozporządzenia MSWiA spowodowało uchylenie dotychczas obowiązujących przepisów i dzisiaj (do czasu wydania nowego przepisu) w działaniach ratowniczych prowadzonych przez Ochotnicze Straże Pożarne stały się obowiązujące przepisy działu dziesiątego Kodeksu pracy⁹⁷. Z uwagi jednak na specyfikę działań ratowniczych wydaje się zasadne stosowanie posiłkowo zapisów tegoż rozporządzenia.

- Podczas działań ratowniczych nie wolno dopuścić do wykonywania czynności przez osoby bez środków ochrony indywidualnej przewidzianych przy wykonywaniu danych czynności i bez przeszkolenia tych osób w zakresie zasad posługiwania się tymi środkami. Czynności ratownicze wykonuje się w ramach posiadanych kwalifikacji i możliwości technicznych ze szczególnym uwzględnieniem środków ochrony indywidualnej.
- Podczas akcji ratowniczej (działań ratowniczych) dowódca ma obowiązek:
 1. rozpoznawać zagrożenia, informować podwładnych o ich występowaniu oraz wydawać polecenia dotyczące właściwego zabezpieczenia ludzi przed ich następstwami,
 2. wyznaczyć strefę zagrożenia
 3. kierować do wszystkich działań gaśniczych i ratowniczych co najmniej dwóch ratowników, wyznaczając spośród nich dowódcę; strażakom pracującym w strefie zagrożenia wyznaczyć dwóch strażaków do asekuracji,
 4. ustalać sygnały i środki alarmowe oraz odwód niezbędny do udzielenia natychmiastowej pomocy poszkodowanym i zagrożonym,
 5. rozpoznawać i ustalać najbezpieczniejsze drogi odwrotu i ewakuacji,
 6. znać stan osobowy jednostki, którą dowodzi, oraz miejsce przebywania swoich podwładnych,
 7. nadzorować pracę podwładnych oraz stan ich zabezpieczenia na stanowiskach szczególnie zagrożonych,

⁹⁵ Rozporządzenie MSWiA z dnia z dnia 16 września 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków bezpieczeństwa i higieny służby strażaków Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. z 2008r. nr 180, poz. 1115). <http://isip.sejm.gov.pl>

⁹⁶ art..29a.4 Ustawy o PSP, op. cit.

⁹⁷ Ustawa z dnia 26 czerwca 1974r. - Kodeks pracy (Dz. U. z 1998 r. nr 21, poz. 94, z późn. zm). Zagadnienia BHP w działaniach Ochotniczych Straży Pożarnych będą tematem oddzielnego opracowania (przypis redakcji).

8. w razie zaistnienia wypadku lub nagłego bezpośredniego zagrożenia życia, natychmiast przystąpić do ratowania poszkodowanych lub zagrożonych,
9. podczas długotrwałych akcji ratowniczych prowadzonych w niskich lub wysokich temperaturach albo w obecności czynników szkodliwych dla zdrowia zapewnić odpowiednio częste wymiany ratowników, możliwości ogrzania się, niezbędne posiłki i napoje, wymianę butów i odzieży ochronnej oraz rezerwę tych przedmiotów.

Fotografia nr 3.4. Trudne warunki akcji⁹⁸

- Prowadząc działania w strefie zagrożenia dowódca nadzorujący strefę zagrożenia lub jej wydzieloną część:
 1. kontroluje, dla celów bezpieczeństwa, stan liczebny podległych strażaków, w szczególności przebywających w strefie zagrożenia;
 2. organizuje, w miarę możliwości, pomiar czasu przebywania strażaków w strefie zagrożenia, z wykorzystaniem urządzeń do tego przeznaczonych lub kart pracy sprzętu dla ochrony dróg oddechowych;
 3. podejmuje decyzję o natychmiastowych poszukiwaniach zaginionych w strefie strażaków.
- W razie zagrożenia wybuchem kierujący akcją ratowniczą /działaniem ratowniczym/ stosuje wszelkie możliwe środki zmniejszające ryzyko wybuchu oraz ogranicza do niezbędnego minimum liczbę strażaków znajdujących się w strefie zagrożenia.⁹⁹

⁹⁸ Foto arch. KW PSP Poznań

⁹⁹§54 Rozporządzenia w sprawie szczegółowych warunków bezpieczeństwa i higieny służby strażaków Państwowej Straży Pożarnej, op. cit.

- W okolicznościach uzasadnionych stanem wyższej konieczności kierujący akcją ratowniczą jest uprawniony do zarządzenia odstąpienia od zasad powszechnie uznanych za bezpieczne, z zachowaniem wszelkich dostępnych w danych warunkach zabezpieczeń, jeżeli w ocenie kierującego działaniem ratowniczym, dokonanej w miejscu i czasie zdarzenia, istnieje prawdopodobieństwo uratowania życia ludzkiego, w szczególności, gdy:
 1. z powodu braku specjalistycznego sprzętu zachodzi konieczność zastosowania sprzętu zastępczego,
 2. fizyczne właściwości ratownika mogą zastąpić brak możliwości użycia właściwego sprzętu,
 3. jest możliwe wykonanie określonej czynności przez osobę zgłaszającą się dobrowolnie.
- W dziale piątym tego rozporządzenia sprecyzowano wymagania bezpieczeństwa i higieny pracy podczas działań ratowniczych z podziałem na rozdziały dotyczące :
 1. używania środków transportu,
 2. obsługi sprzętu specjalistycznego
 3. prowadzenia akcji ratowniczych w transporcie,
 4. prowadzenia akcji ratowniczych w obrębie zagrożenia substancjami chemicznymi,
 5. prowadzenia akcji ratowniczych w obrębie zagrożenia niewypałami (niewybuchami), amunicją i materiałami wybuchowymi
 6. prowadzenia akcji ratowniczych w obrębie zagrożenia prądem elektrycznym
 7. prowadzenia akcji ratowniczych w obrębie zagrożenia materiałami promieniotwórczymi,
 8. prowadzenia akcji ratowniczych w obrębie zagrożonych konstrukcji budowlanych oraz awarii technicznych,
 9. prowadzenia akcji ratowniczych w na wysokości oraz poniżej poziomu terenu,
 10. prowadzenia akcji ratowniczych w czasie gaszenia pożarów,
 11. prowadzenia akcji ratowniczych na wodzie (lodzie) i pod wodą (lodem) oraz na obszarach powodziowych, zalewowych i zalodzonych,
 12. prowadzenia akcji ratowniczych w czasie nadzwyczajnych zjawisk pogodowych,

Fotografia nr 3.5. Początek działań¹⁰⁰

Kończąc temat kierowania działaniami ratowniczymi pamiętajmy o potrzebie doskonalenia tego procesu na wszystkich szczeblach.

Współdziałanie z innymi podmiotami ratowniczymi

„W każdym działaniu ratowniczym, niezależnie od rodzaju zdarzenia implikującego konieczność jego realizacji, wyróżniamy sześć etapów:

- przyjęcia zgłoszenia o zajściu zdarzenia, wymagającego interwencji sił i środków ratowniczych do ograniczenia szkodliwości jego skutków;
- analizy sposobu działań i podjęcie decyzji o zakresie działań ratowniczych;
- dojazdu do miejsca zdarzenia sił i środków ratowniczych;
- prowadzenia działań ratowniczych;
- powrót z miejsca zdarzenia sił i środków ratowniczych;
- zakończenia działań ratowniczych, tj. sporządzenia dokumentacji z przeprowadzonych działań oraz odtworzenia stanu zdadności sił i środków do realizacji następnych zadań.

Po przyjęciu zgłoszenia o zajściu zdarzenia zachodzi konieczność analizy sposobu prowadzenia działań ratowniczych, oceny czy siły i środki, jakimi dysponuje dany szczebel organizacyjny ratownictwa są w stanie samodzielnie

¹⁰⁰ Foto arch. KW PSP Poznań

przeprowadzić akcję oraz czy zachodzi potrzeba powiadomienia o zdarzeniu innych służb, np.: policji, ratownictwa medycznego, pogotowia gazowego itp.

W przypadku zdarzeń o dużych rozmiarach, wymagających uczestnictwa służb ratownictwa branżowego, np. gazownictwa, energetyki, wodociągów itp., działania ratownicze prowadzone są zgodnie z wcześniej przygotowanymi procedurami. Wyznaczana jest:

- służba wiodąca - pełniąca rolę kierowniczą w danym zdarzeniu;
- służby pomocnicze - wspomagające działania podmiotu kierowniczego;
- służby współdziałające - biorące udział w akcji w ograniczonym zakresie, do wykonania określonych czynności, np. wyłączenie dopływu energii elektrycznej.

Podjęta decyzja przekazywana jest do uczestników akcji ratowniczej, którzy rozpoczynają swoje działania zgodnie z procedurami określającymi ich role i zadania w przypadku danego zdarzenia i przyjętego sposobu działań.”¹⁰¹

Bez służb współdziałających przy akcjach wielokrotnie jednostki straży pożarnej byłyby bezsilne.

Zgodnie z rozporządzeniem MSWiA¹⁰² współdziałanie jednostek biorących udział w działaniu ratowniczym i organizowanym przez kierującego tymi działaniami polega na:

- wzajemnej pomocy w celu zachowania ciągłości i skuteczności procedur ratowniczych,
- powiadamianiu o występujących zagrożeniach oraz zastosowanych i wymaganych środkach ochrony osobistej ratowników i zabezpieczeniu terenu działań ratowniczych,
- informowaniu o stosowanych technikach ratowania życia, zdrowia, środowiska i mienia oraz sposobach ewakuacji poszkodowanych i zagrożonych ludzi oraz zwierząt ze strefy zagrożenia,
- wzajemnym wsparciu logistycznym prowadzonych działań ratowniczych,
- zapewnieniu łączności i ciągłości wymiany informacji z powiatowym (miejskim) stanowiskiem kierowania.

O stopniu doskonałości współdziałania decydują wspólne ćwiczenia, szkolenia, znajomość ratowniczych możliwości i ratownicza więź międzyludzka.

¹⁰¹ Fragment internetowego wykładu dr hab. inż. Edward Kołodziński prof. WAT.

¹⁰² Rozporządzenie MSWiA w sprawie szczegółowych zasad kierowania i współdziałania jednostek ochrony przeciwpożarowej biorących udział w działaniu ratowniczym, op. cit..

Wzór raportu kierującego działaniem ratowniczym¹⁰³

RAPORT
KIERUJĄCEGO DZIAŁANIEM RATOWNICZYM

w dniu podczas działań ratowniczych prowadzonych w:

.....
(rodzaj obiektu - terenu)

.....
(właściciel - użytkownik)

1. Stopień służbowy, imię i nazwisko kierującego działaniem ratowniczym
..... z jednostki ratowniczo-gaśniczej

2. Określenie uprawnienia, z którego skorzystano

3. Opis wydarzeń uzasadniających skorzystanie z uprawnienia

4. Dane osób, od których kierujący działaniem ratowniczym zażądał udzielenia pomocy

5. Określenie ewentualnego uszczerbku na zdrowiu osób ewakuowanych albo udzielających pomocy lub opis szkody materialnej w udostępnionym miejscu

.....
(podpis sporządzającego raport)

Raport przekazano przełożonemu

..... dnia o godzinie

¹⁰³ Wzór nr 8 z Rozporządzenia MSWiA w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

Wzór druku postanowienia o przekazaniu miejsca objętego działaniem ratowniczym.¹⁰⁴

.....
(jednostka ochrony przeciwpożarowej)

**POSTANOWIENIE O PRZEKAZANIU MIEJSCA
OBJĘTEGO DZIAŁANIEM RATOWNICZYM**

Dotyczy zdarzenia w
w dniu o godzinie
działając na podstawie § 6 ust. 2 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 11 czerwca 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania i współdziałania jednostek ochrony przeciwpożarowej biorących udział w działaniu ratowniczym (Dz. U. Nr 52, poz. 244), przekazuję

.....
(imię i nazwisko)

do nadzorowania i zabezpieczenia
miejsce objęte działaniami ratowniczymi, do chwili zakończenia dochodzenia prowadzonego przez Policję i Państwową Straż Pożarną.

Uwagi szczególne dotyczące zabezpieczenia miejsca objętego działaniem ratowniczym.....

Przyjmujący

Wydający

.....
(stopień służbowy, imię i nazwisko)

Miejscowość dnia

¹⁰⁴ ibidem, wzór nr 7

Rysunek 3.1.M. Czerwiński

Literatura:

1. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 roku o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. z 1991r. nr 81, poz. 351 z późn. zm.). www.straz.gov.pl
2. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 roku o Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. z 1991r. nr 88, poz. 400.). www.straz.gov.pl
3. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 lipca 2001 roku w sprawie szczegółowych zasad kierowania i współdziałania jednostek ochrony ppoż. biorących udział w działaniu ratowniczym (Dz. U. z 2001 r. nr 82, poz. 895).
4. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 4 lipca 1992 roku w sprawie zakresu i trybu korzystania z praw przez kierującego działaniem ratowniczym (Dz. U. z 1992 r. nr 54, poz. 259).
5. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 grudnia 1999 roku w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (Dz. U. z 1999 r. nr 111, poz. 1311).
6. Rozporządzenie MSWiA z dnia 16 września 2008 roku w sprawie szczegółowych warunków bezpieczeństwa i higieny służby strażaków Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. z 2008 r. nr 180, poz. 1115).
7. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 lipca 1992 roku w sprawie zakresu i trybu korzystania z praw przez kierującego działaniem ratowniczym (Dz. U. z 1992r. nr 54, poz. 259).
8. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 11 grudnia 1997 roku w sprawie długotrwałych akcji ratowniczych,

szczegółowych norm, zasad i warunków otrzymywania wyżywienia w czasie tych akcji oraz ćwiczeń lub szkolenia przez strażaków Państwowej Straży Pożarnej lub inne osoby biorące w nich udział, a także przypadków, w których wypłaca się równoważnik pieniężny w zamian za przysługujące wyżywienie, sposobu ustalania jego wysokości oraz szczegółowych zasad wypłacania. (Dz. U. z 1997r. nr 193, poz. 1624). <http://isip.sejm.gov.pl>

9. Biblioteczka „PP” 2/93. KG PSP, Warszawa, 1993.

10. Kodeks Karny

11. Kodeks Pracy

12. *Vademecum ochrony przeciwpożarowej w powiecie i gminie*. Oficyna poligraficzna APLA SP.J., Kielce 2004.

13. *Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy. Ochrona przeciwpożarowa. Zbiór przepisów*. Firex, Warszawa 2000.

Temat 4

Krajowy System Ratowniczo – Gaśniczy na szczeblu gminy

„Gwałtowny rozwój na przełomie lat 80- 90 nowych gałęzi przemysłu, budownictwa, systemów komunikacji, infrastruktury komunalnej spowodował nasilenie się pożarów i powstanie nowych zagrożeń. W związku z tym zaistniała potrzeba stworzenia nowego systemu ratowniczego, takiego systemu, który mógłby sprostać wszystkim zagrożeniom. Jego wprowadzenie zapoczątkowano już w 1991 roku, a 1 stycznia 1995 roku wdrożono go w życie.

Podstawą do utworzenia Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego stały się zapisy ustaw: o ochronie przeciwpożarowej i o Państwowej Straży Pożarnej, obydwie wydane 24 sierpnia 1991 roku.

Głównym zamierzeniem ustawodawcy było stworzenie jednolitego, skutecznego systemu ratowniczego, obejmującego cały obszar szeroko rozumianego ratownictwa pożarowego, technicznego, chemicznego i ekologicznego bez względu na miejsce, rodzaj i charakter prowadzonych działań ratowniczych.

Trzon Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego stanowiły jednostki Państwowej Straży Pożarnej wspierane przez jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych. Podstawowym założeniem przyjętym podczas budowy systemu ratowniczo-gaśniczego było stworzenie jednolitego i spójnego układu skupiającego różne, powiązane ze sobą podmioty ratownicze, tak aby można było skutecznie przeprowadzić każde działanie ratownicze zarówno w czasie pokoju, jak i ewentualnego konfliktu zbrojnego (wojny). Ideą przewodnią zaś było stworzenie takiego zespołu działań, w którym człowiek bez względu na rodzaj i wielkość zagrożenia daje jeden sygnał, a system ma tak funkcjonować, aby zagrożonemu udzielić wszechstronnej, skutecznej pomocy.”¹⁰⁵

¹⁰⁵ Wykorzystano materiały szkoleniowe KW PSP Gorzów 2003.

Fotografia nr 4.1. Ogrom żywiołu¹⁰⁶

Czym jest Krajowy System Ratowniczo – Gaśniczy?

Krajowy system ratowniczo-gaśniczy (KSRG) jest integralną częścią organizacji bezpieczeństwa wewnętrznego państwa obejmującą w celu ratowania życia, zdrowia, mienia lub środowiska, prognozowanie, rozpoznawanie i zwalczanie pożarów, klęsk żywiołowych lub innych miejscowych zagrożeń.

System ten skupia jednostki ochrony przeciwpożarowej, inne służby, inspekcje, straże, instytucje oraz podmioty, które dobrowolnie w drodze umowy cywilnoprawnej zgodziły się współdziałać w akcjach ratowniczych.

Konstrukcja systemu zakłada, że zasady realizacji podstawowych zadań ratowniczych są niezienne i dostosowane do specyfiki wszelkiego rodzaju zdarzeń, również zdarzeń masowych lub klęsk żywiołowych – kiedy siły i środki ratownicze są niewystarczające organizacja działań ratowniczych wymaga modyfikacji priorytetów oraz dokonania uproszczeń w procedurach działania.

Organizatorem systemu jest z racji zajmowanego stanowiska Komendant Główny PSP, natomiast nadzór nad funkcjonowaniem spełnia Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji odpowiada za realizację polityki państwa w zakresie ochrony przeciwpożarowej oraz pełni nadzór nad funkcjonowaniem krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego i dlatego zgodnie z zapisem ustawowym określił, w drodze rozporządzenia¹⁰⁷, zakres, szczegółowe

¹⁰⁶ Foto arch. KW PSP Poznań.

¹⁰⁷ Rozporządzenie MSWiA z dnia 14 września 1998r. w sprawie zakresu, szczegółowych warunków i trybu włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (Dz. U. z 1998r. nr 121 poz.798). <http://isip.sejm.gov.pl>

warunki i tryb włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

On także określił, w drodze rozporządzenia¹⁰⁸, szczegółowe zasady organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, w szczególności w zakresie:

- organizacji na obszarze powiatu, województwa i kraju,
- walki z pożarami i innymi klęskami żywiołowymi,
- ratownictwa technicznego chemicznego, ekologicznego i medycznego,
- dysponowania do działań ratowniczych,
- kierowania działaniem ratowniczym,
- prowadzenia dokumentacji zdarzeń określonych działaniami ratowniczymi oraz dokumentacji funkcjonowania Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego,
- organizacji odwodów operacyjnych,
- organizacji stanowisk kierowania.

W ustawie o ochronie przeciwpożarowej¹⁰⁹ zapisano, że Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy ma na celu ochronę życia, zdrowia, mienia lub środowiska poprzez:

- walkę z pożarami lub innymi klęskami żywiołowymi,
- ratownictwo techniczne,
- ratownictwo chemiczne,
- ratownictwo ekologiczne,
- ratownictwo medyczne
- współpracę z jednostkami systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego, o których mowa w art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 8 września 2006 roku o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. z 2006r. nr. 191, poz. 1410 z późn. zm.) oraz systemem powiadamiania ratunkowego.

¹⁰⁸ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 grudnia 1999r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. (Dz. U. z 1999r. nr 111 poz. 1311). <http://isip.sejm.gov.pl>

¹⁰⁹ art. 14.1 Ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. z 1991 r. nr 81, poz. 351). www.straz.gov.pl

Fotografia nr 4.2. Zagrożone środowisko naturalne¹¹⁰

Zadania, jakie realizują jednostki KSRG w ramach tych rodzajów ratownictwa, przedstawiono w załączniku nr 1 – cytując rozdział 2 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 grudnia 1999 roku w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej, wojewoda lub starosta odpowiednio na obszarze kraju, województwa lub powiatu określają zadania Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, koordynują jego funkcjonowanie i kontrolują wykonywanie wynikających stąd zadań, a w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń życia, zdrowia lub środowiska - kierują tym systemem.

Wojewoda i starosta wykonują swoje zadania przy pomocy odpowiednio wojewódzkiego i powiatowego zespołu zarządzania kryzysowego, działających na podstawie przepisów o stanie klęski żywiołowej. Natomiast wójt (burmistrz lub prezydent miasta) koordynuje funkcjonowanie krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego na obszarze gminy w zakresie ustalonym przez wojewodę. Zadanie to wykonywane jest przy pomocy komendanta gminnego ochrony przeciwpożarowej, jeżeli komendant taki został zatrudniony przez wójta lub komendanta gminnego związku OSP.

Należy w tym miejscu w wyraźny sposób oddzielić sferę kierowania działaniami ratowniczymi (dowodzenia)¹¹¹ od zarządzania, a w szczególności zarządzania kryzysowego. To ostatnie jest domeną władzy publicznej, wójta, burmistrza, prezydenta, starosty, wojewody czy też właściwego ministra lub Prezesa Rady Ministrów, którzy ponoszą polityczną odpowiedzialność na swoim

¹¹⁰ Foto z arch. KW PSP w Poznaniu.

¹¹¹ art. 22 Ustawy o ochronie przeciwpożarowej, op. cit.

obszarze w ramach ustawowych kompetencji w zakresie bezpieczeństwa obywateli. To na nich spoczywa odpowiedzialność za podjęte decyzje, wydane w oparciu o przygotowane koncepcje opracowane w ramach prac, służących im pomocą kolegialnych ciał doradczych, jakimi są zespoły reagowania kryzysowego czy też koordynacji kryzysowej. W pracach tych zespołów nie może zabraknąć oczywiście strażaków będących profesjonalistami w dziedzinie ratownictwa i ochrony ludności.

Struktura organizacyjna KSRG

Zgodnie z właściwością terytorialną, Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy tworzą oraz koordynują jego funkcjonowanie następujące organy władzy:

- wójt (burmistrz lub prezydent miasta) w zakresie zadań ustalonych przez wojewodę,
- starosta, który określa zadania i kontroluje wykonywanie zadań na obszarze powiatu, a w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń życia, zdrowia, środowiska i mienia kieruje systemem przy pomocy powiatowego zespołu zarządzania kryzysowego,
- wojewoda, który określa zadania i kontroluje ich wykonanie na obszarze województwa, a w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń życia, zdrowia, środowiska i mienia kieruje systemem przy pomocy wojewódzkiego zespołu zarządzania kryzysowego.¹¹²

KSRG stanowi integralną część systemu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Nadzór nad jego funkcjonowaniem pełni Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji.¹¹³ On też określił w rozporządzeniu¹¹⁴ organizację KSRG na obszarze powiatu, województwa i kraju.

Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy jest zorganizowany na trzech poziomach: powiatowym, wojewódzkim i krajowym.

Poziom powiatu

Podstawowym ogniwem funkcjonowania KSRG jest powiat. Trzeba pamiętać, że zdarzenie najczęściej obejmuje mały teren i w większości wystarczają siły i środki miejscowe. Jeżeli są one niewystarczające, to musi zadziałać zespół sił i środków skupionych w powiecie, tam przyjmowane są też wszelkie zgłoszenia o zdarzeniach wymagających podjęcia działań ratowniczych w oparciu o procedury ujęte w planach ratowniczych oraz realizowane są działania ratownicze, również

¹¹²ibidem, art. 14

¹¹³ Wykorzystano materiały Kubicki W.- www.straz.gov.pl

¹¹⁴ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, op. cit.

wówczas, gdy siły i środki gminnych czy powiatowych podmiotów ratowniczych są niewystarczające i wymagają wsparcia z poziomu wojewódzkiego i krajowego.

Rzadkością na szczęście są akcje wymagające użycia sił i środków całego województwa czy kilku województw. Na terenie powiatu oprócz jednostek PSP bardzo ważną funkcję spełniają jednostki OSP. Przypada im bowiem ogromnie ważna rola w zabezpieczeniu wsi, gmin i małych miasteczek. Biorąc pod uwagę, iż jednostki te muszą być zdolne do świadczenia pełnego zakresu ratownictwa, proces ich pełnego włączenia do systemu rozłożono z konieczności w czasie i podzielono na etapy. Dano tym samym możliwość lepszego przygotowania się ochotników - ratowników do wykonywania złożonych zadań ratowniczych przy wykorzystaniu coraz bardziej nowoczesnego sprzętu.

Na poziomie powiatowym wykonuje się wszystkie podstawowe zadania systemu, związane z obszarem powiatu. Poziomy wojewódzki i krajowy spełniają rolę wspomagającą i koordynacyjną w sytuacjach wymagających użycia sił i środków spoza obszaru danego powiatu lub województwa.

Na poziomie powiatowym system tworzą następujące podmioty systemu:

- komenda powiatowa (miejska) Państwowej Straży Pożarnej,
- jednostki ochrony przeciwpożarowej mające siedzibę na obszarze powiatu włączone do systemu, a przede wszystkim jednostki ratowniczo - gaśnicze Państwowej Straży Pożarnej, a ponadto, zgodnie z art. 20 i 23 oraz 15 ustawy o ochronie przeciwpożarowej, inne podmioty ochrony przeciwpożarowej, takie jak:
 - a. ochotnicze straże pożarne,
 - b. zakładowe straże pożarne,
 - c. zakładowe służby ratownicze,
 - d. gminne zawodowe straże pożarne,
 - e. terenowe służby ratownicze,
 - f. inne jednostki ratownicze.
- powiatowy, zespół zarządzania kryzysowego, działający na podstawie przepisów o stanie klęski żywiołowej,
- włączone do systemu inne służby, inspekcje, straże i instytucje,
- specjaliści w sprawach ratownictwa i inne podmioty, włączeni do systemu w drodze umowy cywilnoprawnej.

Dysponowanie jednostek systemu do działań ratowniczych oraz alarmowanie podmiotów współdziałających odbywa się poprzez centrum powiadamiania ratunkowego i powiatowe /miejskie/ stanowisko kierowania PSP, współdziałające ze stanowiskami dyżurnymi administracji samorządowej wójtów (burmistrzów, prezydentów miast) i starostów oraz zintegrowane z punktami alarmowymi komponentów systemu (selektywne wywoływanie ochotniczych

straży pożarnych, alarmowanie pogotowia ratunkowego, jednostek organizacyjnych Policji oraz organizacji pozarządowych).¹¹⁵

Fotografia nr 4.3. Wzywaj „pomocy”!¹¹⁶

Starosta zapewnia skuteczne warunki realizacji bieżących zadań ratowniczych poprzez jednostki tego systemu, a w szczególności:

- Uzgadnia wspólne działanie tych jednostek na obszarze powiatu.
- Zatwierdza plany ratownicze obszaru powiatu oraz programy działania powiatowych służb, inspekcji i straży oraz innych jednostek organizacyjnych powiatu w zakresie ich udziału w KSRG.
- Uwzględnia w projekcie budżetu powiatu niezbędnie środki finansowe na skuteczne działania ratownicze powiatowych służb, inspekcji i straży oraz innych jednostek organizacyjnych powiatu oraz dysponuje rezerwą budżetową powiatu.
- Określa zadania KSRG na terenie powiatu oraz kontroluje ich realizację.
- Powołuje powiatowy zespół zarządzania kryzysowego.
- W sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń życia, zdrowia lub środowiska oraz w stanach kryzysu kieruje systemem w zakresie:
 - a. określania celów do osiągnięcia i priorytetów działań ratowniczych,
 - b. zabezpieczenia logistyki dla sił ratowniczych i pomocniczych,
 - c. zapewnienia minimalnych wymogów do przetrwania ludności na obszarach (lub z obiektów) dotkniętych zdarzeniem,
 - d. nadzorowania realizacji przydzielonych zadań oraz monitoringu przebiegu działań ratowniczych.¹¹⁷

¹¹⁵ Wykorzystano materiały Kubicki W. - www.straz.gov.pl

¹¹⁶ Foto z arch. KW PSP Poznań

Poziom województwa

Poziom wojewódzki spełnia rolę wspomagającą i koordynacyjną w sytuacjach wymagających użycia sił i środków spoza powiatu, w którym ma miejsce zdarzenie.

Na poziomie wojewódzkim system tworzą następujące podmioty systemu:

- komenda wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej,
- wydzielone siły i środki z poziomów powiatowych stanowiące wojewódzki odwód operacyjny,
- wojewódzki zespół zarządzania kryzysowego, działający na podstawie przepisów o stanie klęski żywiołowej,
- krajowa baza sprzętu specjalistycznego Państwowej Straży Pożarnej,
- włączone do systemu inne służby, inspekcje, straże i instytucje,
- specjaliści w sprawach ratownictwa i inne podmioty, włączone do systemu w drodze umowy cywilnoprawnej na poziomie wojewódzkim.

Dysponowanie jednostek systemu do działań ratowniczych oraz alarmowanie podmiotów współdziałających odbywa się poprzez wojewódzkie stanowisko koordynacji ratownictwa PSP, współdziałające z wojewódzkim centrum powiadamiania ratunkowego, centrami zarządzania kryzysowego wojewodów oraz administracją zespólną (np. Komendantem Wojewódzkim Policji, Wojewódzkim Inspektorem Ochrony Środowiska, Wojewódzkim Inspektorem Nadzoru Budowlanego, Wojewódzkim Inspektorem Sanitarnym) i niezespólną (Oddziałem Straży Granicznej, Zarządem Gospodarki Wodnej, Urzędem Żeglugi Śródlądowej, WKU i innymi).

Istotną rolę w zakresie koordynacji działań jednostek KSRG z podmiotami współdziałającymi z systemem na obszarze województwa pełni wojewoda, poprzez wojewódzki zespół zarządzania kryzysowego.

Procedury działania i uruchamiania systemu ratowniczo-gaśniczego na poziomie województwa, w odniesieniu do poszczególnych typów zagrożeń, są określone w wojewódzkim planie ratowniczym, do opracowania, którego zobowiązany jest komendant wojewódzki PSP. Ich treść stanowią wybrane elementy planów ratowniczych, tych powiatów, w których siły i środki są niewystarczające do usuwania istniejących tam zagrożeń. Ponadto zawierają organizacyjno-techniczne sposoby likwidacji zagrożeń, wymagających zaangażowania w działaniach ratowniczych znacznych sił i środków (np. klęski żywiołowe) oraz zagrożeń, które mogą powstać na granicy powiatów lub województwa. Komendant wojewódzki uzgadnia plan ratowniczy z podmiotami

¹¹⁷ Wykorzystano: *Vademecum ochrony przeciwpożarowej w powiecie i gminie*. Oficyna poligraficzna APLA SP.J., Kielce 2004. str.40.

KSRG oraz z podmiotami współdziałającymi z systemem, w części dotyczącej ich zadań. Plan ratowniczy zatwierdza wojewoda.

W przypadku zdarzenia, gdy siły i środki KSRG na poziomie województwa okażą się niewystarczające lub zdarzenie (zagrożenie) przekracza obszar województwa, uruchamiany jest najwyższy poziom systemu ratowniczego – poziom centralny (kraju).¹¹⁸

Poziom centralny (kraju)

Poziom centralny spełnia rolę wspomagającą i koordynacyjną w sytuacjach wymagających użycia sił i środków spoza województwa, w którym ma miejsce zdarzenie.

Na poziomie krajowym system tworzą następujące podmioty systemu:

- Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej,
- wydzielone siły i środki z wojewódzkich odwołów operacyjnych stanowiące centralny odwód operacyjny,
- szkoły Państwowej Straży Pożarnej,
- krajowe bazy sprzętu specjalistycznego Państwowej Straży Pożarnej,
- jednostki badawczo-rozwojowe ochrony przeciwpożarowej,
- włączone do systemu inne służby, inspekcje, straże i instytucje, oraz specjaliści w sprawach ratownictwa i inne podmioty, włączone do systemu w drodze umowy cywilnoprawnej na poziomie krajowym.

System wspomagają na zasadzie zawartych porozumień służby, inspekcje i straże m.in. Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa (SAR), Stacje Ratownictwa Górniczego, Policja, Straż Graniczna, Państwowa Inspekcja Ochrony Środowiska, Państwowa Agencja Atomistyki, Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej oraz organizacje pozarządowe, jak: GOPR, WOPR, TOPR, Aeroklub Polski, ZHP, Polska Misja Medyczna, PCK i inne.

Przyjęta i realizowana w praktyce filozofia krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego zakłada ścisłą współpracę ze wszystkimi podmiotami posiadającymi sprzęt, kadrę lub bazy danych przydatne w prowadzeniu działań ratowniczych. Każdy podmiot mogący realizować lub wspomagać działania ratownicze może współpracować z KSRG albo w jego strukturze organizacyjnej lub jako podmiot wspomagający działania systemu. KSRG jest systemem otwartym, ściśle współpracującym z otoczeniem. Stworzono go dla zaspokojenia potrzeb wynikających z naturalnych zachowań człowieka, a zwłaszcza zapewnienia mu bezpieczeństwa.

¹¹⁸ Wykorzystano materiały Kubicki W. - www.straz.gov.pl

Nie stanowi wyizolowanego składnika bezpieczeństwa publicznego, lecz jego ważny czynnik, żywo reagujący na wszelkie zmiany i w wysokim stopniu współdziałający z otoczeniem. Stąd też granice, w których działa, są bardzo elastyczne.¹¹⁹ System ten zapewnia optymalizację czynności oraz efektywność i skuteczność użytych sił i środków do prowadzenia zarówno prostych, nieskomplikowanych działań, jak i specyficznych, dużych i długotrwałych akcji.

System funkcjonuje w dwóch stanach:

- stałym czuwaniu i doraźnym reagowaniu polegającym na podejmowaniu działań ratowniczych przez własne siły i środki powiatu i gmin;
- wykonywaniu działań ratowniczych wymagających użycia sił i środków spoza powiatu, wtedy uruchamiany jest poziom wspomagania i koordynacji szczebla wojewódzkiego, a przy dużych lub złożonych działaniach ratowniczych – szczebla centralnego (kraju).

Procedury działania i uruchamiania systemu ratowniczo-gaśniczego wobec poszczególnych typów zagrożeń są określone – odpowiednio – w powiatowych i wojewódzkich planach ratowniczych zatwierdzanych przez starostów i wojewodów.

Zajrzyjmy zatem do zadań związanych z funkcjonowaniem KSRG przypisanym poszczególnym stanowiskom:

- Do zadań Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej należy,¹²⁰ m.in., kierowanie Krajowym Systemem Ratowniczo-Gaśniczym, a w szczególności:
 - a. dysponowanie podmiotami Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na obszarze kraju poprzez swoje stanowisko kierowania,
 - b. ustalanie zbiorczego planu sieci podmiotów Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego,
 - c. ustalanie planu rozmieszczania na obszarze kraju sprzętu specjalistycznego w ramach Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego,
 - d. dysponowanie odwodami operacyjnymi i kierowanie ich siłami,
 - e. dowodzenie działaniami ratowniczymi, których rozmiary lub zasięg przekraczają możliwości sił ratowniczych województwa,
 - f. organizowanie centralnego odwodu operacyjnego oraz przeprowadzanie inspekcji gotowości operacyjnej podmiotów Krajowego Systemu

¹¹⁹ ibidem.

¹²⁰ art. 10. 1 Ustawy z dnia 24 sierpnia 1991r.o Państwowej Straży Pożarnej, op. cit.

- Ratowniczo-Gaśniczego, których siły i środki tworzą centralny oddział operacyjny,
- g. analizowanie działań ratowniczych prowadzonych przez podmioty krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego,
 - h. ustalanie sposobu przeprowadzania inspekcji gotowości operacyjnej podmiotów Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej ustalił, w drodze zarządzenia¹²¹, sposób przeprowadzania inspekcji gotowości operacyjnej podmiotów Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego).
- Do zadań komendanta wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej należy, m.in.,¹²²:
 - a. organizowanie Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, w tym oddziałów operacyjnych, na obszarze województwa,
 - b. dysponowanie oraz kierowanie Siłami i Środkami Krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego na obszarze województwa poprzez swoje stanowisko kierowania, a w szczególności dowodzenie działaniami ratowniczymi, których rozmiary lub zasięg przekraczają możliwości sił ratowniczych powiatu,
 - c. analizowanie działań ratowniczych prowadzonych przez podmioty Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na obszarze województwa,
 - d. przeprowadzanie inspekcji gotowości operacyjnej podmiotów Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na obszarze województwa.
 - Do zadań komendanta powiatowego (miejskiego) PSP m.in. należy¹²³:
 - a. organizowanie na obszarze powiatu Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego,
 - b. dysponowanie oraz kierowanie siłami i środkami Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na obszarze powiatu poprzez swoje stanowisko kierowania,
 - c. analizowanie działań ratowniczych prowadzonych na obszarze powiatu przez podmioty Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego,
 - d. organizowanie i prowadzenie akcji ratowniczej,
 - e. współdziałanie z komendantem gminnym ochrony przeciwpożarowej, jeżeli komendant taki został zatrudniony w gminie,

¹²¹ Zarządzenie nr 6 Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej z dnia 21 czerwca 2006r. w sprawie sposobu przeprowadzania inspekcji gotowości operacyjnej podmiotów Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego (Dz. Urzęd. KG PSP 2006r.). <http://www.straz.gov.pl>

¹²² art. 12 ust 5 Ustawy o PSP, op. cit.

¹²³ ibidem,, art. 13 ust. 6.

- f. współdziałanie z komendantem gminnym związku ochotniczych straży pożarnych
- g. opracowywanie planów ratowniczych na obszarze powiatu;
- h. wykonywanie zadań z zakresu ratownictwa,
- i. szkolenie członków ochotniczych straży pożarnych,
- j. inicjowanie przedsięwzięć w zakresie kultury fizycznej i sportu z udziałem podmiotów Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na obszarze powiatu,
- k. przeprowadzanie inspekcji gotowości operacyjnej ochotniczych straży pożarnych na obszarze powiatu, pod względem przygotowania do działań ratowniczych.
- Do zadań wojewody należy, m.in., ustalanie zadań dla wójta(burmistrza lub prezydenta miasta) w zakresie koordynacji funkcjonowania na obszarze gminy Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego.
- Do zadań starosty należy, m.in:
 - a. określanie zadań Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego,
 - b. koordynacja jego funkcjonowania,
 - c. kontrolowanie wykonywania wynikających z tego zadań,
 - d. w stanach nadzwyczajnych zagrożeń życia, zdrowia lub środowiska starosta kieruje nim,
- Do zadań własnych powiatu w zakresie ochrony przeciwpożarowej należy¹²⁴:
 - a. prowadzenie analiz i opracowywanie prognoz dotyczących pożarów, klęsk żywiołowych oraz innych miejscowych zagrożeń,
 - b. prowadzenie analizy sił i środków Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na obszarze powiatu,
 - c. budowanie systemu koordynacji działań jednostek ochrony przeciwpożarowej wchodzących w skład Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego oraz służb, inspekcji, straży oraz innych podmiotów biorących udział w działaniach ratowniczych na obszarze powiatu,
 - d. organizowanie systemu łączności, alarmowania i współdziałania między podmiotami uczestniczącymi w działaniach ratowniczych na obszarze powiatu.

Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy na obszarze powiatu jest podstawowym narzędziem starosty służącym do realizacji zadań ratowniczych na obszarze powiatu w nagłych zdarzeniach losowych, spowodowanych pożarem,

¹²⁴ art. 21b Ustawy o ochronie przeciwpożarowej, op. cit.

klęską żywiołową lub innym miejscowym zagrożeniem (katastrofą techniczną, chemiczną, ekologiczną), które wymagają użycia sił i środków ratowniczych.¹²⁵

Dla odpowiedniego przygotowania powiatu do zwalczania powstałych zagrożeń i usuwania ich skutków oraz koordynacji działań ratowniczych starostowie posiadają kilka narzędzi:

- plan ratowniczy powiatu zawierający podstawowe zadania i procedury postępowania na wypadek zagrożeń,
- powiatowy zespół zarządzania kryzysowego, który jest organem doradczym starosty,
- powiatowe centrum zarządzania kryzysowego.

Odwody Operacyjne

Omawiając KSRG nie sposób nie wspomnieć o odwodach operacyjnych, będących częścią zasobów systemu.

W systemie ważną rolę odgrywają odwody, a w szczególności Wojewódzkie Brygady Odwodowe, złożone z wydzielonych specjalistycznych sił i środków wchodzących w skład Wojewódzkich i Centralnego Odvodu Operacyjnego.

Centralny Odwód Operacyjny stanowią wydzielone siły i środki specjalistyczne PSP, w tym sprzęt z 16 krajowych baz sprzętu specjalistycznego, środki gaśnicze i neutralizujące, które dysponowane są do poważnych i długotrwałych działań ratowniczych. W ramach Centralnego Odvodu Operacyjnego najczęściej są wykorzystywane specjalistyczne grupy ratownicze, kompanie oraz ciężkie plutony gaśnicze PSP. Bataliony Centralnego Odvodu Operacyjnego – największe samodzielne oddziały – funkcjonują z powodzeniem od roku 1997.

Skład Wojewódzkiego i Centralnego Odvodu Operacyjnego jest określony normatywnymi składami kompanii (odpowiednio – gaśniczej, specjalnej, powodziowej lub logistycznej). Skład każdej z kompanii regulują rozkazy szczegółowe.

Pododdziały Centralnego Odvodu Operacyjnego dysponują strukturą dowodzenia i łączności oraz logistyką zapewniającymi autonomiczność prowadzenia działań na terenie kraju przez 36 godzin. Centralny Odwód Operacyjny to również działania międzynarodowe.

Organizacja KSRG na obszarze gminy

Jak wspomniano powyżej, do zadań komendanta wojewódzkiego i powiatowego Państwowej Straży Pożarnej należy (odpowiednio) organizowanie Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Zakres, szczegółowe warunki i tryb

¹²⁵ Wykorzystano: *Vademecum ochrony przeciwpożarowej w powiecie i gminie.*, op. cit., str.40.

włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego uregulował Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji rozporządzeniem.¹²⁶

Do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego mogą być włączane jednostki ochrony przeciwpożarowej, których siły i środki przewidziane są do użycia w planach działań ratowniczych po spełnieniu warunków wymienionych poniżej.

Do systemu może zostać włączona jednostka, która posiada:

- co najmniej dwa średnie lub ciężkie samochody pożarnicze,
- wyszkolonych ratowników w liczbie zapewniającej pełną obsadę co najmniej dwóch samochodów pożarniczych,
- skuteczny system łączności powiadamiania i alarmowania,
- urządzenia łączności w sieci radiowej systemu na potrzeby działań ratowniczych oraz która pozostaje w stałej gotowości do podejmowania działań ratowniczych.

Do systemu może być włączona także jednostka, która nie spełnia warunków wymienionych powyżej, jeśli jej działalność ma zastosowanie w warunkach przewidzianych w planie działań ratowniczych. Ocenę wymienionych warunków przeprowadza właściwy miejscowo komendant powiatowy Państwowej Straży Pożarnej.

Fotografia nr 4.4. Strażnica i wyposażenie¹²⁷

¹²⁶ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 14 września 1998r. w sprawie zakresu, szczegółowych warunków i trybu włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (Dz. U. z 1998r. nr 121, poz.798).- www.straz.gov.pl

¹²⁷ Foto arch. KW PSP Poznań

Włączenie jednostki do systemu jest poprzedzone zawarciem porozumienia między właściwym miejscowo komendantem powiatowym (miejskim) Państwowej Straży Pożarnej, podmiotem tworzącym jednostkę oraz tą jednostką. Porozumienie takie określa w szczególności:

- siły i środki jednostki przewidziane do wykorzystania w systemie,
- zadania ratownicze przewidziane dla jednostki w ramach systemu,
- wymaganą liczbę i poziom wyszkolenia ratowników w jednostce,
- sposób utrzymania stanu gotowości jednostki do działań ratowniczych, w szczególności w zakresie: sprawności technicznej samochodów pożarniczych i ich wyposażenia, przygotowania ratowników do działań, przebiegu alarmowania,
- sposobów alarmowania jednostki, a także warunki rozwiązania porozumienia.

Kolejnym etapem jest przedstawienie właściwemu komendantowi wojewódzkiemu Państwowej Straży Pożarnej wykazu jednostek, z którymi komendant powiatowy zawarł porozumienie, wraz z analizą zabezpieczenia operacyjnego podległego obszaru.¹²⁸

Na wniosek właściwego komendanta wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej, Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej wydaje decyzję w sprawie włączenia jednostki do systemu.

Właściwy miejscowo komendant powiatowy Państwowej Straży Pożarnej, w razie stwierdzenia nieprzestrzegania przez jednostkę włączoną do systemu postanowień porozumienia, wzywa tę jednostkę do przywrócenia, w wyznaczonym terminie, stanu określonego w porozumieniu.

„Podstawowe obowiązki i uprawnienia jednostki włączonej do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego to:

- Jednostka włączona do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego realizuje m.in. zadania, jakie nakłada na system ustawa o ochronie przeciwpożarowej, a mianowicie: walka z pożarami i innymi klęskami żywiołowymi, ratownictwo techniczne, chemiczne, ekologiczne, medyczne oraz inne wg potrzeb.
- Jednostka ta będzie dysponowana do realizacji powyższych zadań na terenie: macierzystej miejscowości (własnego rejonu działania), gminy, a w ramach Krajowego Systemu Ratowniczo - Gaśniczego na teren powiatu. Jednostki włączone do odwodów operacyjnych także na teren województwa i kraju.

¹²⁸ §5 Rozporządzenia w sprawie zakresu, szczegółowych warunków i trybu włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, op. cit.

- Jednostka będzie podlegała okresowej ocenie stanu gotowości bojowej.
- Może otrzymać dofinansowanie z budżetu państwa, w ramach posiadanych na dany rok środków finansowych.

Włączenie jednostki do KSRG jest momentem przełomowym w jej działalności, dlatego też powinno ono odbywać się w sposób szczególny, na zorganizowanych w tym celu uroczystych zbiórkach, spotkaniach, itp. Uroczystość podpisania porozumienia organizuje się dla jednej jednostki lub kilku z terenu jednej gminy lub powiatu. Przykładowy przebieg uroczystości włączenia jednostki do KSRG pokazano w załączniku nr 2.

Informację na temat włączenia jednostki do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego należy przekazać społecznościom lokalnym - poprzez środki masowego przekazu, zebrania wiejskie itp.¹²⁹

W zakresie organizacji i funkcjonowania KSRG na trzech poziomach, również gmina spełnia ważną funkcję - stanowi bowiem poziom podwykonawczy oraz uzupełniający.

Wójt (burmistrz lub prezydent miasta) koordynuje funkcjonowanie Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na obszarze gminy w zakresie ustalonym przez wojewodę.¹³⁰

Do zadań gminy (wójta, burmistrza lub prezydenta miasta) w zakresie KSRG należy:

- realizacja ustalonych przez wojewodę zadań w zakresie KSRG,
- udział w inspekcji gotowości do działań ratowniczych przeprowadzanych przez organy inspekcyjne PSP w jednostkach OSP włączonych do KSRG,
- bieżąca współpraca ze starostwem powiatu oraz komendantem powiatowym (miejskim) PSP w zakresie ochrony przeciwpożarowej oraz zapobiegania innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi lub środowiska na obszarze gminy,
- współudział w opracowywaniu planów ratowniczych powiatu w części dotyczącej obszaru gminy,
- udzielanie pomocy jednostkom OSP funkcjonującym na obszarze gminy.
- wykonując zadania z zakresu koordynacji funkcjonowania Krajowego Systemu Ratowniczo - Gaśniczego wójt realizuje zadania gminy w zakresie ochrony przeciwpożarowej,
- zapewnia siły i środki do zwalczania pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia,
- wójt zapewnia gotowość bojową jednostek ochotniczych straży pożarnych funkcjonujących na terenie gminy,

¹²⁹ Wykorzystano: *Vademecum ochrony przeciwpożarowej w powiecie i gminie*, op. cit., str.43.

¹³⁰ *ibidem*, str.41.

- podejmuje działania w celu włączenia do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego jednostek ochrony przeciwpożarowych utworzonych przez gminę,
- dokonuje analizy zagrożeń występujących na terenie gminy w celu ustalenia:
 - a. rodzaju i częstotliwości występowania miejscowych zagrożeń,
 - b. potrzeb w zakresie zapewnienia należytej ochrony ludzi na danym terenie.

Stosownie do poczynionych ustaleń wójt może utworzyć, przekształcić lub zlikwidować gminną (miejską) zawodową straż pożarną, terenową służbę ratowniczą lub inną jednostkę ratowniczą.

W porozumieniu i pod nadzorem komendanta wojewódzkiego PSP właściwego ze względu na teren działania, wójt określa szczegółowe zasady organizacji i funkcjonowania jednostek ratowniczych utworzonych przez gminę.

Zasady dysponowania sił i środków posiadanych przez gminę

Podstawową siłą ratowniczą na poziomie gminy są Ochotnicze Straże Pożarne. Wykonują one zadania ratownicze wynikające z potrzeb i możliwości posiadanego sprzętu, wyposażenia oraz wyszkolenia wspomagając działania jednostek PSP.

Podstawowym elementem systemu przyjmującym informacje o zdarzeniach są centra powiadamiania ratunkowego i stanowiska kierowania w komendach Państwowej Straży Pożarnej. Dla gminy takim stanowiskiem jest powiatowe (miejskie) stanowisko kierowania na poziomie powiatowym.

Powiatowe (miejskie) stanowiska kierowania i wojewódzkie stanowiska koordynacji ratownictwa stanowią również bazę techniczną i informacyjną właściwych terenowo zespołów do spraw zarządzania kryzysowego.

Stanowiska kierowania dokonują bieżącej wymiany informacji niezbędnej do prognozowania zagrożeń i prowadzenia działań ratowniczych oraz współpracują lub stanowią centrum powiadamiania ratunkowego dla sił i środków podmiotów systemu lub wspomagających system.

Fotografia nr 4.5. Pulpit stanowiska dyspozytorskiego.¹³¹

Stanowiska kierowania na wszystkich poziomach systemu zorganizowane są w sposób zapewniający ich ciągłe funkcjonowanie oraz pozwalający m.in. na:

- stałe współdziałanie z dyspozytorami lub innymi osobami z poszczególnych podmiotów systemu,
- zapewnienie stosownych informacji kierującemu działaniem ratowniczym,
- alarmowanie odwołów operacyjnych,
- alarmowanie członków sztabu kierującego działaniem ratowniczym oraz innych osób ujętych w planie ratowniczym,
- korzystanie z mapy cyfrowej i innych map operacyjnych,
- korzystanie z planów operacyjnych oraz dokumentacji operacyjnej, pomocniczej lub specjalnej,
- korzystanie z łączności przywoławczej, selektywnego wywoływania i alarmowania podmiotów systemu do działań ratowniczych,
- korzystanie z łączności satelitarnej, radiowej, komórkowej oraz przewodowej,
- współdziałanie ze specjalistami w sprawach ratownictwa,
- wykorzystanie baz danych operacyjnych,
- korzystanie ze sprzętu niezbędnego do rejestracji rozmów telefonicznych oraz analizowanie czasu wyjazdu i pobytu zadysponowanych sił i środków do działań ratowniczych,
- stosowanie innych środków, urządzeń, systemów łączności i metod analizy danych, których wykorzystanie lub użycie może usprawnić działania ratownicze oraz realizację zadań poszczególnych stanowisk kierowania.

¹³¹ Foto S. Włodarczyk

Znajomość tych funkcji znacznie ułatwia z nich korzystanie przez funkcyjnych OSP.

Pamiętać także należy, że podmioty systemu z obszaru powiatu (gmin) są obowiązane regularnie przekazywać szczegółowe dane do właściwego terenowo powiatowego (miejskiego) stanowiska kierowania o stanie oraz dyspozycyjności swych sił i środków oraz informować o ich zadysponowaniu do działań ratowniczych, w zakresie określonym przez właściwego komendanta powiatowego (miejskiego).

Dysponowanie sił i środków podmiotów systemu do działań ratowniczych następuje poprzez stanowiska kierowania. Dysponowanie sił i środków podmiotów systemu dla obszaru powiatu, województwa i kraju odbywa się z uwzględnieniem rodzaju i wielkości zdarzenia oraz liczby poszkodowanych, a także następujących czynników:

- możliwości podjęcia działań ratowniczych w najkrótszym czasie,
- aktualnego potencjału sił i środków będących w dyspozycji odpowiednio na poziomie powiatu, województwa i kraju,
- możliwości wykorzystania w działaniach ratowniczych sił i środków spoza systemu,
- możliwości wykorzystania odwołów operacyjnych systemu,
- możliwości techniczno-logistycznego wsparcia działań ratowniczych,
- procedury i uzgodnień zawartych w planach działań ratowniczych na poziomie powiatu, województwa i kraju,
- lokalnych zagrożeń i warunków naturalnych na terenie działania podmiotów systemu, takich jak:
 - a. gęstość zaludnienia,
 - b. infrastruktura komunalna i przemysłowa,
 - c. przeszkody naturalne: rzeki, jeziora, lasy, tereny bagienne, góry i sztuczne: linie kolejowe, kanały, autostrady, instalacje transportujące media niebezpieczne,
 - d. charakterystyka istniejących szlaków komunikacyjnych,
 - e. tereny zajmowane przez poligony wojskowe.

„Wydarzenia kilku ostatnich lat, a w szczególności zamachy terrorystyczne w Nowym Jorku, Madrycie i Londynie w jednoznaczny sposób wymuszają na rządach państw, oprócz szerokiego wachlarza działań rozpoznawczych i prewencyjnych, utrzymywanie na wysokim poziomie systemu zarządzania kryzysowego, a w tym w szczególności systemu ratowniczego. Niestety brutalna prawda doświadczeń, z jakimi mamy do czynienia wyraźnie wskazuje, że jeżeli nie uda się zapobiec zamachowi terrorystycznemu to należy zrobić wszystko, aby w maksymalny sposób ograniczyć jego skutki, a w szczególności profesjonalnie, w miarę w krótkim czasie udzielić skutecznej pomocy poszkodowanym.

Aby mogło się to w pełni zrealizować musi powstać system bezpieczeństwa obywatelskiego, który będzie kompleksowo regulował zagadnienia ochrony ludności, planowania cywilnego, ochrony infrastruktury krytycznej, zarządzania kryzysowego a także model systemu ratowniczego adekwatnego do zagrożeń. Systemu ratowniczego budowanego w oparciu o ocenę zagrożeń i analizę ryzyka od gminy, przez powiat, województwo a w konsekwencji obejmującego cały kraj i dlatego nazwanego Krajowym Systemem Ratowniczym.

Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy poprzez swoją ewolucję stanowić powinien podstawę systemu. Krajowy System Ratowniczy powinien być systemem otwartym, obejmującym wszystkie podmioty niezbędne w organizacji działań ratowniczych, rozumianych jako każda czynność podjęta w celu ochrony życia, zdrowia mienia i środowiska. W ramach nowej formuły Krajowego Systemu Ratowniczego powinna nastąpić integracja wszystkich podmiotów zajmujących się ratownictwem, w tym w szczególności państwowej i ochotniczych straży pożarnych, podmiotów ratownictwa medycznego, ratownictwa górniczego, Morskiej Służby Poszukiwania i Ratownictwa oraz pozarządowych organizacji ratowniczych. Pozwoli to na elastyczne wykorzystanie istniejącego potencjału ratowniczego w sytuacji każdego przewidywanego zagrożenia.

Elementem spinającym system ratowniczy powinny być powiatowe centra ratownicze zapewniające obsługę jednolitego europejskiego numeru alarmowego 112

Wielki zintegrowany system ratownictwa w oparciu o numer 112 to na razie przyszłość. Obowiązek uruchomienia takiego systemu ratownictwa narzuca krajom UE dyrektywa o usługach powszechnego dostępu z 7 marca 2002r., w której mowa o "możliwości bezpłatnego kontaktu ze służbami ratunkowymi przy wykorzystaniu jednego europejskiego numeru alarmowego 112". Chodzi o natychmiastowy kontakt z pogotowiem, ze strażą pożarną czy z policją.

Do dzisiaj jednak numer 112 nie osiągnął pełnej funkcjonalności - system działa, ale łączymy się z dyspozytorem państwowej straży pożarnej (*stacjonarnie*) lub policji (*komórkowo*), a ten dopiero przekazuje informacje właściwym służbom w obrębie powiatu. W tym czasie płyną cenne minuty, często decydujące o życiu poszkodowanego. Docelowo system miał opierać się na Centrach Powiadamiania Ratunkowego, w których wspólnie czuwaliby przedstawiciele różnych służb i mogliby szybko postawić prawidłową diagnozę oraz wysłać odpowiednią pomoc - czy to patrol policji czy karetkę pogotowia.

Nadmienić należy, iż wychodząc naprzeciw potrzebom w wielu powiatach utworzono na bazie powiatowych stanowisk kierowania Państwowej Straży Pożarnej wspólne centra powiadamiania ratunkowego (straży pożarnej i pogotowia

ratunkowego),¹³² takich centrów jest ledwie 80 (obsługują je strażacy i lekarze, ale już nie policjanci).

Dzisiaj czeka nas wprowadzenie w życie postanowień ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym.¹³³ i znowelizowanej ustawy o ochronie przeciwpożarowej¹³⁴. Ta ostatnia w art. 14a. 1. mówi, że tworzy się system powiadamiania ratunkowego integrujący Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy i system Państwowego Ratownictwa Medycznego, w zakresie realizacji następujących zadań:

- bieżącej analizy zasobów ratowniczych,
- przyjmowania zgłoszeń alarmowych oraz obsługi numeru alarmowego 112,
- kwalifikacji zgłoszeń,
- podejmowania działań zgodnie z określonymi procedurami, w szczególności:
 - a. dysponowania sił ratowniczych i zespołów ratownictwa medycznego,
 - b. koordynowania oraz monitorowania działań ratowniczych i medycznych czynności ratunkowych,
 - c. powiadamiania o zdarzeniu szpitalnych oddziałów ratunkowych lub, jeżeli wymaga tego sytuacja na miejscu zdarzenia, jednostek organizacyjnych szpitali wyspecjalizowanych w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych niezbędnych dla ratownictwa medycznego,
 - d. inicjowania procedur reagowania kryzysowego.

Zadania te na terenie województwa wykonywać mają:

- wojewódzkie centrum powiadamiania ratunkowego, przez które rozumie się wspólne stanowisko kierowania, komendanta wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej, i lekarza koordynatora ratownictwa medycznego¹³⁵,
- centra powiadamiania ratunkowego, przez które rozumie się wspólne stanowiska kierowania komendantów powiatowych (miejskich) Państwowej Straży Pożarnej oraz dyspozytorów medycznych
- pozostałe stanowiska kierowania Państwowej Straży Pożarnej,
- stanowiska kierowania Policji obsługujące numery alarmowe, w zakresie określonym w ustawie o Policji¹³⁶

¹³² Buk P., *Wykład inauguracyjny w SGSP*. Warszawa 2005.

¹³³ art. 25 Ustawy z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. z dnia 20 października 2006r.).

¹³⁴ Ustawa o ochronie przeciwpożarowej, op. cit.

¹³⁵ art. 29 Ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym, op. cit.

¹³⁶ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. z 2007 r. nr 43, poz. 277, z późn. zm.).

Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej został zobowiązany do koordynowania oraz kontroli funkcjonowania systemu powiadamiania ratunkowego, na obszarze kraju, w szczególności poprzez analizę funkcjonowania systemu powiadamiania ratunkowego w województwach oraz inicjowanie przedsięwzięć w zakresie systemu powiadamiania ratunkowego.¹³⁷ Natomiast wojewoda, przy pomocy komendanta wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej oraz komendantów powiatowych (miejskich) Państwowej Straży Pożarnej, na obszarze województwa ma zorganizować, a następnie koordynować funkcjonowanie systemu powiadamiania ratunkowego.

W myśl art. 14c znowelizowanej ustawy o ochronie przeciwpożarowej komendant wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej, w uzgodnieniu z wojewodą, określić ma liczbę, lokalizację i teren działania centrów powiadamiania ratunkowego oraz liczbę stanowisk dyspozytorów medycznych i stanowisk operatorów numerów alarmowych, wojewoda sprawował będzie natomiast kontrolę oraz nadzór nad funkcjonowaniem systemu powiadamiania ratunkowego na obszarze województwa.

¹³⁷ art. 14a ustawy o ochronie przeciwpożarowej, op. cit.

Zadania realizowane przez jednostki KSRG

Rozdział 2¹³⁸

Walka z pożarami i innymi klęskami żywiołowymi. Ratownictwo techniczne, chemiczne, ekologiczne i medyczne

- § 7. 1. Organizacja walki z pożarami obejmuje zespół działań planistyczno-organizacyjnych i stosowanie technik gaśniczych niezbędnych do zmniejszenia i likwidacji zagrożenia pożarowego.
2. Organizacja walki z pożarami, o której mowa w ust. 1, obejmuje w szczególności:
- rozpoznawanie i analizowanie zagrożeń pożarowych,
 - ocenę rozmiarów powstałego pożaru i prognozowanie jego rozwoju,
 - ratowanie ludzi i zwierząt przed skutkami zagrożenia pożarowego,
 - dostosowanie sprzętu oraz technik gaśniczych do rodzaju i miejsca pożaru,
 - zlokalizowanie pożaru,
 - ugaszenie pożaru.
3. Walka z pożarami w ramach systemu prowadzona jest:
- siłami i środkami jednostek ochrony przeciwpożarowej włączonych do systemu na wszystkich poziomach jego funkcjonowania,
 - wydzielonymi siłami i środkami pozostałych podmiotów włączonych do systemu w zakresie ustalonym w decyzji o włączeniu do systemu lub umowie cywilnoprawnej o współdziałaniu z systemem.
- § 8. 1. Organizacja walki z innymi klęskami żywiołowymi obejmuje zespół działań planistyczno-organizacyjnych i działań ratowniczych niezbędnych do ratowania życia, zdrowia, mienia lub środowiska, a także oceny zagrożenia i jego eliminacji.
2. Do walki z klęskami żywiołowymi są przeznaczone wszystkie jednostki ochrony przeciwpożarowej włączone do systemu oraz pozostałe podmioty włączone do systemu w zakresie wynikającym z ich możliwości sprzętowo-technicznych, ze szczególnym uwzględnieniem środków ochrony osobistej.
- § 9. 1. Organizacja ratownictwa technicznego obejmuje zespół działań planistyczno-organizacyjnych i stosowanie środków technicznych niezbędnych do ratowania, poszukiwania lub ewakuacji ludzi i zwierząt oraz ratowania mienia i środowiska.

¹³⁸ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, op. cit.

2. Organizacja ratownictwa technicznego, o której mowa w ust. 1, obejmuje w szczególności:
 - a. analizowanie awarii oraz katastrof technicznych,
 - b. ocenę rozmiarów powstałego zdarzenia i prognozowanie jego rozwoju,
 - c. dostosowanie sprzętu oraz wdrożenie technik stosowanych do poszukiwania, uwalniania i ewakuacji poszkodowanych i zagrożonych ludzi oraz zwierząt w zależności od rodzaju i miejsca zdarzenia,
 - d. ratowanie życia ludzi i zwierząt zagrożonych awarią techniczną,
 - e. oznakowanie i wydzielenie strefy bezpośrednich działań ratowniczych sił systemu oraz stref zagrożenia,
 - f. przewietrzanie lub wentylowanie stref zagrożenia oraz stref bezpośrednich działań ratowniczych sił systemu,
 - g. oświetlenie oraz zabezpieczenie miejsca zdarzenia przed osobami postronnymi,
 - h. wykonywanie przejść i dojść do poszkodowanych lub zagrożonych ludzi i zwierząt,
 - i. usuwanie przeszkód naturalnych i sztucznych utrudniających niesienie pomocy poszkodowanym lub zagrożonym ludziom oraz ratowanie środowiska,
 - j. wypompowywanie, obwałowywanie lub uszczelnianie miejsc wycieku substancji stwarzającej zagrożenie.
3. Ratownictwo techniczne w ramach systemu prowadzą:
 - a. specjalistyczne grupy poszukiwawczo-ratownicze Państwowej Straży Pożarnej stosujące techniki poszukiwawcze oraz wykorzystujące do działań ratowniczych zwierzęta i sprzęt do poszukiwania i ewakuacji osób zasypanych lub unieruchomionych w wyniku katastrofy budowlanej, zawału, osunięcia ziemi lub innych awarii technicznych,
 - b. specjalistyczne grupy wysokościowe Państwowej Straży Pożarnej stosujące techniki alpinistyczne i wykorzystujące do działań ratowniczych specjalistyczny sprzęt ratowniczy, w tym statki powietrzne,
 - c. specjalistyczne grupy wodno-nurkowe Państwowej Straży Pożarnej stosujące techniki nurkowe i wykorzystujące do działań ratowniczych specjalistyczny sprzęt, w tym łodzie ratunkowe,
 - d. specjalistyczne grupy techniczne Państwowej Straży Pożarnej stosujące techniki ratownicze i wykorzystujące specjalistyczny sprzęt do działań ratowniczych podczas katastrof i wypadków budowlanych, komunikacyjnych oraz infrastruktury technicznej,
 - e. jednostki ochrony przeciwpożarowej włączone do systemu w zakresie wynikającym z ich możliwości sprzętowo-technicznych, ze szczególnym uwzględnieniem środków ochrony osobistej,

- f. wydzielone siły i środki pozostałych podmiotów systemu w zakresie ustalonym w decyzji o włączeniu do systemu lub umowie cywilnoprawnej o współdziałaniu z systemem.

Fotografia nr 4.6. Wybuch butli w mieszkaniu¹³⁹.

- § 10. 1. Organizacja ratownictwa chemicznego obejmuje zespół działań planistyczno-organizacyjnych i stosowanie technik ratowniczych niezbędnych do ratowania środowiska oraz wszelkich innych czynności podejmowanych w celu ratowania życia i zdrowia ludzi w wyniku likwidacji bezpośrednich zagrożeń stwarzanych przez toksyczne środki przemysłowe lub inne niebezpieczne materiały chemiczne.
2. Organizacja ratownictwa ekologicznego obejmuje zespół działań planistyczno-organizacyjnych i stosowanie technicznych zabezpieczeń niezbędnych do ratowania środowiska oraz stosowania środków neutralizujących ograniczających lub eliminujących powstałe skażenie.
3. Organizacja ratownictwa chemicznego i ekologicznego, o której mowa w ust. 1 i 2, obejmuje w szczególności:
- rozpoznawanie zagrożeń oraz ocenę i prognozowanie ich rozwoju oraz skutków dla ludzi i środowiska,
 - analizowanie powstałych awarii oraz katastrof chemicznych i ekologicznych,
 - ratowanie życia ludzi i zwierząt zagrożonych skażeniem substancją niebezpieczną,
 - identyfikację substancji stwarzającej zagrożenie w czasie powstałego zdarzenia,

¹³⁹ Foto arch. KW PSP Poznań

- e. prognozowanie rozwoju skażenia środowiska i ocenę rozmiarów zagrożenia oraz zmian wielkości strefy zagrożenia dla ludności,
 - f. dostosowanie sprzętu oraz technik ratowniczych do miejsca zdarzenia i rodzaju substancji stwarzającej zagrożenie,
 - g. przepompowywanie i przemieszczanie substancji niebezpiecznej do nowych lub zastępczych zbiorników,
 - h. obwałowywanie lub uszczelnianie miejsc wycieku substancji niebezpiecznej,
 - i. ograniczanie parowania substancji niebezpiecznej,
 - j. zatrzymanie emisji toksycznych środków przemysłowych,
 - k. stawianie kurtyn wodnych,
 - l. neutralizację substancji niebezpiecznej substancjami chemicznymi,
 - m. związanie substancji niebezpiecznej sorbentami,
 - n. stawianie zapór na ciekach lub obszarach wodnych zagrożonych skutkami rozlania substancji toksycznych hydrofobowych,
 - o. zbieranie substancji niebezpiecznej z powierzchni wody lub gleby.
4. Ratownictwo chemiczne i ekologiczne w ramach systemu prowadzą:
- a. specjalistyczne grupy ratownictwa chemicznego i ekologicznego Państwowej Straży Pożarnej,
 - b. specjalistyczne grupy wodno-nurkowe Państwowej Straży Pożarnej stosujące techniki nurkowe i wykorzystujące do działań ratowniczych specjalistyczny sprzęt ratowniczy,
 - c. jednostki ochrony przeciwpożarowej włączone do systemu w zakresie wynikającym z ich możliwości sprzętowo-technicznych, ze szczególnym uwzględnieniem środków ochrony osobistej,
 - d. wydzielone siły i środki pozostałych podmiotów systemu w zakresie ustalonym w decyzji o włączeniu do systemu lub umowie cywilnoprawnej o współdziałaniu z systemem.
- § 11.** 1. Organizacja ratownictwa medycznego obejmuje zespół działań planistyczno-organizacyjnych i stosowanie technik z zakresu pomocy medycznej w warunkach poza szpitalnych mających na celu ratowanie życia i zdrowia, podczas zdarzeń prowadzących do nagłej groźby utraty życia ludzkiego lub pogorszenia się stanu zdrowia.
2. Organizacja ratownictwa medycznego, o której mowa w ust. 1, obejmuje w szczególności:
- a. bieżące analizowanie rodzaju i liczby zagrożeń prowadzących do nagłego pogarszania się stanu zdrowia lub groźby utraty życia ludzkiego,
 - b. ocenę groźby utraty życia ludzkiego lub pogorszenia się stanu zdrowia w wyniku zdarzenia i prognozowanie rozwoju zagrożenia,

- c. dostosowanie sprzętu oraz technik niezbędnych do ratowania życia i zdrowia ludzi w zależności od rodzaju i miejsca zdarzenia oraz liczby poszkodowanych i zagrożonych,
 - d. zapewnienie ciągłości procesu ratowania poszkodowanych i zagrożonych ludzi na miejscu zdarzenia oraz właściwych procedur przekazywania poszkodowanych kwalifikowanej pomocy medycznej, wynikających z powiatowych i wojewódzkich planów ratowniczych,
 - e. zapewnienie prowadzenia działań z zakresu ratownictwa medycznego przez osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje, określone w odrębnych przepisach.
3. Ratownictwo medyczne w warunkach poza szpitalnych w czasie walki z pożarami, klęskami żywiołowymi lub organizowania ratownictwa technicznego, chemicznego i ekologicznego prowadzą uprawnieni strażacy z jednostek ochrony przeciwpożarowej oraz uprawnieni ratownicy z innych podmiotów włączonych do systemu w sytuacjach:
- a. braku kwalifikowanej pomocy medycznej, gdy personel służby zdrowia nie dotarł do miejsca zdarzenia,
 - b. braku możliwości wykorzystania personelu służby zdrowia na miejscu zdarzenia, gdy dostęp do poszkodowanych jest możliwy tylko dla strażaków-ratowników przy wykorzystaniu sprzętu specjalistycznego,
 - c. gdy zdarzenie ma cechy nagłego zagrożenia z dużą liczbą poszkodowanych, którego skutki przekraczają możliwości ich opanowania w ramach rutynowej działalności właściwych terytorialnie służb medycznych.

Fotografia nr 4.7. Współdziałanie.¹⁴⁰

¹⁴⁰ Internet: KP PSP Nowy Tomyśl – pob. 27.03.2007

- § 12.** 1. Organizacja ratownictwa medycznego w ramach systemu obejmować może również działania planistyczno-organizacyjne i stosowanie technik z zakresu pomocy medycznej mających na celu ratowanie życia i zdrowia w czasie transportu poszkodowanych i we wczesnej fazie leczenia szpitalnego, podczas zdarzeń prowadzących do nagłej groźby utraty życia ludzkiego lub pogorszenia się stanu zdrowia.
2. Organizacja ratownictwa medycznego, o której mowa w ust. 1, obejmuje w szczególności zapewnienie ciągłości i spójności procesu ratowania poszkodowanych i zagrożonych ludzi na miejscu zdarzenia, w czasie transportu oraz w warunkach szpitalnych.
3. Ratownictwo medyczne, o którym mowa w ust. 1, może być realizowane przez podmioty systemu, jeżeli:
- a. dysponują podstawowym zespołem ratownictwa medycznego, w którego skład wchodzi co najmniej dwie osoby uprawnione do udzielania pomocy przedlekarskiej wyposażone w środek transportu i sprzęt medyczny, środki łączności i leki, działające na polecenie i w porozumieniu z lekarzem, lub
 - b. dysponują specjalistycznym zespołem ratownictwa medycznego, w którego skład wchodzi co najmniej jeden lekarz i dwie osoby uprawnione do udzielania pomocy przedlekarskiej wyposażone w środek transportu i sprzęt medyczny, środki łączności i leki,
 - c. dysponują izbami przyjęć lub oddziałami szpitalnymi wyspecjalizowanymi w zakresie medycyny ratunkowej.
- § 13.** 1. W działaniach z zakresu ratownictwa medycznego w warunkach poza szpitalnych uczestniczy koordynator medycznych działań ratowniczych lub inny lekarz, który przybył pierwszy na miejsce zdarzenia.
2. Lekarz koordynujący medyczne działania ratownicze, oznakowany w sposób widoczny dla innych uczestników działań ratowniczych, wspomaga kierującego działaniem ratowniczym w zakresie ratownictwa medycznego, a w szczególności:
- a. nadzorowania ratownictwa medycznego w zakresie pomocy lekarskiej i przedlekarskiej prowadzonej przez podmioty i ratowników systemu na miejscu zdarzenia oraz w czasie transportu,
 - b. prowadzenia i ewentualnego nadzorowania segregacji, jako procesu określania priorytetów terapeutyczno-transportowych,
 - c. realizowania procedur organizacyjno-medycznych wynikających z rodzaju zdarzenia i liczby poszkodowanych oraz wybór czasu i miejsca hospitalizacji poszkodowanych lub zagrożonych utratą życia i zdrowia ludzi,

- d. przedstawiania kierującemu działaniem ratowniczym opinii dotyczących zabezpieczenia uczestników działań ratowniczych pod względem medycznym,
 - e. wykorzystania możliwości transportowych oraz sprzętowych podmiotów realizujących ratownictwo medyczne oraz innych podmiotów biorących udział w działaniu ratowniczym,
 - f. współdziałania z punktami informacyjnymi placówek służby zdrowia w zakresie informacji co do liczby i stanu poszkodowanych, rozwoju i potrzeb działań z zakresu ratownictwa medycznego,
 - g. realizowania innych zadań organizacyjnych wynikających z potrzeb działań ratowniczych lub poleceń kierującego działaniem ratowniczym.
- § 14. 1. Organizacja walki z pożarami i innymi klęskami żywiołowymi oraz ratownictwa technicznego, chemicznego, ekologicznego i medycznego obejmuje również:
- a. ujednoczenie zasad powiadamiania i dysponowania podmiotów systemu oraz podmiotów współdziałających z systemem,
 - b. ujednoczanie metodyki ostrzegania i informowania ludności o aktualnych i prognozowanych zagrożeniach oraz kierunkach i zasadach ewakuacji podczas prowadzenia działań ratowniczych,
 - c. ujednoczanie zasad postępowania w zdarzeniach z dużą liczbą poszkodowanych,
 - d. ujednoczanie metodyki planowania transportu poszkodowanej lub zagrożonej ludności do izb przyjęć lub szpitalnych oddziałów wyspecjalizowanych w zakresie medycyny ratunkowej lub innych podmiotów prowadzących ratownictwo medyczne w warunkach szpitalnych,
 - e. wspomaganie kierującego działaniem ratowniczym w podejmowaniu decyzji dotyczącej organizacji i prowadzenia działań ratowniczych,
 - f. wspomaganie lekarza koordynującego medyczne działania ratownicze w podejmowaniu decyzji dotyczącej prowadzenia ratownictwa medycznego w warunkach poza szpitalnych i szpitalnych,
 - g. wsparcie psychologiczne osób uczestniczących w działaniach ratowniczych,
 - h. wsparcie logistyczne podmiotów systemu w czasie działań ratowniczych,
 - i. prowadzenie działań w zakresie edukacji ratowniczej oraz badań naukowych na potrzeby ratownictwa,
 - j. realizowanie stałej współpracy podmiotów systemu w zakresie:
 - wymiany informacji dotyczących występujących zagrożeń na danym obszarze,
 - unowocześniania łączności dla celów ratowniczych,

- prowadzenia ćwiczeń w celu weryfikacji i modyfikowania planów oraz postępowania poszczególnych podmiotów systemu podczas prognozowanych zagrożeń lub w czasie prowadzonych działań ratowniczych,
- analizowania dokumentacji z prowadzonych działań ratowniczych,
- analizowania standardów sprzętowych i zasad postępowania podmiotów systemu w czasie działań ratowniczych w zależności od dziedziny ratownictwa i rodzaju zdarzenia,
- analizowania i ujednolicania programów szkolenia, zasad doskonalenia oraz zachowania bezpieczeństwa osób biorących udział w działaniach ratowniczych.

Przykładowy przebieg uroczystości włączenia jednostki do KSRG¹⁴¹

Uroczystość prowadzi oficer wyznaczony przez komendanta powiatowego (miejskiego) PSP.

1. Zajęcie miejsca na sali przez członków jednostki, osoby oficjalne i zaproszonych gości.
2. Meldunek oficera prowadzącego uroczystość komendantowi powiatowemu (miejskiemu) PSP.
3. Wystąpienie okolicznościowe komendanta powiatowego (miejskiego) PSP.
4. Akt podpisania porozumienia - komendant powiatowy (miejski) PSP, przedstawiciel podmiotu tworzącego jednostkę oraz prezes tej jednostki zajmują miejsca siedzące przy stoliku i podpisują porozumienie wymieniając między sobą egzemplarze.
5. Ewentualne wręczenie odznaczeń członkom jednostki oraz działaczom Związku OSP RP.
6. Wystąpienia: komendanta wojewódzkiego PSP, prezesa zarządu wojewódzkiego Związku OSP RP, wójta gminy.
7. Dokonanie okolicznościowych wpisów w księdze pamiątkowej (kronice) przez osoby oficjalne i zaproszonych gości.
8. Meldunek o zakończeniu uroczystości.

Rysunek 4.1. M. Czerwiński

¹⁴¹ Wykorzystano: *Vademecum ochrony przeciwpożarowej w powiecie i gminie*, op. cit., str. 162.

Literatura:

1. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 roku o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. z 1991 r. nr 81, poz. 351 z póź. zm.). www.straz.gov.pl
2. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 roku o Państwowej Straży Pożarnej. (Dz. U. z 1991 r. nr 8, poz. 400 z póź. zm. – tekst jednolity). www.straz.gov.pl
3. Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. z 2006r. nr 191 poz. 1410).
4. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 grudnia 1999 roku w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (Dz. U. z 1999 r. nr 111, poz. 1311).
5. Rozporządzenie MSWiA z dnia 14 września 1998 r. w sprawie zakresu, szczegółowych warunków i trybu włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (Dz. U. z 1998 r. nr 38 poz. 223).
6. Zarządzenie nr 6 Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej z dnia 21 czerwca 2006 r. w sprawie sposobu przeprowadzania inspekcji gotowości operacyjnej podmiotów Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego. www.straz.gov.pl
7. *Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy. Ochrona przeciwpożarowa. Zbiór przepisów.* Firex, Warszawa 2000.
8. *Vademecum ochrony przeciwpożarowej w powiecie i gminie.* Oficyna poligraficzna APLA SP.J., Kielce 2004.

Temat 5

Zarządzanie kryzysowe na szczeblu gminy

Wprowadzenie

Wielokrotnie podejmowano (szczególnie w ostatniej dekadzie po katastrofalnej powodzi w 1997 roku) inicjatywy legislacyjne mające na celu prawne zdefiniowanie i uporządkowanie obszaru zarządzania bezpieczeństwem państwa nazywanym **zarządzaniem kryzysowym**. Dlatego też poniższy materiał obejmuje całokształt działań, które można uznać jako wypełnienie logiki zarządzania kryzysowego. W wielu krajach, w tym większości krajów będących członkami NATO, w zarządzaniu kryzysowe przekształcono obronę cywilną. Proces ten był odpowiedzią krajów NATO na zmiany, które zaszły w Europie na początku lat dziewięćdziesiątych, a przede wszystkim w związku z rozpadem Układu Warszawskiego. Zmiany te odsunęły zagrożenie wojenne w Europie na plan dalszy i w związku z tym przekształcono systemy OC w systemy związane z zagrożeniami naturalnymi i technicznymi, a dopiero w tle, wojennymi. Podobny proces zainicjowano w Polsce pod koniec lat dziewięćdziesiątych, ich początkiem było przeniesienie obrony cywilnej z kompetencji Ministra Obrony Narodowej do kompetencji ministra właściwego do spraw wewnętrznych.

Powyższe okoliczności uzasadniają omówienie w tym rozdziale zadań, struktury i funkcji obrony-ochrony cywilnej, a następnie całego obszaru kompetencji administracji samorządowej szczebla gminnego w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa.

Obrona cywilna

Jedną z podstawowych funkcji współczesnego państwa jest zapewnienie obywatelom podstawowych warunków ochrony przed potencjalnymi i realnymi niebezpieczeństwami związanymi z występowaniem klęsk żywiołowych oraz innych podobnych zdarzeń, powodowanych siłami natury lub działalnością człowieka, a także wynikającymi z działań zbrojnych. Wyływa ona z ukształtowanych przez cywilizację i przyjętych za powszechnie obowiązujące norm zwyczajowych i prawnych, których podstawowym celem jest umożliwienie człowiekowi realizacji jego najważniejszego prawa naturalnego - prawa do życia, a społeczeństwom i narodom - prawa do przetrwania.

Tworzone są więc i doskonalone lokalne, regionalne, krajowe oraz międzynarodowe systemy ochrony ludności przed możliwymi zagrożeniami czasu pokoju i wojny.

Ich zadania związane są przede wszystkim z przeciwdziałaniem niebezpiecznym zdarzeniom, wczesnym ich wykrywaniem, przedsięwzięciami zapobiegawczo-ochronnymi, w tym alarmowaniem i izolowaniem rejonów zagrożonych, organizowaniem ewakuacji, podejmowaniem działań ratowniczych, udzielaniem poszkodowanym koniecznej pomocy medycznej i innej, usuwaniem destrukcyjnych skutków zdarzeń zmierzających do przywrócenia stanu normalności. Organizatorami i uczestnikami poszczególnych rodzajów działań są zarówno instytucje rządowe i samorządowe, jak i organizacje pozarządowe, a w pewnych sytuacjach także istniejące struktury ponadnarodowe.

Jednocześnie wiele dziedzin działalności humanitarnej zostało skodyfikowanych przez społeczność międzynarodową, tj. ujętych w normy prawa międzynarodowego, których podpisanie i ratyfikowanie przez władze państwowe jest tożsame ze zobowiązaniem do ich stosowania i przestrzegania w swoich krajach.

Najważniejsze postanowienia prawa międzynarodowego wymagają ich poszanowania przez wszystkie państwa, niezależnie od faktu ich ewentualnego podpisania bądź ratyfikowania. Dotyczy to między innymi obrony cywilnej, której znaczenie i humanitarny charakter podkreśla objęcie jej organizacji i prowadzonej działalności szczególną ochroną przez międzynarodowe prawo wojenne. Uznając wojnę za najgorszą z możliwych katastrofę narodową, w której giną - jak dowodzi historia - miliony istnień ludzkich, z ogromną przewagą osób cywilnych, cywilizowane kraje świata doszły do przekonania, iż konieczne jest wprowadzenie nie tylko zakazu atakowania przez walczące strony obiektów mieszkalnych i ludności cywilnej, ale również uniemożliwiania bądź utrudniania ochrony tej ludności, ratowania i udzielania jej niezbędnej pomocy, dającej szansę przeżycia.

Zadania przypisane obronie cywilnej, realizowane w warunkach konfliktu zbrojnego, niczym nie różnią się od przedsięwzięć ochronnych i ratowniczych podejmowanych w czasie pokoju, w razie wystąpienia klęsk żywiołowych, awarii obiektów jądrowych, chemicznych i hydrotechnicznych piętrzących wodę, poważnych katastrof komunikacyjnych i budowlanych, przestrzennych pożarów kompleksów leśnych lub zwartej zabudowy osiedli mieszkalnych i innych niebezpiecznych zdarzeń. Dokładnie takie same będą więc formy i sposoby działania podczas ratowania ludzi i mienia w czasie wojny, ale skala potrzeb ochronno-ratowniczych będzie wówczas niewątpliwie większa, gdyż bezpośrednie skutki stosowania środków walki zostaną zwielokrotnione w wyniku uszkodzenia lub wywołania pożarów obiektów mieszkalnych, przemysłowych, energetycznych i komunikacyjnych. Zjawisko takie, jak np. skażenie wody, może być spowodowane różnym zdarzeniem: awarią techniczną, aktem terroru, jak również

działaniem wojennym, z punktu widzenia służb wykonujących czynności związane z usuwaniem skutków zdarzenia, rodzaj przyczyny zdarzenia powodującego powstanie zagrożenia dla społeczeństwa ma drugorzędne znaczenie, gdyż służby te wykonują takie same czynności jak w stanie normalnym, a działania te charakteryzują się jedynie zwiększonym natężeniem.

Z tego względu w rozwiniętych krajach Europy, już na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych, odstąpiono od umownego podziału struktur organizacyjnych oraz sił i środków ratowniczych na potrzeby pokojowe i wojenne. Przyjęto zasadę, w myśl której analogiczne lub podobne zadania będą realizowały - w każdych warunkach - te same organy i siły.

Mianem **obrony cywilnej** określa się organizację powołaną do niesienia pomocy ludności cywilnej zagrożonej i uszkodzonej w razie międzynarodowych konfliktów zbrojnych lub klęsk żywiołowych, a także kompleks podejmowanych w takich przypadkach interdyscyplinarnych przedsięwzięć zapobiegawczych i z góry przygotowanych działań ochronno-ratowniczych, realizowanych przy zbiorowym wysiłku praktycznie wszystkich organów i instytucji państwa, organizacji społecznych, podmiotów gospodarczych i poszczególnych obywateli.

Podstawowe kryteria organizacyjne i funkcjonalne obrony cywilnej formułuje międzynarodowe prawo wojenne, a zwłaszcza Protokół Dodatkowy I z 1977 r. do Konwencji Genewskich z 1949 r. w sprawie ochrony ofiar wojny, ratyfikowany przez Polskę 19 września 1991 r. (Polska, współinicjator i współautor tego dokumentu, ratyfikowała go dopiero jako 110 państwo).

W świetle unormowań międzynarodowych obrona cywilna oznacza wypełnienie wszystkich lub niektórych zadań humanitarnych, mających na celu ochronę ludności cywilnej przed niebezpieczeństwami wynikającymi z działań zbrojnych lub klęsk żywiołowych, przewyższanie ich bezpośrednich następstw oraz zapewnienie warunków koniecznych do przetrwania.

Sposób organizacji, zasady przygotowania i realizacji zadań obrony cywilnej są wewnętrzną sprawą każdego państwa. Powinny one jednoznacznie wynikać z odpowiednich przepisów prawa obowiązującego w danym kraju.

Obecny kształt obrony cywilnej w Polsce określa ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. (wraz z późniejszymi zmianami) o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej¹⁴² oraz wydane na jej podstawie dokumenty wykonawcze, w szczególności rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 września 1993 r. w sprawie obrony cywilnej, zastąpione przez rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw, powiatów

¹⁴² Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2004r. nr 240, poz. 2413 z późn. zmianami).

i gmin¹⁴³; a także - ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej¹⁴⁴.

Dokumenty te uwzględniają w znacznej mierze postanowienia międzynarodowego prawa wojennego dotyczące obrony cywilnej, w tym zwłaszcza Protokoły Dodatkowe I i II do Konwencji Genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 r.

Stosownie do obowiązujących unormowań prawnych, obrona cywilna Rzeczypospolitej Polskiej jest elementem systemu obronnego państwa i stanowi kompleks wewnątrznie skoordynowanych interdyscyplinarnych przedsięwzięć o charakterze planistycznym, organizacyjnym, szkoleniowym, inwestycyjnym, materiałowo-technicznym i zaopatrzeniowym. Przedsięwzięcia te są realizowane przez organa władzy i administracji rządowej oraz inne organa i instytucje państwowe, organa samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze i inne jednostki organizacyjne i organizacje społeczne, a także przez poszczególnych obywateli.

W czasie pokoju zadania obrony cywilnej obejmują między innymi:

- Planowanie przedsięwzięć w zakresie ochrony przed skutkami działań zbrojnych ludności, zakładów pracy i urzędów użyteczności publicznej służących tej ochronie oraz dóbr kultury materialnej. Szczególną wagę ma tu przygotowanie planów działania na wypadek wojny, uzgodnionych z siłami zbrojnymi, na wszystkich szczeblach kierowania państwem, w tym planów ewakuacji ludności z terenów zagrożonych.
- Organizowanie wykrywania zagrożeń i stwarzanie warunków do ostrzegania i alarmowania ludności - w ramach systemu wykrywania i alarmowania.
- Gromadzenie i przechowywanie środków indywidualnej ochrony dla formacji OC, personelu OC i pozostałej ludności.
- Wyposażenie personelu OC i formacji w sprzęt ratowniczy, przyrządy i aparaturę do wykrywania różnego rodzaju zagrożeń.
- Sukcesywne przygotowanie infrastruktury ochronno-ratowniczej, medycznej, socjalno-bytowej do warunków ekstremalnych.
- Systematyczne szkolenie w zakresie OC: kadr kierowniczych administracji państwowej, personelu i formacji OC, oficerów i żołnierzy sił zbrojnych oraz pozostałej ludności w ramach powszechnej samoobrony.

¹⁴³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin (Dz. U. z 2002r. nr 96, poz.850).

¹⁴⁴ Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 1998 r. nr 141, poz. 943, nr 162, poz. 1122 oraz z 1999 r. nr 41, poz. 412).

- Współdziałanie obrony cywilnej (sił i środków) w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków organizacyjnych i prowadzonych przez inne organa. Decyzję o jej włączeniu do tych działań podejmują właściwi terenowo szefowie obrony cywilnej.

Ochrona ludności przed katastrofalnymi zagrożeniami przemysłowymi, klęskami żywiołowymi i skutkami działań wojennych jest konstytucyjnym obowiązkiem wszystkich organów władzy, administracji rządowej i samorządowej, a także obowiązkiem organizacji pozarządowych i podmiotów gospodarczych.

Zadania wynikające z tego obowiązku polegają głównie na analizowaniu, zapobieganiu i zwalczaniu wszelkich form zagrożeń godzących w bezpieczeństwo narodu i państwa.

Regulacje prawne zawarte we wspomnianej ustawie o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz zadania OC ujęte w prawie międzynarodowym umożliwiły sprecyzowanie zadań dla OC - jednego z istotnych elementów systemu obronnego państwa - w rozporządzeniu Rady Ministrów w sprawie obrony cywilnej.

Szefowie obrony cywilnej właściwi dla danego obszaru mogą zarządzić skierowanie podległych im formacji, w tym również zakładowych, do prowadzenia akcji ratunkowej na terenie innej gminy lub zakładu pracy, a w przypadku większych zagrożeń na obszarze innego województwa¹⁴⁵

Poniżej w tabelarycznej postaci przedstawiono analogie i różnice występujące w prawie krajowym i międzynarodowym regulującym zasady wypełniania zadań obrony cywilnej. Jak dość łatwo zauważyć, to właśnie krajowe i międzynarodowe prawo określa zadania ochrony ludności przed wszelkimi zagrożeniami tak dnia codziennego jak i stanów nadzwyczajnych w tym wojny.

¹⁴⁵ Rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin, op. cit.

Tabela nr 5.1. Porównanie prawa krajowego i międzynarodowego w zakresie obrony cywilnej

PRAWO MIĘDZYNARODOWE	PRAWO KRAJOWE
CELE	
Ochrona ludności cywilnej przed niebezpieczeństwami wynikającymi z działań zbrojnych lub klęsk żywiołowych i przewycięzanie ich bezpośrednich następstw, jak też zapewnienie warunków koniecznych do przetrwania.	Ochrona ludności, zakładów pracy i urzędów użyteczności publicznej, dóbr kultury, ratowanie i udzielanie pomocy poszkodowanym w czasie wojny oraz współdziałanie w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków.
ZADANIA	
I. Służba	1. Wykrywanie zagrożeń oraz ostrzeganie i alarmowanie
VIII. Wykrywanie i oznaczanie stref niebezpiecznych	
II. Ewakuacja	2. Organizowanie ewakuacji ludności
III. Przygotowanie i organizowanie schronów	3. Przygotowanie budowli ochronnych
IV. Obsługa środków zaciemniania	4. Zaciemnianie i wygaszanie oświetlenia
V. Ratownictwo	5. Organizacja i prowadzenie akcji ratunkowych
VI. Służby medyczne włączające w to pierwszą pomoc oraz opiekę religijną	6. Udzielanie poszkodowanym pomocy medycznej (w tym umożliwianie korzystania z opieki religijnej)
VII. Walka z pożarami	7. Walka z pożarami
IX. Odkazanie i inne podobne działania ochronne	8. Zaopatrywanie ludności w sprzęt i środki ochrony indywidualnej 9. Przygotowanie oraz prowadzenie likwidacji skażeń i zakażeń
X. Dostarczanie doraźnych pomieszczeń i zaopatrzenia	10. Organizowanie doraźnych pomieszczeń i zaopatrzenia dla poszkodowanych
XI. Doraźna pomoc dla przywrócenia i utrzymania porządku w strefach dotkniętych klęskami	11. Doraźna pomoc w przywracaniu i utrzymaniu porządku w strefach dotkniętych klęskami
XII. Doraźne przywrócenie działania niezbędnych służb użyteczności publicznej	12. Doraźne przywracanie działania niezbędnych służb użyteczności publicznej, w tym pomoc w budowie i odbudowie awaryjnych ujęć wody pitnej
XIII. Doraźne grzebanie zmarłych	13. Doraźna pomoc w grzebaniu zmarłych
XIV. Pomoc w ratowaniu dóbr niezbędnych do przetrwania	14. Ochrona żywności i innych dóbr niezbędnych do przetrwania
* *	15. Zabezpieczenie dóbr kultury, urzędów użyteczności publicznej i ważnej dokumentacji
XV. Planowanie i prace organizacyjne oraz inne rodzaje działalności, niezbędne do wypełnienia wyżej wymienionych zadań	W czasie pokoju: 1. Działalność planistyczna i prace organizacyjne 2. Działalność szkoleniowa i upowszechniająca w zakresie problematyki OC Przygotowanie ludności do uczestnictwa w powszechnej samoobronie
* * *	*) Współdziałanie w zakresie zwalczania klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków, organizowanym i prowadzonym przez inne organy

Służby państwowe i samorząd terytorialny w ochronie ludności

Mając powyższe na uwadze można przyjąć, że ochrona ludności polega na realizacji przedsięwzięć mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa ludziom, mieniu i środowisku w przypadku wystąpienia zagrożeń spowodowanych zarówno działaniem sił przyrody, rozwojem cywilizacyjnym, jak i działaniami wojennymi.

Umownie, ochrona ludności obejmuje cztery etapy działań:

- zapobieganie, czyli przedsięwzięcia mające na celu niedopuszczenie do zaistnienia zdarzeń destrukcyjnych, a jeżeli są one nieuchronne lub niedopuszczenie do nich jest zbyt kosztowne minimalizacje strat, a w tym: prace legislacyjne, analityczne, planistyczne, inżynierskie i organizacyjne;
- osiąganie gotowości, a w tym: prowadzenie badań, doskonalenie służb ratowniczych, ich wyposażenie, edukacja społeczeństwa, szkolenie i ćwiczenia, opracowywanie procedur działania;
- reagowanie na zagrożenia, a w tym: organizowanie ośrodków kierowania i koordynacji, poszukiwanie i udzielanie pomocy poszkodowanym, likwidacja ognisk zagrożeń, mobilizowanie służb ratowniczych i ochotników, informowanie władz, środków masowego przekazu i społeczeństwa;
- odbudowa, czyli przywracanie stanu normalnego, a w tym: szacowanie strat, informowanie o prawach i obowiązkach, sprawne administrowanie, aktywizacja odbudowy zniszczeń i uszkodzeń, analizowanie potrzeb i realizacja zobowiązań, zapewnienie pomocy społecznej, precyzowanie wniosków.

Etapy te są ze sobą powiązane zależnością kołową, gdzie każda z faz przechodzi w kolejną, a etap kolejny jest wynikiem poprzedniego i ustanawia podstawę dla następnego.

Podstawowymi elementami systemu reagowania na zdarzenia niepożądane wymagające działań operacyjnych są następujące podsystemy:

- Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy, którego podstawową bazą jest Państwowa Straż Pożarna oraz najlepiej wyposażone i wyszkolone ochotnicze straże pożarne,
- System Utrzymania Ładu i Porządku Publicznego, w którym wiodącą rolę pełni Policja,
- System Zabezpieczenia i Ochrony Granic, za który odpowiedzialna jest Straż Graniczna,
- System Alarmowania i Ostrzegania Ludności, w którym wiodące są formacje Obrony Cywilnej.

Poszczególne systemy stanowią integralną część bezpieczeństwa wewnętrznego Państwa i są zobligowane do współpracy z innymi systemami,

do których należą Wojskowe Systemy Ratownicze obejmujące ratownictwo ogólne oraz specjalistyczne, na przykład w zakresie likwidacji materiałów wybuchowych, Resortowe Systemy Ratownicze obejmujące ratownictwo górnicze (Stacje Ratownictwa Górniczego), kolejowe (Techniczne Służby PKP), morskie (Polskie Ratownictwo Okrętowe), radiacyjne (Państwowa Agencja Atomistyki) i medyczne (Pogotowie Ratunkowe), Społeczne Systemy Ratownicze obejmujące ratownictwo górskie i jaskiniowe (Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe), medyczne (Polski Czerwony Krzyż) i wodne (Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe).

W dobie centralizmu państwowego i gospodarki centralistycznej tendencje centralistyczne dominowały również w różnego rodzaju służbach ratowniczych (zawodowych i ochotniczych). Polityka centralistyczna spowodowała, że w Polsce brak jest wypracowanych zasad i procedur współistnienia społeczeństw lokalnych na szczeblu gminy, parafii, okręgu wyborczego, komisariatu policji itp. Struktury te zostały w przeszłości znacznie osłabione lub wręcz rozbite i dlatego dzisiaj musimy poszukiwać skutecznych rozwiązań w zakresie ochrony ludności lub odwoływać się do dorobku innych narodów.

Aktualny stan rozwiązań w zakresie bezpieczeństwa obywateli jest charakterystyczny dla państw okresu transformacji ustrojowej. Należy przy tym mieć świadomość olbrzymich zaniedbań w tym zakresie i potrzeby tworzenia właściwie od podstaw nowoczesnego systemu ochrony ludności oraz systemu zarządzania kryzysowego. Brak właściwych rozwiązań organizacyjnych i prawnych w dziedzinie bezpieczeństwa (ochrony ludności) powoduje niski poziom i adekwatne do niego poczucie bezpieczeństwa obywateli i znaczne, choć trudno wymierne, straty finansowe.

Zarządzanie kryzysowe, jako system organizacyjno-funkcjonalny jest niezbędne do poprawnego zapewnienia bezpieczeństwa ludziom w sytuacjach stwarzających zagrożenie życia, mienia oraz środowiska i powinno obejmować wszystkie poziomy zarządzania państwem. W dobie rozwijającej się demokracji jedną z ważniejszych funkcji współczesnego państwa jest zapewnienie obywatelom podstawowych warunków ochrony przed potencjalnymi i realnymi niebezpieczeństwami. W tym celu niezbędne stało się w pierwszym rzędzie ukierunkowanie na koordynację działań niezależnych, merytorycznie odrębnych jednostek organizacyjnych w konkretnej, dowolnie złożonej sytuacji oraz oparcie systemu na całkiem odmiennej filozofii działania, wywodzącej się z założenia, że każda nawet z pozoru prosta sytuacja lub zdarzenie może stanowić źródło potencjalnego zagrożenia. Podejście takie wymaga objęcia jednorodną strukturą zarządzania możliwie szerokiej sfery administracji publicznej i powiązania jej działań z funkcjonującymi podmiotami gospodarczymi.

Pomimo braku precyzyjnych zapisów rozpoczęty został proces organizowania tzw. **systemu zarządzania kryzysowego** w Polsce. Podstawowym kryterium tego systemu jest uznanie, iż działania w sytuacjach kryzysowych nie mogą mieć charakteru wyłącznie doraźnego i chwilowego oraz założenie, że każda nawet z pozoru prosta sytuacja lub zdarzenie może stanowić źródło potencjalnego ewoluującego zagrożenia.

Podstawą budowy systemu zarządzania kryzysowego stał się poziom samorządu gminnego i powiatowego. Wynika to przede wszystkim z przyjętego podziału administracyjnego kraju jak i zespolenia części administracji. Im niższy szczebel administracji publicznej tym mamy do czynienia z większym zakresem reagowania. Przy wyższym szczeblu administracji, funkcja reagowania zastępowana jest przez funkcję koordynacji działań i udzielania wsparcia.

Zgodnie z powyższymi zasadami do zakresu działania terenowych organów administracji samorządowej należą między innymi:

1. w powiecie:

- określanie zagrożeń oraz planowanie zapobiegania im na administrowanym obszarze;
- monitorowanie, alarmowanie ludności oraz koordynowanie działań ratowniczych i porządkowo-ochronnych przy pomocy Powiatowego Centrum Zarządzania Kryzysowego;
- zarządzanie w sytuacjach kryzysowych przy pomocy Powiatowego Zespołu Reagowania Kryzysowego¹⁴⁶;

2. w gminie:

- lokalizacja źródeł zagrożeń, ich likwidacja i usuwanie skutków;
- monitorowanie, alarmowanie ludności, koordynowanie działań ratowniczych oraz kierowanie siłami ratowniczymi i ewakuacją ludności przy pomocy Gminnego Centrum Reagowania;
- mobilizacyjne przygotowanie do rozwinięcia służb dla potrzeb realizacji zadań ochrony cywilnej w okresie wojny;
- organizacja szkolenia w zakresie powszechnej samoochrony ludności.

Jak już stwierdzono we wstępie, jednym z podstawowych zadań państwa jest zapewnienie jego obywatelom bezpieczeństwa. Znaczenie tej funkcji państwa w przypadku naszego kraju wyrażają zapisy zawarte w Ustawie Zasadniczej – Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej: Art. 5 „*Rzeczpospolita Polska (...), zapewnia*

¹⁴⁶ Gminne zespoły reagowania, powiatowe i wojewódzkie zespoły reagowania kryzysowego, na podstawie ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 21 maja 2007 r. nr 89, poz. 590) stają się gminnymi, powiatowymi i wojewódzkimi zespołami zarządzania kryzysowego. Gminne centra reagowania, powiatowe i wojewódzkie centra reagowania kryzysowego, na podstawie ustawy jw. stają się gminnymi, powiatowymi i wojewódzkimi centrami zarządzania kryzysowego - (przypis redakcji).

wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego, oraz zapewnia ochronę środowiska". Powyższe stwierdzenia dotyczą wprawdzie tylko obywateli naszego państwa, lecz w związku z faktem powszechnego zjawiska migracji ludności pomiędzy poszczególnymi krajami, a nawet kontynentami, zadanie zapewnienia bezpieczeństwa należy rozszerzyć z podmiotowego na terytorialne. Polega to na funkcji zapewnienia bezpieczeństwa wszystkim osobom przebywającym na terytorium danego państwa bez względu na ich przynależność narodową i posiadane obywatelstwo. Przy takim założeniu mówimy już o bezpieczeństwie powszechnym. Nie należy również zapominać o tym, że poczucie bezpieczeństwa jest jedną z podstawowych naturalnych potrzeb ludzkich wyrażanych od początków dziejów.

Powstaje więc problem równoległego, zespolonego działania zmierzającego do zapewnienia określonego poziomu bezpieczeństwa przy równoczesnym kształtowaniu w indywidualnym człowieku i członkach lokalnej społeczności poczucia bezpieczeństwa. Rozwiązanie wyżej postawionego problemu kompleksowo może być dokonane wyłącznie przy użyciu zespołu metod tak z obszaru nauk technicznych jak i humanistycznych.

Katastrofy naturalne i techniczne wynikające z rozwoju cywilizacyjnego, awarie, przerwy w funkcjonowaniu systemów i pojedynczych urządzeń technicznych, wynikające z celowej lub nieświadomej działalności człowieka, powszechnie nazywane sytuacjami nadzwyczajnymi, wymagają szczególnie uważnego przygotowania. Powszechność i nieuchronność takich sytuacji, charakteryzująca się stałą tendencją wzrostu ich liczby, stała się regułą. Oznacza to, że mamy do czynienia z sytuacją, gdy **wyjątkowe staje się regułą**.

Jakie konsekwencje wywołuje tak postawiona teza? Otóż, najwyższy czas podejść do zagadnienia bezpieczeństwa cywilnego i ochrony ludności w sposób analityczny i systemowy. Powinniśmy skończyć z lansowaniem rozwiązań doraźnych, choć czasowo skutecznych, nie gwarantujących jednak w perspektywie tzw. pewności systemowej.

Funkcjonowanie państwa, w tak zwanych stanach normalnych oraz w stanach awaryjnych, definiuje nam rzeczywistość, w jaką należy wpisać system bezpieczeństwa cywilnego i ochrony ludności. Anormalne z punktu widzenia funkcjonowania państwa mogą być wyłącznie sytuacje ekstremalne, zażegnanie, których może się odbyć przy pomocy wprowadzenia nadzwyczajnego stanu prawnego, jakim jest stan klęski żywiołowej. Lecz nie należy traktować wprowadzenia konstytucyjnego stanu prawnego, zwanego stanem klęski żywiołowej, jako uniwersalnego sposobu na radzenie sobie z sytuacjami o charakterze kryzysowym. Powyższe wynika przede wszystkim z tego, że wprowadzając stan nadzwyczajny przyznajemy się, że demokratyczne zasady

kierowania państwem nie wystarczają. Wprowadzenie stanu klęski żywiołowej w głównej mierze polega na:

- po pierwsze, dodaniu wyjątkowych uprawnień organom administracji publicznej,
- po drugie, ograniczeniu swobód obywatelskich,
- i po trzecie wreszcie wprowadzeniu wyjątkowych zasad gospodarowania finansami publicznymi.

Kształtowanie polityki bezpieczeństwa odbywać się winno na każdym szczeblu podziału administracyjnego kraju. Szczególnie istotnym jest budowanie strategii bezpieczeństwa na poziomie lokalnym (w odniesieniu do bezpieczeństwa cywilnego). Takie podejście zdeterminowane jest przede wszystkim dobrą znajomością lokalnych uwarunkowań, to znaczy rzeczywistych zagrożeń i ich hierarchii, podatności na nie społeczności oraz sił i środków oraz możliwości organizacyjnych zwalczania zagrożeń i ograniczania ich skutków. Lokalni politycy obdarzeni zaufaniem społecznym poprzez wybory, posiadający ścisły kontakt ze społecznością lokalną, w ramach tak zwanej „małej ojczyzny” winni, jako swoje zadanie priorytetowe, traktować bezpieczeństwo cywilne.

Jeśli przyjmiemy, zatem, że kształtowanie i realizacja lokalnej polityki bezpieczeństwa jest zadaniem terenowych organów administracji samorządowej, winno być realizowane zgodnie z ogólnymi zasadami zarządzania, tj. poprzez:

- planowanie,
- organizowanie,
- angażowanie,
- kierowanie (a w przypadku podmiotów i osób nie podlegających zarządzającemu – koordynowanie),
- oraz kontrolowanie.

Rysunek nr 5.1. Schemat powiązań logicznych pomiędzy bezpieczeństwem a zarządzaniem.

Zarządzanie kryzysowe

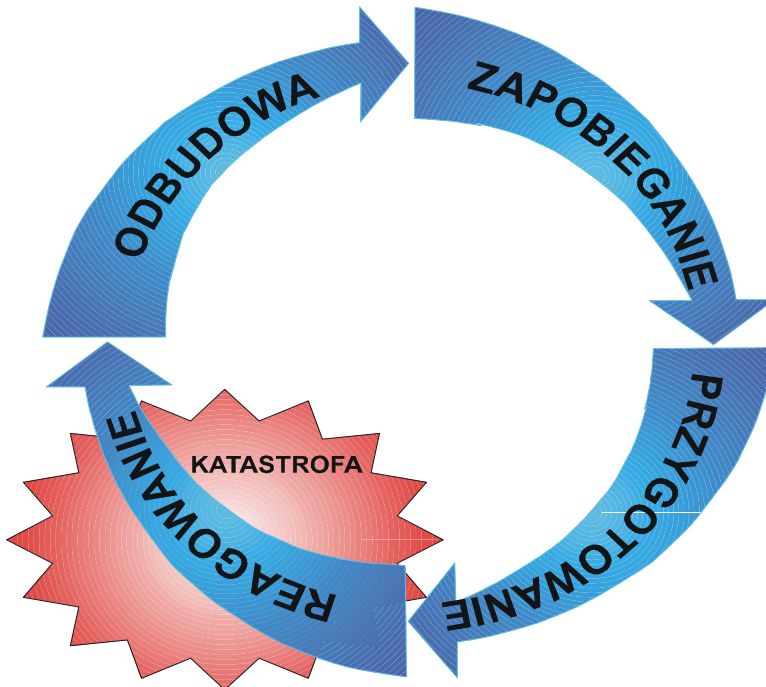
Zarządzanie kryzysowe to działalność organów administracji publicznej będąca elementem kierowania bezpieczeństwem narodowym, która polega na zapobieganiu sytuacjom kryzysowym, przygotowaniu do podejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań, reagowaniu w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych oraz na odtwarzaniu infrastruktury lub *przywróceniu jej pierwotnego charakteru*¹⁴⁷.

Zarządzanie kryzysowe podlega ciągłej transformacji, co wynika po części z odejścia od rozumienia sytuacji kryzysowej głównie w kontekście zagrożenia polityczno-militarnego, a także z potrzeby dostosowania systemu do standardów międzynarodowych i europejskich.

Zarządzanie kryzysowe, w odróżnieniu od zarządzania w kryzysie, czy też zarządzania kryzysami, charakteryzuje się kompleksowością. Kompleksowość ta polega na cztero- bądź trzyfazowym podejściu obejmującym reagowanie na sytuację kryzysową, odbudowę z modernizacją spowodowanych zniszczeń,

¹⁴⁷ Ustawa o zarządzaniu kryzysowym, op. cit.

zapobieganie powstania i przygotowanie do reagowania. Ten ciąg faz nazywany jest często *łańcuchem bezpieczeństwa* i opiera się na teorii *przed kryzysem*, opisującej rzeczywistość jako stan pomiędzy kryzysami, tzn. zawsze jesteśmy po jednym kryzysie i przed innym.

Rysunek nr 5.2. Fazy zarządzania kryzysowego – łańcuch bezpieczeństwa

Zarządzanie kryzysowe jak każdy inny rodzaj zarządzania winien być realizowany przy zastosowaniu opisanych wcześniej ogólnych zasad zarządzania. Jednakże pewne właściwości kryzysu stawiają nas przed zadaniem znacznie trudniejszym niż występującym w klasycznym zarządzaniu. Do podstawowych właściwości kryzysu należą:

- **Deficyt czasu** (wszystko odbywa się bardzo szybko i w zasadzie jesteśmy w stałym niedoczasy).
- **Nieprzygotowanie** (prawie regułą jest występowanie zdarzeń kryzysowych w dni wolne, święta, okresy wypoczynku, czyli wtedy gdy jesteśmy najmniej przygotowani).
- **Wyjątkowość** i często **niepowtarzalność** sytuacji.
- **Szybkozmienność** zachodzących procesów utrudnia, a czasem wręcz uniemożliwia analizy i diagnozy.

- **Brak** wystarczających **informacji**, szczególnie w pierwszych fazach kryzysu do podjęcia optymalnych decyzji.
- Problemy z **koordynacją** i **kierowaniem działaniami** uczestników reagowania kryzysowego.

W związku z powyższym w procesie zarządzania kryzysowego stosuje się wiele metod i narzędzi unikalnych, a czasem wręcz nie stosowanych w klasycznym zarządzaniu. Dodatkową cechą tych unikalnych właściwości jest fakt realizacji procesu zarządzania kryzysowego na szczeblu podstawowym przez terenowe organy administracji samorządowej, które najczęściej mają minimalne doświadczenie i wiedzę w tym zakresie. Aby ułatwić i zwiększyć efektywność oraz skuteczność podejmowanych działań w procesie zarządzania kryzysowego winno się stosować poniżej wymienione tzw. **fundamentalne zasady** zarządzania kryzysowego:

- Prymat układu terytorialnego nad resortowym,
- Jednoosobowe kierowanie i odpowiedzialność,
- Reagowanie na najniższym możliwie poziomie zasadniczego podziału administracyjnego,
- Organ wyższego szczebla zobowiązany jest do udzielenia pomocy organowi niższego szczebla,
- Zespolenie sił i środków na każdym szczeblu administracji.

Planowanie cywilne

Katastrofy naturalne i techniczne wynikające z rozwoju cywilizacyjnego, awarie, przerwy w funkcjonowaniu systemów i pojedynczych urządzeń technicznych, wynikające z celowej lub nieświadomej działalności człowieka, powszechnie nazywane sytuacjami nadzwyczajnymi, wymagają szczególnie uważnego przygotowania.

Plany, a w zasadzie procedury ratownicze przygotowywane przez poszczególnych uczestników działań ratowniczo-pomocowych, w zdecydowanej większości przypadków istnieją, i w zasadzie nie wymagają specjalnej korekty. Jedynie w zakresie współdziałania występują pewne rozbieżności, dość trudne do wychwycenia na etapie planowania wychodzące na jaw niestety dopiero podczas akcji ratowniczej, a wynikające z różnic organizacyjnych, prawnych, strukturalnych, itp.

Jednym z elementów służących przygotowaniu instytucji państwa i społeczeństwa do sytuacji o charakterze nadzwyczajnym jest planowanie. Jednakże w Polsce, dotychczas nie planuje się sposobu postępowania organów administracji w takich sytuacjach. Problem jest tym istotniejszy, że **nadzwyczajność nie oznacza nieprzewidywalności.**

Często mylna interpretacja powyższego prowadzi do działania „*ad hoc*”, co jest zaprzeczeniem sprawnego zarządzania. W związku z powyższym, poniżej przedstawiono logikę oraz merytoryczny zakres planowania zintegrowanego.

Oczywistym jest fakt, że skuteczne zarządzanie oraz adekwatne do występującego zagrożenia wykorzystanie sił i środków, uzależnione jest między innymi od prawidłowo realizowanego procesu planistycznego.

Planowanie wymaga przede wszystkim czasu i pieniędzy, dlaczego w takim razie i kiedy powinniśmy to robić? Odpowiedź na to pytanie zdeterminowana jest odpowiedzią na inne pytanie - „co jeśli?”. Gdy odpowiedź jest inna niż „nie ma problemu”, wtedy planowanie jest niezbędne.

- Aby w sposób zorganizowany i skuteczny, użyć sił i środków będących w dyspozycji różnych podmiotów, trzeba wcześniej zaplanować sposób ich użycia i zasady koordynowania ich działań.
- Aby koszty wynikające ze zdarzenia o charakterze nadzwyczajnym nie były powiększane o bezzasadnie wykreowane, poprzez dysponowanie sił i środków nieadekwatnych do rzeczywistych potrzeb, musimy posiadać odpowiednio elastyczne plany.
- Aby skutecznie zarządzać podmiotami i osobami niezobligowanymi do podległości, nie naruszając ich suwerenności i uzyskać efekt synergii zamiast tłumienia, musimy mieć plany, w procesie tworzenia, których wynegocjowaliśmy zasady współdziałania.
- Aby ograniczyć koszty tworzenia rezerw sprzętowo-materiałowych, powinniśmy mieć plany wykorzystania „zasobów obcych”, na zasadach wynegocjowanych w procesie planowania.
- Aby uniknąć, szczególnie w pierwszej fazie działań błędów wynikających z nieprzygotowania, powinniśmy posiadać odpowiednie plany.
- Aby nie przeoczyć rozwijającego się zagrożenia, powinniśmy mieć jednoznacznie określony w planie, system zarządzania informacjami.
- Aby być gotowym należy ćwiczyć, ćwiczenie powinno polegać na trenowaniu procedur zawartych w planie.

Czy jednak w świetle wyżej przedstawionych uwarunkowań, możemy z pełną odpowiedzialnością kiedykolwiek stwierdzić, że „nie ma problemu”? Chyba, a nawet, na pewno nie. Kwestia potrzeby planowania w świetle powyższej argumentacji wydaje się bezsporna, a zatem należy planować.

Teraz spróbujmy odpowiedzieć sobie na pytanie, jak planować i co winny obejmować plany. Sposób planowania i zakres merytoryczny planu uzależniony jest od celu głównego, jaki chcemy osiągnąć.

Stosunkowo nowa koncepcja planowania cywilnego, czy też zintegrowanego na sytuacje o charakterze nadzwyczajnym (*civil emergency planning*, *integrating planning*), powstała w krajach zachodnich, jako odpowiedź na

nieustannie rosnącą liczbę katastrof naturalnych i cywilizacyjnych oraz koncepcję zintegrowanych systemów przygotowania i reagowania na wszystkie typy zagrożeń, w tym i wojennego.

Jeszcze raz należy podkreślić, że nie zajmujemy się w tym wypadku procedurami ratowniczymi, czyli odpowiedzią na pytanie: jak powinny postępować służby, inspekcje i straże? Jest to ich integralny problem.

Planowanie zintegrowane jest to proces zmierzający do osiągnięcia *gotowości cywilnej*, rozumianej jako odpowiednia zdolność całego sektora cywilnego państwa, do podjęcia planowego i zorganizowanego działania w przypadku zagrożenia klęską, katastrofą lub wojną. Planowanie zintegrowane winno zapewnić między innymi:

- ciągłość funkcjonowania organów administracji państwowej,
- możliwy do zaakceptowania poziom życia społecznego i gospodarczego w strefach zagrożenia oraz strefach buforowych,
- linie życia dla ludności pośrednio dotkniętej skutkami zagrożeń,
- organizację i wspieranie pomocy humanitarnej, technicznej i eksperckiej, udzielanej lub przyjmowanej.

W dostępnej literaturze krajowej i światowej, dokument będący efektem procesu planowania zintegrowanego, nazywany jest **planem reagowania kryzysowego**.

Plan reagowania kryzysowego **jest dokumentem publicznym**, podaje podstawy prawne, ustala cele i określa przyjęte założenia.

Celem planu reagowania kryzysowego jest zapewnienie możliwości skoordynowanego reagowania powiatu lub gminy, na zdarzenia kryzysowe o dużej i bardzo dużej skali, w przypadku, których niezbędne jest uruchomienie sił i środków, będących w dyspozycji władz administracyjnych danego szczebla. Plan powinien przewidywać udzielanie pomocy niższemu szczeblom administracji rządowej i samorządowej, a w przypadku zdarzeń o bardzo dużej skali, powinien również przewidywać otrzymanie pomocy ze szczebla wyższego.

Plan reagowania kryzysowego winien:

- określać sposób kierowania działaniami reagowania kryzysowego (ustalać linie podległości i współdziałania); przydzielać organizacjom i osobom zadania, które powinny być wykonane w przypadku podjęcia decyzji o uruchomieniu (wdrozeniu) planu reagowania kryzysowego; określać siły i środki reagowania kryzysowego, będące w dyspozycji władzy wykonawczej na danym szczeblu administracji, a także siły i środki możliwe do użycia w razie potrzeby, oraz sposób ich użycia;
- opisywać procedurę uruchamiania działań przewidzianych w planie oraz procedurę zwracania się o pomoc do władz wyższego szczebla.

Przystępując do opracowania planu reagowania kryzysowego należy zdefiniować potencjalne zagrożenia i zdarzenia mogące wystąpić na danym

obszarze oraz określić służby i instytucje biorące udział w reagowaniu kryzysowym. Ww. zadania i przedsięwzięcia najkorzystniej opracować w formie dokumentu graficznego zwanego bardzo często „siatką bezpieczeństwa”. W dokumencie tym określa się możliwe zdarzenia i zagrożenia oraz służby i instytucje biorące udział w reagowaniu. Służbom i instytucjom przypisuje się zadania jako: instytucji wiodącej – kierującej działaniami, realizującej działania pomocnicze oraz pozostającej w gotowości do działania na specjalne wezwanie.

Koordinatorem wszystkich działań służb ratowniczych oraz podejmującym jednoosobowo decyzje w sytuacjach tego wymagających jest wójt, starosta, wojewoda, jako organ odpowiedzialny za bezpieczeństwo na danym obszarze.

Po opracowaniu, plan reagowania kryzysowego jest uzgadniany z kierownikami jednostek organizacyjnych planowanych do użycia w realizacji przedsięwzięć określonych w planie w zakresie dotyczącym tych jednostek, a następnie zatwierdzany przez organ administracji publicznej wyższego stopnia.

Ważnym, o ile nie najważniejszym elementem planu są procedury uruchamiania działań przewidzianych w planie (w formie załączników funkcjonalnych), zasady współdziałania, sposoby ograniczania rozmiaru strat i usuwania skutków zagrożeń oraz bilans sił ratowniczych i środków technicznych niezbędnych do usuwania skutków zagrożeń.

Logikę planowania zintegrowanego można za FEMA (US *Federal Emergency Management Agency*) oprzeć na tak zwanym funkcjonalnym podejściu. Funkcjonalne podejście do planu reagowania kryzysowego uzasadnia się tym, że skutki różnych zdarzeń kryzysowych, niezależnie od ich przyczyny, są podobne. Dlatego należy planować, jak radzić sobie ze skutkami zdarzeń kryzysowych, a nie opracowywać oddzielne plany dla każdego zagrożenia i opracować szczegółową siatkę - **matrycę bezpieczeństwa**, na podstawie której można określić zakres kompetencji poszczególnych uczestników reagowania kryzysowego.

Siatka-matryca bezpieczeństwa

Bardzo często spotykamy się z opracowaniami, w których autorzy analizują siatkę-matrycę bezpieczeństwa poprzez zagrożenia. Innymi słowy, ujmują w postaci tabelarycznej podmioty, mogące być zaangażowane w reagowanie, przypisując im określone rodzaje zagrożeń (powódź, pożar, awaria lub katastrofa techniczna, silne wiatry, śnieżyce itp.). Takie ujęcie zagadnienia bezpieczeństwa jest klasycznym dla państw centralistycznie zarządzanych, gdzie rola władz terenowych ogranicza się do wykonywania poleceń szczebla centralnego. Dodatkowo, stosunkowo dużo włożonej pracy nie przynosi oczekiwanego efektu, bo to, że straż pożarna będzie gasić pożary, pogotowie ratunkowe obsłuży wypadek, a policja zapewni porządek jest oczywistością wynikającą z aktów prawnych.

PODMIOT ZAGROŻENIE	PSP	POGOTOWIE RATUNKOWE	•••
POŻAR			
POWÓDŹ			
KATASTROFA BUDOWLANA			
WYPADEK KOMUNIKACYJNY			
EPIDEMIA			
WYBUCH GAZU			
•••			

Rysunek nr 5.3. Siatka-matryca bezpieczeństwa w ujęciu zagrożeń

Prawidłowo wykonana i permanentnie aktualizowana i weryfikowana siatka-matryca staje się sercem, a czasami i mózgiem zarządzania kryzysowego. Jej niezaprzeczalna wartość unaocznia się przede wszystkim w pierwszych minutach po zaistnieniu zdarzenia niekorzystnego, kiedy to niewielka ilość informacji i presja czasu utrudniają lub wręcz uniemożliwiają podjęcie optymalnych decyzji i działań.

Przy założeniu decentralizacji kompetencji, logika siatki-matrycy winna być podporządkowana lokalnej polityce bezpieczeństwa, z uwzględnieniem pomocowej roli administracji terenowej wyższego szczebla lub administracji centralnej.

Siatka-matryca powinna określać zadania do wykonania w trakcie zwalczania i usuwania skutków sytuacji nadzwyczajnej, oraz przypisać je odpowiednim organizacjom, podmiotom lub osobom fizycznym. Zadania będą różne w zależności od identyfikacji i hierarchizacji lokalnych zagrożeń. Do przykładowych zadań można zaliczyć:

- transport osób,
- transport materiałów,
- alarmowanie i ostrzeganie ludności,
- zapewnienie zastępczych miejsc zakwaterowania dla ewakuowanych osób,
- zapewnienie warunków sanitarnych na określonym terenie,
- zapewnienie opieki medycznej lub/i weterynaryjnej,
- wytyczenie objazdów,
- zapewnienie ciągłości tzw. linii życia tj. dostaw wody, energii, gazu itp.,
- zapewnienie ciągłości łączności,
- szacowanie strat,
- oraz wiele innych...

Katalog zadań do wykonania można porządkować w różny sposób. Zależy to wyłącznie od przyjętej formuły planu. Jednak najistotniejsze jest to, aby

przyporządkowaniu zadania konkretnej osobie, organizacji lub podmiotowi, towarzyszył w formie załącznika dokument, w postaci podstawy prawnej, porozumienia lub umowy cywilnoprawnej, potwierdzony przez wskazanego, jako zaakceptowany do realizacji. Na podstawie tych ustaleń „aktor” matrycy przygotowuje własne procedury realizacji, które tylko w ramowy sposób uzgadnia z organem zarządzającym planem. Ma to szczególne znaczenie w przypadku organizacji pozarządowych, których uczestnictwo w procesie zarządzania kryzysowego jest oczywistym lecz niezmiernie trudne do zdefiniowania. W zasadzie to właśnie siły i środki organizacji pozarządowych w większości gmin są jedynymi, które mogą być wykorzystane przez władze gmin

Problem zarządzania i kierowania organizacjami społecznymi jest niezwykle delikatny, a tym samym trudny. Członkowie tych organizacji bezinteresownie, wyłącznie z własnej woli, poświęcają swój wolny, prywatny czas na działalność społecznikowską. Mając to na uwadze zrozumiałym staje się złożoność i częstokroć niepowodzenie w próbach podporządkowania ich kierującemu lub dowodzącemu. Suwerenność organizacji pozarządowych jest ich siłą, a nie słabością, traktowanie ich przedmiotowo musi się skończyć fiaskiem.

Planowanie zintegrowane, a szczególnie siatka-matryca bezpieczeństwa jest lekarstwem na wyżej zdefiniowane problemy. Faza negocjowania roli i zadań do wykonania przez *aktorów* siatki-matrycy opiera się na zasadach demokratycznych mediacji i negocjacji. Efektem finalnym będzie uzgodnienie sposobu realizacji zadań określonych w matrycy na zasadach uzgodnionych ustnie lub (co lepiej) w formie pisemnych porozumień. Przy takim rozwiązaniu w sytuacji realnego kryzysu już nikt nie negocjuje lecz wykonuje konkretne zadania. Kluczem do sukcesu są kompetentnie przewidziane w procesie planowania zadania i ich realizatorzy.

Oczywistymi wydają się organizacje takie jak OSP, PCK, WOPR, GOPR, TOPR, ZHP, ZHR i organizacje humanitarne, lecz rozważmy czy Koło Gospodyń Wiejskich nie mogłoby zapewnić wyżywienia ewakuowanym pogorzelcom czy powodzianom? Jeśli tak, to na jakich zasadach?

Odpowiedzi na te pytania to właśnie planowanie zintegrowane.

PODMIOT ZADANIE	PSP	POGOTOWIE RATUNKOWE	...
EWAKUACJA OSÓB			
EWAKUACJA MIENIA			
OSTRZEGANIE I ALARMOWANIE			
POMOC MEDYCZNA			
OPIEKA SANITARNA			
ZAKWATEROWANIE EWAKUOWANYCH			
...			

Rysunek nr 5.4. Siatka-matryca bezpieczeństwa w ujęciu funkcjonalnym.

Tak przyjęta formuła siatki-matrycy bezpieczeństwa zapewnia klarowność kompetencji i obowiązków, przy jednoczesnym nie zaciemnianiu obrazu całości zbyt dużą szczegółowością.

Sam proces tworzenia siatki-matrycy, a następnie jej wypełniania, przyniesie oczekiwany efekt w postaci pełnej wiedzy o lokalnych możliwościach w zakresie sił i środków i ewentualnych potrzebach z zewnątrz (spoza administrowanego terenu).

Pamiętać należy, że kluczem do sukcesu jest aktualność planu, jednoznacznie należy określić zasady jego ciągłej weryfikacji (np. poprzez ćwiczenia aplikacyjne) i aktualizacji.

„PLAN JEST NICZYM, PLANOWANIE JEST WSZYSTKIM”

Jak jasno wynika z powyżej przedstawionej metodyki podejścia do planowania zintegrowanego, liczba osób zaangażowanych w proces planistyczny powinna być znaczna. Już samo skoordynowanie prac planistycznych jest wyzwaniem. Jednak zdaniem wielu ekspertów nie jest to czas zmarnowany. W sytuacji ekstremalnej, przy oczywistym braku czasu na trzeźwe analizy systemowe, wiedza pozyskana w trakcie żmudnego procesu planowania z pewnością zaowocuje.

Jak żmudny jest proces planowania, niech świadczą przytoczone poniżej przykładowe podstawowe kroki postępowania przy jego tworzeniu:

- uzyskanie prawa do planowania (stosownych upoważnień);
- określenie struktury planu i wyznaczenie zespołu(ów) planistycznych;
- zrozumienie istoty zadań głównych, zdefiniowanie polityki i określenie celów;
- ocena sytuacji, szkic planu;
- konsultacja szkicu planu;

- rozpoznanie podstawowych problemów i obszarów krytycznych, określenie priorytetów;
- **uzgodnienia;**
- wykonanie planu i jego dystrybucja;
- uzgadnianie planów i procedur podmiotów wskazanych w planie;
- finalizowanie planu;
- zarządzanie planem;
- trening i szkolenie;
- weryfikacja i aktualizacja planu.

Dobrze przygotowany, a następnie sprawnie zarządzany plan reagowania władz lokalnych staje się integralną częścią zarządzania kryzysowego. Kompletny wyczerpuje, co najmniej dwa dodatkowe elementy zarządzania tj. organizowanie i angażowanie. W związku z powyższym pozostaje nam już tylko przestrzeganie fundamentalnych zasad zarządzania kryzysowego:

- prymat układu terytorialnego nad resortowym;
- jednoosobowe kierowanie i odpowiedzialność;
- reagowanie na najniższym możliwym poziomie administracji;
- organ wyższego szczebla zobowiązany jest do udzielania pomocy organowi niższego szczebla;
- zespolenie sił i środków na każdym szczeblu administracji.

Narzędzia zarządzania kryzysowego

Narzędzia prawne

Podstawy prawne zarządzania kryzysowego w gminie można podzielić na dwie grupy:

- akty normatywne związane z permanentnym funkcjonowaniem państwa, a w nim i gminnego samorządu terytorialnego,
- akty normatywne związane z konstytucjonalnymi stanami nadzwyczajnymi.

Przegląd narzędzi prawnych rozpoczniemy od zadań i obowiązków wynikających z ustawy o samorządzie gminnym¹⁴⁸, gdzie w art. 6 ust. 1 i 2 znajdujemy: „*Do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, nie zastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów.(...). Jeżeli ustawy nie stanowią inaczej, rozstrzyganie w sprawach, o których mowa w ust 1, należy do gminy. (...)*”.

¹⁴⁸ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. nr 142 poz.1591 z późn zm).

Natomiast „ Art. 7. 1. *Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:*

1) ladu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej (...),

14) porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej, w tym wyposażenia i utrzymania gminnego magazynu przeciwpowodziowego (...).”

Sposób wykonywania obowiązków związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa przez wójta, burmistrza, prezydenta miasta wynikający z ustawy samorządowej, określa również ustawa o Państwowej Straży Pożarnej¹⁴⁹:

Art. 14.

„(...) 3. *W przypadku bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa wspólnoty samorządowej, w szczególności życia lub zdrowia, wójt (burmistrz, prezydent miasta) lub starosta może wydać komendantowi powiatowemu (miejskiemu) Państwowej Straży Pożarnej polecenie podjęcia działań w zakresie właściwości Państwowej Straży Pożarnej, zmierzających do usunięcia tego zagrożenia. (...)*

4. Uchwała, o której mowa (...), lub polecenie wydane na podstawie ust. 3 nie mogą dotyczyć wykonania konkretnej czynności służbowej. Uchwała lub polecenie nie mogą również określać sposobu wykonania zadania przez Państwową Straż Pożarną.

*5. Starosta lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) ponoszą wyłączną odpowiedzialność za treść i skutki polecenia, o którym mowa w ust. 4. (...)*¹⁵⁰.

Natomiast w ustawie o ochronie przeciwpożarowej odnajdujemy zapisy:

Art. 14 ust 5.

„ (...) 5. *Wójt (burmistrz, prezydent miasta) koordynuje funkcjonowanie krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego na obszarze gminy w zakresie ustalonym przez wojewodę. Zadanie to może być wykonywane przy pomocy komendanta gminnego ochrony przeciwpożarowej, jeżeli komendant taki został zatrudniony przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta), albo przy pomocy komendanta gminnego związku ochotniczych straży pożarnych. (...)*¹⁵¹

¹⁴⁹ Ustawa o Państwowej Straży Pożarnej z dnia 24 sierpnia 1991 r. (tekst jednolity Dz. U. z 2006r. nr 96, poz. 667).

¹⁵⁰ *ibidem*.

¹⁵¹ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (tekst jednolity Dz. U. z 2002r. nr 147 poz. 1229, z późn. zm.).

Oczywiście ww. akty normatywne nie wyczerpują katalogu zadań, nie należy zapominać o obszarze obowiązku władz samorządowych określonej przez ustawę tak zwanego pakietu ustaw bezpieczeństwa:

- Ustawa Prawo wodne¹⁵²,
- Ustawa Prawo budowlane¹⁵³,
- Ustawa Prawo o ruchu drogowym¹⁵⁴,
- Prawo ochrony środowiska¹⁵⁵,
- Ustawa Prawo energetyczne¹⁵⁶.

Na zakończenie opisu stanu prawnego związanego z zarządzaniem kryzysowym przeanalizujemy ustawę o zarządzaniu kryzysowym¹⁵⁷. Ustawa określa organy właściwe w sprawach zarządzania kryzysowego oraz ich zadania i zasady działania w tej dziedzinie, a także zasady finansowania zadań zarządzania kryzysowego.

Ustawa zawiera definicje podstawowych pojęć związanych z zarządzaniem kryzysowym w tym: sytuacji kryzysowej, infrastruktury krytycznej i planowania cywilnego. Art. 19 ust. 1 określa, że „organem właściwym w sprawach zarządzania kryzysowego na terenie gminy jest wójt, burmistrz, prezydent miasta”. W ustępie drugim tego artykułu stawa określa zadania do których należy między innymi:

- kierowanie działaniami związanymi z monitorowaniem, planowaniem, reagowaniem i usuwaniem skutków zagrożeń na terenie gminy,
- realizowanie zadań z zakresu planowania cywilnego,
- zarządzanie, organizowanie i prowadzenie szkoleń, treningów i ćwiczeń z zakresy reagowania na potencjalne zagrożenia,
- realizacja zadań z zakresu ochrony infrastruktury krytycznej.

W przypadku wprowadzenia na terenie gminy lub większej jednostki administracyjnej obejmującej obszar gminy stanu klęski żywiołowej mają zastosowanie zapisy ustawy o stanie klęski żywiołowej¹⁵⁸ określającej między innymi:

¹⁵² Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (tekst jednolity Dz. U. z 2005 r. nr 239, poz.2019).

¹⁵³ Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. nr 156, poz.1118).

¹⁵⁴ Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym (tekst jednolity Dz. U. z 2005 r. nr 108, poz.908).

¹⁵⁵ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. nr 129, poz. 902).

¹⁵⁶ Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. nr 89, poz.625).

¹⁵⁷ Ustawa o zarządzaniu kryzysowym, op. cit.

¹⁵⁸ Ustawa o stanie klęski żywiołowej z dnia 18 kwietnia 2002 r. (Dz. U. z dnia 22 maja 2002 r. z późn. zm.).

- „ Art.7. W czasie stanu klęski żywiołowej organy władzy publicznej działają w dotychczasowych strukturach (...) w ramach przysługujących im kompetencji ...”
- „ Art. 8. W czasie stanu klęski żywiołowej działaniami prowadzonymi w celu zapobieżenia skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięcia **kierują**:
 - 1) **wójt** (burmistrz, prezydent miasta) – (...),
 - 2) starosta – (...),
 - 3) wojewoda –(...),
 - 4) minister właściwy do spraw wewnętrznych lub inny minister, ...”
- „ Art. 9.

1 W czasie stanu klęski żywiołowej właściwy miejscowo wójt (burmistrz, prezydent miasta) **kieruje** działaniami prowadzonymi na obszarze gminy (...).

3 W zakresie działań, o których mowa w ust. 1, wójt (burmistrz, prezydent miasta) może wydawać **polecenia** wiążące organom jednostek pomocniczych, kierownikom jednostek organizacyjnych utworzonych przez gminę, kierownikom jednostek organizacyjnych ochrony przeciwpożarowej działających na obszarze gminy (...).”

Narzędzia organizacyjne

Organem pomocniczym wójta, burmistrza, prezydenta miasta w zapewnianiu wykonywania zadań zarządzania kryzysowego jest gminny zespół zarządzania kryzysowego¹⁵⁹

„ Art. 12. 1 Działania w celu zapobieżenia skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięcia wójt (burmistrz, prezydent miasta), (...) wykonują przy pomocy **gminnego zespołu reagowania** (...)”¹⁶⁰ (zgodnie z art. 32 ustawy¹⁶¹ przemianowanej w **gminny zespół zarządzania kryzysowego**)

Gminny Zespół Reagowania

Rozporządzenie rady ministrów¹⁶² określa:

- sposób tworzenia gminnego zespołu reagowania,
- sposób funkcjonowania zespołów,
- usytuowanie i sposób ich finansowania,
- warunki techniczne i standardy ich wyposażenia,
- tryb pracy zespołów,
- sposób dokumentowania działań i prac zespołów.

¹⁵⁹ art. 19 ust. 4. Ustawy o zarządzaniu kryzysowym, op. cit.

¹⁶⁰ Ustawa o stanie klęski żywiołowej, op. cit.

¹⁶¹ Ustawa o zarządzaniu kryzysowym, op. cit.

¹⁶² Rozporządzenie rady ministrów z dnia 3 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu tworzenia gminnego zespołu reagowania, powiatowego i wojewódzkiego zespołu reagowania kryzysowego oraz Rządowego Zespołu Koordynacji Kryzysowej i ich funkcjonowania (Dz. U. z dnia 17 grudnia 2002 r. z późn. zm.).

Gminne zespoły reagowania zgodnie z cytowanym rozporządzeniem, składają się z szefa, zastępcy oraz grup roboczych o charakterze stałym i czasowym. W celu zapobieżenia skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięcia zespoły pracują w fazach:

- zapobiegania,
- przygotowania,
- reagowania,
- odbudowy.

Narzędzia techniczne

Technicznym narzędziem wspomagającym gminne zespoły reagowania, a tym samym wójta, burmistrza, prezydenta miasta w zarządzaniu kryzysowym i ochronie ludności jest Gminne Centrum Reagowania. Rozporządzenie rady ministrów¹⁶³ określa wymagania techniczne i organizacyjne zapewniające jego sprawne i niezawodne działanie. Z inicjatywy Zarządu Głównego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP Szkoła Główna Służby Pożarniczej opracowała strukturę systemu bazodanowego oraz podstawowe procedury działania GCR. Za środki ZOSP RP utworzono, wyposażono w sprzęt informatyczny i oprogramowanie specjalistyczne oraz przeszkolono operatorów stukilkudziesięciu GCR (stan ilościowy na dzień pisania niniejszej informacji).

Określone wyżej narzędzie techniczne tj. Gminne Centrum Reagowania odnajdujemy również w ustawie o zarządzaniu kryzysowym¹⁶⁴ jednak pod nazwą **gminnego (miejskiego) centrum zarządzania kryzysowego** (art.20 ust. 2). Zapis przywołanego przepisu jest fakultatywny „wójt, burmistrz, prezydent miasta **może** tworzyć ...”, jednakże w ust. 1 pkt.1 art.20 cytowanej ustawy wójt, burmistrz, prezydent miasta zapewnia pełnienie całodobowego dyżuru w celu zapewnienia przepływu informacji na potrzeby zarządzania kryzysowego.

¹⁶³ ibidem.

¹⁶⁴ Ustawa o zarządzaniu kryzysowym, op. cit.

Zakończenie

Wszystko, co do tej pory przedstawiono, wskazuje na fakt, że w zasadzie nie mówimy o *sensu stricte* zarządzaniu kryzysowym, lecz o **zarządzaniu konsekwencjami sytuacji o charakterze nadzwyczajnym**. W zasadzie można stwierdzić, że z punktu widzenia władz administracyjnych, powinniśmy właśnie mówić o zarządzaniu konsekwencjami, a nie o kierowaniu operacyjnym. Taka interpretacja właściwości kompetencyjnych, w dużej mierze wyjaśnia i ukierunkowuje rozwiązywanie wyzwań towarzyszących sytuacjom anormalnym.

W związku z przyjętym założeniem objęcia zarządzaniem kryzysowym wszystkich czterech faz, możemy mówić o następujących priorytetach działań:

- Niedopuszczanie do powstawania sytuacji niekorzystnych,
- Minimalizacja skutków zdarzeń poprzez działania prewencyjne i operacyjne,
- Zapewnienie możliwego do zaakceptowania poziomu życia społecznego i gospodarczego w strefach zagrożenia oraz strefach buforowych,
- Inicjowanie i wdrażanie procesów przywracania normalności po zdarzeniach.

Literatura:

1. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. nr 96, poz. 667).
2. Ustawa o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2004 r. nr 240, poz.2413).
3. Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej (Dz. U. z dnia 22 maja 2002 r. z późn. zm).
4. Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. nr 89 poz.625).
5. Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (tekst jednolity Dz. U. z 2005 r nr 239, poz.2019).
6. Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym. (tekst jednolity Dz. U. z 2005 r. nr 108, poz.908).
7. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (tekst jednolity Dz. U. z 2002 r. nr 147 poz. 1229, z późn. zm.).
8. Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 2007 r. nr 89, poz. 590).
9. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. nr 129, poz.902).
10. Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 1998 r. nr 141, poz. 943; nr 162, poz. 1122 oraz z 1999 r. nr 41, poz. 412).
11. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. nr 156, poz. 1118).
12. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. nr 142 poz. 1591 z późn. zm).
13. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin (Dz. U. z 2002 r. nr 96, poz.850).
14. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu tworzenia gminnego zespołu reagowania, powiatowego i wojewódzkiego zespołu reagowania kryzysowego oraz Rządowego Zespołu Koordynacji Kryzysowej i ich funkcjonowania. (Dz. U. z dnia 17 grudnia 2002 r z późn. zm.).

Temat 6

Powiatowe plany ratownicze

Wstęp

Plan ratowniczy jest opracowywany na wypadek nieprzewidzianych okoliczności i nagłych wydarzeń. Celem planu jest przygotowanie sposobu działania w sytuacji, gdy ustalony sposób postępowania został nieoczekiwanie zakłócony i przestał odpowiadać niespodziewanie zmienionym warunkom.¹⁶⁵ Najlepiej to widać w sytuacji kryzysowej.

„Wśród wielu czynników charakteryzujących sytuację kryzysową można wyraźnie wskazać na potrzebę planowania działań, ze względu na fakt, że kryzys:

- jest sytuacją, w której istnieje w świadomości uczestników potrzeba działania zgodnie z wcześniej ustalonymi zasadami,
- charakteryzuje się działaniem w pośpiechu, niepokoju, frustracji i stresu, a także zwiększonym tempem upływu czasu w odczuciu uczestników,

dlatego też może okazać się, że rozwiązywaniu problemów będą towarzyszyły wątpliwości, chaos i pochopnie podejmowane decyzje, najczęściej błędne i nietrafne. Stąd dla uniknięcia nieporozumień niezbędne jest wcześniejsze określenie procedur postępowania i umieszczenie ich w planie działań w przypadku zaistnienia sytuacji kryzysowej.

Przygotowanie natomiast to planowanie, jak należy zareagować w przypadku katastrofy, a także działania mające na celu powiększenie zasobów sił i środków niezbędnych do efektywnego reagowania. Działaniem przygotowawczym jest także uczenie ludności, jak ma się zachować (reagować) w obliczu katastrofy. Kluczowym elementem fazy przygotowania jest opracowanie planów reagowania kryzysowego, które to plany opisują kto, co i kiedy będzie robił, za pomocą jakich zasobów sił i środków i na jakiej podstawie prawnej - przed, w czasie i natychmiast po zdarzeniu kryzysowym. Przygotowanie to także zapewnienie zasobów specjalistycznych sił i środków reagowania, takich jak stanowisko kierowania, system łączności kryzysowej, system alarmowania oraz personel reagowania kryzysowego.

Zapewnienie efektywnego reagowania oraz sukcesu skutecznego zarządzania sytuacjami kryzysowymi zależy od stopnia, w jakim dana organizacja z wyprzedzeniem zajęła się planowaniem. W momencie zaistnienia kryzysu pozostaje niewiele czasu na opracowanie wszystkich szczegółów i podjęcie

¹⁶⁵ Encyklopedia www.onet.pl

kluczowych decyzji dla dobra organizacji. Nawet w największych organizacjach zdarza się, że decydenci nie przykładają wagi do planowania, uważając, że „to się nam nie przytrafi”. Natomiast dzięki planowaniu można:

- zidentyfikować potencjalne problemy, które da się wyeliminować lub nawet całkowicie uniknąć,
- zmniejszyć prawdopodobieństwo wystąpienia innych problemów,
- poprawić całość systemu zarządzania w organizacji poprzez konieczność wypracowania odpowiednich procedur i założeń,
- usprawnić procesy decyzyjne w organizacji poprzez konieczność uczestnictwa wszystkich poziomów zarządzania,
- zjednoczyć starania by rozwiązać dany problem zanim wymknie się spod kontroli,
- wykorzystać gotowe rozwiązania z opracowanego planu, z chwilą wystąpienia sytuacji kryzysowej,
- zaoszczędzić czas potrzebny do komunikacji,
- uzyskać szybszą pomoc w przezwyciężeniu potencjalnego kryzysu,
- maksymalnie zmniejszyć prawdopodobieństwo wystąpienia nieporozumień i konfliktów,
- zmniejszyć obawy społeczne poprzez wykazanie, że organizacja panuje nad sytuacją,
- dostarczyć ustalonych sposobów identyfikacji i kontroli pogłosek oraz błędnych informacji podawanych przez media,
- zapewnić przemyślane strategie efektywnej komunikacji,
- zapewnić podstawy do badań i oceny na wypadek konieczności wprowadzenia zmian.”¹⁶⁶

Te kilka zdań wstępu mówiącego o planowaniu i celach jemu przyświecających, choć dotyczą sytuacji kryzysowych, powinny przybliżyć komendantom gminnym temat planów ratowniczych – bowiem cele są identyczne.

W celu przybliżenia problematyki ogólnej dotyczącej planowania i planów, poniżej zestawiono niektóre plany¹⁶⁷, których zadaniem jest zabezpieczyć życie, zdrowie, mienie i środowisko, z którymi komendant gminny może się zetknąć, uczestniczyć w ich opracowaniach lub być ich wykonawcą.

¹⁶⁶ Kosowski B., *Programowanie działań na wypadek zaistnienia sytuacji kryzysowych. Poradnik praktyczny*. SA PSP, Kraków 2006, str. 60-61.

¹⁶⁷ ibidem, str. 69 - 185.

Planowanie obronne

Obowiązek planowania w ramach przygotowań obronnych państwa wynika z ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej¹⁶⁸ oraz rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie warunków i trybu planowania i finansowania zadań wykonywanych w ramach przygotowań obronnych państwa przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego¹⁶⁹. W ramach tego planowania wykonuje się m.in. plany operacyjne funkcjonowania gmin, które sporządzają wójtowie, burmistrzowie prezydenci miast w uzgodnieniu z wojewodą.

Planowanie ochrony dóbr kultury

Rozporządzenie Ministra Kultury w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych¹⁷⁰ przewiduje m.in. opracowywanie planów ochrony zabytków na powyższe okoliczności oraz ich aktualizację. Gminny, powiatowy plan ochrony zabytków posiada część opisową i graficzną z danymi interesującymi ratowników i dowódców.

Fotografia nr 6.1. Płonie zabytek¹⁷¹

¹⁶⁸ Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej. (tekst jednolity, Dz. U. z 2004 r. nr 241, poz. 2416).

¹⁶⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2004 r. w sprawie warunków i trybu planowania i finansowania zadań wykonywanych w ramach przygotowań obronnych państwa przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2004 r. nr 152, poz. 1599).

¹⁷⁰ Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. nr 212, poz. 2153).

¹⁷¹ foto arch. KW PSP Poznań

Plan Obrony Cywilnej

Obowiązek opracowania Planu Obrony Cywilnej wynika ze wspomnianej ustawy o powszechnym obowiązku obrony oraz rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województwa i gminy.¹⁷²

Wśród podrozdziałów takiego planu znajdziemy m.in. ocenę zagrożenia, plan ewakuacji ludności, plan zabezpieczenia działań logistycznych i plan działania w procesie osiągnięcia wyższych stanów gotowości obronnej.

Fotografia nr 6.2. W oczekiwaniu na pomoc.¹⁷³

Plan zabezpieczenia medycznych działań ratowniczych

Taki roczny plan tworzy się dla obszarów powiatu, województwa i kraju. Jest to obowiązek wynikający z ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym¹⁷⁴ oraz rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie trybu tworzenia powiatowych, wojewódzkich i krajowych rocznych planów zabezpieczenia medycznych działań ratowniczych.¹⁷⁵ Lektura tych planów powinna być obowiązkiem ratowników i dowódców.

¹⁷² Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województwa i gminy (Dz. U. z 2002 r. nr 96, poz. 850).

¹⁷³ foto arch. KW PSP Gdańsk.

¹⁷⁴ Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. z 2006 r. nr 191, poz. 1410 z późn. zm.).

¹⁷⁵ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 23 maja 2002 r. w sprawie trybu tworzenia powiatowych, wojewódzkich i krajowych rocznych planów zabezpieczenia medycznych działań ratowniczych (Dz. U. z 2002 r. nr 79, poz. 721).

Plan reagowania kryzysowego

Opracowanie planu wynika z zapisu ustawy o stanie klęski żywiołowej¹⁷⁶ oraz rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie tworzenia gminnego zespołu reagowania¹⁷⁷, powiatowego i wojewódzkiego zespołu reagowania kryzysowego oraz Rządowego Zespołu Koordynacji Kryzysowej i ich funkcjonowania.¹⁷⁸

Celem planów jest zapewnienie systemowego, skoordynowanego i efektywnego reagowania na zdarzenia, które powodują lub mogą spowodować stan kryzysu, poprzez kierowanie działaniem wszystkich jednostek organizacyjnych administracji rządowej i samorządowej oraz innych osób prawnych i fizycznych. Plan na szczeblu gminnym powinien zapewniać wypełnianie następujących funkcji:

- bezpośredniej likwidacji skutków zdarzenia,
- zapewnienia wsparcia szczebla powiatowego,
- współdziałania z sąsiadami,
- szacowania i wyceny strat.

Częścią tego planu może być gminny plan operacyjny ochrony przed powodzią, co taki plan powinien zawierać przedstawiono w załączniku nr 1.

Plan operacyjno-ratowniczy zakładu o dużym ryzyku powstania awarii przemysłowej.

Prowadzący zakład o zwiększonym lub dużym ryzyku powstania awarii przemysłowej, sporządza program zapobiegania poważnym awariom, w którym przedstawia system zarządzania zakładem gwarantujący ochronę ludzi i środowiska. Program ten przedkłada właściwemu organowi PSP oraz przekazuje go do wiadomości wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska.

Ponadto prowadzący zakład o zwiększonym lub dużym ryzyku jest obowiązany opracować raport o bezpieczeństwie oraz wewnętrzny plan operacyjno-ratowniczy. Obowiązek ich sporządzenia wynika z ustawy Prawo

¹⁷⁶ Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002r. o stanie klęski żywiołowej. (Dz. U. z 2002 r. nr 62, poz. 558 i nr 74, poz. 676).

¹⁷⁷ Gminne zespoły reagowania, powiatowe i wojewódzkie zespoły reagowania kryzysowego, na podstawie ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 21 maja 2007r. nr 89, poz. 590) stają się gminnymi, powiatowymi i wojewódzkimi zespołami zarządzania kryzysowego. Gminne centra reagowania, powiatowe i wojewódzkie centra reagowania kryzysowego, na podstawie ustawy jw. stają się gminnymi, powiatowymi i wojewódzkimi centrami zarządzania kryzysowego - (przypis redakcji).

¹⁷⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 2002 r. w sprawie tworzenia gminnego zespołu reagowania powiatowego i wojewódzkiego zespołu reagowania kryzysowego oraz Rządowego Zespołu Koordynacji Kryzysowej i ich funkcjonowania (Dz. U. z 2002 r. nr 215, poz. 1818 z późn. zm.)

ochrony środowiska¹⁷⁹ oraz rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać plany operacyjno – ratownicze.¹⁸⁰

Rozróżnia się plany wewnętrzne i zewnętrzne. Komendant Wojewódzki PSP w oparciu o przedstawione informacje, opracowuje dla zakładu o dużym ryzyku zewnętrzny plan operacyjno-ratowniczy, dla terenu narażonego na skutki awarii przemysłowej, położonego poza zakładem.

Plan taki powinien zawierać:

- zakładane działania służące ograniczeniu skutków awarii przemysłowej dla ludności i środowiska,
- propozycje metod i środków służące ochronie ludzi i środowiska przed skutkami awarii przemysłowej,
- informację o występujących zagrożeniach, podjętych środkach zapobiegawczych i o działaniach, które będą podjęte w przypadku wystąpienia awarii przemysłowej,
- wskazanie sposobów usunięcia skutków awarii przemysłowej i przywrócenia środowiska do poprzedniego stanu, a gdy to nie jest możliwe określenie zabiegów mających na celu rekultywację,
- wskazanie sposobów zapobiegania transgranicznym skutkom awarii przemysłowej.

Dowódcy i jednostki gminne, jeśli na swoim terenie posiadają zakłady zobowiązane do posiadania takich planów, lub są przewidziani w tych planach do udziału w akcjach poza swoim terenem chronionym, powinny obowiązkowo zapoznać się z zawartymi tam ustaleniami.

¹⁷⁹ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2001 r. nr 62, poz. 627 z późn. zm.).

¹⁸⁰ Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 lipca 2003r. w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać plany operacyjno – ratownicze (Dz. U. z 2003 r. nr 131, poz. 1219).

Fotografia nr 6.3. Po dekontaminacji.¹⁸¹

Więcej uwagi poświęcimy planom, które nas najbardziej dotyczą, czyli **planom ratowniczym**.

Podstawy prawne wykonania planów ratowniczych

Podstawowe zdarzenia najczęściej obejmują mały teren i w większości wystarczają tam siły i środki miejscowe. Jeżeli są one niewystarczające, to musi zadziałać zespół sił i środków skupionych w powiecie. Tam przyjmowane są też wszelkie zgłoszenia o zdarzeniach wymagających podjęcia działań ratowniczych oraz realizowane są działania ratownicze, również wówczas, gdy siły i środki gminnych czy powiatowych podmiotów ratowniczych są niewystarczające i wymagają wsparcia z poziomu wojewódzkiego i krajowego. A wtedy trzeba przewidzieć jak to zrobić-zaplanować, oprzeć o procedury ujęte w planach ratowniczych.

*„Współdziałanie podmiotów podczas zdarzeń powinno być realizowane wg znanej zasady **każdy robi swoje, każdy robi dobrze, nikt nikomu nie przeszkadza, lecz gdy potrzeba-pomaga.***

Aby tę teorię wykorzystać w praktyce, należy przyjąć podział zadań ratowniczych na poszczególne podmioty współdziałające lub uczestniczące w akcjach ratowniczych. Do działań powinny być dysponowane te siły i środki, które zapewnią właściwe wykonanie określonych zadań ratowniczych.”¹⁸²

¹⁸¹ Foto arch. KW PSP Poznań

¹⁸² 5.3.5 w katalogu *Skuteczne Ratownictwo*. Wydawnictwo Verlag Dashofer. www.dashofer.com.pl

W ustawie o Państwowej Straży Pożarnej zapisano, że do zadań komendanta powiatowego (miejskiego) Państwowej Straży Pożarnej należy m.in. opracowywanie planów ratowniczych na obszarze powiatu.¹⁸³ Podobny obowiązek spoczywa na komendancie wojewódzkim w odniesieniu do województwa.

Aktem wykonawczym do ustawy o ochronie przeciwpożarowej jest rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 grudnia 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, które to w czterech paragrafach i załączniku odnosi się do planów ratowniczych.¹⁸⁴

Rola i zadania planu ratowniczego

Cytowane powyżej rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego stanowi, że:

- Komendanci powiatowy (miejski) i wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej, opracowują plany ratownicze, odpowiednio dla obszarów powiatu i województwa.
- Opracowanie tych planów poprzedza się:
 - a. Analizą zagrożeń występujących na danym obszarze, przy uwzględnieniu gęstości zaludnienia, warunków geograficzno-topograficznych, stanu infrastruktury oraz zagrożeń z obszarów sąsiadujących, w tym terenów objętych prawem górniczym, poligonów, wód przybrzeżnych oraz terenów państw ościennych, Analiza ta jest podstawą ewentualnych korekt sieci podmiotów systemu na jego poszczególnych poziomach funkcjonowania oraz planowania i rozmieszczania sprzętu specjalistycznego. Na potrzeby prowadzenia analizy zagrożeń, stosuje się zasady gromadzenia i przekazywania danych z ustaleń dokonanych w toku czynności kontrolno-rozpoznawczych.¹⁸⁵
 - b. Analizą zabezpieczenia operacyjnego podległego obszaru, określającą siły i środki niezbędne do ratowania życia, zdrowia, mienia i środowiska oraz ograniczenia, likwidacji lub usuwania potencjalnych zagrożeń, przy uwzględnieniu sił i środków własnych systemu oraz współdziałających z systemem na poszczególnych poziomach jego funkcjonowania.

¹⁸³ art. 13 ust. 6 pkt 10 Ustawy z dnia 24 sierpnia 1991r. o Państwowej Straży Pożarnej. (Dz. U. z 1991 r. nr.88, poz. 400) -www.straz.gov.pl

¹⁸⁴ § 4, 5, 6 i 18 Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 grudnia 1999r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (Dz. U. z 1999 r., nr 111, poz. 1311).

¹⁸⁵ ibidem, załącznik nr 2.

Analizy wymienione powyżej poddaje się aktualizacji co najmniej raz w roku. Ponadto rozporządzenie ustala, że:

- Plany sprawdza się w drodze ćwiczeń aplikacyjnych i praktycznych z udziałem podmiotów przewidzianych do udziału w akcji ratowniczej oraz poddaje się aktualizacji co najmniej raz w roku.
- Podmioty wchodzące w skład systemu na poszczególnych poziomach są obowiązane do przekazywania odpowiednio komendantowi powiatowemu (miejskiemu) i wojewódzkiemu niezbędnych informacji do sporządzenia oraz aktualizacji analizy i planów.
- Komendant powiatowy (miejski) i wojewódzki uzgadnia plan z podmiotami przewidzianymi do udziału w akcji ratowniczej w części dotyczącej zakresu ich zadań.
- Plany zatwierdzają, po zasięgnięciu opinii właściwych terenowo zespołów reagowania kryzysowego: starosta - dla obszaru powiatu i wojewoda - dla obszaru województwa.
- Podstawowe elementy składowe planów określa załącznik nr 1 do rozporządzenia, którego treść zawarto w załączniku nr 2 tego materiału.

Bardzo często zdarza się, że działania ratownicze, jako proces złożony z szeregu równocześnie prowadzonych czynności, wykonywanych na różnych płaszczyznach wymagają od dowodzącego posiadania wysokiej wiedzy i umiejętności w różnych dziedzinach i zaangażowane są różne służby.

Niejednokrotnie od ich wspólnego zaangażowania, sprawnego współdziałania oraz ścisłego wykonywania decyzji złożonych do osiągnięcie zaplanowanego zamiaru taktycznego uzależniony jest sukces ratowniczy. „Wprowadzenie do działań ratowniczych dużej ilości sił i środków, rozległość zdarzenia, występujące utrudnienia i komplikacje stwarzają dowódcy niełatwą sytuację, powodującą, że nie jest on w stanie podołać wszystkim obowiązkom w trudnych i skomplikowanych działaniach. W tej sytuacji pomocnym elementem organizacji działań jest utworzenie sztabu jako czynnika ułatwiającego dowódcy kierowanie działaniami ratowniczymi.

Sztaby organizowane na potrzeby akcji ujęte w planach ratowniczych mają charakter stały, a ich członkowie podzieleni są na zespoły funkcyjne wyznaczone do wykonywania ściśle określonych zadań. Zaletą sztabów powoływanych na stałe jest ich wysoka skuteczność i szybkość mobilizacji, uzyskana dzięki prowadzonym wcześniej ćwiczeniom organizowanym na terenie przyszłych działań ratowniczych.¹⁸⁶

Jak ważnym są plany ratownicze świadczy również zapis, że dysponowanie sił i środków podmiotów systemu dla obszaru powiatu,

¹⁸⁶ 5.3.2 w katalogu *Skuteczne Ratownictwo*, op. cit.

województwa i kraju odbywa się z uwzględnieniem rodzaju i wielkości zdarzenia oraz liczby poszkodowanych, a także procedur i uzgodnień zawartych w planach działań ratowniczych na poziomie powiatu, województwa i kraju.¹⁸⁷

Zasady tworzenia planów ratowniczych – rola komendanta gminnego ZOSP RP

Roli komendanta gminnego Związku w procesie tworzenia planów ratowniczych nie sprecyzowano wprost w żadnym dostępnym autorowi dokumencie. Wynika ona zatem z szeregu – wcześniej omawianych – zapisów zawartych w ustawach i rozporządzeniach. Przypomnijmy, że:

- Niezbędne siły i środki z terenu gminy, do ratowania życia, zdrowia, mienia i środowiska znajdują się w planie ratowniczym opracowanym przez: właściwego komendanta powiatowego (miejskiego) PSP, dla obszaru powiatu i miasta na prawach powiatu oraz Komendanta Wojewódzkiego PSP dla obszaru województwa.
- Siły i środki, o których mowa powyżej muszą znajdować się w bazie sił funkcjonującej na poziomie gminy, powiatu i województwa, odpowiednio w gminnych centrach zarządzania lub powiatowych i wojewódzkich centrach zarządzania kryzysowego.
- Do aktualizacji bazy, o której mowa powyżej obowiązane są właściwe terenowo gminy i właściwe komendy Powiatowe (Miejskie PSP).
- Jedną z podstawowych jednostek ochrony przeciwpożarowej jest OSP. Jednostka ta działa na terenie gminy, działania ratownicze prowadzi na terenie gminy, gmina jest zobowiązana do ponoszenia kosztów zapewnienia gotowości bojowej, a członkami jej są mieszkańcy gminy, ratujący lub dbający o dobytek swój i innych. Nawet w czasie klęski żywiołowej organy władzy publicznej działają w dotychczasowych strukturach organizacyjnych i w ramach przysługujących im kompetencji.
- Komendant gminny działa w imieniu zarządu gminnego Związku OSP RP w zakresie postanowień statutu Związku, który zakłada działanie na rzecz ochrony życia, zdrowia i mienia przed pożarami, klęskami żywiołowymi i zagrożeniami ekologicznymi lub innymi miejscowymi zagrożeniami.
- Podstawową funkcją komendanta gminnego jest m.in. koordynacja przedsięwzięć dotyczących przygotowania ochotniczych straży pożarnych do działań ratowniczych i uczestniczenia w tych działaniach. Komendant gminny jest dowódcą jednostek operacyjno-technicznych ochotniczych straży pożarnych (JOT OSP) z terenu gminy. Dowodzi tymi jednostkami przez ich naczelników.

¹⁸⁷§ 18 ust. 3, pkt 6. Rozporządzenia w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, op. cit.

- Komendant gminny ZOSP RP realizuje też zadania wynikające ze współdziałania z komendą powiatową PSP, w tym realizuje takie zadania, jak:
 - a. współdziałanie w zakresie planowania oraz przeprowadzania wspólnych inspekcji gotowości bojowej, przeglądów technicznych, zawodów, ćwiczeń,
 - b. przygotowanie i aktualizacja danych dotyczących sił i środków JOT OSP z terenu gminy na potrzeby powiatowego planu ratowniczego.
- Komendant Gminny może współdziałać, z upoważnienia zarządu oddziału gminnego ZOSP RP, z właściwymi organami gminy w zakresie:
 - a. współpracy z gminnym zespołem zarządzania w rozpoznawaniu zagrożeń występujących na terenie gminy i uczestniczenie w opracowywaniu niezbędnych dokumentów dotyczących działań oraz prac tego zespołu,
 - b. określania potencjału ratowniczego JOT OSP z terenu gminy, przewidzianego do ewentualnych działań ratowniczych,
 - c. tworzenia systemu łączności i alarmowania dla potrzeb działań ratowniczych, informowania ludności oraz funkcjonowania gminnego centrum zarządzania,
 - d. nadzoru nad zapewnieniem i utrzymaniem gotowości bojowej JOT OSP,
 - e. organizowania przeglądów ochrony przeciwpożarowej na terenie gminy,
 - f. przeprowadzania badań lekarskich oraz ubezpieczenia członków OSP od następstw wypadków podczas wykonywania zadań statutowych i dopilnowania wypłacania świadczeń odszkodowawczych,
 - g. uczestniczenia w przeglądach strażnic i wyposażenia ratowniczego OSP,
 - h. ewidencjonowania mienia gminy będącego w użytkowaniu OSP oraz przeprowadzania jego inwentaryzacji,
 - i. określania potrzeb finansowych OSP z terenu gminy i zgłaszania ich do projektu budżetu gminy.

Z powyższego wynikają duże możliwości komendanta gminnego, a zważywszy na rzecz oczywistą, że komendant powiatowy (miejski) wykonuje swoje zadania na terenie gminy i powiatu, a nie odwrotnie, że to gmina jest na terenie działania komendy powiatowej PSP. Więc - podmiotem zawsze będzie gmina lub właściciel terenu - w czasie akcji ratowniczych relacje te nie ulegają zmianie, więc i plany, pomimo iż powstają na szczeblu powiatowym, czy wojewódzkim dotyczą gminy lub właściciela obiektu lub terenu, a także siły

i środki uczestniczące w likwidacji skutków zdarzenia są środkami z poziomu gminy.¹⁸⁸

To więc można przyjąć, że to komendant gminny jest również odpowiedzialny za aktualizację planu ratowniczego swojej gminy.

Przykładowy spis treści powiatowego planu ratowniczego opracowanego przez jedną z komend powiatowych PSP przedstawiono w załączniku nr 3.

¹⁸⁸ Wykorzystano uzasadnienie do zarządzenia nr 150 wojewody dolnośląskiego z dnia 22.08.2005 w sprawie określenia zakresu koordynowania przez wójta/burmistrza lub prezydenta miasta/funkcjonowania KSRG na obszarze gminy.

Gminny plan operacyjny ochrony przed powodzią¹⁸⁹

W planie operacyjnym ochrony przed powodzią, stanowiącym integralną część planu reagowania kryzysowego powinny być ujęte takie zagadnienia, jak:

- osłona hydrometeorologiczna gminy,
- obszary zalewowe,
- ocena zagrożenia powodziowego,
- mapa zagospodarowania przeciwpowodziowego,
- zasady ogłaszania i odwoływania pogotowia przeciwpowodziowego lub alarmu przeciwpowodziowego,
- zasady prowadzenia akcji przeciwpowodziowej,
- zestawienie sił i środków oraz sposób ich wykorzystania.

W części dotyczącej *osłony hydrometeorologicznej* gminy ujmuje się:

- podstawowe dane hydrometeorologiczne, a w nich:
 - a. charakterystyczne stany wody na wodowskazach (stan ostrzegawczy, stan alarmu),
 - b. parametry krytyczne wałów przeciwpowodziowych,
 - c. wielkości krytyczne zrzutów ze zbiorników znajdujących się w zlewni powyżej danej gminy lub na terenie gminy,
 - d. parametry krytyczne innych urządzeń przeciwpowodziowych, jeżeli takie występują na terenie gminy,
- system pozyskiwania danych hydrometeorologicznych:
 - a. z sieci wodowskazów IMGW,
 - b. prognozy pogody,
 - c. od administratorów zbiorników wodnych,
 - d. z wodowskazów nie obsługiwanych przez IMGW,
- system ostrzegania i alarmowania:
 - a. zagrożonej ludności,
 - b. zagrożonych obiektów oraz innych jednostek.

Wyznaczenie *obszarów zalewowych* oparte winno być na danych otrzymanych z RZGW oraz danych historycznych, natomiast *ocenę wpływu zagrożenia powodziowego* sporządza się na:

- skupiska ludzi takie jak ośrodki zdrowia, szpitale, sanatoria, uzdrowiska, szkoły, przedszkola, ośrodki rekreacyjne, itp.,

¹⁸⁹ Wykorzystano: Kosowski B., op. cit., str. 170 – 174.

- ważne obiekty w infrastrukturze jednostki administracji publicznej, do których zalicza się drogi, mosty, szlaki kolejowe, zbiorniki wodne, wały przeciwpowodziowe itp.,
- obiekty mogące stanowić zagrożenie dla środowiska takie, jak: oczyszczalnie ścieków, stacje paliw, kotły olejowe, magazyny materiałów niebezpiecznych, itp.,
- dobra kultury.

Mapa zagospodarowania przeciwpowodziowego powinna zawierać:

- obszary zalewowe z naniesionym zasięgiem zalewu dla różnych przepływów,
- drogi, szlaki kolejowe, mosty, przepusty oraz obiekty hydrotechniczne, ważniejsze elementy zasilania energetycznego i sieci telekomunikacyjnej itp.,
- posterunki wodowskazowe,
- magazyny sprzętu przeciwpowodziowego oraz miejsca składania sprzętu i materiałów przeznaczonych do akcji, z zaznaczeniem dróg dojazdowych,
- miejsca i drogi ewakuacji.

W części obejmującej *zasady ogłaszania i odwoływania pogotowia przeciwpowodziowego lub alarmu przeciwpowodziowego* ujmuje się, między innymi zasady:

- ogłoszenia i wprowadzenia stanów pogotowia przeciwpowodziowego lub alarmu przeciwpowodziowego – ogłasza je wójt, starosta, wojewoda, na podstawie:
 - a. prognoz z IMiGW lub informacji z terenu,
 - b. danych z lokalnego systemu monitorowania,
 - c. w wypadku wystąpienia nagłej powodzi, nawałnicy typu burzowego,
- odwołania pogotowia i alarmu przeciwpowodziowego - ogłaszane jak wyżej, w przypadku gdy prognozy hydrometeorologiczne wykazują znaczne tendencje spadkowe,
- organizacji łączności i alarmowania, w której przedstawione są:
 - a. źródła informacji,
 - b. sposób podejmowania decyzji,
 - c. powiadamianie, ostrzeganie i alarmowanie.

Ponadto w zasadach ogłaszania i odwoływania pogotowia lub alarmu przeciwpowodziowego powinny znajdować się informacje dotyczące:

- źródeł informacji o zagrożeniach wynikających z warunków hydrometeorologicznych,
- sposobu powiadamiania PCZK, WCZK o zaistniałej sytuacji,

- sposobu wypracowania decyzji, kto wnioskuje, kto redaguje, kto ogłasza,
- sposobu przekazania informacji o zagrożeniu, przekazywanej do publicznej wiadomości,
- zasad reagowania poszczególnych jednostek Zespołu Reagowania, uruchomienie dyżurów, obserwacji, zwiększania obsad itp.

W *zasadach prowadzenia akcji przeciwpowodziowej* ujmuje się profilaktykę przeciwpowodziową oraz działania operacyjne w przypadku wystąpienia zagrożenia. Profilaktyka przeciwpowodziowa obejmuje między innymi:

- dokonywanie okresowej oceny stanu bezpieczeństwa powodziowego,
- dokonywanie okresowych przeglądów cieków i obiektów hydrotechnicznych,
- uaktualnianie planu operacyjnego ochrony przed powodzią,
- wykonanie przedsięwzięć mających na celu minimalizowanie skutków powodzi, polegających na:
 - a. wzmocnieniu wałów przeciwpowodziowych i naprawie urządzeń hydrotechnicznych - wymenić jakie i kto jest odpowiedzialny,
 - b. systematycznym oczyszczaniu koryta rzek - kto jest odpowiedzialny i sposób wykonania,
 - c. przygotowaniu odpowiednich komunikatów, które posłużą do ostrzegania ludności,
 - d. przygotowaniu wniosków na świadczenia osobowe i rzeczowe do działań przeciwpowodziowych - wyciąg z planu świadczeń rzeczowych, osobowych powinien stanowić załącznik do operatu,
 - e. szkoleniu sił ratowniczych - kto jest odpowiedzialny, ramowy plan szkolenia.

Działania operacyjne obejmują natomiast:

- w warunkach ogłoszenia stanu pogotowia przeciwpowodziowego:
 - a. przygotowanie do działania sił pierwszego rzutu w gminie stosownie do zagrożenia - określić, jakie siły i w jakim czasie mogą wejść do prowadzenia akcji ratunkowych natychmiast, a jakie siły po odpowiednich przygotowaniach, np. sekcja rozpoznania drużyny przeciwpowodziowej, siły organizacji społecznych, takich jak: PCK, WOPR i inne. Należy również wskazać odpowiedzialnych w zakresie właściwości działań,
 - b. uruchomienie systemu monitoringu,
 - c. uruchomienie planu świadczeń rzeczowych - określić jaka część planu zostanie uruchomiona oraz kto jest za to odpowiedzialny,

- d. dokonanie przygotowań do ewakuacji ludności w zakresie uruchomienia poszczególnych elementów przeprowadzenia ewakuacji - określić ilość elementów, gdzie będą rozmieszczone, jakie zabezpieczenie socjalne, odpowiedzialni za wykonanie oraz możliwy czas realizacji,
- w warunkach ogłoszenia stanu alarmowego:
 - a. powołanie grup roboczych,
 - b. przemieszczenie sił pierwszego rzutu do miejsc szczególnego zagrożenia - wymienić poszczególne najbardziej mobilne siły, a także odpowiedzialnego za prowadzenie akcji ratunkowej,
 - c. mobilizacja pozostałych sił możliwych do użycia w akcji przeciwpowodziowej - zaznaczyć jakie, w jakim czasie, np. obrona cywilna, organizacje społeczne, siły komunalne; określić osobę odpowiedzialną za wprowadzenie tych sił (nie ma potrzeby wymieniania wszystkich sił, wystarczy się odwołać do zestawienia sił i środków, np. pozycji zestawienia sił w czasie mogą przystąpić do akcji ratunkowej w zakresie odpowiedzialny),
 - d. pełna realizacja planu świadczeń rzeczowych i osobowych, w ramach nadzoru; plan świadczeń realizują wójtowie, burmistrzowie, stąd też należy określić, w jakim czasie jest możliwość uzyskania tego świadczenia,
 - e. odpowiednie zredagowanie i złożenie zapotrzebowania na siły i środki do Sił Zbrojnych, poprzez wojewodę w zapotrzebowaniu należy wymienić odpowiedzialnego oraz ująć rodzaj sił i środków, czas i miejsce dostarczenia, czas użycia, a także możliwości magazynowania środków,
- w zakresie likwidacji skutków:
 - a. prowadzenie doraźnej likwidacji skutków, polegającej na: wypompowaniu wody, przywracaniu łączności, przejezdności dróg. Należy wskazać odpowiedzialnych oraz siły i środki,
 - b. oszacowanie szkód, dokonanie oceny szacunkowych strat, wyznaczenie osób odpowiedzialnych,
 - c. prowadzenie odbudowy kompleksowej.

Do działań operacyjnych należy również zaliczyć:

- dokonanie przygotowań do prowadzenia ewakuacji ludności, z wyznaczeniem osób odpowiedzialnych,
- organizowanie spraw związanych z usuwaniem skutków powodzi z wyznaczeniem terminu oraz osób odpowiedzialnych za realizację zadania.

Zestawienie sił i środków oraz sposób ich wykorzystania obejmuje między innymi:

- wykaz sił i środków przewidzianych do akcji przeciwpowodziowych na terenie rejonu (ewentualne odwody dyspozycyjne), oraz plan ich użycia dla różnych wariantów zagrożenia; w wykazie tym należy ująć wszystkie siły i środki instytucji oraz organizacji istniejących na terenie gminy, powołanych do ochrony przeciwpowodziowej i udzielania pomocy społecznej dla ludności,
- wykaz sił planowanych do akcji przeciwpowodziowych przez siły zbrojne,
- wyznaczone miejsca dla lądowania śmigłowców,
- wykaz rezerw materiałowych dla ochrony zagrożonych obiektów,
- zbiorczy plan ewakuacji zawierający ilość ewakuowanych ludzi i inwentarza z podaniem miejsc zakwaterowania zastępczego,
- plan zabezpieczenia medyczno-sanitarnego, odkażalniki, szczepionki,
- plan zabezpieczenia weterynaryjnego, zakłady utylizacji,
- organizacje pozarządowe.

Rysunek 6.1. M. Czerwiński

Podstawowe elementy składowe powiatowych i wojewódzkich planów ratowniczych¹⁹⁰

1. Zadania dla podmiotów ratowniczych oraz podmiotów współpracujących z systemem w zakresie alarmowania o zagrożeniu, prognozowania jego rozwoju, prowadzenia działań ratowniczych oraz usuwania skutków zdarzenia.
2. Rozmieszczenie (sieć) podmiotów systemu według podziału:
 - Państwowa Straż Pożarna,
 - ochotnicze straże pożarne,
 - specjalistyczne grupy ratownicze,
 - krajowa baza sprzętu specjalistycznego, w tym miejsca składowania środków gaśniczych, sorbentów, neutralizatorów oraz sprzętu logistycznego na potrzeby zabezpieczenia działań ratowniczych,
 - pozostałe siły i środki systemu.
3. Rozmieszczenie podmiotów współdziałających z systemem.
4. Wykaz powiatowych, wojewódzkich i krajowych specjalistów do spraw ratownictwa.
5. Zbiorczy wykaz sił i środków przeznaczonych do prowadzenia działań ratowniczych w zakresie:
 - ratownictwa medycznego,
 - ratownictwa chemicznego i ekologicznego,
 - ratownictwa technicznego,
 - gaszenia pożarów,
 - walki z klęskami żywiołowymi.
6. Zbiorczy wykaz sił i środków przeznaczonych do wsparcia kwatermistrzowskiego i logistycznego działań ratowniczych.
7. Wykaz szpitali posiadających możliwość przyjęcia poszkodowanych w wyniku zdarzeń jednostkowych i masowych.
8. Wykaz podmiotów odpowiedzialnych za przyjęcie ewakuowanej ludności do kwater zastępczych lub tymczasowych oraz zabezpieczających potrzeby socjalne przy zagrożeniu długotrwałym oraz w sytuacji zniszczenia mieszkań.
9. Wykaz podmiotów realizujących działania z zakresu ładu i porządku, usuwania skutków zdarzenia, w tym oczyszczania i usuwania odpadów poakcyjnych oraz zabezpieczenia sanitarno-epidemiologicznego.

¹⁹⁰ Załącznik nr 1 do Rozporządzenia w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, op. cit.

10. Zbiorcze zestawienie procedur:

- przyjmowania informacji o zdarzeniu oraz alarmowania i dysponowania sił i środków systemu w zależności od rodzaju i wielkości zdarzenia oraz sił współdziałających z systemem,
- powiadamiania podmiotów odpowiedzialnych za ostrzeganie ludności przy prognozowanym lub istniejącym zagrożeniu,
- powiadamiania przez powiatowe stanowiska kierowania:
 - a. starosty,
 - b. prezydenta (burmistrza, wójta),
 - c. członków powiatowego zespołu do spraw ochrony przeciwpożarowej i ratownictwa,
 - d. członków sztabu komendanta powiatowego PSP,
 - e. kierownictw podmiotów tworzących i wspomagających system na poziomie powiatowym,
- powiadamiania przez wojewódzkie stanowisko koordynacji ratownictwa:
 - a. Krajowego Centrum Koordynacji Ratownictwa,
 - b. wojewody,
 - c. starostów,
 - d. członków wojewódzkiego zespołu do spraw ochrony przeciwpożarowej i ratownictwa,
 - e. członków sztabu komendanta wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej,
 - f. dowódców oddziałów operacyjnych,
 - g. kierownictw podmiotów tworzących i wspomagających system na poziomie wojewódzkim,
- alarmowania:
 - a. podmiotów odpowiedzialnych za transport i przyjęcie uszkodzonych,
 - b. podmiotów odpowiedzialnych za przyjęcie i zabezpieczenie potrzeb socjalnych ewakuowanej ludności,
 - c. podmiotów wspomagających działania ratownicze oraz zaplecze kwatermistrzowsko-logistyczne sił systemu,
 - d. podmiotów wspierających psychicznie i humanitarnie ewakuowaną ludność,
 - e. podmiotów współdziałających z systemem,
- funkcjonowania stanowisk kierowania oraz sił systemu podczas katastrof, klęsk żywiołowych i sytuacji nadzwyczajnych zagrożeń życia, zdrowia lub środowiska,
- postępowania podmiotów systemu przy zdarzeniach uwzględniających specyfikę zagrożeń na danym obszarze operacyjnym.

11. Zasady współdziałania:

- sztabu lub kierującego działaniem ratowniczym z podmiotami systemu i wspomagającymi system,
- kierującego działaniem ratowniczym, sztabu lub stanowisk kierowania ze środkami masowego przekazu,
- kierującego działaniem ratowniczym, sztabu lub stanowisk kierowania z zagranicznymi podmiotami ratowniczymi.

Fotografia nr 6.4. Ćwiczenia.¹⁹¹

12. Załączniki do powiatowych planów ratowniczych:

- Plan alarmowania i prowadzenia działań ratowniczych poszczególnych podmiotów systemu.
- Sposoby postępowania na wypadek powstania pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia dla zakładów (zakładowe plany ratownicze).
- Plany działań ratowniczych na autostradach i drogach szybkiego ruchu.
- Plany działań ratowniczych na obszarach leśnych.
- Gminne plany ratownicze (dotyczy gmin posiadających plany ratownicze).
- Plany działań ratowniczych według potrzeb poszczególnych powiatów.
- Plan działania powiatowego zespołu do spraw ochrony przeciwpożarowej i ratownictwa.

13. Załączniki do wojewódzkich planów ratowniczych:

- Plany alarmowania i uruchamiania wojewódzkich odwołów operacyjnych oraz Krajowych Baz Sprzętu Specjalistycznego.

¹⁹¹ Foto arch. KW PSP Poznań.

- Plany ewakuacji ludzi, zwierząt i mienia z miast, gmin i powiatów na czas klęsk żywiołowych lub sytuacji nadzwyczajnych zagrożeń życia, zdrowia lub środowiska.
- Powiatowe plany ratownicze.
- Plany działań ratowniczych według potrzeb poszczególnych województw.
- Plan działania wojewódzkiego zespołu do spraw ochrony przeciwpożarowej i ratownictwa.

Przykładowy spis treści powiatowego planu ratowniczego.

Nr teczki - dokumentu/ Rozdział Planu Ratowniczego	Nazwa rozdziału / zawartość	Uwagi/ Osoby sporządzające
I / 0	Plan Ratowniczy	
I.	Charakterystyka obszaru	
I / 01	Charakterystyka administracyjna terenu chronionego.	
I / 02	Charakterystyka operacyjna.	
I / 03	Charakterystyka zaopatrzenia wodnego.	
I / 04	Katalog zagrożeń.	
II.	Działania ratownicze	
	ORGANIZACJA RATOWNICTWA	
II	Obieg informacji pomiędzy stanowiskami kierowania PSP.	
II a	Organizacja Ratownictwa.	
	Współdziałanie służb – PSP / Służby medyczne.	
	Współdziałanie służb – PSP / Państwowa Inspekcja Sanitarna.	
	Współdziałanie służb – PSP / Policja.	
	Współdziałanie służb – PSP / WIOŚ.	
	Współdziałanie służb – PSP / Weterynaria.	
II / 01	Podział funkcjonalny podczas interwencji i akcji ratowniczych .	
II / 02	Ogólne zasady dysponowania sił i środków.	
	PROCEDURY WG DZIEDZIN RATOWNICTWA	
II / 1	Pożary, w tym pożary lasów.	
II / 2	Interwencje chemiczno-ekologiczne.	
II / 3	Interwencje techniczne.	
II / 4	Interwencje w infrastrukturze budowlanej (w tym działania na wysokości).	
II / 5	Interwencje przeciwpowodziowe (w tym działania na akwenach wodnych).	
II / 6	Interwencje związane z zagrożeniem radiacyjnym.	
II / 7	Interwencje ze zwierzętami.	
II / 8	Imprezy masowe.	
II / 9	Silne wiatry- interwencje związane z działaniami sił natury.	
	INNE PROCEDURY	
II / A	Procedura dysponowania pogotowia ekologicznego...	
II / B	Procedura postępowania na wypadek interwencji związanych z awarią cysterny firmy ...	
II / C	Procedura postępowania na wypadek zagrożenia chorobami zakaźnymi i bioterroryzmem.	
II / D	Procedura rozdysponowania przesyłek kurierskich na terenie województwa.	

PLAN RATOWNICZY

II / E	Procedura dysponowania śmigłowca ratowniczego.	
II / F	Procedura funkcjonowania PSK podczas katastrof i klęsk żywiołowych.	
II / G	Procedura obsługi programu komputerowego firmy ...	
II / H	Procedura HIV.	
II / I	Infolinia bezdomni.	
II / J	Współdziałanie - tłumacze z KWSP.	
II / K	Procedura przyjmowania informacji o przewozach niebezpiecznych.	
II / L	Inne procedury...	
III.	Siły i środki.	
III / 0	Raporty Dyżurnego Operacyjnego (Województwa / Powiatu).	
III / 1	Stany sił i środków.	
III / 2	1. <u>Rozmieszczenie (sieć podmiotów wg podziału):</u> a/Państwowa Straż Pożarna, b/Ochotnicze Straże Pożarne, c/specjalistyczne grupy ratownicze, e/pozostałe siły i środki systemu - Lasy Państwowe. 2. <u>Rozmieszczenie podmiotów współdziałających z systemem.</u>	
III / 3	Odwody Operacyjne.	
III / 4	Wykaz pojazdów będących na wyposażeniu jednostek PSP (wraz z danymi operacyjnymi, numerami rejestracyjnymi itp.).	
III / 5	Sprzęt specjalistyczny na wyposażeniu PSP.	
III / 6	Wykaz jednostek OSP w KSRG (z podziałem na kategorie, wykaz pojazdów, oraz sprzętu specjalistycznego).	
III / 8	Wykaz jednostek OSP poza KSRG.	
III / 9	Zbiorczy wykaz sił i środków przeznaczonych do wsparcia kwatermistrzowskiego i logistycznego działań ratowniczych.	
III / 10	Wykaz porozumień, wykaz sprzętu ratowniczego i pomocniczego dostępnego na podstawie porozumień.	
III / 11	Wykaz powiatowych, wojewódzkich i krajowych specjalistów do spraw ratownictwa.	
III / 12	Środki pianotwórcze, sorbenty i neutralizatory.	
III / 13	Współpraca z wojskiem.	
III / 14		
IV.	Wykazy	
IV / 1	Dane łączności przewodowej PSP, oraz jednostek i służb współdziałających.	
IV / 2	Dane łączności radiowej PSP, oraz jednostek i służb współdziałających.	
IV / 3	Wykaz szpitali posiadających możliwość przyjęcia poszkodowanych w wyniku zdarzeń jednostkowych i miejscowych.	

V.	Wyposażenie PCPR	
V / 1	Mapa operacyjna obszaru chronionego.	
V / 2	Mapa zagrożeń obszaru chronionego.	
V / 3	Mapa miasta.	
V / 4	Mapa kraju.	
V / 5	Mapa robocza obszaru chronionego.	
V / 6	Schemat łączności radiowej z jednostkami podległymi i współdziałającymi.	
V / 7	Schemat łączności przewodowej z jednostkami podległymi i współdziałającymi.	
V / 8	Dokumentacja akcji	
V / 9	<i>w/g potrzeb- dokumentacja opcjonalna</i>	

Wykaz dokumentacji pomocniczej

Numeracja	Tematyka	Uwagi
1.	Teczka dokumentacji bieżącej.	Materiały bieżące o określonym czasie przechowywania.
2.	Akty normatywne dotyczące: - funkcjonowania PSK, - prowadzenia działań ratowniczo –gaśniczych. itp.	
3.	Dokumentacja w sprawie sporządzania dokumentacji z działań ratowniczo – gaśniczych.	
4.	Wykaz pracowników z adresami i numerami telefonów, grupami krwi.	
5.	Książka telefoniczna....	
6	Instrukcje obsługi urządzeń technicznych stanowiących wyposażenie PSK.	
7	Wykaz materiałów niebezpiecznych - katalogi.	
8	Dokumentacja ewidencji faksów, teleksów i poczty elektronicznej.	
10	Dokumentacja zestawień cyklicznych wysyłanych przez PSK.	
12	<i>c.d. wg uznania i potrzeb- dokumentacja opcjonalna</i>	

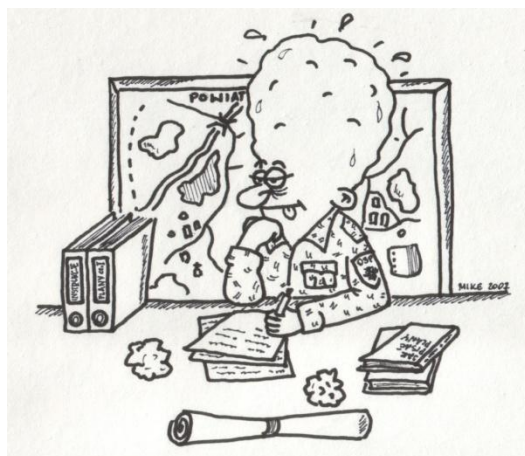
Wykaz dokumentacji specjalnej

1. Plan powiadamiania stanów osobowych na wypadek ...
2. Dokumentacja systemu

Literatura:

1. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2001r. nr 62, poz. 627. z późn. zm.)
2. Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002r. o stanie klęski żywiołowej. (Dz. U. z 2002r. nr 62, poz. 558 i nr 74, poz. 676).
3. Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej. (tekst jednolity, Dz. U. z 2004 r. nr 241, poz. 2416)
4. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 roku o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. z 1991 r. nr 81, poz. 351).
5. Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 2007r. nr 89, poz. 590).
6. Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. z 2006 r. nr 191, poz. 1410 z późn. zm.).
7. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991r. o Państwowej Straży Pożarnej. (Dz. U. z 1991 r. nr.88, poz. 400).
8. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 lipca 2003r. w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać plany operacyjno – ratownicze (Dz. U. z 2003 r. nr 131, poz. 1219).
9. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. nr 212, poz. 2153).
10. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 grudnia 1999r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (Dz. U. z 1999 r., nr 111, poz. 1311).
11. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 23 maja 2002 r. w sprawie trybu tworzenia powiatowych, wojewódzkich i krajowych rocznych planów zabezpieczenia medycznych działań ratowniczych (Dz. U. z 2002 r. nr 79, poz. 721).
12. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2004 r. w sprawie warunków i trybu planowania i finansowania zadań wykonywanych w ramach przygotowań obronnych państwa przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2004 r. nr 152, poz. 1599).
13. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województwa i gminy (Dz. U. z 2002 r. nr 96, poz. 850).
14. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 2002 r. w sprawie tworzenia gminnego zespołu reagowania powiatowego i wojewódzkiego zespołu reagowania kryzysowego oraz Rządowego Zespołu Koordynacji Kryzysowej i ich funkcjonowania (Dz. U. z 2002 r. nr 215, poz. 1818 z późn. zm, Dz. U. z 2003r.nr 210, poz. 2038).

15. Katalog *Skuteczne Ratownictwo*, Wyd. Verlag Dashofer. www.dashofer.com.pl
16. Kosowski B., *Programowanie działań na wypadek zaistnienia sytuacji kryzysowych. Poradnik praktyczny*. SA PSP, Kraków 2006,
17. *Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy. Ochrona przeciwpożarowa. Zbiór przepisów*. Firex, Warszawa 2000.
18. *Vademecum ochrony przeciwpożarowej w powiecie i gminie*. Oficyna poligraficzna APLA SP.J., Kielce 2004.
19. *Zespoły reagowania kryzysowego. Ochrona przeciwpożarowa. Zbiór przepisów*. Firex, Warszawa 2004.

Rysunek 6.2. M. Czerwiński

Temat 7

Organizacja i zadania systemu wykrywania i alarmowania oraz powszechnego ostrzegania na szczeblu lokalnym

Wstęp

„Zagadnienie tworzenia sprawnie funkcjonującego systemu zapewniającego obywatelom dostęp do informacji o potencjalnych zagrożeniach, metodach zapobiegania niebezpieczeństwom oraz sposobach zachowania się w razie ich wystąpienia, a także gwarantującego odpowiednio wczesne ostrzeżenie o możliwości wystąpienia zdarzeń niebezpiecznych lub alarmowanie o ich wystąpieniu, stanowi ogniwo, którego znaczenie w systemie ochrony ludności trudno przecenić. Wynika to bezpośrednio z faktu, iż specyfiką większości zdarzeń losowych jest ścisła zależność skali ich konsekwencji od podjęcia właściwych działań (odpowiednich zachowań) przez osoby, których mogą one dotknąć lub już dotknęły. Wydaje się, że nie ma zbyt dużej przesady w stwierdzeniu, iż właściwa świadomość społeczna oraz uprzedzenie o zagrożeniu w odpowiednim czasie może przynieść więcej korzyści niż najlepiej zorganizowana i wyposażona służba ratownicza, chociaż sensu istnienia tej ostatniej nikt nie powinien kwestionować. Z drugiej strony należy mieć świadomość, że informacja przekazana w nieodpowiedni sposób może spowodować panikę, a przez to znacznie zwiększyć liczbę ofiar oraz wielkość strat materialnych w skutek irracjonalnych zachowań ludzkich (...)”¹⁹²

¹⁹² Janik P., *Założenia do gminnych, powiatowych, wojewódzkich i krajowych procedur informowania, ostrzegania i alarmowania o zagrożeniach - cel opracowania, treść i zasady wdrażania* w: *System szkolenia dla potrzeb ochrony ludności i obrony cywilnej*. Biuro Szkolenia KG PSP, Warszawa 2005.

Definicje i podstawy prawne

Najważniejsze pojęcia odnoszące się do procesu ostrzeżenia i alarmowania to:¹⁹³

- **informowanie** - przekazywanie wiadomości o sposobach zapobiegania zagrożeniom, sposobach postępowania na wypadek powstania zagrożenia oraz po jego ustaniu, w tym o możliwości uzyskania pomocy przy usuwaniu jego skutków;
- **ostrzeżenie** - przekazywanie informacji z odpowiednim wyprzedzeniem (uprzedzanie) przez właściwe organy o możliwości wystąpienia zagrożenia oraz sposobie postępowania w zakresie przygotowywania się na wypadek jego ewentualnego wystąpienia;
- **alarmowanie** - przekazywanie informacji przez właściwe organy o wystąpieniu zagrożenia i jego możliwym rozwoju oraz odpowiednim sposobie postępowania.

Oczekiwania społeczeństwa w zakresie zapewnienia szeroko rozumianego bezpieczeństwa z oczywistych względów są znaczne i zrozumiałe i dlatego przed administracją samorządową stoi szereg zadań zmierzających do zmniejszenia zagrożeń dla życia, zdrowia, mienia i środowiska naturalnego, a w konsekwencji do poprawy stanu bezpieczeństwa obywateli.

Obowiązki organów administracji państwowej w tym zakresie regulują przede wszystkim:

- ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony¹⁹⁴,
- ustawa z dnia 18 kwietnia 2002r. o stanie klęski żywiołowej¹⁹⁵, oraz akty wykonawcze do powyższych ustaw.

Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin do zakresu działania wyżej wymienionych szefów obrony cywilnej należy (na ich obszarze działania):¹⁹⁶

- dokonywanie oceny stanu przygotowań obrony cywilnej,
- opracowywanie i opiniowanie planów obrony cywilnej,
- opracowywanie i uzgadnianie planów działania,

¹⁹³ ibidem.

¹⁹⁴ Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej. (tekst jednolity, Dz. U. z 2004 r. nr 241, poz. 2416).

¹⁹⁵ Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002r. o stanie klęski żywiołowej. (Dz. U. z 2002r. nr 62, poz. 558 i nr 74, poz. 676 i Dz. U. z 2006 nr 50 poz. 360 i nr 191, poz. 1410).

¹⁹⁶ § 3. Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województwa i gminy (Dz. U. z 2002 r. nr 96, poz. 850).

- organizowanie i koordynowanie szkoleń oraz ćwiczeń obrony cywilnej,
- organizowanie szkolenia ludności w zakresie obrony cywilnej,
- **przygotowanie i zapewnienie działania systemu wykrywania i alarmowania oraz systemu wczesnego ostrzegania o zagrożeniach,**
- tworzenie i przygotowywanie do działań jednostek organizacyjnych obrony cywilnej,
- przygotowywanie i organizowanie ewakuacji ludności na wypadek powstania masowego zagrożenia dla życia i zdrowia na znacznym obszarze,
- planowanie i zapewnienie środków transportowych, warunków bytowych oraz pomocy przedmedycznej, medycznej i społecznej dla ewakuowanej ludności,
- planowanie i zapewnienie ochrony plodów rolnych i zwierząt gospodarskich oraz produktów żywnościowych i pasz, a także ujęć i urządzeń wodnych na wypadek zagrożenia zniszczeniem,
- planowanie i zapewnienie ochrony oraz ewakuacji dóbr kultury i innego mienia na wypadek zagrożenia zniszczeniem,
- wyznaczanie zakładów opieki zdrowotnej zobowiązanych do udzielania pomocy medycznej poszkodowanym w wyniku masowego zagrożenia życia i zdrowia ludności oraz nadzorowanie przygotowania tych zakładów do niesienia tej pomocy,
- zapewnienie dostaw wody pitnej dla ludności i wyznaczonych zakładów przemysłu spożywczego oraz wody dla urządzeń specjalnych do likwidacji skażeń i do celów przeciwpożarowych,
- zaopatrywanie organów i formacji obrony cywilnej w sprzęt, środki techniczne i umundurowanie niezbędne do wykonywania zadań obrony cywilnej, a także zapewnienie odpowiednich warunków przechowywania, konserwacji, eksploatacji, remontu i wymiany tego sprzętu, środków technicznych oraz umundurowania,
- integrowanie sił obrony cywilnej oraz innych służb, w tym sanitarno-epidemiologicznych, i społecznych organizacji ratowniczych do prowadzenia akcji ratunkowych oraz likwidacji skutków klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska,
- opiniowanie projektów aktów prawa miejscowego dotyczących obrony cywilnej i mających wpływ na realizację zadań obrony cywilnej,
- inicjowanie działalności naukowo-badawczej i standaryzacyjnej dotyczącej obrony cywilnej,
- współpraca z terenowymi organami administracji wojskowej,
- zapewnienie warunków do odbywania zasadniczej służby wojskowej w obronie cywilnej,

- opiniowanie wniosków w sprawie tworzenia formacji obrony cywilnej, w których jest odbywana zasadnicza służba w obronie cywilnej,
- opracowywanie informacji dotyczących realizowanych zadań,
- współpraca z pełnomocnikami wojewodów do spraw ratownictwa medycznego i z terenowymi organami administracji wojskowej w zakresie dotyczącym realizowanych zadań,
- kontrolowanie przygotowania formacji obrony cywilnej i ratowników do prowadzenia działań ratowniczych,
- ustalanie wykazu instytucji państwowych, przedsiębiorców i innych jednostek organizacyjnych oraz społecznych organizacji ratowniczych funkcjonujących na ich terenie, przewidzianych do prowadzenia przygotowań i realizacji przedsięwzięć w zakresie obrony cywilnej,
- organizowanie i prowadzenie szkolenia ratowników odbywających zasadniczą służbę w obronie cywilnej,
- przygotowanie i zapewnienie niezbędnych sił do doraźnej pomocy w grzebaniu zmarłych.

Zasadą jest podejmowanie działań na możliwie najniższym szczeblu administracji, zdolnym poradzić sobie z zagrożeniem i przenoszeniem reagowania na poziom wyższy, ale wtedy, gdy siły i środki są niewystarczające. Poziom lokalny to poziom wykonawczy, pozostałe, wyższe, spełniają przede wszystkim rolę koordynującą.

Jak wynika z tego katalogu zadań, są one wspólne dla różnych szczebli i często hasłowe. Zatem do zadań szefa obrony cywilnej gminy, w zakresie nas interesującym, należy:¹⁹⁷

- przygotowanie procedur: sporządzania, autoryzowania i przekazywania informacji o mogącym wystąpić zagrożeniu, jego rozprzestrzenianiu się oraz sposobach zachowania się, w celu ograniczenia jego skutków,
- przygotowanie procedur: sporządzania, autoryzowania i przekazywania informacji po ustaniu zagrożenia lub zdarzenia, dotyczących sposobów usuwania skutków, odkażania, miejsc rozdziału pomocy, możliwości uzyskania wsparcia przy usuwaniu skutków,
- zapewnienie funkcjonowania systemu syren alarmowych, nadzorowanych przez podległe jednostki organizacyjne,
- sporządzenie wykazu oraz określenie procedur uruchamiania stałych urządzeń nagłośnieniowych,
- zawarcie i realizowanie postanowień, porozumień z właścicielami lub zarządcami środków masowego przekazu o zasięgu gminnym,

¹⁹⁷ Janik P., op. cit.

- opracowywanie i rozpowszechnianie instrukcji postępowania zawierającej informacje o sposobach zapobiegania danemu zagrożeniu, postępowania na wypadek jego zaistnienia i po ustąpieniu zagrożenia.

Na mocy rozporządzenia Rady Ministrów¹⁹⁸, będącego aktem wykonawczym do ustawy o klęsce żywiołowej, został określony sposób tworzenia gminnego zespołu reagowania, powiatowego i wojewódzkiego zespołu reagowania kryzysowego oraz Rządowego Zespołu Koordynacji Kryzysowej¹⁹⁹. Przepis w interesującym nas temacie stwierdza:

- Gminny zespół reagowania składa się z szefa, zastępcy oraz grup roboczych o charakterze stałym i czasowym. Grupami roboczymi gminnego zespołu o charakterze stałym są: grupa planowania cywilnego i grupa monitorowania, prognoz i analiz. Grupami roboczymi gminnego zespołu o charakterze czasowym są: grupa operacji i organizacji działań; grupa zabezpieczenia logistycznego i grupa opieki zdrowotnej i pomocy socjalno-bytowej.
- Grupy robocze o charakterze stałym stanowią gminne centrum reagowania, będące komórką organizacyjną urzędu gminy. Siedziba gminnego centrum reagowania powinna być odpowiednio oznakowana, a jego lokalizacja podana do publicznej wiadomości w sposób umożliwiający poinformowanie wszystkich mieszkańców gminy.
- Szefa gminnego zespołu i jego zastępcę wyznacza wójt spośród zatrudnionych w urzędzie gminy, gminnych jednostkach organizacyjnych lub w jednostkach pomocniczych, osób posiadających wykształcenie specjalistyczne w zakresie ratownictwa, ochrony przeciwpożarowej, inżynierii bezpieczeństwa cywilnego lub zarządzania kryzysowego, absolwentów wyższych szkół wojskowych, a także spośród funkcjonariuszy pożarnictwa, wyznaczonych do wykonywania zadań poza jednostkami organizacyjnymi Państwowej Straży Pożarnej.

¹⁹⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 2002 r. w sprawie tworzenia gminnego zespołu reagowania powiatowego i wojewódzkiego zespołu reagowania kryzysowego oraz Rządowego Zespołu Koordynacji Kryzysowej i ich funkcjonowania (Dz. U. z 2002 r. nr 215, poz. 1818 z późn. zm., Dz. U. z 2003r.nr 210, poz. 2038)

¹⁹⁹ Gminne zespoły reagowania, powiatowe i wojewódzkie zespoły reagowania kryzysowego, na podstawie ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 21 maja 2007r. nr 89, poz. 590) stają się gminnymi, powiatowymi i wojewódzkimi zespołami zarządzania kryzysowego. Gminne centra reagowania, powiatowe i wojewódzkie centra reagowania kryzysowego, na podstawie ustawy jw. stają się gminnymi, powiatowymi i wojewódzkimi centrami zarządzania kryzysowego - (przypis redakcji).

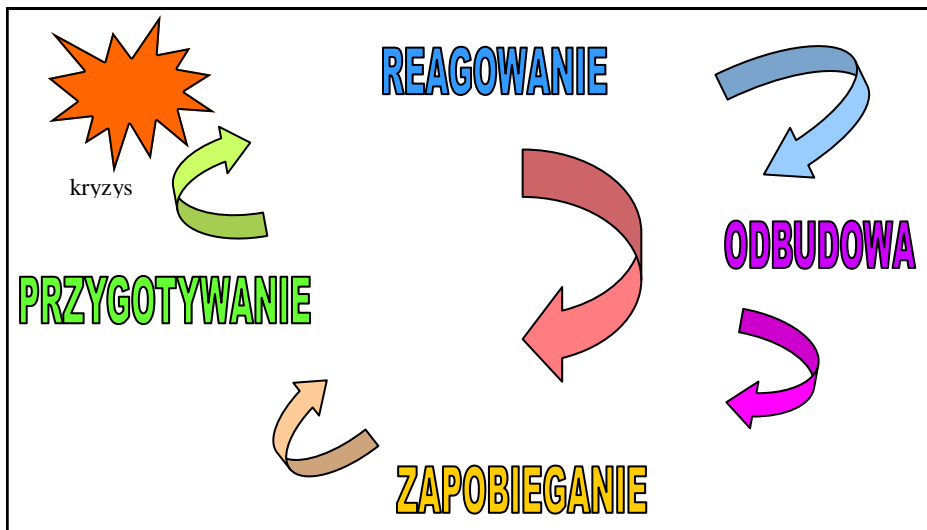

Fotografia nr 7.1. Zagrożone tory kolejowe.²⁰⁰

- Grupy robocze Gminnego zespołu reagowania tworzy się spośród osób zatrudnionych w urzędzie gminy, gminnych jednostkach organizacyjnych lub jednostkach pomocniczych. W skład grup roboczych mogą wchodzić również specjaliści, eksperci, osoby zaufania społecznego, a także przedstawiciele organów administracji publicznej lub społecznych organizacji ratowniczych.

²⁰⁰ Foto arch. KW PSP Gdańsk.

- W celu zapobieżenia skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięcia zespoły pracują w fazach zapobiegania, przygotowania, reagowania i odbudowy:

Rysunek nr 7.1. Fazy zarządzania bezpieczeństwem.²⁰¹

- w fazie zapobiegania zespoły podejmują działania, które redukują lub eliminują prawdopodobieństwo wystąpienia klęski żywiołowej albo w znacznym stopniu ograniczają jej skutki
- w fazie przygotowania zespoły podejmują działania planistyczne dotyczące sposobów reagowania na czas wystąpienia klęski żywiołowej, a także działania mające na celu powiększenie zasobów sił i środków niezbędnych do efektywnego reagowania
- w fazie reagowania zespoły podejmują działania polegające na dostarczeniu pomocy poszkodowanym, zahamowaniu rozwoju występujących zagrożeń oraz ograniczeniu strat i zniszczeń
- w fazie odbudowy zespoły podejmują działania mające na celu przywrócenie zdolności reagowania, odbudowę zapasów służb ratowniczych oraz odtworzenie kluczowej dla funkcjonowania państwa infrastruktury telekomunikacyjnej, energetycznej, paliwowej, transportowej i dostarczania wody.

²⁰¹ Za: Roguski W., *Elementy lokalnej polityki i strategii bezpieczeństwa*. Kwartalnik CNBOP nr 2/3/4 2006.

- Odpowiednio wójt, starosta, wojewoda i minister właściwy do spraw wewnętrznych zarządza, co najmniej raz w roku ćwiczenia realizowane przez zespół w pełnym składzie, określając ich cel, główne zadania i przebieg. Po przeprowadzonych ćwiczeniach szef zespołu przedstawia odpowiednio wójtowi, staroście, wojewodzie i ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych raport z ćwiczeń.

Kolejnym aktem wykonawczym do ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej jest rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 października 2006r. w sprawie systemów wykrywania skażeń²⁰² i właściwości organów w tych sprawach²⁰³.

Rozporządzenie to określa organizację i warunki przygotowania oraz sposób funkcjonowania systemów obserwacji, pomiarów, analiz, prognozowania i powiadamiania o skażeniach na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz właściwość organów w tych sprawach, dla zapewnienia zewnętrznego bezpieczeństwa państwa i sprawowania ogólnego kierownictwa w dziedzinie obronności kraju.

Zgodnie z § 4 tego rozporządzenia w skład krajowego systemu wchodzi systemy wykrywania i alarmowania o skażeniach obejmujące:

- system wykrywania skażeń Sił Zbrojnych RP- nadzorowany przez Ministra Obrony Narodowej,
- sieci i systemy nadzoru epidemiologicznego i kontroli chorób zakaźnych w kraju oraz krajowe punkty kontaktowe dla międzynarodowych systemów nadzoru nad zagrożeniami zdrowia lub życia dużych grup ludności - nadzorowane przez ministra właściwego do spraw zdrowia,
- system stacji wczesnego wykrywania skażeń promieniotwórczych i placówek prowadzących pomiary skażeń promieniotwórczych, których działania koordynuje Prezes Państwowej Agencji Atomistyki,
- nadzorowane przez wojewodów wojewódzkie systemy wykrywania i alarmowania oraz wojewódzkie systemy wczesnego ostrzegania o zagrożeniach²⁰⁴,

²⁰² **Systemy wykrywania i alarmowania o skażeniach** to powiązany organizacyjno-technicznie zespół elementów przeznaczonych do identyfikacji skażeń, wytwarzania, gromadzenia, przetwarzania i wstępnej analizy informacji o uwolnieniu do środowiska, toksycznych środków chemicznych, materiałów promieniotwórczych, zakaźnych czynników biologicznych i powstania ognisk zakażeń, a także powstałych w następstwie takich zdarzeń skażeniach oraz potencjalnych źródłach tych zagrożeń.

²⁰³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 października 2006r. w sprawie systemów wykrywania skażeń i właściwości organów w tych sprawach (Dz. U. z 2006 r. nr 191 poz. 1415).

²⁰⁴ o których mowa w § 3 pkt 6 Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, ... op. cit..

- system wykrywania i alarmowania określony w Krajowym Planie Zwalczania Zagrożeń i Zanieczyszczeń Środowiska Morskiego²⁰⁵,
- a także organy i jednostki organizacyjne dokonujące analizy i oceny sytuacji skażeń oraz dokonujące opracowywania, ogłaszania i wprowadzania działań interwencyjnych, obejmujące:
 - a. jednostki organizacyjne prowadzące działania interwencyjne w sytuacji wystąpienia skażeń - nadzorowane przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych,
 - b. formacje obrony cywilnej przeznaczone do monitoringu, wykrywania i rozpoznania skażeń oraz alarmowania o skażeniach²⁰⁶,
 - c. inne organy i jednostki organizacyjne dokonujące obserwacji, pomiarów i powiadamiania o skażeniach na terenie kraju, włączone do systemów, na podstawie umów i porozumień - zgodnie z tymi porozumieniami.

Fotografia nr 7.2. Teren akcji – ulica.²⁰⁷

W przedmiotowej sprawie ukazały się zatwierdzone przez Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej, Szefa Obrony Cywilnej Kraju *Założenia do gminnych, powiatowych, wojewódzkich i krajowych procedur informowania, ostrzegania i alarmowania o zagrożeniach.*

²⁰⁵ opracowanym na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 2002 r. w sprawie organizacji i sposobu zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń na morzu (Dz. U. z 2002 r. nr 239, poz. 2026).

²⁰⁶ tworzone i nadzorowane przez podmioty wymienione w art. 138 ust. 3 i 4 Ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, op. cit.

²⁰⁷ Foto KW PSP Gdańsk.

System wykrywania, alarmowania oraz ostrzegania

Środki informowania, ostrzegania i alarmowania

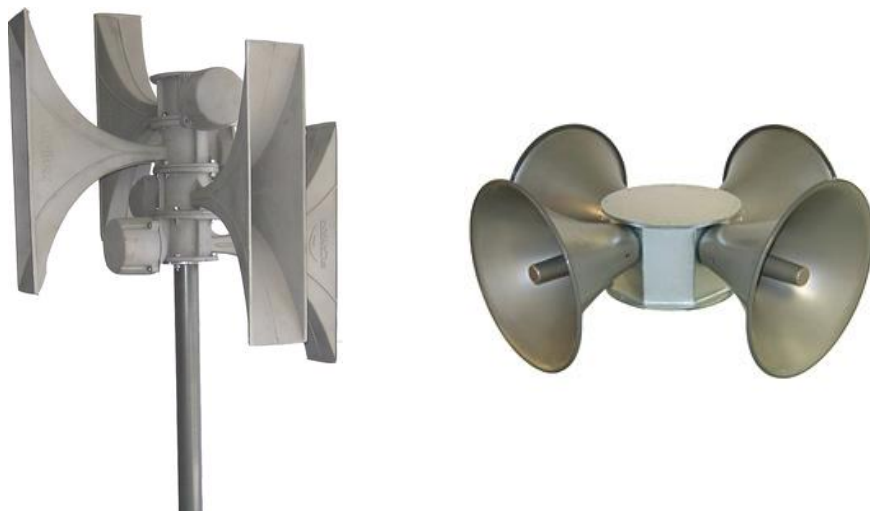
W cytowanych *Założeniach* wśród środków służących celom informowania wskazano:²⁰⁸

- instrukcje postępowania w razie zaistnienia zagrożenia, opracowywane i dystrybuowane przez organy obrony cywilnej,
- instrukcje postępowania w razie zaistnienia zagrożenia w formie elektronicznej, dostępne publicznie za pośrednictwem ogólnie dostępnych łączy telekomunikacyjnych (internetowych), na stronach organów obrony cywilnej,
- instrukcje, poradniki ulotki, plakaty i inne publikatory, informujące o zagrożeniach, sposobach zapobiegania i postępowania w razie ich wystąpienia opracowywane przez organy obrony cywilnej, organy: służb, inspekcji, straży oraz innych podmiotów realizujących zadania w zakresie ochrony ludności,
- komunikaty informujące o zagrożeniach, sposobach zapobiegania i postępowania w razie ich wystąpienia podawane w środkach masowego przekazu.

Realizację funkcji ostrzegania i alarmowania przewidziano natomiast za pomocą następujących środków:

- dźwiękowych sygnałów alarmowych,
- komunikatów ostrzegawczych i alarmowych nadawanych za pośrednictwem lokalnych środków masowego przekazu, ze szczególnym uwzględnieniem rozgłośni radiowych i telewizyjnych oraz portali internetowych,
- komunikatów przekazywanych za pośrednictwem stałych urządzeń nagłaśniających, zwłaszcza w zakładach pracy oraz obiektach użyteczności publicznej,
- komunikatów przekazywanych za pośrednictwem ruchomych urządzeń nagłaśniających, ze szczególnym uwzględnieniem pojazdów służb, inspekcji i straży,
- komunikatów przekazywanych z wykorzystaniem nowoczesnych systemów teleinformatycznych:
 - w radiofonii - RDS (Radio Data System),
 - w telewizji - telegazeta,
 - w telefonii cyfrowej (komórkowej i stacjonarnej) - SMS (Short Message Service).

²⁰⁸ Janik P., op. cit.

Fotografia nr 7.3. Syreny.²⁰⁹

W odniesieniu do syren alarmowych - jednego z podstawowych środków służących ostrzeganiu i alarmowaniu, wymagającego jednocześnie zaangażowania dość dużych wysiłków techniczno-organizacyjnych oraz finansowych - określono także wymagania funkcjonalno-techniczne. Wskazując w *Założeniach* przedmiotowe wymagania, starano się stymulować wdrażanie nowych rozwiązań, w tym zakresie (np. zdalne sterowanie, monitorowanie sprawności itd.), nie wykluczając jednocześnie stosowania dotychczasowych, mniej nowoczesnych rozwiązań, w miejscach, gdzie zastosowanie nowoczesnych systemów jest z różnych względów niemożliwe. Potrzeba wykorzystywania w procesie ostrzegania i alarmowania nowoczesnych technologii ma zresztą o wiele szerszy kontekst, ponieważ w ramach założeń położono nacisk na wdrażanie wielu współczesnych osiągnięć z zakresu komunikowania się, np. internet, telegazeta, system przekazywania informacji z wykorzystaniem radiodbiorników (RDS), telefonów komórkowych i stacjonarnych (SMS).

Zwrócono także uwagę na konieczność integracji systemu syren użytkowanych w ramach obrony cywilnej z systemem syren alarmowych ochotniczych straży pożarnych.

²⁰⁹ Pobrano: www.platan.pl -6.04.2007.

Elementy składowe komunikatu o zagrożeniu²¹⁰

1. Komunikaty dzieli się na:
 - *informacyjne* - zawierają informacje o sposobach zapobiegania zagrożeniom, sposobach postępowania na wypadek powstania zagrożenia oraz po jego ustaniu, w tym o możliwości uzyskania pomocy, np. sposobach usunięcia skutków zdarzenia, dezynfekcji, miejscach rozdziału pomocy itp.,
 - *ostrzegawcze* - zawierają informacje wyprzedzające nadchodzące zagrożenie; komunikat ten powinien zawierać możliwie najwięcej wskazówek profilaktycznych,
 - *alarmowe* - zawierają informacje o aktualnym zagrożeniu występującym na określonym terenie oraz podawane są wskazówki i polecenia, co do sposobów postępowania ludności, np. kierunków i środków ewakuacji, miejsc zbiórki dla ewakuowanych, sposobów ochrony dróg oddechowych itp.
2. Podstawowymi elementami składowymi komunikatu są:
 - data i godzina przekazania komunikatu,
 - numer komunikatu (który to jest komunikat z kolei dotyczący danego zagrożenia),
 - podmiot przekazujący komunikat (osoba odpowiedzialna za treść komunikatu),
 - osoba (lub osoby) wyznaczona do kontaktu ze strony podmiotu przekazującego komunikat oraz numer jej telefonu,
 - przyczyna podawania komunikatu (krótka charakterystyka zagrożenia),
 - obecny stan zagrożenia i obszar jego występowania oraz prognozowany rozwój zagrożenia,
 - określenie grupy osób, do których skierowany jest komunikat,
 - zalecenia dla ludności związane z zagrożeniem,
 - ewentualnie - stan przygotowania służb i organów administracji publicznej na nadchodzące zagrożenie (każdorazowo należy rozważyć zasadność umieszczenia takiej informacji).
3. Podczas wyboru rodzaju środków masowego przekazu, do których w pierwszej kolejności należy wysłać komunikat, należy się kierować m.in. rodzajem i wielkością zdarzenia, porą dnia, czasem pozostającym do nadejścia zagrożenia oraz liczbą odbiorców.
4. Im bliżej niebezpieczeństwa, tym częstotliwość nadawania komunikatu powinna być większa.

²¹⁰ Janik P., op. cit.

5. Zalecane jest powtórzenie komunikatu przez stacje radiowe lub telewizyjne raz po razie, by mieć pewność, że jego treści dotrą do adresatów.
6. Materiały, na bazie których sporządzono komunikaty oraz opracowane komunikaty przekazywane do mediów, należy zbierać i archiwizować.

Zarządzenia władz samorządowych

W sprawie organizacji systemu wykrywania i alarmowania na terenie gminy i powiatu wójtowie, burmistrzowie, starostowie i prezydenci miast wydali stosowne zarządzenia.

W dokumentach tych najczęściej sprecyzowane zostały następujące kwestie:

1. Podstawy prawne wydania zarządzenia, *np. na podstawie art.17 ust. 6 i 7 oraz art. 138 ust. 3 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, § 3 pkt 6 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin, art. 4 ust. 1 pkt 15, 16, 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, § 4 ust. 7 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 2002r. w sprawie sposobu tworzenia gminnego zespołu reagowania, powiatowego i wojewódzkiego zespołu reagowania kryzysowego oraz Rządowego Zespołu Koordynacji Kryzysowej i ich funkcjonowania, w związku z zarządzeniem Wojewody ... Nr ... z dnia ...*
2. Cel tworzenia systemu wykrywania i alarmowania, *np.*
 - *uzyskiwanie informacji o zdarzeniach zagrażających ludziom, mieniu i środowisku;*
 - *utrzymanie ciągłego monitorowania potencjalnych zagrożeń dla ludności oraz mogących zakłócić prawidłowe funkcjonowanie instytucji społecznych i samorządowych;*
 - *szybkie ostrzeżenie i alarmowanie zagrożonej ludności, a także zapewnienie w razie potrzeby częściowego lub całkowitego rozwinięcia systemu wykrywania i alarmowania.*
3. Komu powierza się nadzór nad wykonaniem zarządzenia, *np. powierza się Powiatowemu, Gminnemu Inspektorowi ds. Zarządzania Kryzysowego.*
4. Data wejścia w życie zarządzenia.
5. Ponadto w załącznikach ustala się m.in.
 - *Zasady funkcjonowania systemu wykrywania i ostrzegania o zagrożeniach na terenie powiatu, np. do przekazania informacji do Powiatowego Centrum Zarządzania Kryzysowego o zagrożeniach, zdarzeniach nadzwyczajnych i sytuacjach kryzysowych występujących na terenie powiatu zobowiązuje się (burmistrzów, wójtów,*

komendantów i kierowników powiatowych instytucji, których działalność może mieć wpływ na bezpieczeństwo obywateli).

- *Zakres przekazywanych informacji przez poszczególne podmioty adekwatnie do ich właściwości rzeczowych dotyczy w szczególności, np.: zagrożeń pożarowych o większych rozmiarach; poważnych awarii instalacji komunalnych; katastrof komunikacyjnych; skażeń chemicznych i katastrof ekologicznych; skażeń radiacyjnych; zagrożeń epidemiologicznych dotyczących ludzi i zwierząt; klęsk żywiołowych; poważnych awarii telekomunikacyjnych; występowania niewypałów i niewybuchów; zbiorowego naruszenia ładu i porządku publicznego; niepokoju i protestów społecznych; imprez masowych stwarzających potencjalne zagrożenie porządku publicznego; przewozu niebezpiecznych substancji chemicznych; poważnych utrudnień w ruchu drogowym i kolejowym; aktów terroru kryminalnego z użyciem materiałów wybuchowych i broni palnej; poważnych przestępstw przeciwko organom administracji publicznej; nielegalnej migracji ludności; wystąpienia epifitoz lub inwazji patogenów roślin; innych zdarzeń mających wpływ na bezpieczeństwo państwa i społeczeństwa powiatu (gminy).*
- *Tryb przekazywania informacji – np. codziennie, doraźnie, okresowo, na żądanie.*
- *Telefony kontaktowe.*
- *Co powinny zawierać przekazywane informacje o zagrożeniach, zdarzeniach nadzwyczajnych i innych sytuacjach kryzysowych, np. miejsce i czas; charakter i zasięg; przyczyny; skutki lub prognozę skutków; wnioski oraz ewentualne prośby wsparcia działań przez Starostę (Wójta); dane personalne osoby przekazującej.*
- *Kto jest uprawniony do ostrzegania i alarmowania ludności, np. Starosta, Burmistrz, Wójtowie na obszarze swojego działania.*
- *Jakie środki techniczne służą do ostrzegania i alarmowania ludzi, np. syreny alarmowe sterowane radiowo i pojedyncze syreny alarmowe; rozgłoszenie radiowe i telewizyjne; urządzenia nagłaśniające na pojazdach; komunikaty pisemne zamieszczone w miejscach publicznych.*
- *Zasady współdziałania, nadzoru, szkolenia i inne wynikające ze specyfiki terenu.*

W załączniku nr 1 pokazano przypadkowo wybrane zarządzenie dotyczące niewielkiej gminy, a w załączniku nr 2 zarządzenie prezydenta miasta. I choć obydwa dokumenty dotyczą tego samego tematu, to jednak znacząco się różnią.²¹¹

Fotografia nr 7.4. *Ja muszę do domu!*²¹²

Informacje dostarczane społeczeństwu²¹³

Informowanie, alarmowanie i ostrzeganie szczególnego znaczenia nabiera w obliczu wypadków komunikacyjnych i awarii przemysłowych. „Wypadki w przemyśle i transporcie, których skutkiem jest uwolnienie substancji trującej, mogą mieć niebezpieczne, a nawet zagrażające życiu konsekwencje dla mieszkańców w najbliższym sąsiedztwie. Władze lokalne powinny rzetelnie informować potencjalnie zagrożoną ludność o możliwości wystąpienia zagrożenia oraz o sposobach postępowania w przypadku skażeń o zasięgu wykraczającym poza teren zakładu przemysłowego. Informowanie ludności jest wspólnym obowiązkiem władz oraz kierownictwa zakładu przemysłowego eksploatującego instalacje i urządzenia z niebezpiecznymi substancjami²¹⁴”.

²¹¹ Wykorzystano dwie strony internetowe, z których, nie podając nazw, zaczerpnięto omawiane dokumenty.

²¹² Foto arch. KW PSP Gdańsk.

²¹³ Wykorzystano fragment książki: Jasińska Ł. Grosset R. *Edukacja społeczeństwa w zakresie zagrożeń chemicznych*. Edura, Warszawa 2006, str. 63.

²¹⁴ *Wytyczne do prognozowania, zapobiegania i działania na wypadek awarii chemicznych*, tłum. Malczyk-Sypek J., Hadyniak E., Szkoła Główna Służby Pożarniczej, Warszawa 1994, s. 11.

Władze publiczne powinny zagwarantować społeczeństwu:

- dostęp do ogólnej informacji dotyczącej charakteru, rozmiaru i ewentualnych skutków dla życia, zdrowia i środowiska, będących następstwem katastrofy w istniejącej bądź planowanej instalacji, stwarzającej zagrożenie,
- dokładne i podane we właściwym czasie informacje dotyczące postępowania oraz środków bezpieczeństwa, które należy przedsięwziąć w przypadku awarii z udziałem niebezpiecznych substancji chemicznych,
- dostęp do wszelkich informacji potrzebnych dla zrozumienia charakteru ewentualnych skutków wypadku, mogących przyczynić się do podjęcia decyzji dotyczących eksploatacji niebezpiecznych instalacji oraz opracowania planu działania na wypadek awarii,
- należy również uświadomić społeczeństwo, aby w miarę możliwości pozostawało w ciągłej łączności z władzami i centrum reagowania kryzysowego (przy pomocy np. radia).

Tylko ludzie, którzy są informowani szybko, kompetentnie i wyczerpująco w razie zagrożenia, mają duże szanse na uniknięcie śmierci czy też uszczerbku na zdrowiu. Dlatego też alarm powinien zostać wyemitowany natychmiast po wykryciu zagrożenia. A ogłaszający komunikaty o zagrożeniu i alarmie powinni w każdym przypadku przekazać sposób zachowania się i postępowania ludności, za pośrednictwem radia, telewizji czy głośników.

W razie poważnego wypadku, oficjalne zalecenia i sposoby reagowania koordynowane są przez Szefa Obrony Cywilnej, np. Miasta (Prezydenta Miasta) przy współpracy z Centrum (Reagowania) Zrządzania Kryzysowego i jednostkami ratowniczymi.

Programy informacyjne emitowane w radiu i telewizji, mają kluczowe znaczenie w takich zdarzeniach, ze względu na możliwość szybkiego i dokładnego przekazywania cennych wiadomości. Oprócz tego sposobu przekazywania informacji coraz częściej organizuje się infolinie, z których w razie potrzeby każdy obywatel będzie mógł uzyskać potrzebne mu informacje.

System wykrywania zagrożeń, ostrzegania i alarmowania powinien zapewnić dostarczenie ludności informacji o rodzaju zagrożenia, miejscu, obszarze i granicach rejonu zagrożonego oraz najważniejszych wskazówek dotyczących zachowania się ludności.

Czynności związane z wykrywaniem zagrożeń, przekazywaniem informacji o ich zaistnieniu, ostrzeganiem i alarmowaniem wykonują formacje

i inne jednostki organizacyjne obrony cywilnej oraz zakłady pracy mogące stanowić źródło zagrożenia dla ludności i środowiska²¹⁵.

W celu usprawnienia systemu ostrzegania i alarmowania o zagrożeniach ustalono dla całego kraju jednolitą treść komunikatów ostrzegawczych i sygnałów alarmowych, które powinni znać wszyscy obywatele.²¹⁶

Ustalone komunikaty mogą być przekazywane w systemie ogólnokrajowym za pomocą syren, rozgłośni radiowych i telewizyjnych oraz radiofonii przewodowej, a w systemie lokalnym również za pomocą zakładowych radiowęzłów i central telefonicznych oraz innych dostępnych środków. W załączniku nu 3 i 4 pokazano sygnały powszechnego alarmowania.

Na zakończenie wydaje się słusznym wskazanie na niezwykle istotne mechanizmy sprawdzania i aktualizacji wdrożonych procedur informowania, ostrzegania i alarmowania. Oto one:²¹⁷

- szefowie obrony cywilnej przeprowadzają analizę oraz praktyczne sprawdzenie (przećwiczenie) funkcjonowania niniejszych procedur²¹⁸ w celu ich aktualizacji i dokonania ewentualnych zmian,
- przedmiotowe procedury powinny być analizowane, sprawdzane i uaktualniane także w każdym uzasadnionym przypadku, zwłaszcza, jeżeli taka potrzeba wynika z postępu naukowo-technicznego oraz zmian zasad funkcjonowania podmiotów realizujących zadania w przedmiotowym zakresie.

²¹⁵ Tyrała P., *Edukacja dla ochrony cywilnej. Organizacja i zarządzanie systemem*, Wydawnictwo Oświatowe FOSZE, Rzeszów 1999, s. 135.

²¹⁶ *Ostrzeganie i alarmowanie ludności*, Przegląd Obrony Cywilnej, 1995, nr 1, s.3.; Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie systemów wykrywania skażeń ..., op. cit.

²¹⁷ Janik P., op. cit.

²¹⁸ § 11. 1. Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie systemów wykrywania skażeń ..., op. cit. – „Minister Obrony Narodowej, minister właściwy do spraw gospodarki morskiej oraz minister właściwy do spraw wewnętrznych we współpracy z wojewodami prowadzą ogólnokrajowe treningi uruchamiania systemów i ich pracy w ramach krajowego systemu nie rzadziej niż raz w roku i ogólnokrajowe ćwiczenia systemów nie rzadziej niż raz na trzy lata”.

Przykładowe zarządzenie burmistrza

ZARZĄDZENIE Nr....

Burmistrza – Szefa Obrony Cywilnej Gminy ...

z dnia ...

**w sprawie: organizacji systemu wczesnego ostrzegania o zagrożeniach
ludzi i środowiska na terenie gminy ...**

Na podstawie art. 17 ust 6 - 7, ustawy z dnia 21 listopada 1967 roku o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej, § 3 pkt 6 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 roku w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin, Zarządzenia Nr 148 Wojewody ... – Szefa Obrony Cywilnej Województwa z dnia 25 lipca 2005 roku w sprawie organizacji systemu wczesnego ostrzegania o zagrożeniach ludzi i środowiska na terenie województwa ... oraz Zarządzenia Nr 15/05 Starosty ... – Szefa Obrony Cywilnej Powiatu z dnia 6 września 2005 roku w sprawie organizacji systemu wczesnego ostrzegania o zagrożeniach ludzi i środowiska na terenie powiatu ...

Zarządza się, co następuje:

§ 1.

1. W celu uzyskania i wymiany informacji o zdarzeniach zagrażających życiu lub zdrowiu ludzi, mienia i środowiska oraz ostrzegania i alarmowania ludności o ich wystąpieniu organizuje się gminny system wczesnego ostrzegania, zwany dalej „Systemem”.
2. System tworzy się na bazie jednostek organizacyjnych systemu wykrywania i alarmowania funkcjonujących w czasie pokoju, które wykonują zadania związane z wykrywaniem, przekazywaniem informacji o ich wystąpieniu, opracowaniem danych oraz ostrzeganiem i alarmowaniem.
3. Do jednostek organizacyjnych Systemu należą w szczególności:
 - a. stały dyżur służby Burmistrza
 - b. stały dyżur Zakładu Gospodarki Komunalnej w ...
 - c. OSP – w
 - d. Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Gminna Przychodnia Lekarska w ...
 - e. Posterunek Policji w

§ 2.

1. Jednostki organizacyjne Systemu, o których mowa w § 1 ust. 3 przekazują informacje o stwierdzonym zagrożeniu burmistrzowi w ramach systemu reagowania kryzysowego, a także ogłaszają komunikaty informacyjne, ostrzegawcze i alarmowe oraz sygnały alarmowe dla zagrożonej ludności według sygnałów przyjętych w obronie cywilnej.
2. Informacje o zagrożeniach, komunikaty informacyjne, ostrzegawcze i alarmowe oraz sygnały alarmowe przekazuje się zgodnie z założeniami do gminnych procedur informowania, ostrzegania i alarmowania o zagrożeniach, za pośrednictwem wszystkich dostępnych środków łączności, w tym radiowej sieci reagowania kryzysowego.

§ 3.

1. Zbiór i przetwarzanie danych oraz przekazywanie informacji o zdarzeniach na szczeblu gminnym zapewnia Gminny Zespół Reagowania w ...w Gminnym Centrum Reagowania.
2. Wykaz jednostek organizacyjnych Systemu szczebla gminnego stanowi załącznik Nr 1 do zarządzenia.
3. Treść informacji o zdarzeniu przekazuje się jako pilną wg wzoru określonego w załączniku Nr 2 do zarządzenia.

§ 4.

Nadzór nad wykonaniem zarządzenia powierza się Zastępcy Burmistrza Gminy.

§ 5 .

Traci moc zarządzenie Nr ... Burmistrza – Szefa Obrony Cywilnej Gminy ... z dnia ... w sprawie powołania systemu wczesnego ostrzegania o nadzwyczajnych zagrożeniach ludzi i środowiska naturalnego na terenie Gminy

§ 6.

Zarządzenie wchodzi w życie w dniu podpisania

Załącznik Nr 1
Do Zarządzenia Nr ... Burmistrza Gminy-
Szefa Obrony Cywilnej z dnia ...

**Wykaz jednostek organizacyjnych na szczeblu gminy włączonych do systemu
wczesnego ostrzegania:**

1. W skład gminnego systemu wczesnego ostrzegania wchodzi:
 - a. stały dyżur Burmistrza Gminy,
 - b. stały dyżur Zakładu Gospodarki Komunalnej w ...,
 - c. stały dyżur w „Uzdrowiska ...” S.A.
 - d. Ochotnicza Straż Pożarna – w,
 - e. Samodzielny Publiczny ZOZ i Gminna Przychodnia Lekarska w ...,
 - f. Komisariat Policji w ...

Załącznik Nr 2
do Zarządzenia Nr ... Burmistrza Gminy-
Szefa Obrony Cywilnej z dnia

INFORMACJA PILNA
z dniagodz.

1. Miejsce zdarzenia.
2. Opis zdarzenia.
3. Ilość osób poszkodowanych /ofiary śmiertelne/
4. Podjęte działania
5. Zaangażowanie sił i środków
6. Potrzeby do wsparcia prowadzonej akcji.
7. Wnioski

Sporządził :

Przykładowe zarządzenie prezydenta

ZARZĄDZENIE NR
Prezydenta – Szefa Obrony Cywilnej Miasta ...
z dnia ... r.
w sprawie organizacji Systemu Wykrywania i Alarmowania
na terenie Miasta

Na podstawie art. ... zarządzam, co następuje:

- § 1. W celu uzyskania niezbędnych informacji i zapewnienie podjęcia odpowiednich działań do organizowania ochrony ludności przed zagrożeniami związanymi ze zbliżaniem się lub zaistnieniem na terenie miasta niebezpieczeństwa dla życia i zdrowia ludzi z powodu klęsk żywiołowych, awarii obiektów technicznych, zagrożeń środowiska, działań zbrojnych lub innych podobnych zdarzeń, tworzy się na terenie miasta ... System Wykrywania i Alarmowania, zwany dalej SWA.
- § 2. Jednostkami organizacyjnymi SWA są formacje oraz inne jednostki organizacyjne obrony cywilnej, odpowiednio do nałożonych na nie zadań.
- § 3. 1. SWA na terenie miasta ... tworzą jednostki organizacyjne przeznaczone do wykrywania zagrożeń, zbierania i analizowania informacji oraz alarmowania:
- Drużyna wykrywania i alarmowania (dwa);
 - Radiofoniczne drużyny alarmowania (rda).
2. Jednostki organizacyjne SWA są formacjami obrony cywilnej o podstawowym stopniu gotowości.
3. Formacje obrony cywilnej o podstawowym stopniu gotowości do działania osiągają gotowość:
- po zrealizowaniu przedsięwzięć podwyższonej gotowości do działania w czasie 8 – 12 godzin,
 - bezpośrednio ze stałej gotowości do działania w ciągu 12 – 24 godzin.
- § 4. Zasady tworzenia jednostek organizacyjnych SWA, ich strukturę organizacyjną, zadania i tabele należności na sprzęt OC określone są w załączniku do zarządzenia.
- § 5. 1. Za stworzenie warunków i przygotowanie do działania jednostek organizacyjnych SWA wymienionych w § 3 czynię odpowiedzialnymi kierowników instytucji i podmiotów tworzących te jednostki.
2. Zobowiązuję kierowników jednostek i podmiotów tworzących jednostki organizacyjne SWA do przekazania informacji o wykonaniu niniejszego

- zarządzenia do Wydziału Zarządzania Kryzysowego i Ochrony Ludności Urzędu Miasta ... w terminie do 30 marca 2003 r.
- § 6. Całkowite lub częściowe rozwinięcie SWA następuje na podstawie zarządzenia Prezydenta Miasta ... – Szefa Obrony Cywilnej Miasta w przypadku zaistnienia nadzwyczajnych zagrożeń ludzi i środowiska, a także dla przeprowadzenia treningów lub ćwiczeń – wyłącznie na czas trwania tych zagrożeń, treningów i ćwiczeń.
- § 7. Jednostki organizacyjne SWA, po jego rozwinięciu, wykonują zadania na zasadzie dyżurów.
- § 8. 1. W czasie pokoju na terenie miasta ... funkcjonuje System Wczesnego Ostrzegania (SWO) oparty na całodobowych dyżurach służb.
2. Zasady funkcjonowania SWO określone są w załączniku do niniejszego zarządzenia.
- § 9. Nadzór i koordynację nad wykonaniem postanowień zawartych w zarządzeniu powierzam Naczelnikowi Wydziału Zarządzania Kryzysowego i Ochrony Ludności Urzędu Miasta
- § 10. Traci moc zarządzenie Nr ...

Prezydent Miasta ...Szef Obrony Cywilnej Miasta

Organizacja Systemu Wykrywania i Alarmowania na terenie Miasta ...

I. ZADANIA SYSTEMU WYKRYWANIA I ALARMOWANIA

Do podstawowych zadań jednostek organizacyjnych SWA przeznaczonych do wykrywania zagrożeń i alarmowania należy:

1. wykrywanie i rozpoznawanie skażeń promieniotwórczych, biologicznych i chemicznych (w tym toksycznymi substancjami przemysłowymi) oraz innych nadzwyczajnych zagrożeń ludzi i środowiska;
2. wykrywanie i określanie parametrów uderzeń bronią masowego rażenia (BMR);
3. pobieranie próbek i określanie rodzaju oraz stopnia skażenia, zakażenia produktów żywnościowych, płodów rolnych, roślinności, pasz, wody pitnej, wód powierzchniowych oraz gleby i powietrza;
4. oznaczanie stref niebezpiecznych;
5. wstępne określanie skutków nadzwyczajnych zagrożeń;
6. przekazywanie danych o użyciu BMR, skażeniach, zakażeniach i innych nadzwyczajnych zagrożeniach ludzi i środowiska do jednostek nadrzędnych, współdziałających i podległych;
7. przekazywanie komunikatów i sygnałów alarmowych dla ludności oraz powiadamianie sił ratowniczych.

Do podstawowych zadań jednostek organizacyjnych SWA przeznaczonych do zbierania i analizowania informacji oraz alarmowania należy:

1. zbieranie, opracowywanie i analizowanie danych na podstawie informacji otrzymywanych z jednostek wykrywania zagrożeń oraz innych źródeł;
2. określanie skali i skutków skażeń, zakażeń oraz innych nadzwyczajnych zagrożeń dla ludzi i środowiska oraz prognozowanie rozwoju wydarzeń;
3. powiadamianie organów decyzyjnych, instytucji, organizacji, ekspertów i formacji, które mają obowiązek zareagowania na niebezpieczne zdarzenia, o jego wystąpieniu lub groźbie wystąpienia;
4. ostrzeganie i alarmowanie zagrożonej ludności, a także informowania o zaleconych sposobach postępowania w zaistniałej sytuacji;
5. opracowywanie wniosków i propozycji dla Prezydenta Miasta – Szefa Obrony Cywilnej Miasta;
6. koordynowanie działań jednostek organizacyjnych wykrywania zagrożeń, wymiana informacji dotyczących nadzwyczajnych zagrożeń ludzi i środowiska z odpowiednimi jednostkami organizacyjnymi OC sąsiednich gmin oraz innymi jednostkami organizacyjnymi zgodnie z zaleceniami i obowiązującymi procedurami postępowania.

II. ZASADY TWORZENIA JEDNOSTEK ORGANIZACYJNYCH SWA

Na terenie Miasta ... tworzy się następujące jednostki organizacyjne SWA:

1. Drużynę wykrywania i alarmowania (dwa);
2. Radiofoniczne drużyny alarmowania (rda).

Drużynę wykrywania i alarmowania, jako formację terenową OC powołuje Prezydent Miasta – Szef Obrony Cywilnej Miasta poprzez nadanie przydziałów organizacyjno-mobilizacyjnych obsadzie osobowej drużyny. Przydziały organizacyjno-mobilizacyjne przygotowuje Naczelnik Wydziału Zarządzania Kryzysowego i Ochrony Ludności Urzędu Miasta. Miejscem działania Drużyny wykrywania i alarmowania jest pomieszczenie Dyżurnej Służby Prezydenta (Miejskiego Centrum Zarządzania Kryzysowego).

Radiofoniczne drużyny alarmowania jako formacje zakładowe OC powołują kierownicy instytucji i podmiotów gospodarczych, zatrudniających powyżej 50 osób, poprzez nadanie przydziałów organizacyjno-mobilizacyjnych obsadom osobowym tych formacji.

III. ORGANIZACJA ŁĄCZNOŚCI, OSTRZEGANIE I ALARMOWANIE W SWA

Łączność w SWA na terenie Miasta ... jest organizowana przy wykorzystaniu technicznych środków łączności przewodowej i bezprzewodowej. Zasadniczą (podstawową) siecią łączności w SWA jest sieć radiowa zarządzania Wojewody Zasady pracy w sieci radiowej Wojewody ... zostały określone w „Regulaminie pracy sieci radiowej zarządzania Wojewody ...”.

Do przekazywania informacji w systemie SWA jest wykorzystywana sieć radiowa Straży Miejskiej, w której pracuje radiotelefon Dyżurnej Służby Prezydenta. DSP ma możliwość przekazywania informacji, w ramach współdziałania, w sieci radiowej KP PSP.

W dyspozycji DSP są łącza bezpośrednie łączności przewodowej do dyspozytora KP PSP, dyżurnego KP Policji, dyspozytora zakładu energetycznego, a także sieć łączności przewodowej TP S.A.

Do ostrzegania i alarmowania ludności wykorzystuje się:

- system alarmowania sterowany radiowo;
- urządzenia nagłaśniające stacjonarne i na pojazdach;
- inne dostępne urządzenia mogące służyć temu celowi.

IV. ZASADY WSPÓLDZIAŁANIA I OBIEGU INFORMACJI

SWA współdziała ze służbami i systemami, które mogą stanowić źródło informacji o zagrożeniach dla ludności, a których nie można włączyć do systemu (Komenda Powiatowa PSP, Komenda Powiatowa Policji, jednostka wojskowa, pogotowie gazowe, pogotowie energetyczne).

Współdziałanie to powinno polegać na wzajemnej wymianie informacji uzyskiwanych w ramach własnej działalności, a mających bezpośredni lub pośredni związek z występowaniem zagrożenia dla ludności i środowiska.

Zasady przekazywania informacji w systemie wykrywania i alarmowania do jednostek nadrzędnych i współdziałających:

1. Natychmiast przekazuje się informacje dotyczące awarii, katastrof, skażeń, zakażeń, użycia BMR i innych zagrożeń dla ludzi i środowiska oraz wzrostu mocy dawki tła promieniowania gamma powyżej dwukrotnej dopuszczalnej wartości oraz ponownego jej wzrostu o dowolną wartość.
2. Okresowo przekazuje się informacje dotyczące pomiarów mocy dawki promieniowania gamma, kontroli napromieniowania ludności, skażeń komponentów środowiska i żywności oraz warunków meteorologicznych. Rodzaje, zakres i metodykę pomiarów, analiz, ocen i prognoz w SWA oraz dopuszczalny poziom zanieczyszczeń (zagrożeń) ludzi i środowiska ustala się zgodnie z obowiązującymi normami krajowymi.
3. Współdziałanie dotyczy jednostek organizacyjnych przeznaczonych do wykrywania zagrożeń, zbierania i przetwarzania informacji oraz innych jednostek, których statutowa działalność przewiduje wykonywanie takich czynności.
4. Współdziałanie organizuje Drużyna wykrywania i alarmowania – z Komendą Powiatową Policji, Komendą Powiatową Państwowej Straży Pożarnej, jednostką Ochotniczej Straży Pożarnej, zakładowymi Radiofonicznymi drużynami alarmowania oraz Drużynami wykrywania i alarmowania sąsiednich gmin.
5. Szczegółowe uzgodnienia dotyczące trybu przekazywania danych w SWA wyżej wymienione jednostki organizacyjne ustalają między sobą w trybie roboczym.

V. ZASADY SZKOLENIA ORAZ ORGANIZACJI ĆWICZEŃ I TRENINGÓW

1. Do czasu otrzymania ze szczebla centralnego nowych opracowań, obowiązują nadal dotychczasowe instrukcje, metodyki i programy szkolenia.
2. Odpowiedzialnymi za organizację szkolenia są:
 - Naczelnik Wydziału Zarządzania Kryzysowego i Ochrony Ludności UMZ – w odniesieniu do szkolenia obsady osobowej drużyny wykrywania i alarmowania;
 - kierownicy zakładów pracy – co do szkolenia obsad osobowych radiofonicznych drużyn alarmowania.
3. Szkolenia doskonalące, ćwiczenia i treningi organizuje Naczelnik Wydziału Zarządzania Kryzysowego i Ochrony Ludności Urzędu Miasta

- ... przy współdziałaniu kierowników zakładów tworzących formacje obrony cywilnej w SWA na podstawie rocznych planów zamierzeń lub wytycznych Prezydenta Miasta – Szefa Obrony Cywilnej Miasta.
4. Raz na kwartał organizuje się trening SWA.
 5. Szkolenia, ćwiczenia i treningi należy organizować tak, żeby trwały do czterech godzin w dni robocze i do ośmiu godzin w dni ustawowo wolne od pracy.
 6. Finansowanie przedsięwzięć szkoleniowych SWA odbywa się ze środków budżetowych obrony cywilnej po uzgodnieniu zakresu zadań rzeczowych z Szefem OC Województwa oraz środków własnych Wydziału Zarządzania Kryzysowego i Ochrony Ludności ujętych w budżecie tego wydziału z przeznaczeniem na działalność obrony cywilnej.

VI. ZASADY FUNKCJONOWANIA SYSTEMU WCZESNEGO OSTRZEGANIA (SWO) NA TERENIE MIASTA ...

1. W czasie pokoju funkcjonuje System Wczesnego Ostrzegania (SWO) oparty na całodobowych dyżurach służb dyspozytorskich instytucji i podmiotów zlokalizowanych na terenie Miasta ...
2. Funkcjonowanie SWO polega na wzajemnej wymianie informacji między uczestnikami tego systemu o zdarzeniach i zagrożeniach występujących na terenie miasta oraz przyjmowaniu z Wojewódzkiego Centrum Zarządzania Kryzysowego komunikatów ostrzegawczych o zagrożeniach.
3. Podstawowym ogniwem SWO w mieście jest powiatowe (miejskie) centrum zarządzania kryzysowego posiadające w dyspozycji systemy łączności przewodowej i radiowej, łącza internetowe, możliwość przekazywania informacji pocztą elektroniczną oraz scentralizowany system alarmowy.
4. Podległymi DSP elementami SWO są służby dyżurne i dyspozytorskie jednostek organizacyjnych miasta oraz spółek z udziałem miasta:
 - dyżurny Straży Miejskiej,
 - dyżur MPGK sp. z o.o.,
 - dyspozytor Spółki Wodnej,
 - dyspozytor Ujęcia Wody,
 - pogotowie ciepłownicze Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej,
5. Dyżurna Służba Prezydenta współdziała ze służbami dyżurnymi i dyspozytorskimi jednostek administracji specjalnej i zespolonej oraz innych podmiotów działających na terenie miasta:
 - dyspozytor Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej,
 - oficer dyżurny Komendy Powiatowej Policji,
 - dyspozytor Pogotowia Ratunkowego,

- dyspozytor Zakładu Energetycznego,
 - pogotowie gazownicze,
 - dyżur Powiatowej Stacji Sanitarно-Epidemiologicznej,
 - oficer inspekcyjny Garnizonu ...,
 - pogotowie telekomunikacyjne TP S.A.,
 - dyżurny ruchu stacji kolejowej PKP.
6. Dla potrzeb współdziałania Dyżurna Służba Prezydenta tworzy i aktualizuje niezbędną bazę danych.

*VII. STRUKTURA ORGANIZACYJNA, ZADANIA I TABELE NALEŻNOŚCI
SPRZĘTU OC DLA JEDNOSTEK ORGANIZACYJNYCH SWA*

(wyciąg z załącznika do Zarządzenia Nr .. Wojewody ... – Szefa OC województwa
w sprawie organizacji SWA na terenie województwa ...)

Drużyna wykrywania i alarmowania:

Struktura organizacyjna – schemat.

Obsada osobowa – razem ... osób – tabela.

Tabela należności sprzętu OC dla dwa – tabela.

Radiofoniczna drużyna alarmowania:

Struktura organizacyjna – schemat.

Obsada osobowa – tabela.

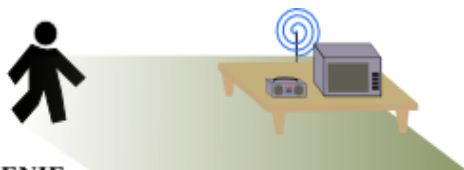
Tabela należności sprzętu OC dla rda.

Sygnaly powszechnego alarmowania²¹⁹

1. Ostrzeżenie

Powtarzana 3-krotnie zapowiedź słowna:

**UWAGA! UWAGA!
OSOBY ZNAJDUJĄCE SIĘ NA TERENIE ...
OKOŁO GODZ. ... MOŻE NASTĄPIĆ SKAŻENIE ...
Z KIERUNKU ...**

Upředzenie o zagrożeniu skażeniem ogłasza się w celu powszechnego ostrzeżenia ludności o mogącym wystąpić skażeniu w określonym czasie i rejonie.

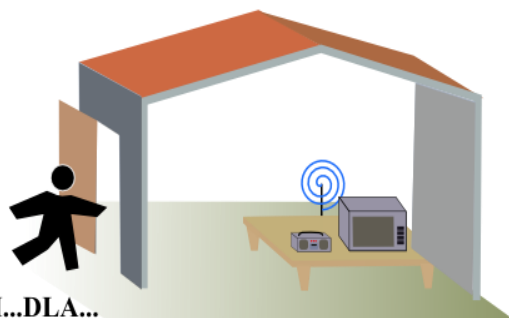
2. Alarmowanie

dźwięk 10 sekund
powtarzany przez 3 minuty
przerwy 15-25 sekund

Powtarzana 3-krotnie zapowiedź słowna:

**UWAGA! UWAGA!
OGŁASZAM ALARM O SKAŻENIACH...DLA...**

Alarm o skażeniach ogłasza się w celu powszechnego ostrzeżenia o wykrytym skażeniu występującym w określonym rejonie. Należy opuścić ulice i miejsca publiczne i poszukać schronienia.

²¹⁹ Jasińska Ł. Grosset R., op. cit.

3. Odwołanie

Odwołanie alarmu informuje nas o przejściu niebezpieczeństwa. Należy słuchać ogłoszeń w radiu lub telewizji, określających ewentualne ograniczenia na najbliższe dni.

Pamiętaj! Po usłyszeniu sygnału alarmowego działaj szybko, rozważnie i bez paniki.

RODZAJE ALARMÓW, SYGNAŁY ALARMOWE²²⁰

Lp.	Rodzaj alarmu	Sposób ogłoszenia alarmów			Sposób odwołania alarmów	
		akustyczny system alarmowy	środków masowego przekazu	wizualny sygnał alarmowy	akustyczny system alarmowy	środków masowego przekazu
1	Alarm powietrzny	Ciągły, modulowany dźwięk syreny w okresie jednej minuty - następujące po sobie sekwencje długich dźwięków sygnałów dźwiękowych pojazdów, gwizdków, trąbek lub innych przyrządów na sprężone powietrze w stosunku 3:1; w przybliżeniu 3 sekundy dźwięku oraz 1 sekunda przerwy	Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna: Uwaga! Uwaga! Uwaga! ogłaszam alarm powietrzny dla	Znak czerwony, najlepiej w kształcie kwadratu	Dźwięk ciągły trwający 3 minuty	Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna: Uwaga! Uwaga! Odwołuję alarm powietrzny dla
2	Alarm o skażeniach	Przerywany modulowany dźwięk syreny- sekwencja krótkich sygnałów wydawanych sygnałem dźwiękowym pojazdu lub innym podobnym urządzeniem lub też uderzenia metalem czy też innym przedmiotem w stosunku 1:1, w przybliżeniu 1 sekunda wydawania dźwięku oraz 1 sekunda przerwy	Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna: Uwaga! Uwaga! ogłaszam alarm o skażeniach (podać rodzaj skażenia) dla	Znak czarny, najlepiej w kształcie trójkąta	Dźwięk ciągły trwający 3 minuty	Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna: Uwaga! Uwaga! Odwołuję alarm o skażeniach dla

²²⁰ Załącznik do Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie systemów wykrywania skażeń..., op. cit.

KOMUNIKATY OSTRZEGAWCZE²²¹

Lp.	Rodzaj komunikatu	Sposób ogłoszenia komunikatu		Sposób odwołania komunikatu	
		akustyczny system alarmowy	środków masowego przekazu	akustyczny system alarmowy	środków masowego przekazu
1	Upředzenie o zagrożeniu skażeniami		Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna: Uwaga! Uwaga! Osoby znajdujące się na terenie około godz. min. może nastąpić skażenie (podać rodzaj skażenia) w kierunku (podać kierunek)		Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna: Uwaga! Uwaga! Odwołuję upředzenie o zagrożeniu (rodzaj skażenia) dla
2	Upředzenie o zagrożeniu zakażeniami		Formę i treść komunikatu upředzenia o zagrożeniu zakażeniami ustalają organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej		
3	Upředzenie o kłeskach żywiolowych i zagrożeniu środowiska		Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna: Informacja o zagrożeniu i sposobie postępowania mieszkańców		Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna: Uwaga! Uwaga! Odwołuję alarm o kłeskach dla

²²¹ Załącznik do Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie systemów wykrywania skażeń ..., op. cit.

Rysunek 7.2. M. Czerwiński

Literatura:

1. Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002r. o stanie klęski żywiołowej. (Dz. U. z 2002r. nr 62, poz. 558 i nr 74, poz. 676 i Dz. U. z 2006 nr 50 poz. 360 i nr 191, poz. 1410).
2. Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej. (tekst jednolity, Dz. U. z 2004r. nr 241, poz. 2416).
3. Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 2007r. nr 89, poz. 590)
4. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województwa i gminy (Dz. U. z 2002 r. nr 96, poz. 850).
5. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 2002 r. w sprawie organizacji i sposobu zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń na morzu (Dz. U. z 2002 r. nr 239, poz. 2026).
6. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 października 2006r. w sprawie systemów wykrywania skażeń i właściwości organów w tych sprawach (Dz. U. z 2006 r. nr 191 poz. 1415).
7. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 2002 r. w sprawie tworzenia gminnego zespołu reagowania powiatowego i wojewódzkiego zespołu reagowania kryzysowego oraz Rządowego Zespołu Koordynacji Kryzysowej i ich funkcjonowania (Dz. U. z 2002 r. nr 215, poz. 1818 z późn. zm , Dz. U. z 2003r. nr 210, poz. 2038)
8. Janik P., *Założenia do gminnych, powiatowych, wojewódzkich i krajowych procedur informowania, ostrzegania i alarmowania o zagrożeniach – cel opracowania, treść i zasady wdrażania.* w: *System*

- szkolenia dla potrzeb ochrony ludności i obrony cywilnej.* Biuro Szkolenia KG PSP, Warszawa 2005.
9. Jankowski T., *Zadania szefów obrony cywilnej oraz system szkolenia z zakresu ochrony ludności i obrony cywilnej.* w: *Zarządzanie bezpieczeństwem - Wybrane zagadnienia ochrony ludności, cz.3*, Edura, Warszawa 2003.
 10. Jasińska Ł. Grosset R., *Edukacja społeczeństwa w zakresie zagrożeń chemicznych.* Edura, Warszawa 2006.
 11. *Ostrzeganie i alarmowanie ludności*, Przegląd Obrony Cywilnej nr 1/1995.
 12. Roguski W., *Elementy lokalnej polityki i strategii bezpieczeństwa.* Kwartalnik CNBOP nr 2/3/4 2006.
 13. Tyrała P., *Edukacja dla ochrony cywilnej. Organizacja i zarządzanie systemem*, Wydawnictwo Oświatowe FOSZE, Rzeszów 1999.
 14. *Wytyczne do prognozowania, zapobiegania i działania na wypadek awarii chemicznych*, tłum. Malczyk-Sypek J., Hadyniak E., Szkoła Główna Służby Pożarniczej, Warszawa 1994.
 15. *Założenia do gminnych, powiatowych, wojewódzkich i krajowych procedur informowania, ostrzegania i alarmowania o zagrożeniach* zatwierdzone przez Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej, Szefa Obrony Cywilnej Kraju. Warszawa 2004.

Temat 8

Organizacja szkoleń, ćwiczeń oraz zawodów sportowo – pożarniczych OSP i MDP

Zasady organizacji procesu szkolenia i ćwiczeń

Wstęp

Warunkiem sukcesu każdej firmy, w tym i straży pożarnej jest skuteczne zarządzanie kapitałem ludzkim, a takim kapitałem są ratownicy i dowódcy w strażackich mundurach – wpływają oni na postrzeganie wizerunku ratowniczej służby w oczach innych osób, a przede wszystkim jej członków. W OSP proces ten niewiele różni się od obowiązującego w instytucjach cywilnych.

„Definicja zarządzania mówi, że jest to „działalność związana z planowaniem, organizowaniem sposobów wykorzystania zasobów organizacji, kierowaniem pracą ludzi i kontrolowaniem zmierzającym do sprawnego i skutecznego osiągnięcia celów organizacji”.

Podstawowym środkiem rozwoju kadr a zarazem narzędziem zarządzania zasobami ludzkimi jest szkolenie pracowników w ramach organizacji. Definicja amerykańska szkoleniem nazywa „wszelkie zainicjowane przez organizację procedury, których celem jest wspomaganie uczenia się jej członków, a zatem i zwiększenie ich wkładu w efektywność organizacji”. Nakłady i środki przeznaczane na kształcenie pracowników przez organizację są traktowane przez pracodawców jako inwestycje.

Tradycyjne szkolenia, służące utrzymaniu określonego poziomu umiejętności już nie wystarczają. Ogromną rolę odgrywają obecnie te, które przygotowują ludzi do zmian organizacyjnych i rynkowych oraz do zmian w sposobie postrzegania pracy (służby – dop. autora).

Szkolenia stały się sprawą prestiżową dla większości firm(...) Fakt ten dobitnie unaocznia, iż nierzadko stały się one celem samym w sobie, a nie narzędziem realizacji celów. Szkolenia nie mogą być zamawiane przypadkowo, ani też nie powinny służyć doraźnemu rozwiązaniu problemów. Szkolenia powinny być ukierunkowane na:

- podniesienie elastyczności zasobów ludzkich,
- ułatwienie wdrożeń nowych technik i technologii,

- sprzyjanie integracji i zaangażowaniu załogi,
- wzrost rozumienia wartości, do których organizacja dąży.

Aby dać organizacji możliwość rozwoju i pomóc w odnoszeniu sukcesów, należy poznać jej potrzeby szkoleniowe. Jest to zadanie, które wiąże się z wyznaczaniem priorytetów uwzględniających interesy różnych działów organizacji jako całości.

Potrzeby szkoleniowe powinno się analizować na trzech poziomach: organizacji, stanowiska i pracownika (np. Związek OSP, stanowisko komendanta gminnego, ratownika obsługującego aparat oddechowy – dop. autora). Wyniki zaś trzeba rozpatrywać wspólnie, by informacje zdobywane na każdym z poziomów analizy uzupełniały luki na ogólnej liście potrzeb szkoleniowych.

- **Analiza na poziomie organizacji** – pozwala stwierdzić konieczność i możliwość przeprowadzenia szkolenia. Uwzględnia ona między innymi cele organizacji, krótkoterminowy biznesplan, długoterminowe perspektywy dotyczące ewentualnych zmian w otoczeniu w ciągu kolejnych kilku lat, obecne umiejętności pracowników, wskaźniki efektywności i porównanie z konkurencją.
- **Analiza na poziomie stanowiska pracy** – wiąże się ze zbieraniem danych o określonym stanowisku lub grupie stanowisk. Pozwala ona określić, jaką wiedzę i umiejętnościami powinien dysponować zajmujący je pracownik.
- **Analiza indywidualna** – dzieli się na dwie fazy. W fazie pierwszej dokonuje się oceny poziomu wyników pracy osiągniętych przez pracowników. W drugiej – podejmowana jest decyzja co do tego, które składniki potencjału pracy powinny być rozwijane przez pracowników o niskich wynikach, w celu poprawy efektywności ich pracy. W toku analizy osobowej należy ustalić, w jakiej mierze problemy z wynikami pracy są pochodną braku określonych kwalifikacji, czy wręcz braku odpowiednich możliwości psychofizycznych jednostek lub grup pracowników.²²²

Szkolenie kwalifikacyjne

W skład Krajowego Systemu Ratowniczo - Gaśniczego na mocy ustawy o ochronie przeciwpożarowej wchodzi wytypowane Ochotnicze Straże Pożarne, spełniające wiodącą rolę w systemie reagowania gminy i powiatu. Pozostałe OSP mimo, że nie wchodzi w skład Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego, również uczestniczą w działaniach ratowniczych.

²²² Wykorzystano: *Szkolenia jako element zarządzania zasobami ludzkimi*. Gradzik M. - Konsultant Centrum Szkoleń i Psychologii Biznesu Uniwersytetu Śląskiego - www.csipb.pl/czytelnia/szkolenia - pob. 25.03.2007

Zgodnie z ustawą o ochronie przeciwpożarowej Ochotnicze Straże Pożarne są jednostkami ochrony przeciwpożarowej, a szczegółowe zadania oraz organizację określa ich statut, który w części dotyczącej spraw ochrony przeciwpożarowej podlega uzgodnieniu z właściwym terenowo komendantem powiatowym Państwowej Straży Pożarnej.

Ich podstawowymi zadaniami wynikającymi z wzorcowego statutu są m. in.:

- prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną, organami samorządowymi i innymi podmiotami,
- udział w akcjach ratowniczych przeprowadzanych w czasie pożarów, zagrożeń ekologicznych związanych z ochroną środowiska oraz innych klęsk i zdarzeń,
- informowanie ludności o istniejących zagrożeniach pożarowych i ekologicznych oraz sposobach ochrony przed nimi,
- działania na rzecz ochrony środowiska.

Przeprowadzane analizy ilościowe i jakościowe szkoleń oraz działań operacyjnych jednoznacznie wskazują, że zadania realizowane przez Państwową Straż Pożarną i Ochotnicze Straże Pożarne wymagają odpowiedniego poziomu wyszkolenia członków Ochotniczych Straży Pożarnych biorących bezpośredni udział w działaniach ratowniczych, a w szczególności specjalistycznej wiedzy i umiejętności. Dodatkowo coraz szerszy katalog zagrożeń oraz wymagań i oczekiwań społeczeństwa oraz konieczność podnoszenia poziomu jakości prowadzonych działań ratowniczych wymusiły nowelizację dotychczas obowiązujących programów szkolenia. Spowodowały również konieczność stworzenia spójnego i przejrzystego systemu szkolenia strażaków ratowników Ochotniczych Straży Pożarnych. Należy zaznaczyć, że dotychczasowy system szkolenia (obowiązujący do 2006r.) nie uwzględniał nowych zadań, z jakimi strażacy ratownicy Ochotniczych Straży Pożarnych spotykają się podczas działań ratowniczo - gaśniczych. Nie obejmował również ważnych tematów i problematyki związanej ze szkoleniami specjalistycznymi oraz obowiązkiem przeszkolenia w zakresie BHP. Dotychczasowa dominacja problematyki zapobiegania i gaszenia pożarów w codziennej praktyce ratowniczej Ochotniczych Straży Pożarnych nijak miała się do ratownictwa technicznego i ratownictwa medycznego w zakresie udzielania pierwszej pomocy medycznej. Dlatego we wprowadzonych do użytku służbowego programach założono potrzebę realizacji tych zadań już na wstępnym etapie.

Do opracowania nowego systemu szkolenia strażaków ratowników Ochotniczych Straży Pożarnych wykorzystane zostały wieloletnie doświadczenia

zdobyte w trakcie organizacji szkoleń i w trakcie współpracy podczas działań ratowniczych ze strażakami ratownikami Ochotniczych Straży Pożarnych.

Priorytetem w trakcie prac było sprostanie nie tylko oczekiwaniom społeczeństwa, ale również oczekiwaniom strażaków ratowników Ochotniczych Straży Pożarnych.²²³

Obowiązujący dziś *System szkolenia członków OSP biorących bezpośredni udział w działaniach ratowniczych*²²⁴ opiera się na trzech poziomach, od szkolenia podstawowego, poprzez szkolenia specjalistyczne, a skończywszy na szkoleniach dowódczych. Schemat systemu szkolenia strażaków ratowników Ochotniczych Straży Pożarnych przedstawia załącznik nr 1.

Organizacja systemu szkolenia kwalifikacyjnego

Szkolenie podstawowe

Celem szkolenia podstawowego strażaków ratowników OSP jest przygotowanie do sprawnego i bezpiecznego wykonywania zadań ratowniczo - gaśniczych, w tym do samodzielnego wykonywania podstawowych czynności w ramach zastępu. Szkolenie podstawowe strażaka - ratownika Ochotniczych Straży Pożarnych można realizować jednoetapowo lub w rozbiciu na dwa moduły szkoleniowe realizowane w okresie nie dłuższym niż 2 lata.

Szkolenia specjalistyczne

Celem szkolenia specjalistycznego jest przygotowanie strażaków ratowników OSP do wykonywania działań z użyciem sprzętu technicznego wymagającego umiejętności wykraczających poza obszar szkolenia podstawowego oraz przygotowanie do udzielania pierwszej pomocy medycznej. Nabycie specjalistycznych umiejętności pozwala na prowadzenie działań ratowniczych z użyciem sprzętu specjalistycznego, w który wyposażone są Ochotnicze Straże Pożarne, zgodnie z rodzajem zagrożeń występujących na własnym terenie działania oraz wykonywaniem działań ratowniczych w ramach specjalistycznych grup ratowniczych.

Rodzaje szkoleń specjalistycznych:

- w zakresie ratownictwa chemicznego i ekologicznego,
- z zakresu ratownictwa wysokościowego,
- w zakresie eksploatacji, obsługi i konserwacji samochodów z drabiną mechaniczną,
- w zakresie eksploatacji, obsługi i konserwacji samochodów z podnośnikiem,

²²³ Wykorzystano fragment: *System szkolenia członków Ochotniczych Straży Pożarnych biorących bezpośredni udział w działaniach ratowniczych*. zatwierdzony przez Komendanta Głównego PSP, zaakceptowany przez Prezesa Zarządu Głównego ZOSP RP, Warszawa 2006.

²²⁴ ibidem.

- w zakresie ratownictwa wodnego,
- dla grup poszukiwawczo – ratowniczych,
- z zakresu kierowania ruchem drogowym,
- kurs pierwszej pomocy medycznej.

Szkolenia specjalistyczne dla strażaków - ratowników OSP realizowane są zgodnie z programami szkolenia specjalistycznego dla strażaków Państwowej Straży Pożarnej, natomiast odrębne programy przygotowano z zakresu ratownictwa technicznego dla strażaków - ratowników OSP, kierowców – konserwatorów sprzętu ratowniczego OSP i z zakresu działań przeciwpowodziowych oraz ratownictwa na wodach.

*Fotografia nr 8.1. Drabina mechaniczna w akcji.*²²⁵

Szkolenia dowódcze

System szkolenia przewiduje poza szkoleniem podstawowym i specjalistycznym, organizację szkoleń dla dowódców najniższego szczebla, przygotowywanych do dowodzenia jednostkami taktycznymi na poziomie interwencyjnym. Przewiduje on także szkolenie operacyjne dowódców, naczelników oraz komendantów gminnych ZOSP RP, z zachowaniem hierarchii zdobywania umiejętności dowódczych.

Organizacja szkoleń kwalifikacyjnych

- Programy szkolenia podstawowego mogą być realizowane w sposób klasyczny przedmiotowy z wykorzystaniem sal wykładowych i stanowisk do ćwiczeń oraz, jeżeli zapewniona zostanie niezbędna infrastruktura

²²⁵ Foto arch. KW PSP Poznań.

informatyczna, z zastosowaniem metod nauczania na odległość, np. e-learning.

- Z dniem wejścia w życie nowych programów szkolenia dla członków OSP tracą moc programy szkolenia z 1994 r. Osoby, które do 31 grudnia 2006 r. otrzymały kwalifikacje i uprawnienia wg dotychczas obowiązujących programów zachowują dotychczasowy status z zastrzeżeniem, że osoby, które otrzymały kwalifikacje i uprawnienia przed 31 grudnia 2006 r. muszą w ciągu 5 lat odbyć wymagane programem szkolenia uzupełniające.²²⁶

Warunki przyjęcia na szkolenie kwalifikacyjne:

- Każdy strażak ratownik OSP kierowany na szkolenie przygotowujące do udziału w działaniach ratowniczych, na każdym z poziomów wyszkolenia musi posiadać:
 - a. ukończone 18 lat i nie przekroczone 55 lat,
 - b. zaświadczenie lekarskie stwierdzające możliwość udziału w działaniach ratowniczych,
 - c. ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków,
 - d. skierowanie na szkolenie od zarządu Ochotniczej Straży Pożarnej potwierdzone przez właściwy organ gminy.
- Dodatkowo strażak ratownik Ochotniczych Straży Pożarnych starający się o przyjęcie na poszczególne rodzaje szkoleń powinien posiadać:
 - a. w przypadku szkolenia strażaków ratowników OSP część I – wykształcenie co najmniej podstawowe (dotychczasowy system ośmioklasowy) lub gimnazjalne,
 - b. w przypadku szkolenia strażaków ratowników OSP część II – wykształcenie co najmniej podstawowe (dotychczasowy system ośmioklasowy) lub gimnazjalne oraz zaświadczenie o ukończeniu szkolenia strażaków - ratowników OSP część I,
 - c. w przypadku szkolenia z zakresu ratownictwa technicznego dla strażaków - ratowników OSP, szkolenia kierowców - konserwatorów sprzętu ratowniczego Ochotniczych Straży Pożarnych z zakresu działań przeciwpowodziowych oraz ratownictwa na wodach – wykształcenie co najmniej podstawowe (dotychczasowy system ośmioklasowy) lub gimnazjalne oraz zaświadczenie o ukończeniu szkolenia strażaków - ratowników Ochotniczych Straży Pożarnych część II lub spełnienie równorzędnych wymagań,
 - d. w przypadku pozostałych szkoleń specjalistycznych spełnienie wymagań określonych w programach szkoleń specjalistycznych,

²²⁶ Pismo Komendanta Głównego PSP nr BS-II-0120/1-7/07 Warszawa, dnia 27 lutego 2007.

- e. w przypadku skierowania na szkolenia w zakresie eksploatacji, obsługi i konserwacji samochodów z drabiną mechaniczną oraz w zakresie eksploatacji, obsługi i konserwacji samochodów z podnośnikiem wymaga się dodatkowo ukończenia szkolenia kierowców – konserwatorów sprzętu ratowniczego OSP,
- f. w przypadku szkolenia dowódców OSP – wykształcenie co najmniej na poziomie zasadniczej szkoły zawodowej, co najmniej 3-letni staż jako strażak ratownik OSP, zaświadczenie o ukończeniu szkolenia strażaków - ratowników OSP część II lub spełnienie równorzędnych wymagań, zaświadczenie o ukończeniu kursu z zakresu ratownictwa technicznego dla strażaków ratowników OSP,
- g. przypadku szkolenia naczelników OSP – zalecane wykształcenie co najmniej średnie oraz zaświadczenie o ukończeniu szkolenia dowódców OSP,
- h. w przypadku szkolenia komendantów gminnych ZOSP RP – zalecane wykształcenie co najmniej średnie oraz zaświadczenie o ukończeniu szkolenia dowódców OSP.

Kwalifikacje i uprawnienia:

- Uprawnienia do wykonywania czynności ratowniczo – gaśniczych, udzielania pierwszej pomocy medycznej, prowadzenia działań z zakresu ratownictwa technicznego oraz innych działań specjalistycznych, a także pełnienia funkcji dowódczych, strażak ratownik OSP nabywa po ukończeniu poszczególnych rodzajów szkoleń.
- Udział w szkoleniach specjalistycznych odbywa się na zasadzie fakultatywności, w zależności od: rodzajów zagrożeń opisanych w powiatowych planach ratowniczych oraz posiadanego sprzętu.
- Osoby, które otrzymały kwalifikacje i uprawnienia przed 31 grudnia 2006 r. muszą w ciągu 5 lat odbyć wymagane programem szkolenia uzupełniające, które przeprowadzają właściwi komendanci.²²⁷

Podmioty uprawnione do prowadzenia szkoleń:

- Organizatorem szkolenia podstawowego strażaków ratowników OSP oraz szkoleń specjalistycznych: z zakresu ratownictwa technicznego strażaków - ratowników OSP, kierowców konserwatorów sprzętu ratowniczego OSP oraz szkolenia strażaków ratowników OSP z zakresu działań przeciwpowodziowych oraz ratownictwa na wodach jest komenda powiatowa/miejska Państwowej Straży Pożarnej.

²²⁷ibidem.

- Dopuszcza się realizację części zajęć szkolenia podstawowego dla strażaków - ratowników OSP w Ochotniczej Straży Pożarnej, wyznaczonej przez organizatora szkolenia.
- Szkolenia strażaków Ochotniczych Straży Pożarnych organizowane w oparciu o programy szkolenia specjalistycznego PSP oraz szkolenia dowódców OSP, naczelników OSP i komendantów gminnych ZOSP RP prowadzone są przez szkoły Państwowej Straży Pożarnej, komendy wojewódzkie PSP oraz komendy powiatowe (miejskie) PSP. Jedyny wyjątek szkolenia specjalistycznego, które może organizować Ochotnicza Straż Pożarna oraz inne podmioty zewnętrzne jest kurs pierwszej pomocy medycznej. Warunkiem organizacji tego szkolenia jest spełnienie warunków określonych w programie kursu.²²⁸

Zasady dokumentowania szkoleń kwalifikacyjnych:

- Ukończenie poszczególnych modułów szkoleniowych udokumentowane jest wydaniem zaświadczenia oraz wpisem do karty szkolenia, której wzór stanowi załącznik nr 2. Szkolenie strażaków - ratowników OSP część I kończy się zaliczeniem, zaś pozostałe szkolenia egzaminem przed komisją zewnętrzną.
- Wpisu o zaliczeniu lub zdaniu egzaminu dokonuje właściwy terenowo komendant powiatowy (miejski) Państwowej Straży Pożarnej, komendant wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej lub komendant szkoły Państwowej Straży Pożarnej.²²⁹

Omawiając szkolenie kwalifikacyjne nie sposób nie wspomnieć o **Młodzieżowych Drużynach Pożarniczych**.

Organizacja Młodzieżowych Drużyn Pożarniczych służy wychowaniu i przygotowaniu młodzieży do pracy dla dobra Ojczyzny, w szczególności do ochrony środowiska, dorobku kulturalnego i materialnego przed pożarami, klęskami żywiołowymi i nagłymi zagrożeniami. Sposobić ma także w przyszłości do działalności w zespołach ratowniczych.

Idee tworzenia i funkcjonowania drużyn młodzieżowych, a wyrażone w rocie ślubowania młodych strażaków, niosą treści etyczne i humanitarne. Duża rola przypadać w tej mierze powinna instruktorom i opiekunom drużyn, którzy dążąc do kształtowania oczekiwanych postaw wychowanków muszą szanować ich indywidualność. Dostarczać muszą dobrych wzorców i organizować pozytywne doświadczenia podopiecznych. W toku pracy przestrzegać muszą funkcjonujących zasad postępowania wychowawczego i dydaktycznego.

²²⁸ ibidem.

²²⁹ System szkolenia, op. cit., str. 5-10.

W celu kompleksowego uregulowania tematu szkolenia MDP Prezydium Zarządu Głównego ZOSP RP podjęło uchwałę w sprawie wzorcowych programów szkolenia Młodzieżowych Drużyn Pożarniczych i wzorcowej dokumentacji kursów Młodzieżowych Drużyn pożarniczych.²³⁰

Przedstawiony zbiór programów kursów stanowi spójną całość, pozwalając na przygotowanie członków drużyn młodzieżowych do pracy na różnych poziomach organizacyjnych, uwzględniając zarazem możliwości percepcyjne.

Kształcenie członków MDP nie jest przygotowaniem ich do pracy w zespołach ratowniczych. Przedstawione treści nauczania mają natomiast pobudzić zainteresowanie społeczną służbą ratowniczą, pozwolić na realizację potrzeb w zakresie kontaktów z rówieśnikami, rozwijanie potrzeby działania na rzecz lokalnej społeczności. Treści programowe powinny być realizowane także poprzez zabawę.

Programy stanowią jednocześnie element edukacji młodzieży dla bezpieczeństwa powszechnego.

Dostosowując się do krajowego systemu edukacyjnego proponujemy rozszerzenie zasięgu oddziaływania o dzieci z młodszymi klasami szkół podstawowych, wprowadzając grupę kandydatów na członków MDP, zwanych „**kandydatami**”. Mogą oni stanowić samoistne drużyny, mogą też być włączani do MDP i objęci indywidualną opieką.

Program kształcenia MDP ma popularyzować wśród dzieci działalność Ochotniczych Straży Pożarnych.

Dla młodzieży ze starszych klas szkół podstawowych, gimnazjów i liceów (odpowiedników) przewiduje się odbycie kursów **członków MDP**, a dla pełniących funkcje dowódcze (lub wykazujących cechy przywódcze i przewidzianych do ich objęcia) – kurs **dowódców MDP**.

Osoby podejmujące się trudu organizowania pracy MDP (opiekunowie, instruktorzy), a nie posiadające przygotowania pedagogicznego, mogą być kierowane na kurs **instruktorów MDP**.

Organizowanie kursów przez poszczególne OSP lub ogniwa związkowe we współdziałaniu z terenowymi komendami PSP umożliwia uwzględnienie lokalnych problemów, potrzeb i możliwości.

Prowadząc zajęcia z dziećmi należy unikać podawania nadmiaru szczegółów technicznych sprzętu czy też bezpieczeństwa budynków, ograniczając wiadomości do podstawowych parametrów użytkowych. Z całą stanowczością przestrzegane muszą być zasady bezpieczeństwa i higieny zajęć.

²³⁰ Uchwała Nr 160/28/2006 Prezydium Zarządu Głównego ZOSP RP z dnia 11 kwietnia 2006r. w sprawie wzorcowych programów szkolenia Młodzieżowych Drużyn Pożarniczych i wzorcowej dokumentacji kursów Młodzieżowych Drużyn pożarniczych.

W programach nie postawiono warunku, by uczestnicy kursów legitymowali się dobrym stanem zdrowia stwierdzanym przez lekarza, nie są to bowiem strażacy, a udział w pracach drużyny ma aspekt uspołeczniający i wkracza w obszar nauczania zasad bezpieczeństwa powszechnego. Potwierdzenie stanu zdrowia wymagane może być w przypadku udziału w zawodach pożarniczych. W załączniku nr 3 przedstawiono tematykę szkoleń MDP.

Szkolenie doskonalące

Jeżeli przyjąć, że człowiek uczy się permanentnie to aktualnym jest pytanie: „Czy ludzie dorośli (a takimi są ratownicy OSP) mogą się uczyć efektywnie?” Okazuje się, że tak, jakkolwiek zakres i szybkość uczenia się są zmienne i zależą od kilku czynników je determinujących. Za najistotniejsze uznaje się:

- potrzeby,
- dotychczasowy stan doświadczenia,
- stałość podejmowania aktywności
- poziom zdolności poznawczych.

a także potrzeby awansu, uzupełnienia kwalifikacji i dowartościowania, które są silnie motywującymi czynnikami do podjęcia doskonalenia. Większość z nas wie, że dobry „ratowniczy fachowiec” ma większe pole manewru w swoich wyborach i uwarunkowaniach życiowych.

Zdanie – „nie dam rady, nie będę zaczynał znowu nauki” - trzeba odłożyć do lamusa, bowiem wiedza dowodzi, iż późniejsze uczenie się jest nie tylko możliwe, ale daje niejednokrotnie bardzo dobre rezultaty. Nic jednak za darmo. Przebieg uczenia się człowieka dorosłego zależy bowiem od treści i form uczenia się w minionym okresie. Nowe wiadomości „lepiej nakładają się” na istniejące już struktury poznawcze i choć człowiek coraz mniej się uczy, to coraz więcej wie. Jeżeli uczenie się we wczesnym edukacyjnym okresie życia jest gromadzeniem wiadomości i metod operowania nimi, tak uczenie się w wieku dojrzałym jest lepszym rozumieniem wiadomości i bardziej metodycznym, choć wolniejszym ich przyswajaniem i porządkowaniem.

Znane jest powiedzenie, że człowiek uczy się przez całe życie, bowiem gdy ludzie pracują wspólnie i żyją gromadnie, to ciągle dokonują oceny, tworzą opinie i uczą się od najbliższego otoczenia. Uczą się, czyli „szkołą”, a szkolenie to nic innego jak doprowadzanie osoby, a nawet dziecka, a także i zwierzęcia do pożądanego stanu sprawności lub posłuszeństwa za pomocą stosownych procedur, instrukcji, praktyki lub dyscypliny. Nie zawsze przystępując do szkolenia – szeroko rozumianego – zdajemy sobie z tego sprawę.

Formalny system szkolenia ze zdefiniowanymi programami, wytycznymi, wypróbowanymi procedurami i celami kształcenia, a zwłaszcza prowadzony

w sposób regularny poprawia wszelkie błędy osądu zapewniając przez to, że wszyscy członkowie ratowniczej rodziny otrzymają potrzebne im szkolenie w celu rozwoju indywidualnego, osobistego jak i przyczynią się do sukcesu jednostki organizacyjnej oraz służby.

Odpowiednie przepisy określają warunki, jakie musi spełniać kandydat do ratowniczej profesji. Po tej wstępnej selekcji kandydat przechodzi różne szczeble szkolenia w formie wykładów, zajęć praktycznych, a i doskonalenia dyscypliny i swego ratowniczego charakteru. Poznaje tajniki pożarniczej służby na coraz to wyższym szczeblu, a gdy ma np. zacząć przekazywać swoją wiedzę innym to przełożeni powinni prócz oceny jego niezbędnej kompetencji i umiejętności w dziedzinie, której ma uczyć poddać pod ocenę jego pomysłowość i zaradność, umiejętności porozumiewania się, zdolności do motywowania innych, wszechstronność, zdecydowanie, wyobraźnię i polot oraz całkowite oddanie się szkoleniu.

Wiedza jednak nie jest wieczna. Pamiętając o tej smutnej „dolegliwości” człowieka musimy uczestniczyć w organizowanym doskonaleniu ratowniczym lub mieć na tyle silną wolę by poddawać się ustawicznemu samokształceniu.

Proces szkolenia doskonalącego w Ochotniczych Strażach Pożarnych powinien być realizowany na bieżąco i odbywać się na coraz wyższym poziomie. Szkolenie doskonalące może odbywać się metodami teoretycznymi i praktycznymi, które powinny dominować.

Ważnym ogniwem w tym procesie szkolenia jest komendant gminny ZOSP RP, którego rolę można by określić jako: organizującą i nadzorującą – kontrolującą.

Do zadań komendanta gminnego należy:

- ustalanie tematyki szkolenia,
- planowanie,
- sprawowanie nadzoru dydaktycznego, w tym również w zakresie hospitacji zajęć²³¹,
- badanie i ocenianie osiągnięć edukacyjnych członków OSP w gminie,
- prowadzenie doskonalenia zawodowego naczelników OSP w formie odpraw szkoleniowych – dydaktycznych,
- ustawiczna pomoc w zdobywaniu materiałów dydaktycznych, sprzętu audiowizualnego, podręczników i literatury, a także pozyskiwania wykładowców i instruktorów.

²³¹ Patrz temat: Bielicki P., *Szkolenie naczelników OSP - temat 5: Organizacja szkoleń, ćwiczeń oraz zawodów sportowo pożarniczych OSP i MDP*

*Fotografia nr 8.2. Ćwiczenia.*²³²

W rocznym gminnym programie doskonalenia powinny znaleźć się tematy wynikające, np. z:

- kategorii Jednostek Operacyjno-Technicznych OSP występujących w gminie,
- rozpoznania nowego ryzyka lub poznania do tej pory nieznanymi nowych potencjałów zagrożeń,
- nowych uregulowań prawnych,
- potrzeby wdrożenia nowych procedur, planów lub rozwiązań organizacyjno-sprzętowych,
- niedawnej rewizji lub przerehabilitacji planów przez zakłady lub gminę,
- konieczności szkolenia nowego personelu.

Cel szkolenia doskonalącego powinien być sprecyzowany jasno i zwięźle, gdyż będzie on stanowił kryterium, według którego szkolenie to zostanie ocenione. Najczęściej precyzuje się cele w dwóch częściach – na dwóch poziomach. Są to cele ogólne i szczegółowe, określane też operacyjnymi.

Cele ogólne²³³ - to świadomie założone efekty, które chcemy uzyskać w wyniku kształcenia. Nie stanowią one skończonego i zamkniętego rezultatu procesu nauczania. Odnoszą się do stanu finalnego, wykazują główne kierunki dążeń. Z tego względu nie stanowią precyzyjnych wytycznych dla nauczycieli. Aby mogły służyć codziennej praktyce szkolnej, muszą być przełożone na język konkretów. Oznacza to konieczność wyrażania celów w kategoriach operacyjnych, tzn. w postaci zadań, problemów i poleceń.

²³² Foto arch. KW PSP Poznań.

²³³ Bielicki P.P. *Operacjonalizacja celów kształcenia*. Przegląd Pożarniczy nr 3, 1999

Cele szczegółowe – operacyjne²³⁴ - są opisem wyników, które mają być uzyskane. Poprawne zbudowanie celów operacyjnych jest znacznie trudniejsze i bardziej pracochłonne niż ogólnych. Jest to jednak zabieg konieczny. To one bowiem wyznaczać będą drogę postępowania dydaktycznego. Te cele sugerują decyzje i działanie, precyzują, co biorący udział w szkoleniu mają się nauczyć i co poznać.

Cele operacyjne będą zatem małymi krokami, którymi podążać będzie słuchacz, aby dojść do celu ogólnego. Działanie zawarte w celu operacyjnym to opis zadań, które mają być wykonane, wyrażone za pomocą czasowników w stronie czynnej, w sposób jednoznaczny. Zamiast wieloznacznymi określeniami, jak: wiedzieć, rozumieć, umieć, posługujemy się zatem takimi czasownikami, jak: analizować, decydować, dobierać, nazywać, rozwiązać, wykonywać, zrobić itp.

Cele szczegółowe mogą być sprecyzowane, np. w następujący sposób:

- Zająć miejsca w pojeździe ratowniczym zgodnie z pełnioną funkcją, wykonać podstawowe czynności rozwinięcia sprzętu, obsłużyć sprzęt przypisany poszczególnym funkcjom, posługiwać się stosownymi komendami podczas dostarczania wody na duże odległości.
- Poprawnie ustawić pojazd ratowniczy na szosie szybkiego ruchu, a gdy zdarzenie ma charakter wypadku drogowego - oznakować i zabezpieczyć teren akcji, dokonać rozpoznania zagrożonych i pojazdów, dokonać uwolnienia zaklinowanych, przeprowadzić pomoc medyczną, zneutralizować paliwo, przekazać teren akcji właścicielowi.

„Ważną rolę w przygotowaniu się prowadzącego do zajęć odgrywają środki dydaktyczne. Zajęcia przeprowadzone z niewielką ilością środków mogą wydać się nudne i mało interesujące. Natomiast zbyt duża liczba środków dydaktycznych może ratowników rozpraszać i dezorientować.

Przed rozpoczęciem zajęć prowadzący powinien przemyśleć ilość pomocy oraz ich rodzaj i przydatność do zajęć. Pomoce powinny być dostosowane do liczby i umiejętności ratowników. Środki dydaktyczne same nie uczą, wspomagają tylko proces zdobywania wiedzy i umiejętności.

Do środków dydaktycznych wykorzystywanych w czasie zajęć teoretycznych zaliczamy:

- przepisy prawne,
- plansze, foliogramy i tablice poglądowe przedstawiające treści określone w scenariuszu zajęć,
- przekroje i modele sprzętu pożarniczego,
- przykładowe jednostki sprzętu pożarniczego,

²³⁴ibidem.

- filmy dydaktyczne dotyczące tematu zajęć,
- techniczne środki nauczania (rzutnik pisma, rzutnik multimedialny, komputer, odtwarzacz DVD lub FHS, ekran, telewizor).

Natomiast zajęcia praktyczne oraz ćwiczenia realizowane są w oparciu o takie środki dydaktyczne jak sprzęt ratowniczo – gaśniczy oraz samochody pożarnicze, które to wyposażenie stanowi podstawę każdego szkolenia i doskonalenia zawodowego strażaka.

Działalność doskonaląca realizowana w Ochotniczych Strażach Pożarnych powinna być dokumentowana. Dokumentację szkoleń doskonalących można prowadzić na zasadzie dziennika zajęć. Dziennik zajęć prowadzi się chronologicznie według dat realizacji szkoleń. Dziennik zajęć zakłada Naczelnik OSP. Kartę tytułową dziennika opatruje się pieczęcią OSP. Do dziennika zajęć wpisuje się w porządku alfabetycznym nazwiska i imiona ratowników, daty i miejsca urodzenia oraz adresy ich zamieszkania oraz imiona i nazwiska prowadzących poszczególne zajęcia.

W dzienniku zajęć odnotowuje się:

- obecność ratowników na poszczególnych zajęciach,
- tematy przeprowadzonych zajęć,
- imię nazwisko osoby realizującej zajęcia.

W dzienniku zajęć dokonuje się też adnotacji o przeprowadzonych hospitacjach.

Poza dziennikiem zajęć do dokumentacji szkoleniowej zaliczamy scenariusze zajęć ,wg których realizowane są poszczególne tematy oraz plany lub harmonogramy określające czas, miejsce oraz tematykę zajęć.”²³⁵

Szkolenie doskonalące - ćwiczenia

Ćwiczenia są podstawową formą przygotowania do działań ratowniczych jednostek skupionych w KSRG. Są zespołem form organizacyjnych praktycznego/ i teoretycznego szkolenia dowódców oraz ratowników w terenie lub/i w pomieszczeniach, podczas których uczestnicy szkolenia działają zgodnie z zasadami taktyki oraz szczegółowymi warunkami bezpieczeństwa i higieny służby obowiązującymi ratowników i inne osoby biorące udział w akcjach ratowniczych, ćwiczeniach lub szkoleniu, a także instrukcjami i wskazaniem obowiązującymi w służbach, inspekcjach, strażach i instytucjach tworzących KSRG.

Jeżeli przyjąć, że ćwiczenia to usprawnianie jakiegoś działania przez powtarzanie i, że prakseologia (nauka o sprawnym działaniu) traktuje ćwiczenia

²³⁵ Wykorzystano: Bielicki P., *Szkolenie dowódców OSP*, op. cit.

jako przygotowanie do wykonywania pewnych określonych zadań, to na liście powodów, dlaczego przeprowadzać ćwiczenia powinny się znaleźć stwierdzenia, że ćwiczenia:

- Podnoszą gotowość operacyjną jednostek ratowniczych.
- Zapewniają szkolenie przez praktykę, a z wiedzy teoretycznej czynią narzędzie do działań praktycznych.
- Pozwalają sprawdzić realność przyjętych procedur, przydatność programów, rozwiązań technicznych i założeń różnych planów.
- Podnoszą zdolności indywidualne ratowników w zakresie praktycznego przygotowania do prowadzenia działań ratowniczych. Ćwiczący swe role ratownicy podnoszą swą efektywność, doskonalą swój przysłowiowy „warsztat pracy”, poprawiają tężyznę fizyczną, stają się odporniejsi na lęk, strach i stres. Sprawdzają się w grupie, poddają ocenie i kontroli, a także mają okazję skonfrontować teorię z realizmem sytuacyjnym zdarzenia.
- Pozwalają ujawnić słabości ludzkie, organizacyjne, a i strukturalne zaczynając od zastępu, a na Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym kończąc.
- Wykazują braki kadrowe i sprzętowe, względnie uzmysławiają potrzebę specjalnego zaopatrzenia różnych podmiotów ratowniczych.
- Dają możliwość sprawdzenia czy systemy sprawnie działające w układzie mikro są przygotowane do działań w układzie makro. Czy zastęp dobry w ratownictwie drogowym przy wypadku z udziałem jednego samochodu da sobie radę również dobrze organizując akcję podczas tzw. karambolu ulicznego z udziałem kilku samochodów.
- Poprawiają istniejące systemy koordynacji między poszczególnymi jednostkami organizacyjnymi tej samej służby, między władzami, instytucjami i agendami różnych służb.
- Pozwalają odkryć predyspozycje dowódcze i doskonalic proces kierowania akcjami ratowniczymi na wszystkich szczeblach.
- Dowartościowują biorących udział i to w aspekcie osobowym, jak i instytucjonalnym.
- Dają możliwość ratowniczego poznania terenów, obiektów, systemów zabezpieczeń, dojazdów, uwarunkowań charakterystycznych dla mogącego wystąpić zdarzenia i porównania ich z możliwościami służb ratowniczych.
- To w zasadzie jedyna okazja, by sprawdzić funkcjonowanie systemu łączności w skali makro.
- To także doskonały poligon dla sprawdzenia umiejętności współdziałania ratowników z mediami, by zobaczyć z bliska gapiów i ocenić umiejętności świeżo upieczonych rzeczników prasowych akcji, koordynatorów medycznych działań ratowniczych i tych wszystkich, którzy z racji

zajmowanych stanowisk lub funkcji mają być zawsze gotowi na udzielenie odpowiedzi po zdarzeniu.

- Powinny budować zaufanie, i to na szczeblu współuczestników „ratowniczej walki”, jak i gremiów decydenckich, czy wreszcie na poziomie społeczeństwo-ratownicy.
- Mogą być pomocne w pozyskiwaniu poparcia ze strony władz i ludności, a także zaowocować ich pomocą.
- Są źródłem dodatkowej wiedzy dla różnych służb mogących z bogatej najczęściej listy wniosków z ćwiczeń wyłuskać te, które w formie zaleceń powinny być wyegzekwowane od właścicieli lub użytkowników obiektów. Często bez ćwiczeń trudno precyzować najważniejsze rozwiązania poprawiające operacyjne przygotowanie zakładu na wypadek zdarzenia.

Fotografia nr 8.3. W ćwiczeniach ważna jest pozoracja.²³⁶

Jeżeli ćwiczenia dają tyle dobrego, to dlaczego się ich w niektórych jednostkach, gminach nie organizuje? Odpowiadając na tak sprecyzowane pytanie spróbujmy wymienić powody, dla których najczęściej nie organizuje się ćwiczeń poprawiających umiejętności: indywidualne, w procedurach operacyjnych, w podejmowaniu decyzji oraz w ocenach różnego rodzaju planów:

- brak środków finansowych na jakiegokolwiek (poza tablicą i kredą) wydatki związane z praktycznym szkoleniem,
- w nawale prac biurowych i administracyjnych (czyli czynności w odczuciu poszkodowanych – zbędnych!) brak czasu na przygotowanie ćwiczeń,
- lęk przed ujawnieniem podczas ćwiczeń braków szkoleniowych, sprzętowych i dowódczo-organizatorskich,

²³⁶ Foto arch. KW PSP Poznań

- posiadanie pojedynczych egzemplarzy sprzętu niszczących się podczas ćwiczeń,
- brak akceptacji i poparcia pomysłów u wyższych przełożonych,
- dominacja w środowisku osób niechętnych podejmowaniu działań wymagających twórczego zaangażowania się,
- tolerowanie ciszy i braku działań, doprowadzających do stagnacji szkoleniowej,
- niechęć lub strach przed utrudnieniami lub konsekwencjami wśród cywilnych właścicieli lub zarządców obiektów, na których mają ćwiczyć służby ratownicze,
- lęk przed społeczną, najczęściej negatywną oceną niedogodności występujących podczas ćwiczeń, a wynikających np. z faktu wstrzymania ruchu drogowego lub nadmiernego hałasu,
- nieumiejętności przygotowania i przeprowadzenia ćwiczeń.

Czy to są wszystkie powody, dla których, mówiąc górnolotnie personel straży pożarnej nie jest przećwiczony, i że nie wie, że nie umie? Pewnie – NIE!

Gdy znamy już powody, dla których warto i należy przeprowadzać ćwiczenia, może celowym będzie podpowiedzenie organizatorom większych ćwiczeń, jak mają zacząć. W hierarchii ratowniczej każdy ma swego przełożonego – szefa, do którego powinniśmy napisać wniosek. Z dokumentu takiego przełożony powinien dowiedzieć się m.in.:

- o rodzaju zdarzenia, jakie ma być symulowane (*np. pożar w szpitalu, wypadek drogowy, wyciek substancji niebezpiecznej na ulicy*),
- jakie działania ratownicze lub procedury zamierza się ćwiczyć (*np. uwalnianie osób uwięzionych, zbieranie mazutu, alarmowanie gminnych jednostek*),
- rodzaju ćwiczeń (*np. aplikacyjnych, z rozwinięciem sił i środków*),
- kto będzie ćwiczył (*np. sekcje z OSP..., JRG nr ..., naczelnicy OSP*), kto będzie rozjemcą (*np. oficer z KPPSP*), a kto tylko obserwatorem (*np. pracownicy urzędu gminy*),
- w jakim stopniu przewidywany jest udział policji, pogotowia ratunkowego, lub innych służb (*np. zabezpieczenie ruchu, pozorowany transport do szpitali, dostarczenie neutralizatorów*),
- kiedy i gdzie mają odbyć się ćwiczenia (*np. piątek, dnia, godzina, na styku zmian służbowych pielęgniarek w szpitalu, adres*),
- o przewidywanym udziale władz i mediów (*np. radni z komisji ..., dziennikarze rozgłośni radiowych*),
- o stopniu realizmu i zakresie symulowania (*np. uczniowi szkoły podstawowej jako widzowie w kinie, manekiny we wrakach samochodu*),

- o przewidywanych utrudnieniach społecznych (*np. wstrzymanie ruchu, objazdy, wzmożony ruch znacznej ilości alarmowo jadących samochodów bojowych*),
- o orientacyjnych kosztach własnych i innych uczestników ćwiczeń,
- o koniecznych uzgodnieniach (*np. wymagana będzie zgoda dyrektora szpitala*),
- o tym, kto i kiedy przygotowuje ćwiczenia.

Przełożony może wezwać wnioskodawcę na rozmowę. Musisz być do niej przygotowany, a to znaczy, że:

- Jesteś przekonany, że Twój pomysł wynika z konieczności udzielenia odpowiedzi na zdarzenie możliwe do wystąpienia na terenie chronionym przez podległe jednostki.
- Potrafisz jasno sprecyzować cele i założenia.
- Uzyskałeś wstępne poparcie od innych służb i instytucji związanych z ćwiczeniami.
- Potrafisz zminimalizować koszty i skutki społeczne ćwiczeń.
- „Muszę Szefie spróbować, bo nie wiem, czy ja, moi podwładni i współuczestnicy akcji, prowadzonej na tym terenie, mają pewność, że wiedzą...!”

Po uzyskaniu zgody przystępujemy do tworzenia scenariusza ćwiczeń.²³⁷

Szkolenie doskonalące - narady

Komendant gminny jest często organizatorem narad szkoleniowych, odpraw o charakterze szkoleniowym lub innych spotkań mających taki cel, zatem pomocne mogą okazać się rady praktyka: „Przygotowanie szkolenia bardzo ułatwia wcześniej przemyślana koncepcja. To, po pierwsze oszczędność czasu i nerwów, po drugie - lepiej wydane pieniądze.

Przystępując do opracowania koncepcji danego szkolenia należy określić:

- cel szkolenia,
- metody jego realizacji,
- zakres szkolenia,
- liczbę uczestników i kryterium ich wyboru,
- miejsce,
- termin i czas trwania szkolenia,
- budżet przeznaczony na szkolenie (wynajęcie sali, opłacenie prowadzącego szkolenie, poczęstunek podczas spotkania, opracowanie materiałów dydaktycznych, dojazd).

²³⁷ Szczegóły zawiera książka: Schroeder M. *Ćwiczenia ratownicze*. SA PSP, Poznań 2002.

Najważniejsze kwestie organizacyjne, nad którymi zastanawiamy się po opracowaniu koncepcji szkolenia to:

- miejsce – powinno być ono dostosowane do liczby uczestników, trzeba ustawić odpowiednią ilość krzeseł, stołów lub blatów do notowania, w sali powinna znajdować się tablica do prezentacji, a jeśli potrzeba – nagłośnienie,
- termin – ustalić datę szkolenia tak, żeby nie dezorganizowało ono pracy,
- czas trwania - szkolenia mogą mieć różną długość – od godzinnych, przez kilkugodzinne do całodniowych lub kilkudniowych,
- wybór uczestników - o doborze uczestników szkolenia zdecyduje jego charakter i cel.

Bardzo ważne jest, aby szkolenie prowadziła osoba doskonale znająca tematykę, specjalista, który świetnie radzi sobie z wyjaśnianiem problemu i odpowiadaniem na ewentualne pytania. Uczestnicy natomiast lepiej zapamiętają materiał, jeśli część prezentacji wyświetlana będzie przy pomocy rzutnika, a każdy z nich otrzyma materiały pomocnicze.

W czasie szkolenia należy przestrzegać ustalonego wcześniej harmonogramu. Przeważnie składają się na niego następujące elementy:

- powitanie z wprowadzeniem oraz wyjaśnieniem celów i planu szkolenia,
- przedstawienie kolejnych punktów szkolenia,
- zadawanie pytań przez uczestników,
- samodzielna praca w grupach (nie zawsze),
- test sprawdzający skuteczność szkolenia (nie zawsze).

Podczas szkolenia ważne jest również odpowiednie rozplanowanie przerw oraz czas ich trwania. Szkolenie będzie mniej owocne, jeśli przerw będzie zbyt mało lub będą one za krótkie. Co ważne - harmonogram szkolenia powinien być ściśle przestrzegany, gdyż ułatwia to prowadzenie zajęć. W harmonogramie warto jednak uwzględnić dodatkowy czas na niezaplanowane sytuacje, np. długie dyskusje, przeciągające się odpowiadanie na pytania lub wydłużającą się część praktyczną.

Na początku szkolenia warto zainicjować krótkie przedstawienie się uczestników i zachęcić ich do umieszczenia w widocznym miejscu kartki z imieniem bądź przygotowanej wcześniej wizytówki. Przyda się to w sytuacji, gdy uczestnicy będą musieli ze sobą współpracować, a nie znali się wcześniej.

Natomiast tuż po zakończeniu lub kilka dni po nim warto poprosić uczestników zajęć o wypełnienie ankiety oceniającej szkolenie. Ocenie powinny

podlegać organizacja szkolenia, merytoryczna jakość przekazywanych treści, atrakcyjność i sposób prowadzenia zajęć.”²³⁸

Zasady BHP podczas szkoleń, ćwiczeń i zawodów

W myśl zapisu ustawy o Państwowej Straży Pożarnej²³⁹ kierownik jednostki organizacyjnej PSP jest obowiązany zapewnić strażakom bezpieczeństwo i higienę służby.

Minister właściwy do spraw wewnętrznych określił, w drodze rozporządzenia²⁴⁰, szczegółowe warunki bezpieczeństwa i higieny służby strażaków PSP, z uwzględnieniem wymagań:

- bezpieczeństwa i higieny służby w obiektach przeznaczonych dla jednostek ratowniczo-gaśniczych Państwowej Straży Pożarnej,
- w zakresie wyposażenia strażaków w środki ochrony indywidualnej,
- w zakresie zabezpieczenia medycznego strażaków podczas akcji ratowniczych, ćwiczeń i szkolenia,
- bezpieczeństwa i higieny służby podczas akcji ratowniczych, ćwiczeń i szkolenia.

Rozporządzenie uwzględnia optymalne warunki bezpieczeństwa i higieny służby w stosunku do zadań wykonywanych przez strażaków PSP. W sprawach związanych z bezpieczeństwem i higieną służby, w zakresie nieuregulowanym ww. ustawą i rozporządzeniem, stosuje się odpowiednio przepisy działu dziesiątego ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy.²⁴¹ Wymagania, o których mowa w rozporządzeniu wydanym na podstawie art. 29a ust.4 ustawy o PSP, mają odpowiednie zastosowanie do innych osób biorących udział w akcjach ratowniczych, ćwiczeniach lub szkoleniu.

Organizatorzy, kierownictwo, sędziowie i instruktorzy są odpowiedzialni za bezpieczeństwo i higienę uczestników szkolenia oraz za przestrzeganie przez nich przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy.

Podczas szkolenia należy zapewnić:

- regulaminową obsługę sprzętu i bezpieczną realizację poszczególnych elementów ćwiczeń,

²³⁸ wykorzystano fragment wykładu: Szafarz M. *Jak zorganizować dobre szkolenie?* - www.nowebiuro.pl/biuro - pob. 25.03.2007

²³⁹ art. 29a Ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 roku o Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. z 1991r. nr 88, poz. 400). www.straz.gov.pl

²⁴⁰ Rozporządzenie MSWiA z dnia 16 września 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków bezpieczeństwa i higieny służby strażaków Państwowej Straży Pożarnej. (Dz. U. z 2008 r. nr 180, poz. 1115).

²⁴¹ Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy (Dz. U. z 1998 r. nr 21, poz. 94, z późn. zm.).

- maksymalne wykorzystanie czasu i sprzętu przy jak najmniejszym zmęczeniu ćwiczących,
- bezpieczeństwo osób postronnych i obiektów, na których odbywają się ćwiczenia.

Przed zajęciami i sprawdzianami z wychowania fizycznego należy przeprowadzić ćwiczenia przygotowujące racjonalnie organizm do zwiększonego wysiłku.

Fotografia nr 8.4. Ćwiczenia.²⁴²

W szkoleniu nie mogą brać udziału osoby, które nie ukończyły wstępnego szkolenia z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy oraz osoby nie posiadające aktualnych badań lekarskich.

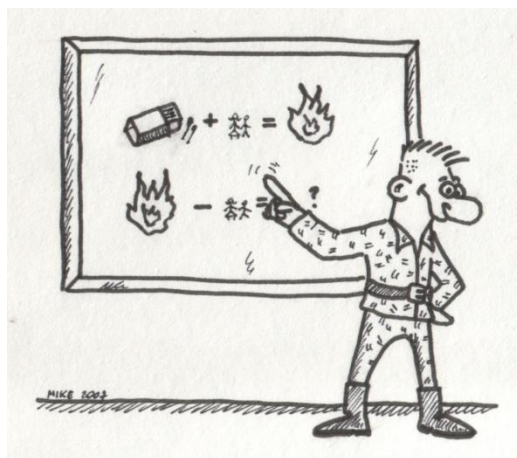
Organizatorzy szkolenia obowiązani są zapewnić zabezpieczenie medyczno-sanitarne ćwiczeń.

Szczegółowe warunki, jakie należy przestrzegać lub spełnić podczas szkoleń określa rozporządzenie MSWiA w sprawie szczegółowych warunków bezpieczeństwa i higieny służby strażaków Państwowej Straży Pożarnej²⁴³ - wyciąg z tego rozporządzenia zamieszczono w załączniku nr 4.

²⁴² Foto arch. KW PSP Poznań.

²⁴³ Rozporządzenie MSWiA w sprawie szczegółowych warunków bezpieczeństwa i higieny służby strażaków Państwowej Straży Pożarnej, op. cit.

Gdy organizatorem ćwiczeń lub szkolenia jest Państwowa Straż Pożarna, postanowienia tego przepisu dotyczą także innych uczestników szkolenia, w tym Ochotniczych Straży Pożarnych²⁴⁴, natomiast zgodnie z § 102. ww. rozporządzenia straciło moc rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 listopada 1997 r. w sprawie szczegółowych warunków bezpieczeństwa i higieny służby strażaków oraz zakresu ich obowiązywania w stosunku do innych osób biorących udział w akcjach ratowniczych, ćwiczeniach lub szkoleniu²⁴⁵, co spowodowało, iż brak jest (w chwili wydania tego podręcznika) szczegółowego przepisu określającego warunki BHP w działaniach ratowniczych, ćwiczeniach i szkoleniu prowadzonych bez udziału PSP. Obowiązującymi więc są postanowienia przepisów ogólnie obowiązujących, a szczególnie postanowienia działu dziesiątego Kodeksu Pracy²⁴⁶ /

Rysunek nr 8.1. M. Czerwiński

²⁴⁴ art. 29a. 4 Ustawy o Państwowej Straży Pożarnej, op. cit..

²⁴⁵ Rozporządzenie MSWiA z dnia 17 listopada 1997 r. w sprawie szczegółowych warunków bezpieczeństwa i higieny służby strażaków oraz zakresu ich obowiązywania w stosunku do innych osób biorących udział w akcjach ratowniczych, ćwiczeniach lub szkoleniu (Dz. U. z 1997 r. nr 145, poz. 979).

²⁴⁶ Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy (Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94, z późn. zm

Regulaminy zawodów sportowo – pożarniczych OSP i MDP

Regulamin Młodzieżowych Zawodów Sportowo Pożarniczych²⁴⁷

Celem organizacji zawodów dla młodzieżowych drużyn pożarniczych jest w szczególności:

- mobilizowanie do intensywnego szkolenia pożarniczego,
- ocena stanu wyszkolenia członków młodzieżowych drużyn pożarniczych,
- popularyzowanie wśród społeczeństwa zagadnień ochrony przeciwpożarowej,
- wyłonienie najlepszych drużyn,
- przygotowanie do startu w zawodach wyższego szczebla.

Zawody młodzieżowych drużyn pożarniczych organizowane są jako zawody:

- gminne – co roku, organizatorem jest Zarząd Oddziału Gminnego ZOSP RP i Komenda Powiatowa PSP, przy współudziale samorządu gminnego;
- powiatowe, wojewódzkie i krajowe – co 2 lata.

Terminy przeprowadzania zawodów gminnych, powiatowych i wojewódzkich ustalają organizatorzy w swoich planach działalności. Zawody wojewódzkie powinny odbyć się nie później niż jeden miesiąc przed zawodami krajowymi.

Do startu w zawodach gminnych dopuszcza się wszystkie drużyny działające na tym terenie. Do zawodów powiatowych kwalifikują się:

- zwycięzcy poprzednich zawodów powiatowych,
- zwycięzcy zawodów gminnych.

Zgłaszanie drużyn do zawodów i startu ma formę wstępnego zgłoszenia drużyny (sposób określa organizator zawodów), po czym przed przystąpieniem do startu każda drużyna przekazuje organizatorowi arkusz zgłoszenia drużyny (załącznik nr 5) i odbiera kartę oceny drużyny.

W zawodach biorą udział zespoły dziewcząt, chłopców oraz zespoły mieszane (dziewczęta i chłopcy), zaliczane do klasyfikacji chłopców. Drużyna przystępująca do zawodów składa się z 10 osób (9 zawodników, w tym dowódca oraz zawodnik rezerwowego). Zawodnik rezerwowego może zmienić zawodnika ze składu podstawowego tylko w przypadku jego kontuzji. O wprowadzeniu zawodnika rezerwowego decyduje służba medyczna zawodów.

Odpowiednie kolorowe numery startowe określone regulaminem zawodnicy noszą na piersiach i plecach.

²⁴⁷regulamin opracowany został na podstawie międzynarodowego regulaminu Zawodów Młodzieżowych Drużyn Pożarniczych uchwalonego na posiedzeniu Kierownictwa CTIF w dniu 6 marca 2004r. i zatwierdzonego przez Radę Wykonawczą CTIF na posiedzeniu w dniu 23 kwietnia 2004 r.

Prawo startu w zawodach przysługuje zawodnikom, w wieku od 12 do 16 lat, a naliczenie wieku zawodnika, na podstawie daty urodzenia, w zawodach eliminacyjnych dokonuje się na dzień przeprowadzenia zawodów głównych.

Każda drużyna występuje w jednolitym ubiorze, tj. kombinezonie lub dresie sportowym i w obuwiu sportowym, bez korek i kolców. W konkurencji rozwinięcia bojowego zawodnicy występują ponadto w hełmie ochronnym i pasie bez toporka, natomiast w biegu sztafetowym bez nakrycia głowy i uzbrojenia osobistego.

Fotografia nr 8.5. Najmłodszy uczestnicy zawodów.²⁴⁸

Najczęściej podczas zawodów uczestniczące w nich drużyny startują na sprężycie przygotowanym przez organizatora.

Zawody rozgrywane są w konkurencji rozwinięcia bojowe i bieg sztafetowy 400 m z przeszkodami.

Wskazaniem jest, aby zawody MDP przeprowadzać na boisku sportowym posiadającym bieżnię 400 metrową. Ilość torów do konkurencji rozwinięcia bojowego i do biegu sztafetowego ustala organizator zawodów, stosownie do liczby uczestniczących drużyn. Długość toru do rozwinięcia bojowego wynosi 75m, szerokość toru – 5 m. Przed linią startu należy zapewnić odcinek placu (5 m), na którym drużyna ma możliwość przygotowania się do startu.

Konkurencja powinna być rozgrywana jednocześnie na minimum dwóch torach. Długość bieżni do biegu sztafetowego wynosi 400 m i składa się z 9 odcinków. Odcinki nr 1 i nr 2 toru mają długość po 25 m, pozostałe – 50 m. Bieżnia oznaczona jest linią startu, mety, liniami podziału odcinków oraz liniami

²⁴⁸ Foto arch. KW PSP Poznań.

przerywanymi, oznaczającymi koniec strefy zmian na odcinkach nr 2, 4, 8 i 9. Szerokość toru wynosi co najmniej 1,20 m.

Plac zawodów, przed dopuszczeniem do rozpoczęcia zawodów, musi być odebrany przez komisję sędziowską oraz kierownika zawodów, a ewentualne odstępstwa od regulaminu winny być przedstawione kierownikom drużyn na odprawie technicznej przed rozpoczęciem zawodów.

Rozwinięcie bojowe – zaleca się by było rozgrywane jako pierwsza konkurencja zawodów.

- Pierwszy odcinek toru (od linii startu do 60 m). Na odcinku tym znajdują się 4 przeszkody umieszczone pośrodku toru – poprzecznie do kierunku biegu – rów wodny i ściana, natomiast w kierunku biegu – tunel i kładka oraz skrzynka na noszaki przy prawej linii bocznej toru. Na środku linii startowej znajduje się zamontowany na stałe stojak z nasadą W- 52.
- Drugi odcinek toru (60 m - 65 m). Na odcinku znajdują się 2 hydronetki z 10-cioma litrami wody każda, ustawione na polu pracy hydronetki. Przy obu bocznych liniach toru ustawione są 2 pojemniki z rezerwowymi 10 litrami wody. Tarcze nalewowe ustawione na 65 m toru mają otwór wlewowy oraz zbiornik wodny z urządzeniem pomiarowym wyskalowanym na 5l. Przed tarczami nalewowymi znajdują się zamontowane na podłożu czerwone listwy, stanowiące linię prądowników.
- Trzeci odcinek toru (65 m - 70 m). Na trzecim odcinku toru znajdują się ustawione na 70 m, przy bocznych liniach toru: stanowisko przyrządów i armatur oraz stanowisko węzłów. Stanowisko przyrządów i armatur posiada 8 rysunków (muszą być wymienne) przedstawiających: rozdzielacz, prądownicę zamykaną PW-52, wąż W-52 spięty noszakiem, zbieracz, podpinkę pętlową, noszak węża, klucz do węża i smok ssawny. Stanowisko węzłów posiada 4 rysunki (muszą być wymienne) przedstawiające: węzeł wantowy (wyblinka) – zapętlenie krzyżowe, całkowita pętla na prądownicy i półpętli na wężu, ósemka podwójna i węzeł płaski - węzeł tkacki.
- Czwarty odcinek toru (70 m – 75m). Na odcinku tym za stanowiskami przyrządów i armatur oraz stanowiskiem węzłów, a przed linią kończąca tor (75 m), znajduje się miejsce ustawienia końcowego drużyny.

Przebieg konkurencji – rozwinięcia bojowego bardzo szczegółowo omawia regulamin tych zawodów.

Ocena rozwinięcia bojowego jest stosunkowo prosta, bowiem każda drużyna otrzymuje premię punktową w wysokości 1000 punktów. Od premii punktowej odlicza się zmierzony czas oraz punkty karne (ujemne) otrzymywane

m.in. za niewłaściwą pracę lub niewłaściwe pokonanie przeszkody, w przeliczeniu 1 pkt = 1 s. Tabelę punktów karnych zamieszczono w regulaminie.

Bieg sztafetowy 400 m z przeszkodami

- Pierwszy odcinek toru (od linii startu do 25 m). Na 20 metrze ustawiona jest ściana drabiniasta z czterema szczeblami. Za ścianą (na przedłużeniu podpory), przy lewej krawędzi toru (w kierunku biegu), leży prądowica PW-52, która stanowi pałeczkę sztafetową.
- Drugi odcinek (25 – 50m), czwarty odcinek (100 - 150 m) i ósmy odcinek (300 – 350 m) - nie posiadają przeszkód.
- Trzeci odcinek (50 – 100 m). Na 70 m ustawiony jest odcinek węża W-52, podwójnie zwinięty i spięty noszakiem. Na 75 m w kierunku biegu ustawiona jest na środku toru płyta o wymiarach 0,8 m x 0,8 m x 0,03 m, do ułożenia węża W-52.
- Piąty odcinek (150 – 200 m). Na 175 m znajdują się dwa stojaki z poprzeczką na wysokości 0,8 m, szerokość przeszkody 1,20 m.
- Szósty odcinek (200 – 250 m). Na 225 m ustawiony jest płotek o wysokości 0,6 m.
- Siódmy odcinek (250 – 300 m). Na 275 m stoi gaśnica o gabarytach gaśnicy GP-6 bez ładunku. Na 280 m leży płyta o wymiarach 0,8 m x 0,8 m x 0,03 m, służąca do postawienia na niej gaśnicy.
- Dziewiąty odcinek (350 – 400 m). Na 380 m po prawej stronie toru stoi rozdzielacz nasadą wylotową W 75 w kierunku biegu. Od lewej nasady budowana jest linia gaśnicza. Na wysokości rozdzielacza stoją dwa podwójnie zwinięte węże W-52 łącznikami w kierunku biegu bez noszaków. Łączniki nie mogą dotykać ziemi. Odległość między ustawionymi węzami (W-52) odpowiada szerokości węża.

Przebieg konkurencji – biegu sztafetowego bardzo szczegółowo omawia regulamin tych zawodów.

W ocenie biegu sztafetowego na 400 m z przeszkodami obowiązuje zasada, że każda drużyna otrzymuje „wyjściowo” 100 punktów. Dla każdej drużyny ustala się tzw. czas założony – odpowiednio do przeciętnego wieku drużyny według tabeli podanej w regulaminie. Natomiast punkty karne (ujemne) przyznawane są w przeliczeniu 1 pkt = 1 s za przewinięcia określone regulaminem, oraz przekroczenie czasu założonego. Drużyna również może otrzymać punkty dodatnie przyznawane za szybsze wykonanie zadania.

Wynik końcowy zawodów przedstawiany jest w formie punktowej. Na ogólny wynik drużyny składa się suma punktów uzyskanych w konkurencji rozwinięcia bojowego oraz w konkurencji biegu sztafetowego na 400 m z przeszkodami. O zajęciu lepszego miejsca decyduje w kolejności: większa

liczba uzyskanych (łącznie) punktów w ćwiczeniu bojowym i sztafecie, a w razie równej liczby punktów, lepszy wynik uzyskany w ćwiczeniu bojowym (szybsze wykonanie ćwiczenia).

Przykłady obliczania wyników końcowych, a także ilość sędziów i zakres ich zadań przedstawia regulamin.

W załączniku 6 przedstawiono tor rysunek toru do biegu sztafetowego, a w załączniku 7 toru rozwinięcia bojowego.

Regulamin Tradycyjnych Międzynarodowych Zawodów Pożarniczych²⁴⁹

Celem przeprowadzenia zawodów jest podniesienie poziomu wyszkolenia straży pożarnych krajów członkowskich CTIF. Celem nadrzędnym jednak jest pogłębienie przyjacielskich kontaktów między strażami pożarnymi. Wszyscy zawodnicy, również rezerwowi, sędziowie i organizatorzy uczestniczący w międzynarodowych zawodach straży pożarnych CTIF otrzymują odznakę zawodów straży pożarnych nadaną z okazji każdego zawodów.

Drużyny zawodników (stan osobowy startującej drużyny stanowi 10 osób) dzieli się na 3 grupy klasyfikacyjne:

- grupa klasyfikacyjna „Ochotnicze straże pożarne”,
- grupa klasyfikacyjna „Zawodowe straże pożarne”,
- grupa klasyfikacyjna „Drużyny kobiece”,

a zawody przeprowadza się w dwóch klasach:

- klasa A bez zaliczenia punktów za wiek,
- klasa B - z zaliczeniem punktów za wiek (drużyny w klasie B mogą wystąpić, kiedy każdy z członków drużyny z rezerwowym łącznie liczy przynajmniej 30 lat).

Rozkazy i komendy w czasie zawodów można wydawać w języku i formie przyjętej we własnym kraju. Komendę rozpoczęcia ćwiczenia bojowego należy zakończyć sygnałem z gwizdka strażackiego.

Grupy startujące mają do wykonania następujące konkurencje:

- ćwiczenia bojowe (na sucho) - 9 zawodników,
- sztafeta pożarnicza - 8 zawodników.

²⁴⁹ Wydany dla straży pożarnych, młodzieżowych straży pożarnych i międzynarodowych zawodów straży pożarnych uchwalone przez Zgromadzenie Delegatów CTIF w dniu 18 września 2002r. – 6 wydanie 2002r.

Warunkiem dopuszczenia do zawodów jest zgłoszenie zgodnie z przepisami. Dopuszcza się drużyny mieszane (mężczyzn i kobiet), które mogą startować w grupach:

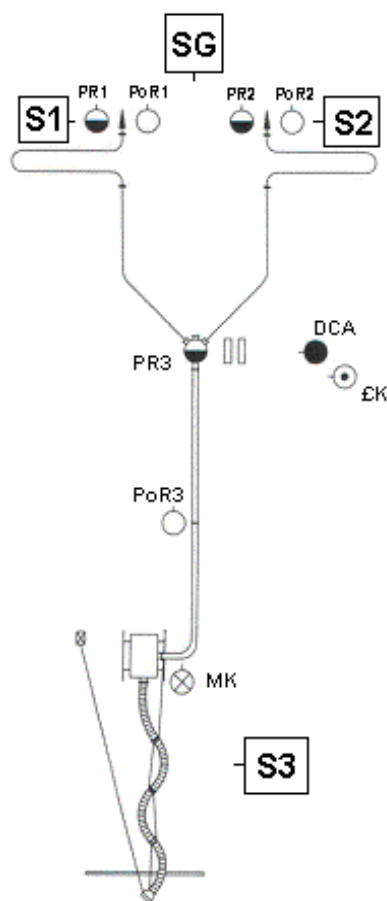
- Ochotnicze straże pożarne,
- Zawodowe straże pożarne.

Do przeprowadzenia zawodów cały potrzebny sprzęt dostarcza komitet organizacyjny. Zawodnicy powinni posiadać oznaczenia funkcyjne.

Sprzęt do ćwiczenia bojowego (na sucho) na każdy tor to:

- motopompa z nasadą ssawną i przynajmniej z jednym wylotem tłocznym,
- 4 odcinki węża ssawnego W-110,
- 6 odcinków węża tłocznego W-52, każdy po 15 m długości z noszakiem,
- 2 odcinki węża tłocznego W-75, każdy po 20 m długości z noszakiem,
- 2 prądownice niezamykane,
- rozdzielacz,
- smok ssawny z zaworem zwrotnym oraz z możliwością zamontowania na nim uchwyty do umocowania linki zabezpieczającej i linki do zaworu zwrotnego,
- linka zabezpieczająca w teczce,
- linka do zaworu zwrotnego w teczce,
- 3 klucze stosowane do łączników węży ssawnych,
- torba z bandażami do węży,
- 2 podpinki,
- czerwona listwa do oznakowania stanowiska wodnego.

Na rys. obok pokazano ustawienie po zakończeniu ćwiczenia bojowego.

Sprzęt do sztafety pożarniczej z przeszkodami na każdy tor to:

- prądownica niezamykana,
- równoważnia,
- ściana z drewna wyposażona w odpowiednie podpory,
- 8 m rura Ø70 do czołgania wykonana z drewna, tworzywa sztucznego lub metalu o gładkiej powierzchni wewnętrznej.

W konkurencjach zawodnicy występują w umundurowaniu swojego kraju: mundur bojowy, hełm strażacki, pas bojowy z zatrzaśnikiem, buty skórzane albo z tworzywa, w ciemnym kolorze. Wymagane jest obuwie zakrywające kostki, bez kolców i korków.

Organizując zawody musimy uwzględnić wymagania regulaminu dotyczące miejsca rozgrywania zawodów. Do przeprowadzenia ćwiczenia bojowego wymagany jest tor o powierzchni trawiastej, o wymiarach przynajmniej 70 m x 10 m na jeden tor. Każdy tor powinien być wyposażony w kompletny sprzęt do ćwiczenia bojowego. Tory do sztafety pożarniczej należy wyznaczać na równej powierzchni (np. na bieżni stadionu). Łączna długość toru wynosi 400 m i jest podzielona na 8 jednakowych odcinków po 50 m. 5 m przed i 5 m za oznakowaniem należy nanieść na torze prostopadłe linie wyznaczające strefę zmiany. Na trzecim odcinku toru znajduje się równoważnia, na 7 odcinku – ściana, na 8 odcinku – rura do czołgania.

Sposób realizacji regulaminowych zadań w czasie ćwiczeń bojowych i sztafety oraz zasady pracy komisji sędziowskiej opisane zostały w regulaminie.

Klasyfikacja drużyn prowadzona jest w oparciu o czas i punkty. Każda drużyna otrzymuje 500 punktów dodatnich jako punkty podstawowe, do których dodaje się lub odejmuje punkty dodatnie i ujemne za czas trwania konkurencji i sposób wykonania zadania. Ich wykaz zawarto w regulaminie.

Podczas różnych zawodów coraz częściej stosowany jest elektroniczny pomiar czasu. Przy zastosowaniu elektronicznego pomiaru czasu należy uwzględnić następujące uwagi.

Uruchomienie pomiaru czasu następuje albo za pomocą pistoletu startowego albo wiązką światła. Przy zastosowaniu fotokomórki w położeniu poziomym, musi być ona dokładnie ustawiona na linii startowej na wysokości jednego metra. Dla każdego toru należy osobno zastosować fotokomórkę. Zawodnik na starcie ustawia się dokładnie jeden metr przed linią startową i stąd następuje start. Linia „przedstartowa” jest oznakowana. Na mecie następuje zatrzymanie czasu przez fotokomórkę z wszystkich torów, albo na każdym torze przez pojedynczą fotokomórkę. Gdy linia mety przebiega przez wszystkie tory i pomiar czasu odbywa się za pomocą fotokomórki dla wszystkich torów, należy

wtedy doposażyć linię mety w kamerę video oraz w odpowiednie urządzenia do odtwarzania czasu i kolejności zawodników na mecie. W przypadku zastosowania fotokomórki na mecie należy ją zamontować na wysokości 1,25 metra.

W przypadku zastosowania urządzenia do elektronicznego pomiaru czasu, należy także dokonywać pomiaru czasu stoperami przez sędziów dla kontroli pomiarów czasu. Ręczny pomiar czasu powinien zostać wprowadzony do protokołu kontrolnego. Przy niesprawnym pomiarze czasu urządzeniem elektronicznym należy uwzględnić wszystkim drużynom czas mierzony ręcznie.

Fotografia nr 8.6. Łączenie węży ssawnych przez rotę drugą i trzecią na zawodach „tradycyjnych”.²⁵⁰

Fotografia nr 8.7. Przewodnik rot trzeciej podnosi rękę na znak, że zrozumiał komendę „Druga woda – naprzód” – zawody „tradycyjne”.²⁵¹

²⁵⁰ Zdjęcie z regulaminu zawodów.

²⁵¹ ibidem

Regulamin Zawodów Sportowo – Pożarniczych Ochotniczych Straż Pożarnych²⁵²

Celem organizacji zawodów sportowo-pożarniczych OSP jest w szczególności:

- mobilizowanie do intensywnego szkolenia pożarniczego, zmierzającego do skutecznego prowadzenia akcji ratowniczo-gaśniczych,
- ocena stanu wyszkolenia pożarniczego,
- popularyzacja wśród społeczeństwa zagadnień ochrony przeciwpożarowej
- przygotowanie do startu w zawodach wyższego szczebla.

Zawody sportowo-pożarnicze organizowane są jako zawody:

- gminne, gminne eliminacyjne - co roku - organizatorem jest Zarząd Oddziału Gminnego ZOSP RP i Komenda Powiatowa (Miejska) PSP przy współdziałaniu samorządu gminnego,
- powiatowe, powiatowe eliminacyjne - co 2 lata - organizatorem jest Zarząd Oddziału Powiatowego ZOSP RP i Komenda Powiatowa (Miejska) PSP przy współdziałaniu Starostwa Powiatowego oraz samorządów gminnych,
- wojewódzkie co 4 lata,
- krajowe co 4 lata,
- pucharowe, memoriałowe i inne.

Terminy przeprowadzania zawodów gminnych, powiatowych i wojewódzkich ustalają organizatorzy w swoich planach działalności. Zawody wojewódzkie powinny odbyć się nie później niż jeden miesiąc przed zawodami krajowymi. Organizatorzy zawodów na kwartał przed planowanym terminem powiadamiają komendy PSP i Zarządy Oddziałów ZOSP RP wyższego szczebla o ich terminie i miejscu rozgrywania.

W zawodach gminnych do startu dopuszcza się wszystkie drużyny działające na tym terenie. Wzór karty zgłoszenia przedstawiono w załączniku nr 8. Do zawodów powiatowych kwalifikują się: zwycięzcy poprzednich zawodów powiatowych i zwycięzcy zawodów gminnych eliminacyjnych. Ten sam klucz obowiązuje w zawodach wojewódzkich i krajowych.

Sprzęt używany podczas zawodów sportowo-pożarniczych musi być znormalizowany (typowy), stosowany w ochronie przeciwpożarowej. Startujące w zawodach drużyny powinny być wyposażone we własny sprzęt zgodnie z wymogami danej konkurencji.

²⁵² Regulamin Zawodów Sportowo – Pożarniczych Ochotniczych Straży Pożarnych, zatwierdzony 11.04 2006r.

Drużyny posiadają jednolite ubiory i uzbrojenie osobiste takie, jak:

- hełm typowy,
- umundurowanie (typu „moro”, ubranie koszarowe lub kombinezony),
- obuwie - buty na twardej podeszwie z cholewką powyżej kostki, wzmocnione, trzewiki skórzane z podwyższoną cholewką lub skutery - nie dopuszcza się obuwia sportowego,
- pas bojowy bez podpinki, zatrzaśnika i toporka.
- Grupa „C” - kobiece drużyny pożarnicze: dopuszcza się hełmy i pasy typu młodzieżowego.

Startujące w zawodach drużyny występują w 2 grupach:

- Grupa „A”- męskie drużyny pożarnicze – wiek powyżej 18 lat (dopuszcza się młodzież od 16 lat, z wyjątkiem funkcji mechanika i dowódcy) - drużyna składa się z 9 osób (8 zawodników, w tym dowódca oraz jeden zawodnik rezerwowo):
- Grupa „C” - kobiece drużyny pożarnicze (wiek powyżej 16 lat) - drużyna składa się z 10 osób (8 zawodniczek, w tym dowódca oraz jedna zawodniczka rezerwowa i mężczyzna w wieku powyżej 18 lat z danej OSP, którego zadaniem jest obsługa motopompy):

Zawodnicy noszą podczas trwania zawodów oznaczenia pełnionych funkcji. Oznaczenia noszone na piersiach i plecach mają kształt kwadratu i ich wzór określa regulamin.

Zawody na wszystkich szczeblach rozgrywane są w 2 konkurencjach: ćwiczenie bojowe i sztafeta pożarnicza 7 x 50 m z przeszkodami. Start w sztafecie następuje bezpośrednio po ćwiczeniu bojowym.

Dokumentację zawodów stanowią:

- zgłoszenie drużyny do zawodów (załącznik nr 5),
 - lista startowa drużyn uczestniczących w zawodach,
 - arkusz ocen drużyny,
 - protokół końcowy sędziego głównego zawodów.
- Wzory druków znajdują się w regulaminie.

Konkurencja ćwiczenie bojowe obejmuje:

- dobiegnięcie do miejsca ułożenia sprzętu (podestu),
- zbudowanie linii ssawnej,
- zbudowanie linii głównej z 2-ch odcinków W-75,
- zbudowanie 2-ch linii gaśniczych (po 2 odcinki W-52 każda),
- uruchomienie motopompy i zassanie wody,

- podanie 2-ch prądów wody ze stanowisk gaśniczych,
- przewrócenie pachołków, obrócenie/złamanie tarczy prądem wody.

Sprzęt wyposażenia toru umożliwiający przeprowadzenie konkurencji to:

- zbiornik wodny pojemność minimalna 0,8 m³,
- podest drewniany (2 x 2 m),
- pachołki drogowe 4 szt (ustawione na różnych wysokościach)
- tarcza obrotowa (łamana).

Na podeście drużyna umieszcza motopompę, 2 odc. węża ssawnego, 2 odc. węża tłoczego W-75, 4 odc. węża tłoczego W-52, rozdzielacz, smok ssawny i 2 klucze do łączników. Z chwilą postawienia motopompy na podeście silnik musi być zgaszony i nie można go uruchamiać do czasu rozpoczęcia ćwiczenia.

Tor do konkurencji musi mieć długość 91 m i szerokość 20 m. Ilość torów do ćwiczenia bojowego określa organizator zawodów, stosownie do ilości startujących drużyn. Schemat toru do przeprowadzenia ćwiczeń bojowych przedstawiono w załączniku nr 9.

Regulamin szczegółowo omawia przebieg konkurencji, a zwłaszcza sposób budowy linii ssawnej, linii głównej, a także pierwszej i drugiej linii gaśniczej. Warto natomiast pamiętać, że po zakończeniu ćwiczenia kierownik zespołu sędziowskiego wraz z sędziami czasowymi, ustala uzyskany czas i przekazuje go przywołanemu dowódcy drużyny. Zespół sędziowski zbiera się, a poszczególni sędziowie omawiają dostrzeżone błędy, które kierownik zespołu nanosi na arkusz ocen. Następnie kierownik zespołu sędziowskiego wraz z dowódcą drużyny udają się w rejon stanowiska wodnego. Sprawdzają zbudowaną linię ssawną. Komisja sędziowska może dokonać pomiaru długości węży. W przypadku niezgodności z regulaminem następuje dyskwalifikacja drużyny. Po dokonaniu oceny kierownik zespołu sędziowskiego podaje dowódcy osiągnięty wynik drużyny. Następnie zezwala na zwinięcie sprzętu. Do czasu wydania polecenia zwinięcia sprzętu zawodnicy pozostają na swoich miejscach.

Na wynik drużyny w ćwiczeniu bojowym składa się suma punktów uzyskanych za czas wykonania konkurencji oraz punktów karnych. Osiągnięty czas przelicza się na punkty, przyjmując zasadę 1 sek = 1 pkt.

Punkty karne przyznawane są za niezgodne z regulaminem wykonanie czynności przez poszczególnych zawodników. W przypadku, gdy błąd zostanie usunięty przez zawodnika wyznaczonego do wykonania tej czynności, drużyna nie jest karana punktami karnymi. Tabelę punktacyjną zawiera regulamin.

Do konkurencji sztafeta pożarnicza potrzebne są:

- sprzęt własny zespołu: prądownica (spełniająca rolę pałeczki sztafetowej), 2 rozdzielacze oraz wąż tłoczny W-75 i W-52.
- sprzęt organizatora: płotek lekkoatletyczny, „rów” – wyznaczony poprzecznymi liniami na torze biegu, 3 tyczki – mocowane na trwałe z podstawą, równoważnia i ściana wysokości 1,7 m - dla kobiet zastępowana drugim płotkiem lekkoatletycznym.

Bieg przeprowadza się na dwóch lub więcej torach o długości 350 m i szerokości toru 1,5m. Tory podzielone są na 7 odcinków po 50 m każdy (oznaczone liniami szerokości 5 cm). 5 m przed i 5 m za liniami dzielącymi tor na 7 odcinków zaznaczyć należy prostopadłymi liniami strefy zmian (wyjątkiem jest odcinek I – oznaczenie tylko na 45 m i odcinek VII – oznaczenie na 305 m).

Pierwszy odcinek toru rozpoczyna się od linii startu i kończy na 50 m toru. Na 25 m toru, pionowo na ziemi ustawiony jest odcinek węża W-75 całkowicie zwinięty w podwójny krąg z łącznikami skierowanymi w kierunku biegu, nie dotykającymi ziemi, oraz rozdzielacz z nasadami wylotowymi w kierunku biegu.

Drugi odcinek toru rozpoczyna się na linii oznaczającej 50 m i kończy się na 100 m toru. Na 75 m ustawiony jest płotek lekkoatletyczny.

Trzeci odcinek toru rozpoczyna się na linii oznaczającej 100 m i kończy się na 150 m toru. Na 125 m wyznaczony jest początek „rowu”, którego koniec wyznaczony jest na 127 m.

Czwarty odcinek toru rozpoczyna się na linii oznaczającej 150 m i kończy się na 200 m toru. Od 175 m ustawione są w rzędzie (w osi toru) 3 tyczki, odległe od siebie o 1 m (175 m, 176 m, 177 m).

Piąty odcinek toru rozpoczyna się na linii oznaczającej 200 m i kończy się na 250 m toru. Na 225 m znajduje się początek równoważni ustawionej w osi toru. Na wysokości końca równoważni, na bieżni wyznaczona jest linia prostopadła do toru stanowiąca linię końcową zeskoku z równoważni.

Szósty odcinek toru: rozpoczyna się na linii oznaczającej 250 m i kończy się na 300 m toru. Na 275 m ustawiona jest drewniana ściana. W biegu sztafetowym dla kobiet w miejsce ściany ustawiony jest płotek lekkoatletyczny.

Siódmy odcinek toru rozpoczyna się na linii oznaczającej 300 m i kończy się na linii mety - 350 m toru. Na 335 m ustawiony jest rozdzielacz nasadami wylotowymi w kierunku mety, a przy nim ustawiony jest pionowo odcinek węża W-52 analogicznie jak na odcinku pierwszym.

Schemat toru do przeprowadzenia sztafety przedstawiono w załączniku nr 10, a przebieg konkurencji opisano szczegółowo w regulaminie.

Na wynik drużyny składa się suma punktów uzyskanych za czas wykonania konkurencji oraz punktów karnych. Osiągnięty czas przelicza się na

punkty, przyjmując zasadę 1 s = 1 pkt. Punkty karne przyznawane są za niezgodne z regulaminem wykonanie czynności przez poszczególnych zawodników. Gdy zawodnik popełni błąd, lecz powtórnie pokonana przeszkodę prawidłowo, drużyna nie jest karana punktami karnymi. Tabela punktów karnych jest w regulaminie.

Kończącą klasyfikację drużyn w zawodach ustala się na podstawie sumy punktów uzyskanych przez drużynę w ćwiczeniu bojowym i sztafecie pożarniczej. Zwycięża drużyna, która uzyskała najmniejszą łączną sumę punktów.

W przypadku uzyskania przez dwie lub więcej drużyn jednakowej sumy punktów o ostatecznej klasyfikacji decyduje czas (bez punktów karnych) uzyskany w ćwiczeniu bojowym.

W przypadku braku rozstrzygnięcia przyznaje się miejsca równorzędne (ex equo). Komisja sędziowska jest zobowiązana przed ogłoszeniem oficjalnych wyników przekazać komunikat sędziego głównego wszystkim drużynom uczestniczącym w zawodach.

Ważnym zadaniem komisji sędziowskiej jest weryfikacja dokonywana przed zawodami. Weryfikację zawodników, obiektu oraz sprzętu do zawodów sportowo-pożarniczych przeprowadza komisja sędziowska pod przewodnictwem sędziego głównego z udziałem komendanta zawodów. Weryfikacji podlegają:

A- uczestnicy zawodów (wymagane dokumenty):

- zaświadczenie lekarskie zezwalające na start w zawodach,
- polisy ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków,
- dowód osobisty lub inny urzędowy dokument ze zdjęciem,
- legitymacja członka OSP,
- pisemna zgoda przedstawicieli ustawowych (dotyczy zawodników niepełnoletnich).

B - obiekt:

- wymiary dystansów,
- wymiary urządzeń boiskowych,
- odległości między przeszkodami,
- rozmieszczenie przeszkód i sprzętu (kolejność),
- wymiary stref zmian (sztafeta),

C - sprzęt:

- sprzęt (wyposażenie) zawodnika - umundurowanie i uzbrojenie osobiste,
- sprzęt dostarczony przez organizatora,
- sprzęt własny zawodnika (drużyny).

Weryfikacji sprzętu własnego zawodników lub zespołu dokonuje się wrywkowo na każde żądanie kierownika zespołu sędziowskiego (konkurencji) lub sędziego głównego zawodów.

*Fotografia nr 8.8. Przygotowanie sprzętu.*²⁵³

Podstawowe zadania dla oddziałów Związku OSP RP podczas organizacji zawodów sportowo-pożarniczych to sprawy organizacyjno - kwatermistrzowskie, a dla komend PSP sprawy przygotowania sprzętu na tory przeszkód oraz całość spraw związanych z komisją sędziowską. Obowiązkiem organizatora jest:

- przygotowanie obiektu, urządzeń oraz sprzętu do zawodów,
- zabezpieczenie jednakowych warunków uczestnictwa dla zawodników i drużyn biorących udział w zawodach,
- opracowanie szczegółowego programu zawodów - harmonogram minutowy,
- zapewnienie pomocy medyczno-sanitarnej,
- utrzymanie ładu i porządku na placu zawodów oraz w miejscach zakwaterowania i żywienia,
- zapewnienie odpowiedniej propagandy zawodów, a także oprawy wizualnej oraz nagłośnienia i informacji spikerskiej na obiekcie.

Wśród osób funkcyjnych na zawodach ważną rolę spełnia komendant zawodów, którym często jest komendant gminny ZOSP RP. Komendant zawodów jest przełożonym wszystkich uczestników zawodów od przyjazdu do momentu opuszczenia terenu zawodów. Komendantowi zawodów nie podlega komisja sędziowska. Do jego zadań i obowiązków należy:

- sprawny i zgodny z programem przebieg zawodów,
- przygotowanie placu ćwiczeń, parkingów i dojazdów zgodnie z wymogami odpowiednich regulaminów,

²⁵³ www.miastkowo.pl/index.php - pob. 4.04.2007r.

- przeprowadzenie odpraw z dowódcami drużyn i kierownikami reprezentacji,
- zapewnienie warunków bezpieczeństwa, ładu i porządku na placu ćwiczeń oraz dyscypliny wśród uczestników zawodów,
- zapewnienie zgodnego z harmonogramem przebiegu zawodów,
- przy współudziale sędziego głównego i sędziów konkurencji sprawdzenie urządzenia placu, stanu sprzętu na torach, a także systemu zaopatrzenia w wodę do ćwiczeń,
- usuwanie przed rozpoczęciem zawodów oraz podczas ich trwania dostrzeżonych przez sędziego głównego zawodów nieprawidłowości utrudniających przeprowadzenie ćwiczeń; usterki muszą być odnotowane w protokole sędziowskim.

Przygotowanie drużyn do zawodów

Osoba odpowiedzialna za przygotowanie drużyny do zawodów powinna w jej skład zakwalifikować osoby mające najlepszą ogólną sprawność fizyczną, a następnie doskonalić ich cechy motoryczne. Warto zatem wiedzieć, że „sprawność fizyczną ujmować można jako stosunek poszczególnych fizjologicznych właściwości organizmu (krążenia, oddychania, wytrzymałości kośćca na obciążenia, skurczów mięśni, wydzielania wewnętrznego, filtracji nerek, właściwości krwiotwórczych szpiku i grasicy, zdolności oczyszczających wątroby itd.) do ich podłoża makro- i mikro-morfo-bio-fizyko-chemicznego.

Tak więc pod pojęciem „sprawność fizyczna”, rozumianej często jako „sprawność ruchowa” przyjęto określać gotowość organizmu ludzkiego do podejmowania i rozwiązywania trudnych zadań ruchowych w różnych sytuacjach życiowych, wymagających siły, szybkości, zręczności, gibkości, zwinności i wytrzymałości, jak również pewnych nabytych i ukształtowanych umiejętności i nawyków ruchowych opartych o odpowiednie uzdolnienia ruchowe i stan zdrowia.

Niejednokrotnie używa się pojęcia „sprawności fizycznej ogólnie”, rozumiejąc pod nim określony poziom rozwoju (czy też wykształcenia) cech motorycznych (cech sprawności fizycznej), bądź też ujętych kompleksowo struktur ruchu. Natomiast pod pojęciem „sprawności fizycznej specjalnej” rozumie się zaawansowanie w wykształceniu sprawności i umiejętności technicznych w określonych sportach czy też pracy zawodowej. Rozgraniczenie tych dwu kategorii sprawności fizycznej nie zawsze jest możliwe.

Jako cechy motoryczne człowieka w literaturze najczęściej wymienia się: siłę, szybkość, moc, koordynację ruchu, zwinność, zręczność, gibkość, wytrzymałość. Cechy motoryczne, choć na ogół osobniczo zintegrowane kształtują się nierównomiernie. Stopień i tempo ich rozwoju przebiega bardzo indywidualnie.

Jest dość ściśle sprzężone z fazą rozwoju biologicznego, płcią i somatypem osobniczym, z wyraźnie zaznaczonym sterującym wpływem ćwiczeń fizycznych.

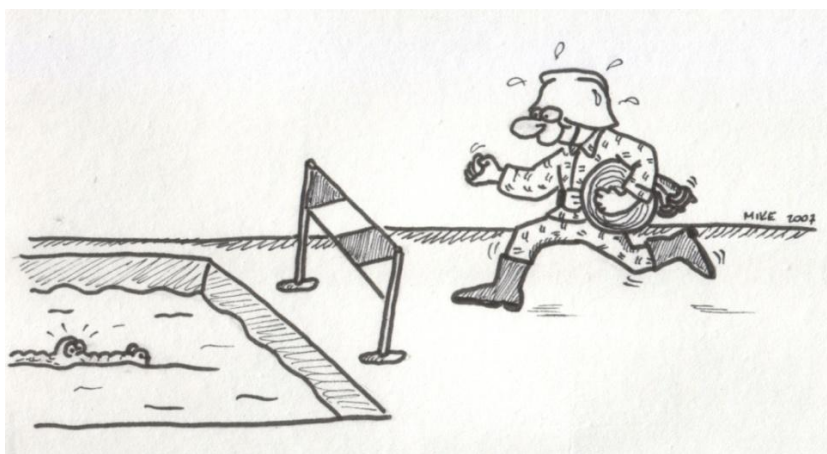
W działaniach strażaka, gdzie dominuje wypracowanie zespołu kilku cech motorycznych, jednym z warunków efektywności ich rozwoju jest znajomość osobniczego profilu motoryczności.

Analiza podstawowych cech motorycznych:

- **Siła** - zdolność pokonania oporu zewnętrznego lub przeciwdziałania mu kosztem mięśni. Rozwój siły u mężczyzn mimo obniżenia się bezwzględnych wartości przyrostów trwa powyżej 19 roku życia. Po 30 roku życia zauważa się już zmiany regresyjne.
- **Szybkość** - zdolność wykonywania wielkiej ilości ruchów w minimalnym odcinku czasu. Maksymalna prędkość, jaką może wykonać człowiek, w jakimkolwiek ruchu, zależy nie tylko od rozwoju jego szybkości, ale i od szeregu innych czynników - poziomu siły dynamicznej, gibkości, opanowania techniki itd. Rozwój szybkości kończy się bardzo wcześnie, ok. 18 roku życia. Dalsza praca nad kształtowaniem tej cechy sprowadza się do utrzymania osiągniętego poziomu i opóźniania regresu.
- **Wytrzymałość** - zdolność długotrwałego wykonywania pracy bez obniżenia jej wydajności (odporność na zmęczenie), uwarunkowana sprawnością układu ruchu, krążenia i oddychania. Wytrzymałość ustroju wzrasta, gdy koordynacja ruchów staje się coraz bardziej doskonała i gdy coraz mniej włókien mięśniowych bierze udział w wykonywaniu ruchów. Szczyt rozwoju wytrzymałości przypada na 15 rok życia. Wytrzymałość można utrzymać na wysokim poziomie poprzez równoległe kształtowanie innych cech w wyniku odpowiedniego treningu.
- **Moc** - ujmowana jest jako zdolność osobnika do celowego wyzwolenia mechanizmu siły w jak najkrótszym czasie. W sensie fizycznym byłby to iloczyn siły i prędkości. Spadek przyrostów mocy spostrzega się już od około 16 roku życia.
- **Zwinność** - określa się jako zdolność opanowania nowych ruchów (zdolność szybkiego uczenia się); po drugie jako zdolność szybkiego dostosowania działalności ruchowej do wymogów zmieniających się warunków. Wśród mężczyzn okres względnej stabilności zwinności następuje do ok. 18—19 roku życia.
- **Gibkość** - to umiejętność wykonywania ruchów z dużą amplitudą. Często wyróżnia się „gibkość czynną”, jako umiejętność wykonywania ruchów z dużą amplitudą, lecz przy zaangażowaniu wyłącznie grup mięśniowych przechodzących nad danym stawem w przeciwieństwie do „gibkości biernej” - osiągananej działaniem zewnętrznych sił. Po 15 roku życia gibkość stopniowo obniża się.

- **Zręczność** - polega na wykonywaniu czynności ruchowych precyzyjnie, ekonomicznie, a zatem z możliwie najmniejszą stratą energii. Cechę tą można doskonalić i utrzymywać na dość wysokim poziomie przez długie lata.
- **Równowaga** - umiejętność zachowania pozycji ciała w warunkach różnorodnych ruchów i pozycji. Można wyodrębnić w tym sensie równowagę statyczną i dynamiczną. Przeważnie (w wielu klasach motoryczności) równowaga bywa elementem składowym zwinności.²⁵⁴

O powodzeniu w zawodach decyduje trening opanowania do perfekcji zadań określonych regulaminem zawodów.

Rysunek 8.2. M. Czerwiński

²⁵⁴ Wykorzystano: Łabaj M., Opióła L. *Vademecum animatora kultury fizycznej w jednostce straży pożarnej*. SA PSP Kraków, 1994.

Załącznik nr 1.

**Zestawienie kursów dla członków OSP biorących bezpośredni udział
w działaniach ratowniczych.**

Rodzaj kursu	Liczba godzin		
	T	P	R
SZKOLENIE PODSTAWOWE			
Strażaków ratowników OSP cz. I	31	29	60
Strażaków ratowników OSP cz. II	15	36	51
SZKOLENIE SPECJALISTYCZNE			
Ratownictwa technicznego dla strażaków ratowników OSP.	12	19	31
Kierowców – konserwatorów sprzętu ratowniczego OSP.	18	23	41
Z zakresu działań przeciwpowodziowych oraz ratownictwa na wodach.	13	11	24
SZKOLENIE DOWÓDCZE			
Dowódców OSP.	20	12	32
Naczelników OSP.	15	8	23
Komendantów gminnych ZOSP RP.	19	9	28

T – teoria, P – praktyka, R – razem.

Wzór karty szkolenia.

KARTA SZKOLENIA

Imię i Nazwisko OSP w.....
Przyporządkowanie terytorialne
komenda powiatowa/miejska PSP

Lp.	Nazwa szkolenia	Termin przeprowadzenia	Podpis Naczelnika OSP	Uwagi

Wzorcowy program szkolenia Młodzieżowych Drużyn Pożarniczych

1. Kandydaci

Szkolenie według niniejszego programu ma na celu popularyzację wśród dzieci poprzez zabawę działalność MDP i OSP oraz zrealizowanie ich zamierzenia stania się pełnoprawnym członkiem drużyny.

Szkolenie można organizować w następujących formach:

- nauczania prowadzonego cyklicznie na zbiórkach w dniach i w czasie dogodnym dla uczestników,
- nauczania w czasie obozu szkoleniowo-wypoczynkowego. Program ten stanowi wówczas integralną część całego planu obozowej pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Zamiast planu nauczania przygotowano plan pracy, którego kilka punktów zaprezentowano poniżej:

- „Gdzie pracują strażacy” - wizyta w jednostce OSP, PSP.
- Podstawy musztry – postawa zasadnicza, zbiórka, odliczanie.
- „Spotkanie z weteranem strażackiej służby”.
- „Dbamy o tradycję i zabytki” – opieka nad starym sprzętem.
- Dlaczego musimy troszczyć się o bezpieczeństwo pożarowe?
- Dlaczego musimy chronić przyrodę?
- „Jak Wojtek został strażakiem?”- główne przyczyny powstawania pożarów w gospodarstwach domowych.
- Zabawy tematyczne.
- Piosenka strażacka.

2. Członkowie
Plan nauczania.

Lp	Przedmiot nauczania	Liczba godzin		
		Teoria	Praktyka	Razem
1.	Zagadnienia ogólne	4	6	10
2.	Zapobieganie pożarom i miejscowym zagrożeniom	3	1	4
3.	Technika pożarnicza	1	9	10
4.	Ratownictwo	3	13	16
Ogółem:		11	29	40

3. Dowódcy
Plan nauczania.

Lp	Przedmiot nauczania	Liczba godzin		
		Teoria	Praktyka	Razem
1.	Zagadnienia ogólne	4	4	8
2.	Zapobieganie pożarom i miejscowym zagrożeniom	3	4	7
3.	Ratownictwo	3	8	11
4.	Metodyka pracy MDP	3	11	14
Ogółem:		13	27	40

**Wyciąg z rozporządzenia MSWiA z dnia 16 września 2008 r. w sprawie
szczegółowych warunków bezpieczeństwa i higieny służby strażaków
Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. z dnia 10 października 2008 r.)**

DZIAŁ CZWARTY

**Wymagania bezpieczeństwa i higieny służby podczas ćwiczeń lub
szkolenia**

Rozdział 1

**Wymagania bezpieczeństwa i higieny służby wobec organizatorów
i uczestników ćwiczeń lub szkolenia**

§ 30. Organizator ćwiczeń lub szkolenia zapewnia bezpieczne i higieniczne warunki ich prowadzenia.

§ 31. 1. Strażak uczestniczy w ćwiczeniach lub szkoleniu po uprzednim ukończeniu szkolenia z zakresu bezpieczeństwa i higieny służby i okazaniu aktualnego orzeczenia lekarskiego o zdolności do pełnienia służby.

2. W przypadku specjalistycznych ćwiczeń lub szkolenia strażak dodatkowo okazuje orzeczenie lekarskie o zdolności do odbywania specjalistycznych ćwiczeń.

§ 32. 1. Przygotowując, a następnie prowadząc ćwiczenia lub szkolenie, eliminuje się okoliczności zagrażające życiu lub zdrowiu strażaka, a w szczególności:

1) nie prowadzi się ćwiczeń lub szkolenia w miejscach o dużym natężeniu ruchu bez uprzedniego zabezpieczenia tych miejsc;

2) nie prowadzi się ćwiczeń na powierzchni akwenu i pod powierzchnią akwenu w miejscach niebezpiecznych bez właściwego nadzoru oraz sprzętu ratunkowego;

3) nie prowadzi się ćwiczeń lub szkolenia na wysokości i poniżej poziomu terenu oraz z użyciem statku powietrznego, bez zapewnienia strażakowi bezpieczeństwa i bez środków łączności;

4) nie wykorzystuje się osób do pozoracji podczas ćwiczeń lub szkolenia na wysokości i poniżej poziomu terenu oraz na wodzie i pod wodą, jeżeli zagrażałoby to ich życiu lub zdrowiu.

2. Teren ćwiczeń lub szkolenia zabezpiecza się przed dostępem osób postronnych niebiorących udziału w ćwiczeniach lub szkoleniu.

§ 33. Przed przystąpieniem do ćwiczeń lub szkolenia prowadzący je:

1) sprawdza obiekt i stanowisko, w którym będą prowadzone ćwiczenia lub szkolenie, oraz sprzęt przeznaczony do ćwiczeń, a w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości - powoduje ich usunięcie;

2) sprawdza, czy wszyscy uczestnicy ćwiczeń lub szkolenia posiadają wymagane środki ochrony indywidualnej;

3) omawia ich przebieg, a także organizację łączności i sposób przekazania decyzji o ich przerwaniu;

4) omawia warunki bezpieczeństwa związane z występującymi zagrożeniami.

§ 34. 1. Przed przystąpieniem do ćwiczeń lub szkolenia strażak dokonuje oceny sprawności używanych środków ochrony indywidualnej.

2. W przypadku stwierdzenia podczas ćwiczeń lub szkolenia niesprawności środków, o których mowa w ust. 1, strażak informuje o tym prowadzącego, który wymienia niesprawne środki ochrony indywidualnej na sprawne.

§ 35. Strażak uczestniczący w ćwiczeniach lub szkoleniu niezwłocznie zgłasza prowadzącemu odniesione obrażenia oraz zauważone zagrożenia dla życia lub zdrowia.

§ 36. Prowadzący ćwiczenia lub szkolenie przerywa je w razie stwierdzenia:

1) niebezpieczeństwa zagrażającego życiu lub zdrowiu uczestników;

2) uchybień organizacyjno-technicznych;

3) nieprawidłowego wykonywania elementów ćwiczeń lub szkolenia oraz nieprzestrzegania przepisów bezpieczeństwa i higieny służby.

§ 37. 1. Nie stosuje się kryterium czasowego w zakresie:

1) ćwiczeń z użyciem:

a) linek i linkowych aparatów ratowniczych,

b) worów i rękawów ratowniczych,

c) sprzętu ochrony dróg oddechowych,

d) ubrań izolujących cały organizm,

e) drabin i podnośników;

2) dźwigania i przenoszenia ciężarów o masie większej niż połowa dopuszczalnych wartości określonych przez normy ręcznego dźwigania i przenoszenia ciężarów;

3) rozwijania i zwijania po drabinach użytego do zajęć sprzętu;

4) obsługi urządzeń elektrycznych pod napięciem;

5) przecinania, rozłupywania lub rozbijania przedmiotów albo materiałów;

6) zdejmowania sprzętu z dachu samochodu pożarniczego;

7) eksploatacji specjalistycznego sprzętu ratownictwa chemicznego, ekologicznego i technicznego;

8) zajęć na wodzie i na wysokości oraz poniżej poziomu terenu;

9) zajęć z użyciem psów ratowniczych.

2. Zakazu stosowania kryterium czasowego, o którym mowa w ust. 1 pkt 8 i 9, nie stosuje się podczas egzaminów, testów i sprawdzianów.

§ 38. Dla każdego stanowiska do ćwiczeń lub szkolenia opracowuje się instrukcję bezpieczeństwa, z którą zapoznaje się strażaka.

§ 39. Bezpieczne i higieniczne warunki prowadzenia zajęć wychowania fizycznego, sportu pożarniczego oraz innych konkurencji i gier sportowych określają przepisy ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej (Dz. U. z 2007 r. Nr 226, poz. 1675) oraz regulaminy poszczególnych dyscyplin i gier sportowych.

Rozdział 2

Wymagania bezpieczeństwa i higieny służby podczas ćwiczeń lub szkolenia na wysokości i poniżej poziomu terenu

§ 40. Podczas ćwiczeń lub szkolenia na wysokości oraz poniżej poziomu terenu, w szczególności na wspinalniach, ścianach wspinaczkowych, w studniach, jaskiniach, zapewnia się asekurację ćwiczących w miejscach grożących upadkiem oraz stałą kontrolę prawidłowego zabezpieczenia. W szczególności zwraca się uwagę na:

1) stateczność ustawienia i zabezpieczenia drabin;

2) mocowanie lin, linkowych aparatów ratowniczych oraz worów i rękawów ratowniczych;

3) kompletność wyposażenia, prawidłowe założenie i stosowanie przez ćwiczących środków ochrony indywidualnej;

4) zabezpieczenie miejsc grożących wypadkiem;

5) stosowanie autoasekuracji oraz zasady "dwóch niezależnych punktów wpięcia w linę" przy wykorzystaniu sprzętu specjalistycznego.

§ 41. Podczas ćwiczeń na wysokości nie stosuje się technik ratowania lub samoratowania innych niż opisanych w regulaminach, a w szczególności zabrania się:

1) opuszczania ślizgiem po bocznicach drabiny;

2) wykonywania skoków ćwiczebnych na skokochrony i ratownicze poduszki pneumatyczne.

Rozdział 3

Wymagania bezpieczeństwa i higieny służby podczas ćwiczeń lub szkolenia na wodzie (łodzie) lub pod wodą (lodem)

§ 42. Organizator ćwiczeń lub szkolenia na obszarach wodnych i zalodzonych:

1) powiadamia właściciela drogi wodnej o planowanych ćwiczeniach lub szkoleniu;

2) oznacza miejsca ich prowadzenia;

3) wyznacza do kierowania nimi strażaków, którzy posiadają doświadczenie i umiejętności z zakresu prowadzenia działań w takich warunkach;

4) wyposaża uczestników ćwiczeń lub szkolenia przebywających na powierzchni wody i w bezpośredniej bliskości jej brzegów oraz na jednostkach pływających, a także na akwenach zalodzonych, w środki ochrony indywidualnej, a w szczególności w:

a) kombinezon ratunkowy, kamizelkę asekuracyjną lub inne środki ochrony indywidualnej zabezpieczające przed utonięciem,

b) środki sygnalizacji wizualnej lub dźwiękowej,

c) nóż ratowniczy;

5) wyposaża zastępy ratownicze uczestniczące w ćwiczeniach lub szkoleniu, poza zestawem ratownictwa medycznego, również w nosze pływające, a specjalistyczne grupy wodno-nurkowe - w zapas tlenu w ilości co najmniej 1.500 litrów;

6) zabezpiecza wykonywanie prac podwodnych zgodnie z wymaganiami bezpieczeństwa.

§ 43. Na wodach śródlądowych objętych powodzią lub na morzu w czasie sztormu nie przeprowadza się ćwiczeń lub szkolenia.

§ 44. 1. Podczas ćwiczeń lub szkolenia na obszarach wodnych i zalodzonych, a w szczególności:

1) w niesprzyjających warunkach hydro- i meteorologicznych,

2) w nocy,

3) przy prędkości prądu wody większej niż 0,5 m/s,

4) w przestrzeniach zamkniętych

- stosuje się sprzęt, środki ratownicze i łączności, odpowiednie do występujących zagrożeń.

2. Nie wykonuje się zadań i czynności samowolnie, a także bez wymaganych zabezpieczeń.

§ 45. Za bezpieczeństwo jednostki pływającej i osób na niej przebywających odpowiada dowodzący tą jednostką.

Rozdział 4

Wymagania bezpieczeństwa i higieny służby podczas ćwiczeń lub szkolenia z użyciem materiałów do pozoracji

§ 46. Do pozorowania zdarzeń podczas prowadzonych ćwiczeń lub szkolenia w komorach dymowych stosuje się środki dymotwórcze neutralne dla organizmu.

§ 47. Stosując środki dymotwórcze:

- 1) zapłonnik i świece dymne przechowuje i transportuje się oddzielnie;
- 2) zapłonnik włożone w otwory świec zapala się wyciągniętą ręką; nie wolno pochylać się w tym czasie nad świecą;
- 3) zapala się świece niewykazujące uszkodzenia;
- 4) w rękę przetrzymuje się wyłącznie niezapalone granaty dymne;
- 5) raketnice sygnalizacyjne nosi się niezaladowane, a naboje wprowadza się do lufy dopiero przed oddaniem strzału.

§ 48. Materiały pirotechniczne i wybuchowe podczas ćwiczeń lub szkolenia stosują wyłącznie osoby posiadające odpowiednie uprawnienia.

Rozdział 5

Wymagania bezpieczeństwa i higieny służby podczas ćwiczeń lub szkolenia z wykorzystaniem statku powietrznego

§ 49. Podczas prowadzenia ćwiczeń lub szkolenia z wykorzystaniem statku powietrznego jako środka transportu:

- 1) dojście lub dojazd do statku powietrznego następuje po wezwaniu przez pilota lub załogę tego statku;
- 2) kontakt z pilotem lub załogą nawiązuje się drogą radiową lub za pomocą umówionych znaków gestowych;
- 3) przy podchodzeniu lub podejźdaniu do śmigłowców zachowuje się szczególną ostrożność, zwracając uwagę na wirujące łopaty wirnika i śmigło ogonowe;
- 4) zezwala się na podejście strażaków do statku powietrznego wyłącznie z boku, w strefach dozwolonych - bezpiecznych;
- 5) zezwala się na dojazd pojazdów wyłącznie z boku statku powietrznego na odległość nie mniejszą niż dwa metry od jakiegokolwiek jego elementu.

§ 50. Zabrania się strażakom podchodzenia do śmigłowców od strony wznoszącego się zbocza.

Wzór karty zgłoszenia do zawodów MDP

ZGŁOSZENIE MŁODZIEŻOWEJ DRUŻYNY POŻARNICZEJ

.....
(nazwa – miejscowość)

do zawodów.....
(rodzaj zawodów)

Wykaz zawodników (LP. NAZWISKO, IMIĘ, DATA URODZENIA – DZIEŃ,
MIESIĄC, ROK)

1.
2.
3.

ŚREDNI WIEK DRUŻYNY

Opiekun drużyny

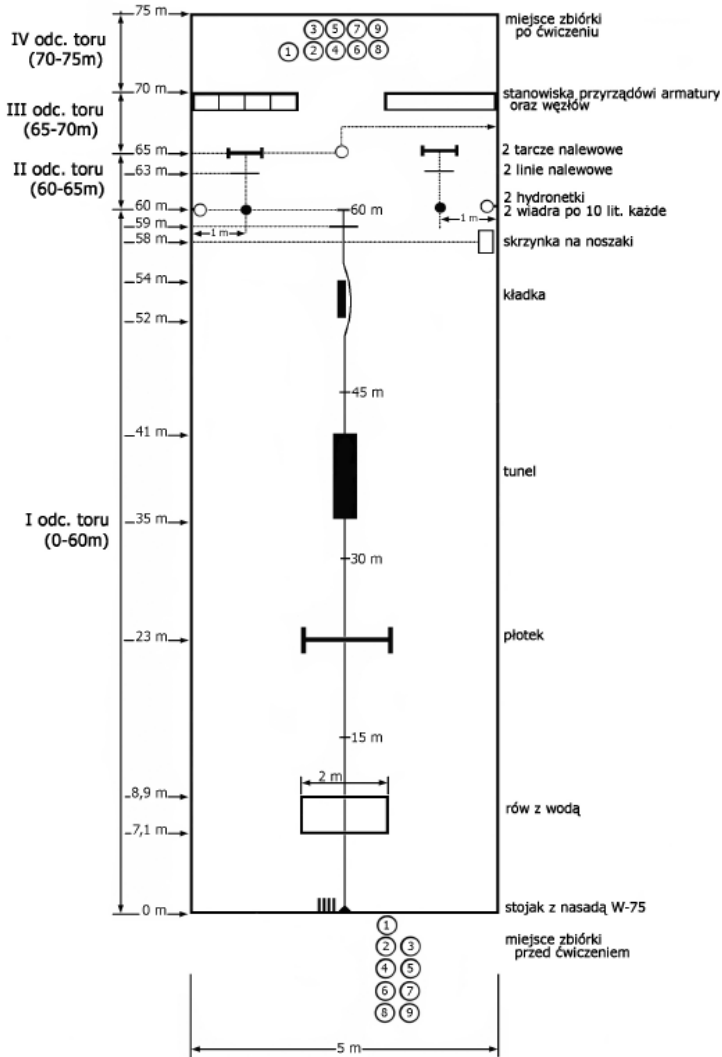
Wyrażam zgodę na udział /st. nazwisko, imię/ ww. zawodników w zawodach
sportowo-pożarniczych.

.....
/data, podpis, pieczęć lekarza/

Naczelnik (kierownik) jednostki
/pieczęć imienna, podpis/

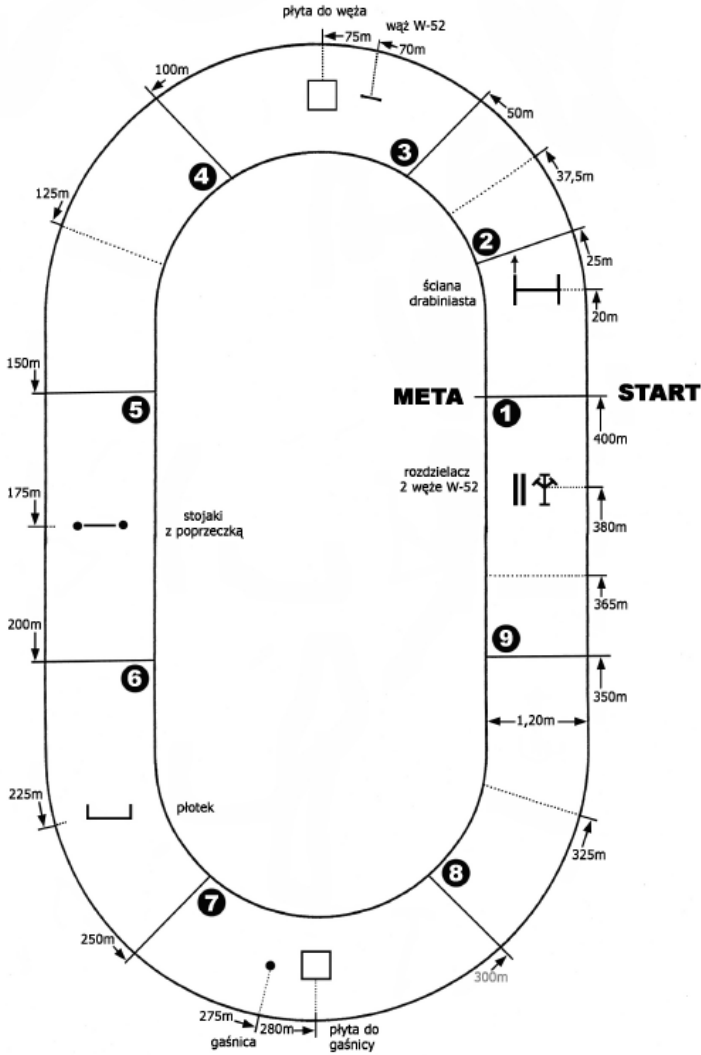
Schemat – tor rozwinięcia bojowego na zawodach MDP

TOR ROZWINIĘCIA BOJOWEGO

Schemat – tor do biegu sztafetowego na zawodach MDP

TOR DO BIEGU SZTAFETOWEGO

ZGŁOSZENIE DRUŻYNY

.....
 (nazwa OSP – miejscowość)

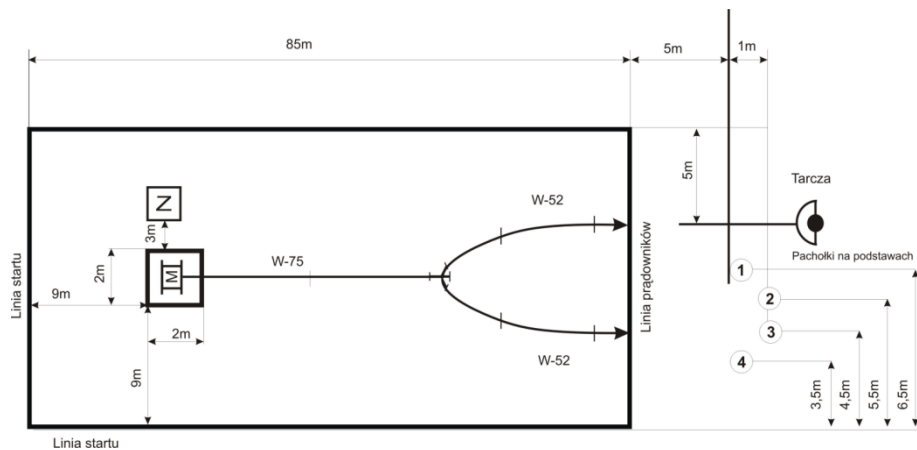
DO ZAWODÓW SPORTOWO-POŻARNICZYCH

L.p.	Imię, nazwisko	Funkcja	Kolejność biegu w sztafecie pożarniczej	Data urodzenia
1		Dowódca		
2		Przodownik Roty I		
3		Pomocnik Przodownika Roty I		
4		Przodownik Roty II		
5		Pomocnik Przodownika Roty II		
6		Rozdzielaczowy		
7		Łącznik		
8		Mechanik		
		Obsługujący Motopompę w Gr. C		
9		Zawodnik Rezerwowy		

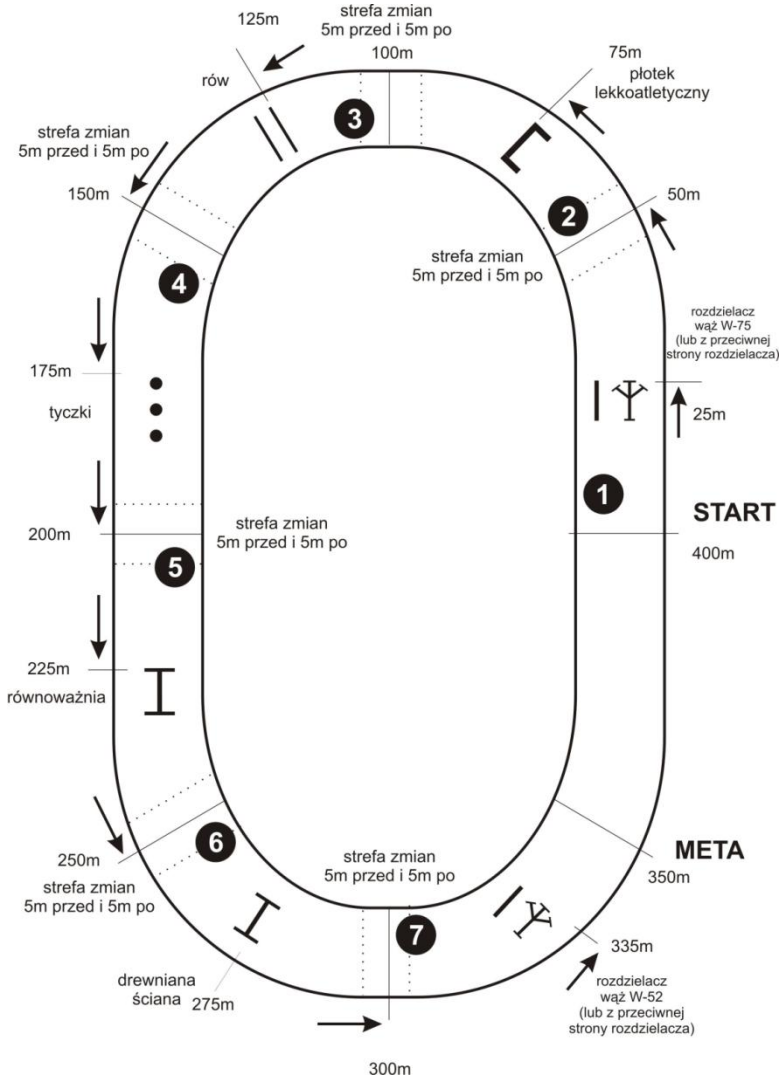
Zgłaszający

.....
 / pieczęć i podpis osoby uprawnionej do zgłoszenia drużyny na zawody /

Schemat – tor do ćwiczeń bojowych na zawodach OSP

Schemat - tor do biegu sztafetowego na zawodach OSP

Literatura

1. Rozporządzenie MSWiA z dnia 16 września 2008 roku w sprawie szczegółowych warunków bezpieczeństwa i higieny służby strażaków Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. z 2008r. nr 180, poz. 1115).
2. Uchwała Nr 160/28/2006 Prezydium Zarządu Głównego ZOSP RP z dnia 11 kwietnia 2006 roku w sprawie wzorcowych programów szkolenia Młodzieżowych Drużyn Pożarniczych i wzorcowej dokumentacji kursów Młodzieżowych Drużyn pożarniczych. <http://www.zosprp.pl>
3. Regulamin Tradycyjnych Międzynarodowych Zawodów Pożarniczych wydany dla straży pożarnych, młodzieżowych straży pożarnych i międzynarodowych zawodów straży pożarnych uchwalone przez Zgromadzenie Delegatów CTIF w dniu 18 września 2002r. – 6 wydanie 2002r. <http://www.zosprp.pl>
4. Regulamin Zawodów Sportowo – Pożarniczych Ochotniczych Straż Pożarnych. Zatwierdzony 11.04 2006r. <http://www.zosprp.pl>
5. Regulamin Młodzieżowych Zawodów Sportowo Pożarniczych. Warszawa 2004. <http://www.zosprp.pl>
6. Pismo Komendanta Głównego PSP nr BS-II-0120/1-7/07 Warszawa, dnia 27 lutego 2007.
7. *ABC strażaka ochotnika 14. Zawody CTIF - OSP*. Gdańsk, 2004.
8. *ABC strażaka ochotnika 2. Podręcznik szkolenia członków młodzieżowych i harcerskich drużyn pożarniczych*, Gdańsk, 1998.
9. *ABC strażaka ochotnika 5. Zawody sportowo-pożarnicze. Regulaminy*, Gdańsk, 2000.
10. *Książka pracy MDP*, Gdańsk, 2003.
11. Łabaj M., Opiola L. *Vademecum animatora kultury fizycznej w jednostce straży pożarnej*. SA PSP, Kraków 1994.
12. Schroeder M. *Ćwiczenia ratownicze*. SA PSP, Poznań 2002.
13. *System szkolenia członków Ochotniczych Straży Pożarnych biorących bezpośredni udział w działaniach ratowniczych*. Warszawa 2006. <http://www.zosprp.pl>
14. *Vademecum ochrony przeciwpożarowej w powiecie i gminie*. Oficyna poligraficzna APLA SP.J., Kielce 2004.

Szanowni Komendanci Gminni Związku Ochotniczych Straży Pożarnych.

Szkolenia kwalifikacyjnego, doskonalącego, narad i spotkań szkoleniowych, a także ćwiczeń nie sposób prowadzić bez aktualnej fachowej literatury i czasopism branżowych. Również w procesie samokształcenia podręczniki i gazety strażacko – ratownicze są tymi, bez których trudno być na bieżąco.

Często spotykamy się z pytaniem jak zdobyć literaturę, gdzie jej szukać i jak ją kupić. Wychodząc zatem naprzeciw oczekiwaniom, poniżej zamieszczono listę stron Internetowych czasopism fachowych i adresy wydawców podręczników o tematyce Panów Komendantów interesujących. Na tych stronach dowiedzie się Państwo o tytułach i możliwościach pozyskania interesującego wydania.

Czasopisma:

1. Przegląd Pożarniczy – www.ppoz.pl
2. Strażak - www.strazak.org.pl
3. W Akcji - www.elamed.com.pl/wakcji/
4. Na ratunek – www.naratunek.elamed.pl
5. Ochrona Przeciwpozarowa – www.ochronaprzeciwpozarowa.pl
6. Przegląd Obrony Cywilnej - www.obrona-cywilna.pl

Wydawcy podręczników:

1. Komenda Główna PSP – www.kgppsp.gov.pl
2. Fundacja Edukacja i Technika Ratownictwa EDURA – www.edura.pl
3. Szkoła Główna Służby Pożarniczej – www.sgsp.edu.pl
4. Centrum Naukowo - Badawcze Ochrony Przeciwpozarowej – www.cnbop.pl
5. Centralne Muzeum Pożarnictwa – www.cmp-muzeum.pl
6. Centralna Szkoła PSP Częstochowa – www.csppsp.pl
7. Szkoła Aspirantów PSP Poznań – www.sapsppoznan.pl
8. Szkoła Aspirantów PSP Kraków – www.sapspl.pl
9. Szkoła Podoficerów PSP Bydgoszcz – www.sppsp.bydgoszcz.pl
10. Zarząd Główny ZOSP RP - www.zosprp.pl

